

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

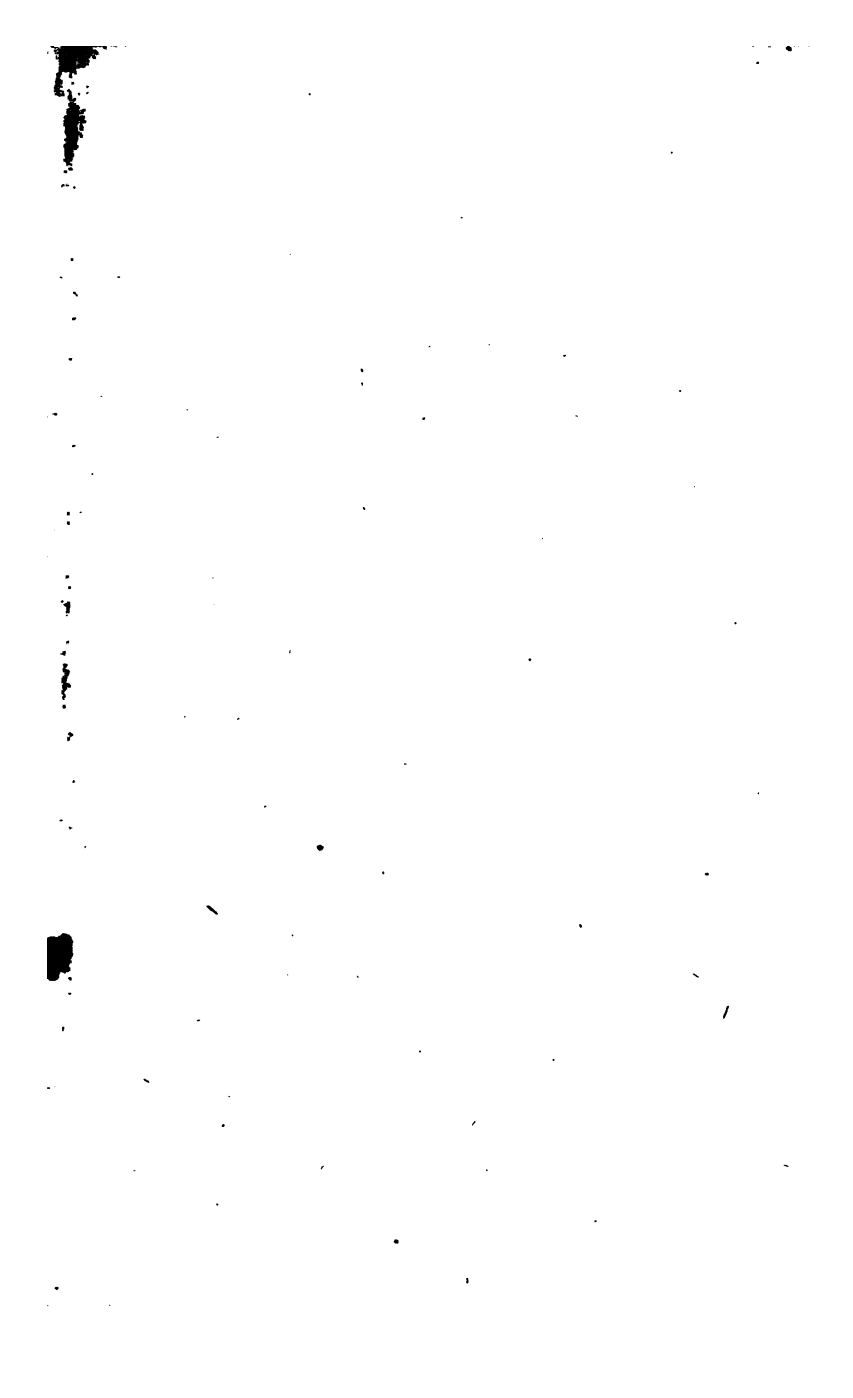
Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

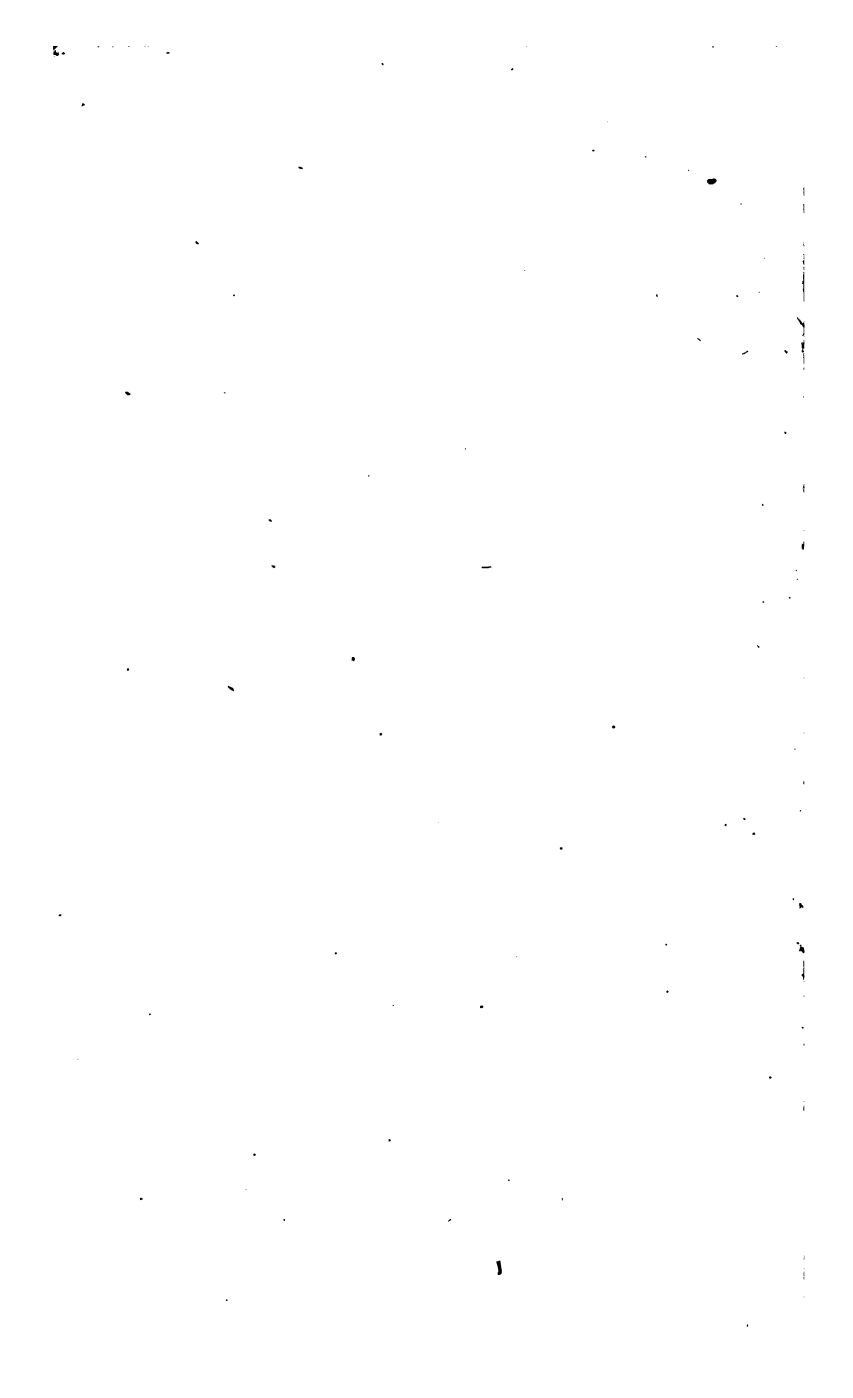
Vi beder dig også om følgende:

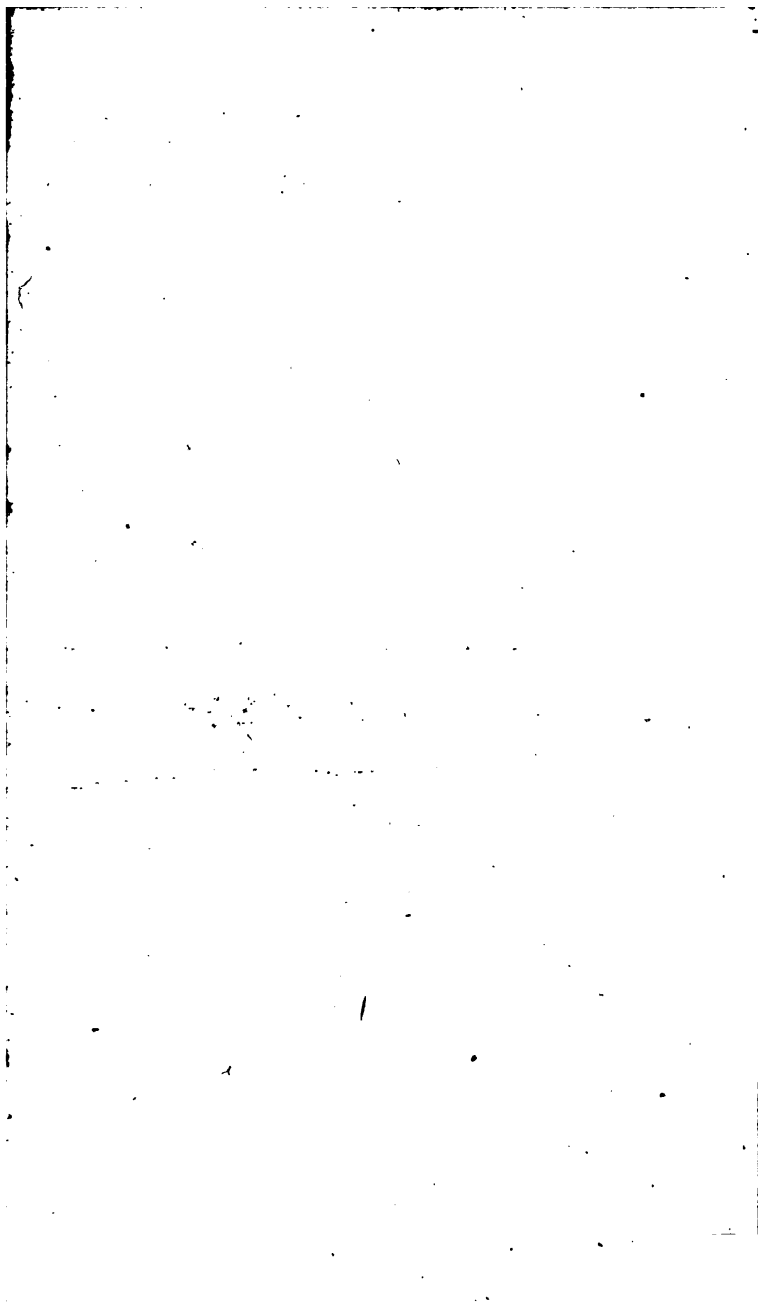
- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

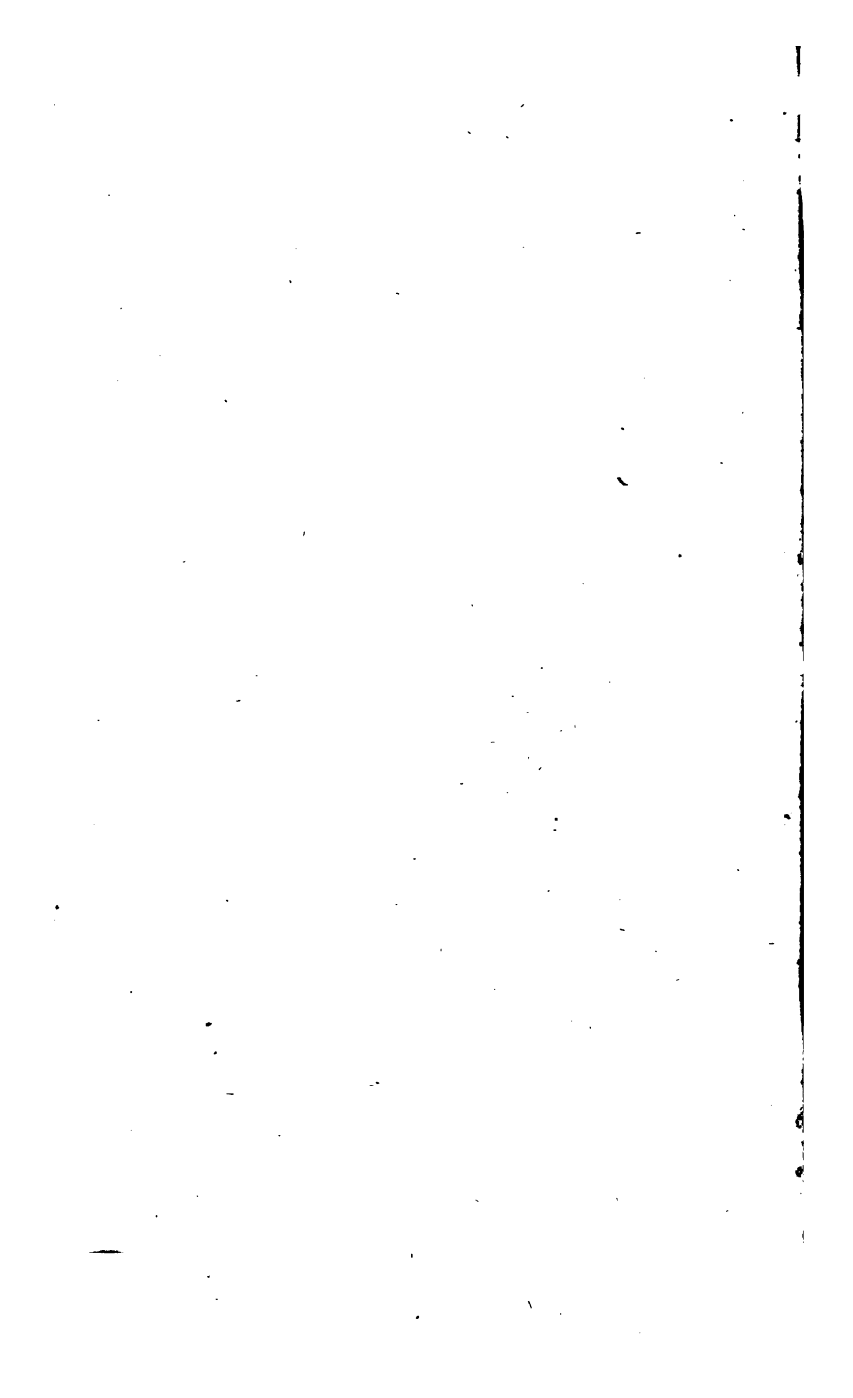
Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

Bejledning

til

det Islandske

eller

gamle Nordiske

Sprog.

Rasmus af *Polgreen*
hærbok

Rasmus Kristian Rask.

Kjøbenhavn, 1811.

Trykt paa Hoffboghandler Schuboths Forlag,

hos J. N. Thiele.

Nogle maaſke mene, at der var vel andet i det latinske og græske Sprog, hvorpaa jeg heller burde at anvende Tiden; men mig bør jo først at vide mit Fædreland og dets Sprog nogen Tere.

p. Svo.

Til

Hr. Landdommer og Herredsfoged

Dr. G. L. Baden.

Det var Deres Velbyrdighed, der ikke alene først og ivrigst opmuntrede mig til at fortsætte mit begyndte Studium af det islandske Sprog, som en nødvendig Betingelse for al nordisk Oldgrandskning, men som tillige ved den kras-
tigste Understøttelse gjorde det mueligt for mig

at følge min Tilbøjelighed. Modtag derfor
gunstig denne Førstegrøde som et oprigtigt end-
skönt ringe Mærke paa den inderligste Erkjen-
delse og Hengivenhed.

ærbødigt

N. R. N a s t.

Fortale.

På en Tid, da Dannesfolkets Fædrenelandskærlighed og Selvsølelse synes at fordoble sig, da samange fortræffelige Lærde søge at stille vore Fædres Bedrifter, Indretninger og Begreber i det fortjente Lys, da selv Danmarks største Digtere besyngte Fædrenelandets gamle Handeler i udsødelige Værker, da det danske Sprog har tiltrukket sig saa megen Opmærksomhed, og dyrkes med saa megen Omhu, ja da Regeringen endog tager sig med Iver af Fædrenelandets Oldsager, deres Bevaring og Udtydning; behøves vel neppe lang Undskyldning for et Forsøg til at fremstille vore Fædres det gamle nordiske Sprogs Bygning og Indretning, med andre Ord: en islandsk Sproglære. Et Forsøg, som, hvis det blot lykkes, i Henseende til alt det anførte har den mest afgjorte Nytte og Vigtighed.

Sproget selv behøver blot at kjendes, for at opvække Erbsødighed for vore Fædre, hvis hele And saa fordelagtig viser sig dert, som i et Spejl. Kun at man ikke forblander gammel Nordisk med gammel Dansk; ti efter at det gamle Nordiske i Danmark begyndte at forstyrres af Tysken, fremkom en stor Gjøring eller Forvirring i Sproget, og det varede mange Hundrede-år, inden det gamle Nordiske kunde forene sig med den indtrængende og forskjelligartede Tysk til igjen at ud-

gjøre et eget nyt Sprog, det Danske, det er at anse som en Blanding af begge. Først omtrent ved Midten af det syttende Hundrebaar begyndte Gjæringen at sætte sig, efter at den havde været fra de ældste Tider, hvorfra vi have skriftlige Lævninger af Dansten. Nu begriber man let at denne gamle Dansk altså længe har været yderst raa og udannet, længe bestaaet af en Mængde forvirrede, snart nordiske, snart tyske Ord og Former ved Siden af hinanden uden bestemt grammatisk Indretning, længe været højt ufuldkommen og fattig, skjønt blandet af tvende fortræffelige Sprog; fordi den ikke ret kunde bruge hverken det enes eller det andets Rigdom tilfulde.

Men storligen tog man Fjæl, dersom man saledes anser det gamle Nordiske for et fattigt og ufuldkomment Sprog, endnu i sin Barndom, udannet og sammensat af ubestemte og vaklende Ordformer, paa hvilken Maade man i Runernes Forklaring kun alt for meget og alt for længe har blottet sig. Evertimod er Sproget mere grammatisk, fuldkomment *) end Tysken; det er og mere velklingende, da det ikke har de ubehagelige Hvislelyd, eller den Mængde hårde Tve-lyd og Medlyd, saasom: teiten rida, austrichten útrétta, o. s. v.; er ikke heller paa den anden Side nær saa blødt som Dansten, f. Eks. taka tage, o. desl.

*) Vel kan hele Bogen ansees som et Bevis herpaa, men til et enkelt Eksempel kan tjene de tre personlige Stedord i alle fire Kasus: ek, min, mér, mið; þú, þín, þér, þitt; sá, (hunkj. sú), sin, sér, síð.

Sjødørg erklærer i sin ypperlige Indledning til Råns nedom af Sæderneslandets Antiquiteter, 71. Side: "Man kan utan djerfhet påstå, at gamla Götiska *) var mera regelbunden, ren, kraftfull och rik, än nya Svenskan." Det fortjener ogsaa her at bemærkes hvorledes Naturen i Sprogets Indretning har sørget for at forebygge Misllang. Saledes er den regelrette Endelse i Flertallet af Hankjønnsord -ar, af Hunkjønnsord -it, men i Tillægsord og Artiklen,

*) Götiska betyder hos de Svenske Islandsk; da de saa gjerne ville tilegne sig det gamle Sprog, bruge de ogsaa særdeles gjerne flige Udtryk, Sviogothicus, Scytho-Scandicus sive gothicus, o. desl., hvor upassende de end måtte synes. Gøtterne (Gautar) have aldrig udgjort nogen Hovedstat i Norden, og aldrig havt en særegen Litteratur; aldrig kunde det derfor heller falde de Gamle, som talte og skreve Sproget, ind, at benævne det efter dem. Man skulde derfor heller rent ud kalde det Svensk, da det åbenbar har vedligeholdt sin Renshed længer i det egentlige Sverrig end i Gøtarike. Den reneste og det Gamle nærmeste Sprogart paa Fastlandet findes jo endnu i Dalarna i Sverrig, og ikke i Gøtarike. De Gamle, som talte og skreve det, kaldte det derfor Norræna, der betyder almindelig Nordisk. Islænderne selv kaldte det saa; de vare ikke saa ubeskedne at tilegne sig det, hvortil alle Nordboer havde lige Ret med dem; først da alle øvrige Nordboer forkastede eller fordærvede det, optog de Navnet Islenzka, og da var det jo udelukkende deres Odel. Hvorfor ville vi da mindre beskedne end de berøve dem den Ære, der med saa megen Ret tilkommer dem? Uden dem skulde vi have savnet den Oldtids Litteratur, der udmærker os iblant Europas nubes-

som hænges bag ved, er netop omvendt i Hunkjøn-
 endelse, og i Hunkjønendelse; så at man isteden
 for de stødende Endelser iær og arnar sædvanligst og
 regelmæssigt får de mere velklingende arnar og iær,
 f. Eks. hestarnir Hestene, ferdirnar Messerne, (den
 islandske Udtale af rn gjør dette endnu mindre stø-
 dende). Ligeså i Enkeltallets Dativ endes mange Hun-
 kjøneord på u, og næsten alle af Hverkenkjønnet på i,
 men Tillægsord og Artikel omvendt i Hunkjønnet Dativ
 på i, og i Hverkenkjønnet på u, så at man for

staaende Folkefærd; uden dem skulde vi nu omstun-
 der forgjæves lütte efter vore Fædres Tungemaal
 blant Nordens Fjelde. — Vil man derimod en-
 delig have det gotiske Navn i Brug, da synes det
 særdeles fortrinlig fikket til at betegne den hele
 store Sprogstamme, som indbefatter de tyske (ger-
 maniske) og nordiske (skandinaviske) Sprog, hvil-
 ken Tyskerne (især Adeling) ikke altfor rigtig
 eller beskjedent have begyndt at kalde den germa-
 niske. Men Germaner i Norden have vi aldrig
 hørt tale om, og selv de gamle Rommere, som
 brugte Navnet, indskrænkede det udtrykkelig til
 Tyskerne eller endog en enkelt Stamme af dem.
 Gøter derimod er det eneste betydelige Folk, hvor-
 af vi finde sikre Spor både i Norden og Syden,
 og hvis Sprog vi på begge Steder vide at have
 været ægte Grene af hin store Sprogstamme; det
 synes derfor den eneste bekvemme Foreningspunkt,
 hvoraf et fælles Navn kan tages. Og til de
 vaakende, intetsigende Navne: Skytisk, Sarmatisk,
 o. s. v., kan det ligesalidet som Æktrisk længer
 henregnes efter den høist fortræffelige Fortale til
 Northern Antiquities etc. with a Translation of
 Edda, translated from Mallet's Introduction a
 l'histoire de Danm. Lond. 1770.

Endelsøerne unnu og trí far unni og inn, f. Ets. jordunni Jorden (i Dat.), landinnu Landet. (i Dat.) Mærkelig er ogsaa Sprogets Sparksomhed med Tilleggsordenes Endelser, naar de staa med den bestemte Artikkel: de have da ikke uden tre Endelser, i, a, u; men flere behøvedes netop ikke heller til at adskille de Former, som ikke tydelig kunne adskilles i Artiklen, der i saa Fald staa foran, f. Ets. hinn góði (nom.), hinn góða (accus.), hin góða (nom. kœm.), hin góðu (nom. neutr. plur.)

Islandsken admærker sig ogsaa ved Bekvemhed til at danne Ord, ved Rigdom og Døjelighed fremfor det nuværende Danske, der har tabt saa meget af sin foruds Herlighed. Som en Følge heraf overgaar det de fleste om ikke alle vesteuropæiske Sprog i Renhed og Originalitet, denne søde Egenskab, der i Sproget er hvad Selvstændighed er i Staten. Til Eksempel vil jeg blot anføre nogle saa Ord, som man skulde saa ondt ved at give paa Tysk, og endnu værre ved at oversætte paa Dansk, hvor man i Almindelighed lader sig nøje med at oversætte eller indstikke de tyske Ord, hvad enten der er sund Sands og nordisk And i dem, eller ej; villumadr Kjøtter, sendimadr Gesandt, kœnnimadr Præst, kœnnimannlig prœstelig, gudspiall Evangelium, gudspiallamadr Evangelist, ordfæri Stil, minnugr *μνημων*, rita skrive, frumrit Original, hœfundr Autor, sættarstefna Fredskongres, saungtöl ell. saungfæri ell. hliðsfæri et musikalsk Instrument, hátign Mæstret, þrithingdr som er paa tre Sprog, o. m. fl. Dette har ogsaa Suhm følt, og derfor ønsket: at en lærd Islænder vilde skænke os en

islandsk Kunstordbog; man kunde hertil føje Bogen om en islandsk Synonymik; begge vilde sikkerlig, naar de bleve udarbejdede af Mand, der forenede Sagskundskab med Sprogkundskab, ikke blive uden den mest velgjørende Indflydelse saavel paa Islandskten som Danskten. Her fortjener det og at bemærkes, at Latinen har sine fæste videnskabelige Ord af Græskten, f. Eks. philosophus, periphæria, o. desl.; de andre europæiske Sprog igjen beres af Latinen; men det nordiske har, ligesom Græskten, sin Rigdom og Fuldkommenhed af sig selv, og skylder kun i alt Fald de andre en Fordærvelse.

Dog, da enhver, der skriver Grammatik, plejer at anbefale sit Sprog for dets indvortes Fortræffelighed, og da man for denne indvortes Fuldkommenhed ikke plejer at studere et Sprog; vilde alt dette ikke være tilstrækkeligt. Men det Nordiske mangler ingentunde anbefalende Egenskaber i andre Henseender. Har Fædrelandetets og i Almindelighed Nordens gamle Historie, Oldsager og Gudelære noget Værd i vore Dage, da ere jo de islandiske Skrifter den første Hovedkilde til alt dette. Hvad vidste vi vel om Nordens gamle Handelser, Kultur og Tilstand uden Sagerne, Kongespejlet og Lovene? Hvor disse derfor ikke lyse for os, ræve vi jo ligesom i Balmørke; saaledes er Gorm den Gamles Forening af de danske Lande og saa meget andet skjult i en evig Nat. Hvad vidste vi vel om Odins Levnet, Bedrifter og Lære, naar vi savnede Eddarne og de gamle Skaldedvaade? For ikke at tale om de herlige Digte, som endog for den fortræffelige Materie, de skønne Tanker og den herlige ædle Stil man læses med Interesse af enhver. Ja selv Nordens

ny og store Skalde have jo benyttet Forfædrenes; i de islandske Skrifter indhyllede, gamle Forestillinger og Mytter, samt efterlignet deres Fremstillelsesmaade, og saaledes vist at hine vare ikke mindre sindrige og frugtbare, denne ikke mindre passende og værdig end Grækernes og Rommernes, naar begge kjendes tilbørlig og anvendes med et Snille og Smag. Det er da saaledes ved Kjendegjeringer overflødig bevist, at vi ingenlunde behøve at bortføre Muserne fra Parnas, for at skrive og digte fjønt og opløstende her i Norden; med andre Ord, vi behøve ikke at forme alt efter Græker og Rommere, da vi hos vore egne ærværdige Fædre kan finde saa meget efterlignelsesværdigt; kun at vi ikke ere indtagne af utilgivelige Fordomme imod vort eget og vore Fædres, som vel især rejse sig af en endnu mere utilgivelig Bankundighed deri.

Ikke nok at Islandskten saaledes er uundværlig til Kundskab i Fædrenelandets som hele Nordens Oldsager, Historie og forhen værende borgerlige Indretning, den er ikke mindre nødvendig til grundig dansk Lovkyndighed. Vor udsættelige Rofod Ancher har sat det uden for al Tvivl, at vore nugjeldende Landslove virkelig ere vore egne, og at Kilderne til dem væsten udelukkende ere de ældre danske og norske Love, at den Lovkyndige folgelig, for at kunne forstaa hine tilfulde, bør kjende disse, eller, for at betjene mig af denne store Mands egne Ord: at man for at bedømme Kopiens Rigtighed nødvendig må kjende Originalen. Men nu ere de ældre norske Love skrevne paa gammel Norsk, der er det samme som Islandsk; og de gamle danske Love vil man uden Kundskab i dette Sprog enten for-

snart skulle anses, ville vise det tilstrækkelig; men Årsagen har været, at der i hin Høring vist nok forekom mangen ram Lykkeh, som siden blev forkastet eller modificeret anderledes, og det kunde let forføre den ukyndige, der blot flygtigen betragtede Sagen. Hvor høflig Islandskien til ovennævnte Brug er fornødent, sees allerbest af dem, der uden denne Kundskab have villet forklare noget til gammel Dansk henhørende, og føles af enhver, der blot tager en gammel Bog, f. Eks. jydsk Lov for sig, hvor han uden denne Kundskab ikke vil kunne forklare sig Ordenes Former og Forbindelser, ja neppe forstaa nogen Side til Ende. Jeg vil blot anføre et Par Eksempler tagne andensteds fra: F. Snerdorp (i hans samlede Skrifter, 4. Del, 91. Side) forklarer saaledes det nordiske Ord: Saliland, et Len, og Sal, en af de tre Jordblodder, hvori nordiske Folk plejede at dele et erobret Land, ved at lægge til: "Sal, Sol, Siæl, = Søe eller Strand," isteden for det nok langt simplere og rettere forklarede af selia (sælge) = tradere, saa at sal (Salg) paa det gamle Sprog bliver enslydigt med Len, af lia (tradere), og med Latinsk nernes tribus, af tribuo. Endelig det Ordspog, der endnu høres i daglig Tale: Forord bryder ingen Trætte, skal ingen lettelig ret forstaa, naar han ikke betænker at bryder er her en forkvælet Udtale af det islandske byriar = begynner, og skal altsaa her betyde: opvækker, ypper.

Til de nordiske Sprogs Etymologi er det gamle Nordiske som Modersproget jo ogsaa den første Hovedkilde. Dette nægtes vel af saa, og kan tilstrækkelig sees af deres Uheld, der uden Kundskab hert have givet

sig af med nordisk Etymologi eller Ordforklaring; imids lertid vil jeg dog og herpaa anføre et Eksempel. Ordet **Endeligt** har man endog i den danske Ordbog forklaret som et Nestrum af endelig, da det dog åbenbare kommer af det islandiske endalok eller endalykt (læs endalikt), sv. åndalykt, hvoraf den sidste Del er af Verb. lúka eller lykta o; slutte, saa at hele Ordet betyder den endelige Slutning. Dette viser hvor saare let man uden idelig Rødsførsel med Islandskan kan bødage sig endog i de Etymologier, der synes mest simple og indlysende. Ja selv til de tyske Sprogs Ordforklaring indeholder det mangt et vigtigt Bidrag; jeg vil blot anføre Ordet nicht, holl. niet, isl. neitt o; ikke et, af ne og einn, i Neutr. eitt; det engelske nor er uden Tvivl ligesaa et Slags nordisk Intetkjønsform af none; o. m. fl. Ogsaa den, der vil udstrække sin danske Sprogkundskab til Almuesproget, vil ofte her træffe mangfoldige danske Landskabsord (Provincialismer) og Særheder, som han uden Kundskab i Islandskan aldrig kan forklare sig. Af det gamle Sprog har nemlig en hel Del bevaret sig fra hine Tider ved mundtlig Overleverelse, og det Tyske, som saameget forandrede Danskten og Svensken, har ikke kunnet trænge saa dybt ind med sine Virkninger, at det hos Almuen ganske har kunnet udrydde disse Lævninger, skjønt de vel efterhanden ere glemte og gæede af Brød i Bogsproget, samt hos Almuen selv blevne jo mere og mere ubjendelige, f. Eks. paa Falster betyder stavne at stilles, komme i Rolighed, isl. stadna het samme, af stad Sted; ligesaa tavne, komme til Tavshed, begynde at tale, isl. þagna d. s., af þegia (þagdi) tie, o. m. fl.

Det indses at det, som Modersproget og Sprogets første Hovedkilde, maa blive af Vigtighed for enhver, som, endog uden Hensyn til hine arkaiske og provinzielle Udvarter af Sproget, vil besidde lærd Kundskab i Modersmaalet; og vi have vist nok høiligt Anseelse til at beklage, at de fleste, om ikke alle, som leverede dansk Sproglære eller Formlære, have savnet denne vigtige Kundskab. En Sproglære skulde nemlig ikke saameget befale hvorledes man bør forme Ordene, som meget mere beskæftige hvorledes de pleje at formes og forandres, samt om mueltigt hvorfor og hvoraf denne Brug er opkommen, og hvad der kunde tale for en anden Brug; ti saaledes allene kan man tilsidst afgjøre hvilket der er rigtigst. Men dette kan, hvad Dansk og Svensk angaar, umuellig udføres tilfredsstillende uden nøje Kundskab i Stammsproget; ti her allene findes som oftest den endelige Grund og første Oprindelse til de i hine Sprog nu herskende Indretninger. Endelig, dersom Danishen efter det forrige er oprunden og sammensat af Islandsk og Tysk, saa følger nødvendig at det gamle Nordiske maa blive, om ikke det første og eneste, saa dog et saare vigtigt Middel til at rense, forbedre og forskjønne Modersmaalet; ti jo længere man fører dette bort fra samme, jo længere fører man det jo, saa at sige, bort fra sig selv, fra sit eget oprindelige og ejendommelige Væsen.

Men er da, vil man her sige, Islandsk og saa vidtlig det gamle almindelige nordiske Sprog, hvorfra altsaa Svensk og Dansk nedstammer? Grammatikerne plejer at anføre som den, der mente at Angelsakisk var Stammsproget for Danishen, men han stjer heri

Uret, da han egentlig kun siger, at man i det danske Sprogs Forklaring ikke bør blive staaende ved Islandskene allene, men at man ogsaa bør udstrække sin Opmærksomhed til de andre beslagtede Sprog, og hert har han jo storligen Ret, da Danskene ikke bestaar af Islandsk alene, men af Islandsk blandet med mange fremmede, især tyske Bestanddele. Kun for saa vidt fejlede han, den største Etymolog, Danmark endnu har havt at opvise, at han mente Islandsk allerede da var benyttet saa meget, at man måtte se sig om efter andre Vidier, og mærkede ikke at meget af det, han vilde oplyse af Angelsakisk, ofte ligesaa godt eller endog bedre lod sig forklare af Islandsk. Flere Nyere synes at mene, at Tysken enten skulde være det umiddelbare Stammesprog for vort, eller dog som dets Søster nærmere end ethvert andet levende Sprog, og at begge skulde nedstamme fra et for længe siden uddødt Hovedsprog, som de dog ikke vide at benævne, da et saadant rimeligvis aldrig har været til. Men at Danskene hører til en anden Sprogklasse, der er sidsordnet den germaniske, at det kan kaldes Søster til Svensken, og disse tillige med Færøisk og Norsk nedstamme fra Nordersproget Islandsk, er saa indlysende, at det ikke trænger til vidtløftige Beviser.

Endogsaa i den nuværende Dansk, der dog har aldeles taht den gamle nordiske Grammatik, og tillige er den af alle nordiske Sprogarter, som i Leksikalter nærmer sig mest til Tysken, ser man jo saaledes tydelig alle de Grundindretninger, der udmærke de nordiske Sprog fra de germaniske, og gjøre dem til en egen be-

Aarst Sprogklasse. Ingen (mig bekendt) tysk Sprog-
 art hænger Artiklen til Enden af Navneordene, som
 de nordiske; ei de have aldrig haft den Artikel hin-
 hin, hitt, hvorfra disse Endetillæg ere tagne. Ingen
 har en egen Passivform til Gjerningsordene saaledes
 som Danishen tilligeme: alle øvrige nordiske Sprogarter.
 De tyske endo bera Infinitiver paa re, de nordiske steds
 paa en Endelyd: de tyske have en Forøgelse til Gjer-
 ningsordene, der ligesaa findes i Dansk som i no-
 gen anden nordisk Sprogart. De tyske gjøre verbale
 Navneord paa ren til Gværløshet, men i alle nordiske
 Sprog ere de af Gværløshet. I de tyske Sprog ere
 de kortere Navneord, der kunne anses for Roden til
 Gjerningsord, af Gværløshet, i de nordiske derimod
 af Gværløshet, s. Est. der Schlag - et Slag,
 der Kus - et Kusb, der Tritt - et Tritt, o. s. v.
 Og nu den betydelige Forskjel i End og Udtaal: de
 nordiske mangle aldeles ch, o. s. v. Af alt dette sees
 især at Grundregningen i Danish er aldeles
 nordisk og det ikke opvunden af Tysk eller Plat-
 tysk. At Sproget ikke har næret sig de tyske, ved
 at laane en Værdig Dyd i de mange Gendeler og
 Forvandsler med tyske Dyd, næret ikke, men især af
 Dydformene og Karakterne, hvort en vigtig Del af
 Sprogens Gværløshet er taget, ses især
 af Danish bera en det gamle Nordiske, og ikke
 en det Tyske; man bemærker blot følgende tyske,
 islandiske og danske Dyd: uss op, os, stunden Dyd,
 dekke, schreyt, lecke, der, lecke, lecke, der, Dyd,
 beude, Dende, gude, unne, off, unne, unne,
 sege, vete, vete, schreyt, sege, vete, unne, Dyd.

drive, grüssen heilsa helse, machen gjöra gjöre, zu til til, durch igégnnum igjennem, zwischen á milli imellem, o. s. v. Fremdeles har det danske Almuesprog langt flere Islandsheder, ikke allene i enkelte Ord, men ogsaa tidtels i Dialektens grammatiske Indretning, end det nu værende Bogprog, Bogsproget derimod har flere Tysheder i begge Henseender; men havde nu en tyff Sprogart nogeninde været Folkesprog i Danmark, eller blot Stamnesprog til Danfken, da maatte jo lige det modsatte finde Sted. Til Eksempler kan tjene, at Almuens saaledes, i det mindste mange Steder i Fyn, har aldeles den islandske Udtale af á, æ, ó, ei, au; tre Røn i Ordene; som især adskilles ved Artiklen i Enden: in (eller ing), en, et, hvilket ogsaa har Sted paa Falster; en Del Gjærningsords Konjugation, f. Eks. jeg tykkes, tantes, isl. þykist, þóttist, o. fl.; endelig en Del Ord og Gloser selv, f. Eks. olm ɔ: gejl ell. gal (om Hornkvæg), isl. olmr ɔ: glubst; herst (paa Falster) smuk, isl. horst; baade ɔ: begge, isl. bádir; en Brød ɔ: det Sted, hvor Agre af forskjellig Retning støde sammen med Enderne, og hvor Gangstier ofte anlægges, isl. braut en Sti; Lærde ɔ: Skulder, isl. herdar i Flert. I Thy høres: et Malm ɔ: Simmerlam, isl. ær, gl. á; housom ɔ: mandelig, taleelig, isl. hóssamt; iullss, ledig, ørkesløs, isl. idiulaus; Opstjær, Høstgilde, isl. uppstjéra, høste; at hverre Synet ɔ: forblinde som Taskenspillere, isl. síðhverfingar, Roglerier, Forblindelser, o. m. fl. Hvorledes skulde nu vel ellers disse ganske islandske Ord og Udtalemåder være komne ned til disse fjærne Egne? ja netop findes i Almuens Mund,

og selv her være deres Undergang og fuldkomne Forglemmelse nær?

Dog den Sætning, at Dansk hører til de nordiske og ikke til de tyske Sprog, har vel funden færre Modsigere, end den anden nøje forbundne, at Islandsk er det almindelige nordiske Sprog, som det omtrent i tiende, ellefte Hundredaar og tildels sildigere taledes og forstodes over hele Norden og de nordiske Vilande (Erøbringer og Kolonier); denne trænger derfor til udførligere Beviser.

Først af historiske Grunde er det jo allerede klart. Sagarne adskille aldrig Islandsk eller Svensk som egne Dialekter fra det almindelige Nordiske, ja disse Ord: islenzka, og sænska ell. svenska forekomme aldrig i Sagarne. De kjende kunns tvende Sprognavne, nemlig danska og norræna her i Norden, men nu kalde de netop deres eget og det norske og svenske Sprog danska ligesædsvom norræna, f. Efs. Snorre i Fortalen til Heimskringla siger sig at beskrive her de Fyrster "er ríki hafa haft á norðrlöndum, oc á danska tungu hafa mælt" *). Hvad her siges om de Norske, sees af følgende Sted i den islandske Lov: Jonsbogen, ogsaa at have gjældet om de svenske: Svá skal

*) At dette ikke, som Bjørner har ment, kan være interpoleret efter at Island kom under Danmark, viser Suhm i krit. Hist. 1ste Bind, 210. Side. Om denne Benævnelse af Nordens gamle Sprog se ellers den lærde Afhandling bag ved Gunnlaugs Saga de appellatione Lingua danica, der indeholder mange flere udtrykkelige historiske Vidnesbyrd end jeg her kan anføre.

of fara um arf danstra manna of svenstra, ef þeir andast hér. Enn af þllum þðrum tungum enn danstri skal einigi madr at frændsemi arf taka hér nema fadir o. s. v. De Danske og Svenske, men ingen uden de, der talte danske o: Nordisk, havde (vindstrænket) Arveret paa Island. Omvendt forsikre de, at Islandsk blev talt over hele Norden, f. Efs. i den gamle islandske Lovbog Grágás heder det i Vigslóða: Ef útlendir menn verða vegrnir hér á landi, danstir eda sænstir eda norrænir, úr þeirra konunga veldi þriggia, er vor tunga er o. s. v. "Der som Ublændere, Danske, Svenske eller Norske, fra de tre Kongers Riger, hvor vort Sprog tales, blive dræbte her i Landet;" her fremsættes det særdeles indlysende. De adskille altfa slet ikke disse Sprog, meget mere omtale dem bestemt som et enefte; men havde nu Sproget ikke heller den Gang været det selv samme, sa var dette jo åbenbar urimeligt og uforklarligt. Derimod skalne de Gamle udtrykkelig imellem norræna og þýska, f. Efs. Snorre selv, 2. Del, S. 310, fortæller om en Mand fra de sybligere Lande (submadr), som, noget drukken, begyndte at tale á þýsku*), men da ingen af de islandske Grønlandere forstod ham, á norrænu. Også skalnes tydelig imellem det nordiske og engelske (o: angelsakiske) Sprog, f. Efs. i den gamle isl. Lov Grágás

*) Jeg begriber ikke, hvor nogen kunde her falde paa Tyrkisk, fordi der i nogle Håndskrifter stod þýrku; ti dette r kan jo sa let ved Afskrivers Ukyndighed være kommet isteden for d i þýsku, som ofte findes. Tyrkir skrive Islanderne desuden altid med et T, men P og Z adskille de i

heder det i Erfsdabálfr: Norrænir menn ok danfir ok sænskir eigu hér arf at taka — enn at frændsemi af þllum þóðrum tungum enn danftri tungu skal eingi madr hér arf taka nema fadir o. s. v., hvor alle tre nordiske Folk tillægges kun et Sprog, som kaldes danfka. Men paa et andet Sted heber det: Nu andast enfir menn hér, edr þeir menn, er menn funnu eigi hér máli edr tungur vid, ok er eigi skylt at láta arf þeirra útganga. Heraf sees tyðelig at de Engelfke ikke regnedes til dem, der talte Nordisk, som alle kunde høve Arv paa Ísland, men sættes i Klasse med dem, der tale ubekjendte og fremmede Sprog, hvilke ikke havde denne Ret. Naar det alfsaa andre Steder synes at Angelfakfisk ogsaa regnes for Nordisk, da skal dette enten forståes om begge Sprogs umægtelig meget store Lighed, eller saledes at man i Engelland foruden Angelfakfisk ogsaa forstod og talte Íslandisk, hvilket heller ikke vel lod sig tænke anderledes, efter at Nordmænd og Danfkere en lang Række af Ar havde oversvømmet Landet, besat hele Landfaber, og tilfsidst flere nordiske Fyrfter og Konger behersket store Stykker ellor hele Riget. Derimod er intg i ingen Sága forekommet mindste Vink til Sprogs forskjellighed i Norden, f. Ekf. nogen Misforståelse, nogen Brug af Tolk, eller at nogen har forstået og

Begyndelsen af Ordene alft for nøjsø til at hint kunde antages at stå for dette. Endelig, hvad der vel dog iser måtte komme i Betragtning, heber jo Tyrkisk paa Íslandisk tyrkneska, som er saer langt fra denne Form.

tale to nordiske Sprog, da dog alle Sagarne vrinkle af idelige Fortællinger om disse Folks Rejser, Samtaler og Forhandlinger med hinanden. Tvertimod finder man bestandig at de strax tale med hinanden uden mindste Vanskelighed, at Kongerne og Hoffolkene strax forstode de islandiske Skalde. Hoffolkene lærde deres Viser og Vredigte udenad; men havde Dialekten blot været spænderlig forskjellig, var det visselig umueligt at noget Menneske uden Endning og Forklaring kunde forstået de islandiske Vers med den saare kunstige Indretning, forvildende Ordomslytning, det poetiske Sprogs ejendommelige Ordforraad og Ordomskrivning, som Islænderne nu omstunder have tungt nok ved selv at forstå og forklare, skjønt deres Dialekt både i Poesi og Prosa afviger næsten umærkelig lidet fra den gamle. Endogsaa det besynderlige islandiske Digtersprog man altsaa nødvendig have strakt sig over hele Norden.

Skjønt nu disse historiske Grunde allerede synes at give Sagen en høj Grad af Visshed, saa er det dog det allersikreste Bevis, naar man kan fremsætte Prover af Sprogene selv i deres gamle Skikkelse, saa at enhver deraf kan overbevise sig om deres Identitet; men dette er ikke saa let en Sag, ti vi have ikke skrevne Ræddinger gamle nok, og Blandingen med Tyssen er begyndt tidlig. Iandlertid kunne vi dog mærke følgende. De ældste Spor af ethvert Sprog ere sikkerlig Navne paa Personer og Stæder; betragte vi nu de gamle danske Navne, da ere de alle af det islandiske Sprog, s. *Æt*, *Fróbi*, *Ulf*, *Hugleifr*, *Sveinn*, *Haraldr*, *Hálfdán*, *Erifr*, *Frólf*, *Sigurdr*, *Rnútr*, *Pyri*, *A'strídr*, *Gyða*, *Magnhildr*; *S'dináey*, *Róisfellða*, *Danavísti*, *A'róe*

(: Flodens Munding), siden Arhus, Skaglan, o. fl. I blandt disse Navne findes tillige en Mængde Ord, som give Prøver af Gloset i Sproget. Dette er endnu mere Tilfældet, naar vi tage Tilnavne med, f. Ekf. Danabbt, Danaast, o. fl. Af de anførte ser man at følgende Ord have fra de ældste Tider havt Sted i Danmark: frdr kyndig, ulfr en Ulv, hugr Sind, ást Kjærlighed, ey en Ø, felda en Rilde, virki (af verk) et Holvært, á en U, ós en Flodmunding, o. fl.; man ser tillige den isl. Gen. i Hunkj. af á, Gen. plur. af Dantr, o. f. v. Alle disse stemme da paa det næste med Islandsk, og kan hverken forklares eller engang gjenfindes i noget andet mig bekjendt Sprog. Hertil kunne føjes de endnu brugelige, Side xv og xix anførte Almueord, hvorom det samme gjelder.

Næst efter Navne og hvad deraf kan sluttet komme vi til endnu langt tydeligere Spor af Sproget, til de ældste Mindeesmærker med Indskrift paa, nemlig Runestene. Her må jeg være noget udførlig, da jeg ellers er vis paa, de fleste, der ikke ere store Klædere, vilde, naar jeg henvisde dem til Runeindskriftene, netop deraf slutte at gammel Dansk var det ganske andet Sprog, og kun yderst fjænt beslægtet med Islandsk; da dog dette i sig selv er det skreste af alle Beviser for den Sætning, at Islandsk er det gamle almindelige Nordiske. Sagen er nemlig: Runes alfabetet indeholdt i de ældste Tider kun 15 eller 16 Bogstaver; hermed kunde man kun meget skummerlig betegne alle Lyd i et Sprog. Man havde kun et Tegnetil S og R, kun et til D og T, et til B og P, et til U, V og Y; E og H manglede aldeles, og man

omskrettes paa mange Maader, s. Ek. hint med J, A, ia, ai, dette med au, o. s. v. De første og fleste Runer forklarere lagttogte ikke dette, og kunde ikke iagttage det, da de kjendte lidet eller intet til det gamle Sprog, og de følgende, der vel besabde denne Kundskab, fulgte dog hines Spor, og tilsiddefatte saalænge deres Sprogkundskab, hvor den just allermost gjordes fornøden. Naar de altsaa affkrovede Indskriftene med latinske Bogstaver, fik Ordene saa barbarisk et Udseende, at det var et Guds Under de dog selv kunde gjenkjende saa mange af dem, da de aabenbar aldrig have havt saadan desperat Skikkelse i nogen nordisk Dialekt, hvilket især kan indsees deraf, at paa den Maade blev gammel Norsk og Jølandsk selv ikke engang Jølandsk længer; ti der har netop det samme Sted. Desuden har Ordene paa Runestene i Slesvig, Jylland, Sjælland, Skåne, Upland, Gulland og Norge netop samme Skikkelse, naar de ere omtrent fra samme Tid, og allerede dette er i sig selv nok til det, her skulde bevises. Forresten begribes lettelig at Retskrivningen til forskjellige Tider og paa vidt bortffjærnede Steder har været meget forskjellig, saa at endog visse Bogstaver have forandret Betydning. Det vilde blive altfor videløstigt her at udføre og beskrive alle disse Forskjelligheder, men det er tillige unødvendigt, da Ordene skulle anføres med en efter de nu brugelige Bogstaver indrettet Skrivning. Paa den første af de slesvigske Runestene (se Aftegningen Tab. I. og II. i Beschreibung zweyer in der Nähe von Schleswig aufgefundenen Runensteine) står: P... resþi sten þansþ eftir Eriþ selaga sinn, es vord dandr þá sátu um Geldabþ Paa Jellingestenen (se Worms

Det indses at det, som Modersproget og Sprogets første Hovedkilde, maa blive af Bigtighed for enhver, som, endog uden Hensyn til hine arkaiske og provinsele Aldanter af Sproget, vil bestude lærd-Kundskab i Modersmaalet; og vi have vist nok høiligt Arfag til at beklage, at de fleste, om ikke alle, som leverede dansk Sproglære eller Formlære, have savnet denne vigtige Kundskab. En Sproglære skulde nemlig ikke saameget befale hvorledes man bør forme Ordene, som meget mere beskrive hvorledes de pleje at formes og forandres, samt om mueltigt hvorfor og hvoraf denne Brug er opkommen, og hvad der kunde tale for en anden Brug; ti saaledes allene kan man tilsidst afgjøre hvilket der er rigtigt. Men dette kan, hvad Dansk og Svensk angaar, umuellig udføres tilfredsstillende uden nøje Kundskab i Stammsproget; ti her allene findes som oftest den endelige Grund og første Oprindelse til de i hine Sprog nu herskende Indretninger. Endelig, dersom Danishen efter det forrige er oprunden og sammensat af Islandsk og Tysk, saa følger nødvendig at det gamle Nordiske maa blive, om ikke det første og eneste, saa dog et saare vigtigt Middel til at rense, forbedre og forskjonne Modersmaalet; ti jo længere man fører dette bort fra samme, jo længere fører man det jo, saa at sige, bort fra sig selv, fra sit eget oprindelige og ejendommelige Væsen.

Men er da, vil man her sige, Islandsk og saa vidtelig det gamle almindelige nordiske Sprog, hvorfra altsaa Svensk og Dansk nedstammer? Gramplejer at anses som den, der mente at Angelsakisk var Stammsproget for Danishen, men han sker heri

Uret, da han egentlig kun siger, at man i det danske
 Sprogs Forklaring ikke bør blive staaende ved Island-
 Fen allene, men at man ogsaa bør udstrække sin Op-
 mærksomhed til de andre beslagtede Sprog, og hert
 har han jo storligen Ret, da Danskten ikke består af
 Islandsk alene, men af Islandsk blandet med mange
 fremmede, især tyske Bestanddele. Kun for saa vidt
 fejlede han, den største Etymolog, Danmark endnu
 har havt at opvise, at han mente Islandsk allerede da
 var benyttet saa meget, at man måtte se sig om efter
 andre Midler, og mærkede ikke at meget af det, han
 vilde oplyse af Angelsaksk, ofte ligesaa godt eller endog
 bedre lod sig forklare af Islandsk. Flere Nyere synes
 at mene, at Tysken enten skulde være det umiddelbare
 Stammesprog for vort, eller dog som dets Søster nær-
 mere end ethvert andet levende Sprog, og at begge
 skulde nedstamme fra et for længe siden uddødt Hoved-
 sprog, som de dog ikke vide at benævne, da et saadant
 rimeligvis aldrig har været til. Men at Danskten hø-
 rer til en anden Sprogklasse, der er sideordnet den
 germaniske, at det kan kaldes Søster til Svensken, og
 disse tillige med Færøisk og Norsk nedstamme fra No-
 dersproget Islandsk, er saa indlysende, at det ikke træn-
 ger til vidtløftige Beviser.

Endogsaa i den nuværende Dansk, der dog har
 aldeles taat den gamle nordiske Grammatik, og tillige
 er den af alle nordiske Sprogarter, som i Leksikaler
 nærmer sig mest til Tysken, ser man jo saaledes tyde-
 lig alle de Grundindretninger, der udmærke de nordiske
 Sprog fra de germaniske, og gjøre dem til en egen be-

slægtet Sprogklasse. Ingen (mitg bekjende) tysk Sprogart hænger Artiklen til Enden af Navneordene, som de nordiske; ti de have aldrig havt den Artikkel hin, hin, hitt, hvoraf disse Endetillag ere tagne. Ingen har en egen Vastform til Gjærningsordene saaledes som Danstien tilligeme: alle øvrige nordiske Sprogarter. De tyske ende deres Infinitiver paa n, de nordiske stedse paa en Selsynd; de tyske have en Forsættelse til Gjærningsordene, der ligesalibet findes i Dansk som i nogen anden nordisk Sprogart. De tyske gjøre verbale Navneord paa en til Hverkenstjøn, men i alle nordiske Sprog ere de af Hunkjønnet. I de tyske Sprog ere de kortere Navneord, der kunne ansees for Roden til Gjærningsord, af Hunkjønnet, i de nordiske derimod af Hverkenstjønnet, s. Ets. der Schlag - et Slag, der Ruf - et Raab; der Tritt - et Trin, o. s. v. Og nu den betydelige Forskjel i Lyd og Udtale: de nordiske mangle aldeles ch, o. s. v. Af alt dette sees jo abenbar at Grundindretningen i Danstien er aldeles nordisk og stet ikke optunden af Tysk eller Plattsyk. At Sproget siden har nærmet sig de tyske, ved at lane en Mængde Ord i de mange Handeler og Forbindelser med tyske Folk, nægtes ikke, men selv af Ordformerne og Partiklerne, hvori en vigtig Del af Sproggenes Ejendommelighed ofte bestaar, sees jo klarlig at Danstien hører til det gamle Nordiske, og ikke til det Tyske; man sammenligne blot følgende tyske, islandske og danske Ord: uns oss os, trinken dracka drikke, schlecht slætt stet, leicht lætt let, Bauer bøndi Bønde, zweite annar (Afl. annan) anden, seyn vera være, schlafen sasa sove, treiben drifa

drive, grüssen heilfa helse, machen gjøra gjøre, zu til til, durch igégnum igjennem, zwischen á milli imellem, o. s. v. Fremdeles har det danske Almuesprog latigt flere Islandskheder, ikke allene i enkelte Ord, men ogsaa tildeels i Dialektens grammatiske Indretning, end det nu værende Bogsprog, Bogsproget derimod har flere Tyfskheder i begge Henseender; men havde nu en tyfsk Sprogart nogenstunde været Folkesprog i Danmark, eller blot Stammesprog til Dansten, da maatte jo lige det modsatte finde Sted. Til Eksempler kan tjene, at Almuen saaledes, i det mindste mange Steder i Fyn, har aldeles den islandske Udtale af á, æ, ó, ei, au; tre Rjøn i Ordene; som især adskilles ved Artiklen i Enden: in (eller ing), en, et, hvilket ogsaa har Sted paa Falster; en Del Gjærningsords Konjugation, s. Efs. jeg tyffes, tates, isl. þyckist, þóttist, o. fl.; endelig en Del Ord og Gloser selv, s. Efs. olm ɔ: gejl ell. gal (om Hornkvæg), isl. olmr ɔ: glubst; herst (paa Falster) smuk, isl. horst; baade ɔ: begge, isl. bádir; en Brød ɔ: det Sted, hvor Agre af forskjellig Retning stode sammen med Enderne, og hvor Gangstier ofte anlægges, isl. braut en Sti; hærde ɔ: Skulder, isl. herdar i Flert. I Thy høres: et Lam ɔ: Simmerlam, isl. ær, gl. á; housom ɔ: mædelig, tælelig, isl. hóffamt; iills, ledig, øksesløs, isl. idiulaus; Opstjær, Høstgilde, isl. uppstjæra, høste; at hverre Synet ɔ: forblinde som Taskenspillere, isl. síðhverfingar, Roglerier, Forblindelser, o. m. fl. Hvorledes skulde nu vel ellers disse ganske islandske Ord og Udtalemåder være komne ned til disse fjærne Egne? ja netop findes i Almuens Mund,

og selv her være deres Undergang og fuldkomne For-
glemmelse nær?

Dog den Sætning at Dansk hører til de nordiske
og ikke til de tyske Sprog, har vel funden færre Mod-
sigere, end den anden nøje forbundne, at Islandsk er
det almindelige nordiske Sprog, som det omtrent i
tiende, ellefte Hundredeaar og tildels sildigere talebes
og forstodes over hele Norden og de nordiske Bilande
(Erøbringer og Kolonier); denne trænger derfor til
udførligere Beviser.

Først af historiske Grunde er det jo allerede klart.
Sagarne adskille aldrig Islandsk eller Svensk som egne
Dialekter fra det almindelige Nordiske, ja disse Ord:
islenzka, og sænska ell. svenska forekomme aldrig i
Sagarne. De kjende Luns tvende Sprognavne, nem-
lig danska og norræna her i Norden, men nu falde
de netop deres eget og det norske og svenske Sprog
danska ligesædsvom norræna, f. Ekf. Snorre i For-
talen til Heimskringla siger sig at beskrive der de Fyr-
ster "er ríki hafa haft á nordlondum, oc á danska
túngu hafa mælt" *). Hvad her siges om de Nor-
ske, sees af følgende Sted i den islandske Lov: Jons-
bogen, ogsaa at have gjældet om de svenske: Svá skal

*) At dette ikke, som Bjarner har ment, kan være
interpoleret efter at Island kom under Danmark,
viser Suhm i krit. Hist. 1ste Bind, 210. Side.
Om denne Benævnelse af Nordens gamle Sprog
se ellers den lærde Afhandling bag ved Gunn-
laugs Saga de appellatione Lingua scànica,
der indeholder mange flere udtrykkelige historiske
Vidnesbyrd end jeg her kan anføre.

of fara um arf danstra manna of svenstra, ef þeir andast hér. Enn af þllum þórum tungum enn danstri skal einigi madr at frændsemi arf taka hér nema fadir o. s. v. De Danske og Svenske, men ingen uden de, der talte danske o: Nordisk, havde (uindskrænket) Arveret paa Island. Omvendt forsikre de, at Islandsk blev talt over hele Norden, f. Efs. i den gamle islandske Lovbog Grágás heder det i Vigslóða: Ef útlendir menn verða vagnir hér á landi, danskir eda sanskir eda norrænir, úr þeirra Fonúnga veldi þriggja, er vor tunga er o. s. v. "Der som Ublændere, Danske, Svenske eller Norske, fra de tre Kongers Riger, hvor vort Sprog tales, blive dræbte her i Landet;" her fremsættes det særdeles indlysende. De adskille altsaa slet ikke disse Sprog, meget mere omtale dem bestemt som et eneste; men havde nu Sproget ikke heller den Gang været det selv samme, saa var dette jo åbenbar urimeligt og uforklarligt. Derimod skjelne de Gamle udtrykkelig imellem norræna og þýska, f. Efs. Snorre selv, 2. Del, S. 310, fortæller om en Mand fra de sydligere Lande (submadr), som, noget drukken, begyndte at tale á þýsku *), men da ingen af de islandske Grønlandere forstod ham, á norrænu. Ogsaa skjelnes tydelig imellem det nordiske og engelske (o: angelsakiske) Sprog, f. Efs. i den gamle isl. Lov Grágás

*) Jeg begriber ikke, hvor nogen kunde her falde paa Tyrkisk, fordi der i nogle Haandskrifter stod þýrku; ti dette r kan jo saa let ved Afskrivers Ukyndighed være kommet isteden for d i þýsku, som ofte findes. Tyrkir skrive Islanderne desuden altid med et T, men P og Z adskille de i

heder det i Erfdabálfr: Norrœnir menn of danskir of sænskir eigu hér arf at taka — enn at frændi sem af þllum þóðrum tungum inn danskri tungu skal eingi madr hér arf taka nema faðir o. s. v., hvor alle tre nordiske Folk tillægges kun et Sprog, som kaldes danska. Men paa et andet Sted heder det: Nu andast enskir menn hér, edr þeir menn, er menn kunnu eigi hér máli edr tungur vid, of er eigi þyllt at láta arf þeirra útganga. Heraf sees tyðalig at de Engelske ikke regnedes til dem, der talte Nordisk, som alle kunde høve Arv paa Island, men sættes i Klasse med dem, der tale ubekjendte og fremmede Sprog, hvilke ikke havde denne Ret. Naar det altsaa andre Steder synes at Angelsakisk ogsaa regnes for Nordisk, da skal dette enten forstaaes om begge Sprogs umægtelig meget store Lighed, eller saaledes at man i Engelland foruden Angelsakisk ogsaa forstod og talte Islandisk, hvilket heller ikke vel lod sig tænke anderledes, efter at Nordmænd og Danskere en lang Række af Aar havde oversvømmet Landet, besat hele Landskaber, og tilsidst flere nordiske Fyrster og Konger behersket store Stykker eller hele Riget. Derimod er intet i ingen Saga forekommet mindste Vink til Sprogsforskjellighed i Norden, s. Eks. nogen Misforstaaelse, nogen Brug af Tolk, eller at nogen har forstaaet og

Begyndelsen af Ordene alt for nøje til at hint kunde antages at staa for dette. Endelig, hvad der vel dog især måtte komme i Betragtning, heder jo Tyrkisk paa Islandisk tyrkneska, som er saare langt fra denne Form.

talt to nordiske Sprog, da dog alle Sagarne vrinkle af idelige Fortællinger om disse Folks Keiser, Samtaler og Forhandlinger med hinanden. Tvertimod finder man bestandig at de strax tale med hinanden uden mindste Vanskelighed, at Kongerne og Hoffolkene strax forstode de islandiske Skalde. Hoffolkene lærde deres Viser og Eredigte udenad; men havde Dialekten blot været spænderlig forskjellig, var det visselig umueligt at noget Menneske uden Tøndning og Forklaring kunde forstaaet de islandiske Vers med den saare kunstige Indbretning, forvildende Ordsmystning, det poetiske Sprogs ejendommelige Ordforraad og Ordsmalning, som Islænderne nu omstunder have tungt nok ved selv at forstaa og forklare, skjønt deres Dialekt baade i Poesi og Prosa afvolger næsten umærkelig lidet fra den gamle. Endogsaa det besynderlige islandiske Digtersprog maalt saa nødvendig have strakt sig over hele Norden.

Skjønt nu disse historiske Grunde allerede synes at give Sagen en høj Grad af Visshed, saa er det dog det allersikreste Bevis, naar man kan fremslagge Prover af Sprogene selv i deres gamle Skikkelse, saa at enhver deraf kan overbevise sig om deres Identitet; men dette er ikke saa let en Sag, ti vi have ikke skrevne Ræddinger gamle nok, og Blandingen med Tysken er begyndt tidlig. Iadlertid kunne vi dog mærke følgende. De ældste Spor af ethvert Sprog ere sikkerlig Navne paa Personer og Stæder; betragte vi nu de gamle danske Navne, da ere de alle af det islandiske Sprog, s. Et. Fróði, Ulf, Hagleifr, Sveinn, Harald, Hálfdán, Eir, Hrólf, Sigurdr, Knútr, Þyri, Ástr, Gnda, Magnhild; Ódinn, Hóskell, Danavíki, Áró.

(: Flodens Munding), siden Arhus, Slaginn, o. fl. Blandt disse Navne findes tillige en Mængde Ord, som give Prøver af Gloset i Sprogget. Dette er endnu mere Tilfældet, naar vi tage Tilnavne med, f. Eft. Danabót, Danaást, o. fl. Af de anførte ser man at følgende Ord have fra de ældste Tider havt Sted i Danmark: fródr kyndig, úlfr en Ulv, hugr Sind, ást Kjærlighed, ey en Ø, Felda en Fælde, virki (af verk) et Holvært, á en A, ós en Flodmunding, o. fl.; man ser tillige den isl. Gen. i Hunsi af á, Gen. plur. af Danir, o. f. v. Alle disse stemme da paa det nøjeste med Islandsk, og kan hverken forklares eller engang gjenfindes i noget andet mig bekjendt Sprog. Hertil kunne føjes de endnu brugelige, Side xv og xix anførte Almueord, hvorom det samme gjelder.

Næst efter Navne og hvad deraf kan sluttes komme vi til endnu langt tydeligere Spor af Sproget, til de ældste Mindesmærker med Indskrift paa, nemlig Runestenene. Her maa jeg være noget udførlig, da jeg ellers er vis paa, de fleste, der ikke ere store Kjemmere, vilde, naar jeg henvisde dem til Runelandskrifterne, netop deraf slutte at gammel Dansk var et ganske andet Sprog, og kun yderst fjænt beslægtet med Islandsk; da dog dette i sig selv er det skæreste af alle Beviser for den Sætning, at Islandsk er det gamle almindelige Nordiske. Sagen er, nemlig: Runeskriftet indeholdt i de ældste Tider kun 15 eller 16 Bogstaver; hermed kunde man kun meget kummerlig betegne alle Lyd i et Sprog. Man havde kun et Tegns til G og K, kun et til D og T, et til B og P, et til U, V og Y; E og H manglede aldeles, og man

omskrives paa mange Maader, s. Ekf. hint med J, X, ia, ai, dette med au, o. s. v. De første og fleste Runeforklarere iagttog ikke dette, og kunde ikke iagttage det, da de kjendte lidet eller intet til det gamle Sprog, og de følgende, der vel besadde denne Kundskab, fulgde dog hines Spor, og tilfidsatte saalænge deres Sprogkundskab, hvor den just allermeest gjordes fornøden. Naar de altsaa afprøvede Indskrifterne med latinske Bogstaver, fik Ordene saa barbarisk et Udseende, at det var et Subs Under de dog selv kunde gjenkjende saa mange af dem, da de aabenbar aldrig have havt saadan desperat Skikkelse i nogen nordisk Dialekt, hvilket især kan indsees deraf, at paa den Maade blev gammel Norsk og Islandsk selv ikke engang Islandsk længer; ti der har netop det samme Sted. Desuden har Ordene paa Runestene i Slesvig, Jylland, Sjælland, Skåne, Upland, Gulland og Norge netop samme Skikkelse, naar de ere omtrent fra samme Tider, og allerede dette er tjø nok til det, her skalde bevises. Forresten begribes lettelig at Retskrivningen til forskjellige Tider og paa vidt bortspærrede Steder har været meget forskjellig, saa at endog visse Bogstaver have forandret Betydning. Det vilde blive altfor videløstigt her at udføre og beskrive alle disse Forskjelligheder, men det er tillige unødvendigt, da Proverne skulle anses med en efter de nu brugelige Bogstaver indrettet Skrivning. Paa den første af de slesvigske Runestene (se Aftegningen Tab. I. og II. i Beschreibung zweyer in der Nähe von Schleswig aufgefundenen Runensteine) står: P... refþi sten þanþ ... eftir Eriþ félagá sinn, es vard daudr þá sátu um Geldabþ Paa Jellingestenen (se Vorms

Monum. S. 331) står: Haraldr konungr hafð gæra
 fubl þessi eft Gorm fedur sinn, auk eft Þyroi
 móður sína. Sá Haraldr (Gorms son vann)
 Danmørk alla auk Norveg Þa Glavendrup-
 stenen i Fyn (se Aftegningen i Skand. Litt. Selsk. Skr.
 for 1806, 2. Bind, og Minerva for 1808, S. 280)
 forekommer blandt andet: Alla synir gerðo fubl þessi
 eft fedor sinn, auk hans kona eft ver sinn o. s. v.
 Þa en Sten i Faland (se Worm, 252. S.): Toki
 ristri rúnar eftir (Þóru) góða stjúpmóður sína.
 Dette er den mindste, men letteste Indskrift paa Ste-
 nen. Þa Tryggeveldestenen i Sjælland (se Skand.
 Litt. Selsk. Skr., 1809, 2. Hæfte): Ragnhildr systir
 U'fs sexti stein þessi, auk gerði haug þessi
 Afsum Indskriften i Skane: Krist Márti son hialpi
 þem er Kirkju (þessa gerðu): Abelson erkibiskup
 of A'sbiörn Muli. Her er allerede Sproget endel
 forandret, da denne Indskrift er saa ung. I Upland
 (se nova acta loc. Uplal. vol. V. pag. 300) forefindes den-
 ne Indskrift: U'feigr auk ... þeir létu reisa steina
 þessa (acc. plur.) at J... fedur sinn. Gud hialpi
 hálf hans. og denne (S. 309): Sálfán lét reisa
 stein þessi, eftir U... bróður sinn; auk G... eftir
 son sinn. I Östergotland (S. 312): Þysteinn auk
 U... reistu fubl þessi at Selga feður sinn góþan.
 Þa Gulland, hvorfra alle de dejlige gotiske Sager
 skulle være komne, som have gjort saa god Virkning i
 vor gamle Historie, findes denne Indskrift (Worm,
 453): B... i Sn... hann lét gípra þenna stein
 yfir sína húsfreiu B... som er ren Islandsk. Nu
 fra det Tronhjemste i Norge betragte man følgende

Aflerlig meget gamle Indskrift (Worm, 522): T...
 R... Gudfastar son lét rei(sa stein) þenna, auþ
 gerva brú þessa, of hann lét Kristna land,
 As(björn) gerþi brú, of Steinn rúnar þessar.
 Både i Bogstavernes og Ordenes Former ligner den
 meget de ældste danske Runestene. En anden langt
 yngre norsk Runeskift på en Træstok er følgende (se
 Aftegningen Skand. Mus. 1803, 1. Bind, 303. S.):
 Sigurdr jallsun reist rúnar þessar lougardaginn
 estir Botolfs messo, er hann farþi *) hingat, of
 vilði eigi gánga til sættar við Sverri þodurbana
 slinn of brædra. Tages nu det billige Hensyn på de
 forskjellige Lidet af alle disse her anførte Indskrifter,
 og hvor let Runehuggernes Mangel på fast Retkriv-
 ning, Tidens Tand, Afkriverrisjedsløshed og Afstryk-
 fejl kan være Ursag i de enkelte høist ubetydelige Af-
 vigelser af Sproget på disse Mindesmærker indhrydes
 og fra Islandsk, da tror jeg vist, at hver den, der
 ikke savner al til Bedømmelsen fornøden Kundskab, og
 ikke er indtagen af Fordomme, vil finde Overensstem-
 melsen udmærket stor, og ikke tage i Betænkning at
 erklære Sproget over det hele gamle Norden for et
 og samme, og for det samme som Islandsk. Man ser
 ellers at Danskten især har havt nogen Forskjel i det
 pron. þessi: i de svenske og norske Indskrifter har det
 nemlig oftest i acc. masc. þenna, ligesom på Islandsk;
 i de danske derimod, især i de ældste, oftere þansi,
 uden Tvivl en Arlisme og måske tillige Nlebejsisme.

*) fardt er imperf. af feria, at farges, sætte over en Flod.

Man finder undertiden e for et, hvilket Islænderne udtale som et plæt og brebt e, saa at denne Forskiel er vel mest ortografisk. I øvrigt er den gamle islandske Grammatik bestandig nøjagtig fulgt, ligesom og alle Ordene ere islandske. Overhoved alt, hvad der af Minnemindesmærker er læst og forklaret rigtig og nøjagtig, er islandsk; hvad der ikke ser islandsk ud, er sædant, som formødeligt Mindesmærkets Beskrivelse, eller Aftegningens Uæfterrettelighed, er ulæseligt og uforklartigt.

Endnu kunde et Bevis hentes af de ældste Bøger i det danske og svenske Sprog; men her maa vi beklage, at vi ingen ældre skrevne Levninger have paa Dansk end omtrent fra Valdemaretnes Tid, og i det højeste fra Slutningen af det tolvte Hundrebaar, og selv dette er sikkerlig endda meget forvansket af senere Afskriverne. Da nu Danskten meget tidlig begyndte at blandes med germaniske Sprogarter (s. Eks. ved Knud den Stores Erobring af Engelland), og vi kun have temmelig siddige skrevne Stykker deraf tilbage, saa kan dette ikke blive saa indlysende som det ellers maatte. Svensken derimod, som altid er bleven den fælles Rilde nærmere, har endnu i det trettende Hundrebaar havt næsten den hele gamle grammatikalske Indretning, saavel som de gamle nordiske Ord tilbage, saa at Forskiellen her mest bestaar i Afskrivningen, som følgende Prøve af Upsalandsloven, given 1295, kan vise: *A Kristi skulu allir Kristnir troa at han ar Gudh, ok ai dris Gudhar steiri an han en. Angin skal Afgudhura blota, ok angin a lundir alla stena troa. Allir skulu firku dyrka. Thit (isl. plingat) skulu allir*

badhi quæfir of dððhir komandi of farandi i
 Wáruð of af. Kristár bððh firkiu byggia of
 tiund giðra. Adambet of hans synir giðrdu
 tiund fyrst, of Salomon firkiu. Her er ei ble-
 ven til e, og au til ð; den hele Forðjel er næsten
 allene ortografisk. Vil nogen sammenligne de svrige
 gamle svenske Love, s. Efs. Viarskretten, Gullands-
 loven, o. fl., hvis Udgaver ellers ere temmelig skjedes-
 løse og slette, da vil man finde den gamle Gramma-
 tik for det meste iagttaget i disse ældste, og efterhæn-
 den at forsvinde mer og mer. Af Skanske Lov, der
 nok er noget af det pålidelig ældste Dansk (givet i
 tolvte Hundreðar), kan mærkes følgende Prøve efter
 et Par arnamagnæanske Håndskrifter: Sat man Funu,
 oc dør han før æn hun far barn, oc sighir hun
 oc hænna frændr at hun ær mæth barne; tha
 skal hun sitia i egn bæggia therra uscisto tiughu
 uku, oc til se mæth sinum værianda. Ær hun
 æt mæth barnæ, oc ær thær godræ Kvinna vitnæ
 til; tha scistis egn therra. — — Sighir mothær
 oc hænna frænder at barn war fõt æstir fathur,
 oc neta fæthrinis frænder; tha skal mothur vær-
 iande vitta mæth twiggia manna vitni oc tolf
 næfndum mannum i Fyni sinu, at o. s. v. Dette
 ser vel noget forskjelligt ud fra Islandsk, men naar
 man kaster de overflødige h bort, sætter þ for th, og
 e for æ paa de fleste Steder, ligner det næsten ganske;
 Infinitiverne have deres gamle islandske Form, Dat.
 paa i eller e (barne), og Dat. paa um (sinum, næfnd-
 um), og Dat. neutr. sing. paa u (sinu), Gen. i Flert.
 paa ra og andre Former af den (godræ, kvinna, bæggia,

twiggia); ligesaa synes man og at have lagttaget de gamle Kasus obliqui af Hankjensord paa i, Hunkjensord paa a, og de paa ir (værianda, funu, moður, faður); men Vokalförändringen i Deklineringen er ikke lagttaget (faður, mannum, for födur, mönnum). Sproget i Jydsk Lov er vel endnu meget mere förändret, som et Hundredaar omtrent yngre (given 1240 ifölge Fortalen), men indeholder dog endnu saa meget Islandsk, at en Pröve fortjener at fremsättes: Barn, of thet worther cristneth, stande arf; ei elder. worther skilneth a, huath lenger liuer mother eth barn; eth barn se cristneth eth ei; tha er e nerremet at witnes til cristendom oc til arf æn fra. Her er dog endnu det hele Öving i Konstruktion og Tone islandskagtig, säwelsom mange af de enkelte Ord og Ordformer, f. Eks. of, isl. ef, dersom; worþer, isl. verdur; elder, isl. ella; skilneþ, isl. skilnadr, Adskillelse; det er denne Endelse, som findes i iafneþ (isl. jafnadr o: Billighed); Tyvnet; Levnet, o. fl.; a, isl. á o: paa ell. i — det fölgende kunde hede paa Islandsk: hvart lengr lifir moþir eþr barn — hvart o: enten; eth, isl. edr, eller; þa, isl. þá, da; e, isl. æ, altid. Witherlagsretten, som man urigtig har anset for det äldste paa Dansk, er her ubrugbar; ti hvorledes det end förholder sig med Materien, saa er det äbenbart at Sproget er meget yngre, paa enkelte Arkaismer og ramme Islandskheder nær, der ligesom ere undslupne Afskriverne, og vel lade os slutte, men ingenlunde wisse ligefrem hvorledes Sproget har været i de Tider, da den först blev öpffreven, f. Eks. han á o: ejer, hiþ hugg, ráða á anfalde, o. fl.

Sammenligner man derimod Tyfken af denne Periode med dette Sprog eller det paa Runestene, da maa jeg bekjende at jeg paa ingen Maade begriber, hvorledes nogen af allermindste Sprogkundskab og sund Sjælsomhed kunde falde paa, at antage Danskens Oprunden af denne. Jeg vil blot fremsætte en lille Prøve af Willeram (+ 1085) over Høffangen: Zurich miß nah dir, so lofon wir in demo stanke dinero salbon. ih bekennon min unkrast, vone dannan hilf mir mit dinen gnadon, so seunt ih andera zu dinemo wega. Vil man sige, dette er ikke gammelt nok for at se Overensstemmelsen tydelig, da betragt blot de fakkiste Bønneformler til Odin i Krigen med Karl den Store, og de første Ord: hilli Kroti Woudana (hel- lige store Odin), er nok til at se, det ligner ligesaa lidt eller endnu mindre de nordiske Sprog.

Findes der nu saaleden Overensstemmelse imellem gammel Dansk og Tyf, ja selv Saksisk, og derimod i hine Smapróver af gammel Dansk og Svensk saa tydelige og saa mangfoldige Spor af Islandsk; findes der paa Runestene i Jylland selv samme Sprog som paa dem i Gulland, Upland og Tronhjem, og er alt dette paa enkelte meget saa Former nær ren Islandsk; ere Navne paa Personer og Steder, samt de Ord, man derved kan slutte sig til af gammel Dansk, ren Islandsk; har Almuesproget endnu saa kjendelige Lævninger deraf tilbage; og sige endelig mange forskjellige historiske Vidnessbyrd det samme; saa tror jeg det er nogenlunde sikkert, at det gamle Norden talede et eneste Sprog, og at dette var Islandsk, og at altsaa Tyfken er et ganske andet grundforskjelligt, hvorvel besægtet

Sprog. At det her i Norden kan have været en Del Forskjelligheder i Udtalen, giver sig selv; men at disse ikke engang vare så betydelige, at de egentlig kunne kaldes Dialekter, vise Runeskrifterne foruden de historiske Grunde. At nu Sproget i Norge var det rene, er høist rimeligt, da dette Land er det yderste og fjærneste fra andre Lande af forskjelligt Sprog. Da nu Islænderne udvandrede fra Norge, og siden dyrkede og polerede deres Sprog, så omhyggelig, at det blev renere og smukkere end i Norge selv; så kan vi glæde os ved, i den gamle islandse Litteratur at besidde mangfoldige skjønne Lævninger af det gamle Nordens rene og smukkeste Dialekt, om man endelig så vil kalde det, og det trods alle Avindshuges *) latterlige Indvendinger og ugrundede Paastænde, som

*) Jeg mener den nordiske Litteraturs Fiender i Tyskland, Schlozer og hans Efterfølgere. Schlozer var uden Sammenligning den grundigste, skjønt vistnok hans Indsigt i Nordens Sprog og Litteratur ikke var den allerdybeste; men hvad han så bittert og spottende fremsatte, var dog uden Tvivl Resultatet af hans rebelige Granskninger. Adeling var langt mere famløs og vankundig heri, hvilket jeg i Kieler Litteraturzeitung for 1809, 14.-19. Juli, tror at have godtgjort. Han synes af foragteligt Had til de nordiske Brodernationer, og lav Misundelse over deres Hæder, at have påtaget sig Ordførelsen for Nordens Fiender. Det er for ham umueligt at der i hele Norden kan være talt et eneste Hovedsprog. De ypperste Digte, der synes at kappes med Homer i Stimpelhed, Draivitet og Høfhed, og ligesom ande den fjærneste Old, ere for ham lutter Svulst, og intet

det efter forøgende Deviser syntes mig ligesom over-
 flødig og unyttigt som kjedsommeligt at opregne og
 gjendrive. Men skulde da nu ikke dette Land, dette
 Folk, og denne Nation's gamle ypperlige Værker, sa-
 vel som det nu brugelige saer lidet forandrede Sprog,
 være af en afgjort Vigtighed og Interesse for hver
 ægte og tænkende Nordbo, for enhver, der har Lust af
 se og føle hvorledes hans Fædre for sin fjerne, Fæder
 levede, talte og tænkte.

Betragter man nu denne Sprogets indvortes For-
 træfflighed og udvortes Interesse og Vigtighed for os,

islandsk Stykke er ældre end fra 12. eller 13.
 Hundreder, men af de danske Kjempeviser kan
 vel nogle være fra 8. og 9. Hundreder! Han
 finder de herligste Sagar, der i Fortællingen, i
 den reneste Upartiskhed, i sand og tro Skildring
 af Karakterer og Sæder, i simpelt og ædelt, hisfor-
 riss Foredrag, i ren og klassisk Stil ikke vige for
 den græske og rommeriske Oldtids bedste Værker,
 dem finder han at være luster Spindestuehisto-
 rier, (se mere anf. St. i Kieler Litteraturzeitung,
 men især den fortræffelige Skrivelse fra Prof.
 Nyerup til Prof. Worm, i det Skand. Litt.
 Selsk. Skrifter for 1802, 3. Hæfte; og samme
 om Edda, sammesteds 1807, 2. Bind). Det
 var derfor vist højligst at ønske med Adeling, at
 en Mand som Prof. Gräter, der forener Smag
 med nordisk Sprogkundskab, vilde give en hel
 Saga, s. Eft. Eigna eller Gætla, på Lyst, i en
 værdig Dragt. Dette vilde være ligesom fordelagtigt
 for Nordens gamle Litteratur, som beklæm-
 mende for Adeling og de øvrige Efterfølgere,
 der ikke fortjene at nævnes, da de ere for ubes-
 tydelige til at nævnes af Nordboerne.

sa og at det endnu tales, og det af et Folk, som
 henhører til den danske Stat, da bliver det særdeles
 ubegribeligt, at man hidindtil ikke har havt noget ret
 brugbart Værk derover; ja endog heller snffet en Gang
 for alle at udflytte det Tilværelse af Landet, for ikke
 at hvide sig med at lære det, sa at endog den aldeles
 barbariske Grønlandsk har nydt en blidare Skjæbne,
 ogaget langt bedre Børskjæbner, både Sproglærere,
 og Ordbøger. Den Røse, som det derfor kostede at
 lære Islandsk, ma vel og være en vigtig Årsag, hvor-
 for sa lærer sa, for ikke at sige slet ingen. Danske
 eller i Almindelighed Udlandinger have forstæet det til-
 gavn. Det første Forsøg over Sproget fremkom vel
 før der var tænkt på nogen Sproglære i Danmark,
 men siden er det og blevet deslængere tilbage.

I Året 1651 udkom nemlig: *Recentissima anti-
 quissima linguae septentrionalis incunabula, id est
 Grammaticae Islandicae Rudimenta per Runolphum Jo-
 nnam Islandum. Hafniae etc;* på 158 Kvartstæder. Af
 denne Bog ejer Universitetsbiblioteket et rart Eksemplar,
 der er gjennemskudt og forsynet med gode Anmærkning-
 ger, som dog ikke indeholde noget Nyt, men kun Ret-
 telse og Forbedringer til Teksten. Denne Runolf Jon-
 sons Sproglære blev siden udgivet af Zickessius til-
 gemed en kort angelsaksisk og misogotisk Grammatik,
 Orford 1688 og 1689; den blev og med nogle ubes-
 tydelige Tillæg, og nogle vel især ortografiske Forbe-
 dringer, indført i sammes *Thesaurus linguarum septen-
 trionalium*, og fik nu af Suhm det hadeslige Bidnes-
 byrd, at man næsten ingen bedre islandsk Sprog-
 lære behøvede; imidlertid er det vist at den i sig selv

har søgte betydelige Ufuldkommenheder og Mangler. Hertil regner jeg især den aldeles upassende Inddeling af Deklinationer og Konjugationer, hvorved de forskjellige Ord bringes sammen, og de mest overensstemmende adskilles, f. Eks. Frabbi, auga og myrt regnes til en Deklination, samt temia og soka til en Konjugation, uagtet de næsten intet have tilfælles; bera og gæsa derimod til forskjellige Konjugationer, ligesom de adskille sig yderst ubetydelig. Dernæst opstilles, formodentlig for at efterligne de latinske Sproglærer, en overflødig Mængde af aldeles lige Paradigmer, blot fordi de endes paa forskjellige Bogstaver; hvorimod Ord, der have en særegen og svær Maade at forandres paa, ikke opstilles, men enten forbigaaes, eller dog blot berøres i nogle utilstrækkelige Anmærkninger. Endelig er den ikke sammeget en egentlig Sproglære, som blot Formlære, da den slet ikke taler om Ordbaanelsen, Ordforningen, Sprogarter eller Berseindretningen. Mylrig erholdt man et lidet Udtog af Runolf Jonsens Bog under Titel: Grammaticae gothico-islandicae electa, pars 1ma & 2da, præside N. H. Sjøberg. Lundae 1804-6, ialt 26 Sider i 4to; men dels er det saa overmædt ført; dels har det ingen af Runolf Jonsens nysomtalte sære væsentlige Fæll rettet, skaffer altsaa ikke en Gang et godt ført Oversyn af Sprogets Indretning; dels endelig synes det gjort efter den ældste Udgave. Isteden for Ordet blad har man valgt et andet af de anførte Eksempler til Paradigme paa den tredje (hos mig den anden) Deklination, og dertil taget *skryd* (3: *skrid*); men nu har man af det gamle Paradigme ladet sig forføre til at give det i Plertal

stød, da det dog blot er a, der forandres til ø, ikke andre Selvlyd.

Flere trykte islandiske Sproglærere ere hidindtil ikke fremkomne, sa der ligesom synes at ligge en Spændom i Littelen paa Runolf Jonsens Bog, da den nu virkelig over halvandet Hundreder har været recentissima. Næst efter den anbefaler Suhm, i sin Afhandling om Vanskelighederne ved at Skrive den gamle norske Historie (hans samlede Skrifter, 7. Del); Olaf Vormii *literatura runica*, Hafn. 1661, i Fol., og siger "at der kan hentes fornøden Kundskab om de Gamles Poesi, som ellers er saa vanskelig, mørk og indviklet en Sag, at vel ingen lærd Mand, ja indfødt Islænder, kan rose sig af tilfulde at have udgrundet den."

Men siden den Tid have vi i Modersmaalet erhholdet en over denne Gjenstand langt fuldstændigere og bedre Bog, nemlig: Om Nordens gamle Digtekunst, dens Grundregler, Versarter, Sprog og Foredragsmåde; et Prisskrift ved Jon Olaffen. Kbhavn. 1786. 4to. paa 256 Sider foruden et latinsk Register over de i de anførte Eksempler forekommende Digterord. Denne Bog, hvori den lærde Forfatter beskrev os den islandiske Digtekunst ligesaa grundig, som hans Broder Eggert Olaffen udøvede den flønt, behøver vist nok ikke her vidtløftig at omtales, da den maa formodes at være i alles deres Hænder, der dyrke og studere den gamle nordiske og islandiske Litteratur. Den er, flønt ikke uforbedrelig, et sære ypperligt og vunderværdigt Hovedværk; kun, da den egentlig blot giver sig af med den gamle Poesi, have vi endnu intet over den nyeres Tilstand og Beskaffenhed.

Fornem denne sære tarvelige Litteratur af trykte Skrifter over Sproget gives der endnu en håndskreven Grammatica Islandica, autore Joanne Magnaeco Isl. Forfatteren var en Broder til den udsødelige Arne Magnussen. Jon Magnussens Sproglære er ligesom Runolf Jonsens egentlig kun en Formlære, og hvorvel i nogle Henseender bedre end samme, dog endnu meget afsløkommen. I Hovedinddelingen af Deklinationerne efter de tre Køn har han meget heldig truffet Sprogets naturlige Gang, men i Underinddelingen af de enkelte Kønns Deklinationer har han ikke havt klare Begreber at følge, og derfor ofte forvirret sig. I Konjugationernes Inddeling efter Antallet af Stavelsene i præf. ind. har han derimod himmelvidt forføjet Sprogets Indretning. Desuden opstilles en altfor uhyre Mængde Paradigmer på Flexionerne; og de Reglerne tilføjede Eksempler, der ofte fylde flere Sider, ere meget uheldig valgte, saasom de bestaa af næsten lutter sære, forældede, digteriske og provinssielle Ord, der vanskelig forståes af en indfødt Islænder, og dog er deres latinske Oversættelse ikke søjet til. Den første Arnemagnæanske Stipendiar J. Olavsen fra Grundtvig, hvem Forfatteren sendte sit Autograf og Proto-graf, begyndte derfor i samme at skrive den latinske Oversættelse til de af Ordene, han forstod, men kom desværre ikke til Ende dermed, da han, som man ser af hans Antegnelser i Bogen, der nu tilhører den arnemagnæanske Samling, blev nødsaget til at overlade Justitsraad Mølman den. Da en af de Fortalen vedlagte Sedler, hvor han beklager dette, siger han tillige:

"Selig Praften Hr. Jon Sigurdson tog uden Lovol
 "hos mig sin Grammaticam islandicam in 4to; den
 "holdt op noget in verbo, eller kanske var ikke læn-
 "gere renskreven."

Heraf sees altsaa at man har havt endnu et tredje For-
 søg, eller i det mindste en Begyndelse dertil, men om
 samme er fortsat og fuldendt, om det er til endnu, og
 hvor, har ikke været mig mueligt at komme efter.

Det synes her ikke upassende at tilføje Esterret-
 ning om de hidtilværende islandiske Ordbøger, at Læ-
 serne paa et Sted kan faa et Oversyn af alle Hjælpe-
 midler til Sprogets Studium. (Se ellers Haldani
 Einari, historia liter. Islandiae. Hafn. & Lips. 1786).

Det første var da

Magni Olavii Specimen-Lexici Runici, ed. D. Olaus
 Wormius. Hafn. 1650. fol. Dernæst

*Lexicon islandicum vel linguae septentrionalis dictio-
 narium*, a *Gudmundo Andreæ Islando*, ed. P. J.
 Resenius. Hafn. 1683. 4to. Universitetsbibliote-
 ket ejer heraf et rart Eksemplar med Anmærknin-
 ger af N. Bussæus.

*Olai Verelii Index linguae veteris scytho-scandicae
 sive gothicae ex vetusti ævi monumentis collectus
 atque opera O. Rudbecki editus*. Upsalæ 1691. fol.

Flere end disse ere ikke trykte, og alle tre ere de liger-
 saa sjeldne som mædelige, og næsten aldeles ubrugbare,
 imidlertid er dog det sidste det bedste. Det tænner ikke
 Umagen at beskrive dem næjere; men mærkeligt er det,
 at en Svensker har overgaaet tvende Islandere i at
 samle en islandsk Ordbog. I sidste Halvdel af syt-
 tende Hundreder udkom altsaa foruden *Hunolf Jonsens*

Sproglære ikke mindre end tre Ordbøger. Siden har ingen islandsk Ordbog været trykt; imidlertid har flere været udarbejdede. Biskop J. Arnesen samlede et Lexicon islandico-latinum; Jon Olafsen fra Grun-
devig gjorde ligeledes en meget stor Ordbogsamling i flere Dele i Folio, som vel indeholder en hel Del godt, men dog er særre uordentlig og forvirret. Den findes i den arnamagnæanske Håndskriftsamling. Biskop Hans Jindsen begyndte, men fik desværre kun de første Bogstaver bragt til Ende. Provsten Gudlaugr Potgeirsson skal have foretaget sig et lignende Værk. Men det bedste og vigtigste af alle er uden Tvivl Provsten Björn Halvorsens. Han samlede dertil med stor Glid i 15 Aar, var ikke indtaget af Oldsagerne, ikke heller af en lastværdig Ehyeguldighed for sit Sprogskendhed, som han skrev overmåde vel; han har derfor og i Ordbogen gæet den rette Middelvej, og samlet en Skat af de klassiske Ord og det rene islandske Sprog, uden dog på den ene Side at forglemme de noget gamle og digteriske, eller på den anden ganske foragte de nyoptagne Udtryk; kun synes den latinske Oversættelse stundum noget kort og ubestemt, ligesom Talemaader kun sparsomt ere optagne. Sit første Udkast foreværede han sin Svoger, den lærde Olding Jon Olafsen, som igjen har foreværet mig denne uskat-
terlige Bog. Et andet Eksempplar, renskrevet efter dette, sendte han til den arnamagnæanske Kommission, i hvis Håndskriftsamling det findes. Om flere Eksempplarer måske skulde findes på Island, er mig ubekendt. Endelig forstar det sig at de mange Saga-
Indbefjer indeholde mange vigtige Bidrag til Sprogets

lekkafle Bearbejdelse, hvorvel det mere er de Seldns, fære og forældede, end de gode, almindelige Ord, de indeholde.

Sine Forgjængere har jeg under den endelige Udarbejdelse af min Bog havt ved Hænden, og benyttet saa godt som mueligt og saavidt det kunde bestaa med min tilførn udkastede Plan. Jeg begyndte nemlig at erkjendige mig om Sproget, uden noget grammatikalsk Hjælpemiddel, maatte altsaa selv abstrahere mig et Slags Grammatik, til hvilken jeg har samlet Materialier, og paa hvilken jeg har pønsket ligesaelange som jeg har lagt Vind paa Sproget selv. Jeg havde saaledes samlet de fleste Materialier, og omtrent udkastet Systemet, hvortil jeg bekvemest synes at kunne henføre Sprogets Indretning, før jeg fik nogen af de ældre Sprogkædere at se. Det Udbytte, disse siden ydede mig, bestod da fornemmelig i nogle bekvemme Paradigmer og nogle faa Regler eller Bemærkninger, hvilke jeg dog snarere har maattet abstrahere af enkelte Steder, end jeg har forefundet dem tilfredsstillende fremsatte og udarbejdede. Da det altsaa hverken er Overfættelse eller Udtog, men en aldeles fri og original Bearbejdelse af Materien selv, jeg her overleverer Almenheden, skylder jeg og fortællig at gjøre Rede for min Plan og sammens Udfærelse.

Den Lærebogning, jeg har søgt at opføre, indeholder vel sex Afsnit, men Systemet bestaar dog egentlig af de fire mellemligste Dele, af hvilke de to første angaa de enkelte Ord, de to sidste Ordene i Forbindelse; af hine igjen affaandler den første Flexionerne eller Formforandringerne, hvor Ordene dog vedblive at være de selv samme Ord, den anden Ordforandringerne, om jeg saa

maa sige, eller Ordenes Dannelselse af hinanden, hvorledes ny Ord fremkomme af andre; af disse derimod angaar den første Del Ordenes Forbindelse i Prosa, eller Ordforbindningen, den anden deres Forbindelse i Poesi, eller den islandske Versbygning. Den forreste og bagerste Afdeling ere blot tilføjede for Fuldstændigheds Skyld uden strengt taget at høre til Systemet, hvorvel jeg håber de ikke vil findes overflødige; den første aabner nemlig Afgangen til hele Værket og Sproget, den sidste er at betragte som flere selvstændige smaa Sprog lærer, der kun ere behandlede saa kort, fordi de stemme i det meste overens med den, der, som den vigtigste af hele Familien, i det foregaaende fremstilles udførlig. Jeg kunde ikke overtale mig til at lade nogen af disse, som jeg synes, i et fuldstændig og systematisk Sproglære aldeles væsentlige Dele savnes i mit Forsøg, thi jeg vil til flere af dem, saasom første, tredje, fjerde og fjerde Afdeling havde dels lidt, dels for det meste slet intet Forarbejde at benytte; et saalænge man bliver ved at forsømme, hvad Forgjængerne ikke have berørt, saalænge naar vi aldrig Naale. Mit Forsøg vare altsaa i disse Dele nok saa ufuldkomment, saa er dog derved gjort nogle Skridt videre. I de fem første Afsnit er især taget Hensyn til det gamle klassiske Sprog, omtrent som det findes hos Snorre, i Edda og andre gode Saggær; men abstraheret fra Ulighederne i Rettskrivningen, som altid findes i et Sprogs ældste Skrifter, og ikke maa forblandes med Vælden og Ubestemthed i Ordenes Formforandring selv. Dog ere det nyere Sprogs saa Afvigelser ikke forbigaaede, men aaphandlede paa deres Sted i det sjette Afsnit.

Den første Afdeling vil neppe anses for overflødig, naar man betænker hvor elendigt det var, at en, der havde lært sig til at forstaa Sproget, skulde udtale det saaledes, at ingen af det Følk, der endnu taler det som Modersmaal, kunde forstaa det, eller i det mindste paa en Maade, som man opvække alle Rynkides Latter, og fundum give en ganske modsat Mening, hvorpaa man endog fra offentlige Lærestole vil have hørt Eksempler nok. Ikke mindre nødvendigt syntes Stykket om fremmede Ord og Navnes Behandling i Islandsk og om de islandske Navnes Fordanskelse. Det klinger virkelig høist besynderlig, naar man i islandske Bøger finder fremmede Ord og Navne deklinerede paa dansk, s. Eff. Pope, Valle, i Gen. Popes, Valles, for Pova, Balla, ligesom al islandsk Flexion; da disse Ord saaledes maatte blive til Neutra, eller i alle Fald til Hunkjønnsord, da aldeles intet Hunkjønnsord paa en Selvlyd føer s til i Gen. paa Islandsk. Fremdeles naar man i danske Bøger, ja selv i de nyeste Bærker, der skrives for at udbrede Kundskab om og vække Interesse for det gamle Norden og dens Litteratur, netop træder det gamle Nordens herlige Sprog aldeles under Fødder, giver Navne og Ord af samme snart en islandsklæbende, snart en latinisk, snart en selvgjort, men seldden en ren islandsk, eller, som var det bedste, en rigtig danskformet Skikkelse; samt naar man ved blot at anføre en Bogtitel, eller nogle faa islandske Ord, sætter disse snart i Gen., snart i Dat. eller andre urigtige Endelser, da man dette dog smerte hver den, der ved, at det gamle Norden besad et Sprog, som i den indvortes Bygnings Regelræthed, Fuldkoms

menhed og Skjønhed kan sættes ved Siden af Græsk og Latin, i hvilke. smdan Skjædesløshed, eller rettere utilgiøvelig Bunkundighed i det, hvorom man offentlig fremtræder som Skribent, vilde optages med velforsjænt Latter *).

I anden Afdeling har jeg mere søgt at opdagge Sprogsystemets Analogier og deres Grund, samt at fremstille dem paa en tydelig og let overskuelig Maade, end just at opregne alle enkelte Undtagelser eller specielle Tilfælde; imidlertid hæber jeg, at intet væsentligt er forbigaaet. At jeg af de opstillede Eksempler har udeladt alle sammensatte (rettere omskrevne) Former, saasom Vocat. og Abl. af Deklineringen, Perf. Pluskv. o. desl. af Gjærningsordenes Forandringsmaader, ved jeg ikke at forsvare bedre end med Jon Magnussens Ord: Respondeo, siger han i sin Fortale, meum

*) Ingen Vedkommende eller Uvedkommende tro jeg hermed sigter til nogen enkelt Person eller Bog. Jeg har den inderligste Afsky og Foragt for deres Fremgangsmaade, der besmitte deres videnskabelige Værker med allevegne indstræbe, Sagen uvedkommende, private Hensyn og galdefulde Bitterheder, og saaledes give Efterverdenen, isald deres Værker naa saa langt, det ubedrageligste Vidnesbyrd om deres Ukultur og Dærskab, hvilket ikke før deres Minde selv vil gaa i Forglemmelse. Desuden behøver jeg saa meget mindre her at udpege enkelte Eksempler, da det saa almindeligt har været Tilfældet hos os saavel som hos vore Naboer, de Svenske og Tyske, at jeg, sandt at sige, neppe ved hvem jeg skulde undtage af de Iffelslændere, der have skrevet om det gamle Norden eller samles Litteratur og Tungemaal.

propositum non esse novis chimaeris lingvam nostram adulterare, sed ut est veram describere. — Vocativus enim in terminatione & Ablativus in Dativo Includuntur. Verum enimvero. quis unquam statum constructum, sut septiformam conjugationem Ebraeorum venustissime luxurianti graecae lingvae superaddere conatus est; nec ea dexteritatem Gerundiorum vel Supinorum lingvae Romanae sibi arripuit. Sic cuique lingvae suae proprietates sunt, quare & nos nostris paucis casibus & temporibus sed gravidis contenti (utpote quibus omnia dicenda & scribenda sine defectu exprimere queamus), aliarum lingvarum ubertates intuentes, non invidentes, cuique lingvae suum genium merito indulgemus.

Før det tredie Affnit om Ordbyggelsen er gjort Rede i Begyndelsen deraf. Det forekommer mig høist besynderligt, at man i alle nordiske Sproglærer roser disse Sprog for Dannelsighed, men i ingen affhandler denne; ingensteds viser man hvorledes og hvorfor den da er. Man finder i danske, svenske og islandiske Sproglærer kun høist enkelte vilslige Brudstykker deraf, stræde hist og her omkring, og ligesom komme Forfatterne af Vanvare. Allermindst burde dog dette savnes i en islandsk Sproglære, fordi det just er heraf Islandskten har sin vigtigste og udtømmeligste Rigdom, og just den, der i sin Henseende fortrinlig udmærker sig blant de gotiske Sprog.

Om den fjerde Afdeling har jeg intet andet at sige end at undskyldes dens Ufuldkommenhed; jeg fandt

her stes ingen Udtag for mig, og den forbrede efter sin Natur en langt usømmeligere Samlen end den forrige, hvortil jeg ligesalidet havde noget Forarbejde. Jeg vovede derfor ikke heller at give den Navn af Ordsføjningsbære, da den blot indeholder nogle Bemærkninger om de Ordforbindelser, som under Læsningen have været mig de mest påfaldende.

Med den femte Afdeling om Poesien har jeg været noget udførligere; da Materien har saa stor Vigtighed og Interesse, og da jeg her havde saa ypperligt et Forarbejde i Olaffen's Bog om Nordens gamle Digtekunst. Denne, om ikke hentrivende, saa dog saare grundige og uskatterlige Bog tro ingen jeg hermed har tænkt at gjøre overflødig. Tværtimod haaber jeg, at dette Affnit, hvor jeg i Korthed har søgt at samle noget af det vigtigste, kan tjene som en Forberedelse for Læseren til siden lettere at studere hin. Men jeg vil tillige haabe, at ingen formedelst Skyggen vil tabe Legemet af Synne, og at ingen Elsker af Nordens gamle Poesi vil lade sig nøje med disse saa Blage, eller derved afholde fra at søge Kundskaben i sin rette Kilde. Det er nemlig den Bog naar vi skylder, at Kundskab om Nordens gamle Poesi aldrig vil uddø, saalænge der gives Nordboer, hvilket ellers upaatvilelig var blevet Tilfældet, naar Skjæbnen en Gang, gid dog sent! berøver os Olaffen og Thorslacius. — De til Eksempler afsøtte Vers har jeg ledsaget med Anmærkninger saar ofte vanskelige Ord eller Bendinger gjorde det fornødent, samt med en Oversættelse, hvortil jeg dog i Al-

inddelighed ikke har søgt at indbringe noget Slags Bersebygning, som dels vilde pålagt mig altfor stor Evang, dels endog været til mere Skade end Gavn her ved disse enkelte Vers, hvor det kommer an på den rigtige og nøjagtige Oversættelse.

Skjønt, som sagt, det sjette Afsnit egentlig, strengt taget, ikke hører til Systemet, vil dog enhver let indrømme, at Efterretningerne om den ældste og nyeste Jølandsk ikke burde savnes. Hvad Færøskén angaar, da har den endmæ det væsentlige af den gamle Sprogindretning, hørte altså uskriddig til en Beskrivelse af denne. Den kan desuden, som enhver Sprogart, tjene til at kaste Lys på Hovedsproget; og den har, som andre nordiske Underdialekter, hidtil været saa ubekjendt, at jeg ansaa det for min Pligt at gribe Leiligheden. Hvad man har på Færøisk, består især i tre Kvarthæfter, som indeholde 52 Kjempefange og Viser, samlede af J. Chr. Svabo 1781 og 82. De ere optegnede med utrolig Flid og Nøjagtighed, og neppe har nogen anden nordisk Undersprogart en saadan Samling at opvise. Som Bidrag til at forstaa Sproget samlede samme Færøbo ligeledes med stor Flid en færøisk-dansk-latinsk Ordbog, som dog er høist ufuldstændig, og angaar kun især den nu gængse mundtlige Dialekt. Han samlede derfor tillige et andet færøisk-latinsk Ordregister over de vanskelige og forældede Ord i Sangene; men heraf ere kun trende Brudstykker tilovers, hvilke ligesom de øvrige Samlinger opgiemmes

på det kongelige Bibliotek. Grammatikalsk Bidrag har jeg slet intet kjendt, og rimelig har aldrig nogen været til. Mere følte jeg endnu Manglen på sammenhængende prosaiske Prøver; i Sange fornødes man af Arkaismer, Digterfriheder og Sangerfeil, man ser ikke her Sproget i den simple nøgne Skikkelse, hvoraf man sikkert udbrager Grammatiken. Imidlertid fulde Stykket om denne Sprogart dog endnu blevet langt ufuldkomnere, hvis ikke Hr. Etatsråd og Ridder Molsenhauer havde beviist mig den særdeles Gavn, at udlåne mig til den allerfjæreste Afbetjening efterhånden den hele Samling af Esabos Håndskrifter fra det kongelige Bibliotek. Da det samvittighedsfuldeste har jeg stræbt at benytte denne Frihed, og håber at dette Stykke vil rydde de betydeligste Anstødsstene, ved at ransage hine Samlinger, af Vejen; måske det tillige vil bidrage til at kaste Lys på den grammatikalske Indretning af andre norske, ja kanske endog danske Sprogarter, som hidtil for det meste have været særlydende utilfredsstillende bearbejdede.

At jeg derimod ikke har omhandlet gammel Norsk, Svensk og Dansk, der dog og slutte sig temmelig nær til Islandsk, skylder jeg særregnet mere Kjenngskab for, som en stor Velsnyder og sare kyndig Mand antvordede mig, at give i det mindste et Anhang til at oplyse det gamle norske og danske Sprog, og om mueligt et Ordregister til samme. Men da det syntes at hvide sig på en anden Tid, og da det vilde være for

usikkert til at hjælpe sig igennem de gamle Love, og
 maatte altsaa staae Bogen forøget Interesse. Men dels
 vare disse Sprog i de allerældste Tider det selv samme
 som Islandsk, hvilket i det foregaaende er vist, behøve
 altsaa for savidt ingen ny Oplysning, og enhver Lov-
 kyndig, der forstaaer Islandsk, vil upaarvøielig uden
 Anstød kunde læse de gamle norske Love. De svenske
 og især de danske ere vist nok noget længere fra Kil-
 den, men jo længere derfra, jo nærmere igjen ved nu-
 værende Svensk og Dansk. Dels ere disse Sprog siden
 afvøgne, ikke ved en naturlig Adskillelse og en sig selv
 overladt Fremgang, som Førstisten, men ved en volds-
 som Forstyrrelse og Blanding med indtrængende frem-
 mede Sprog. De høre altsaa ikke længer til Islandsk;
 det er ikke længer den herlige gamle Bygning, der fra
 forskjellige Eider viser sig for os, men kun dens Ru-
 ner og enkelte løse Steene, hvoraf man endelig, efter
 megen Møje i flere Hundreaar, med ny Raad fik sam-
 menfat flere ny og mindre. Dette laa altsaa ganske
 udenfor min Plan; men jeg vilde gjerne at Bogen
 skulde udføre et ordnet og sluttet Hele, hvor saalidt
 som mueligt skulde mangle, og saalidt som mueligt vare
 overflødig. Det hører ogsaa bestemt til de nyere
 Sprog, da det indbefatter deres Oprindelse, ligesom
 man igjen kunde undersøge Oprindelsen til det gamle
 Nordiske og dets hele Indretning; da jeg nu kun på
 høist enkelte Steder berørte denne, hvortil jeg ellers
 har betydelige Samlinger, kunde jeg sammeget mindre

optage hin. Desuden, naar man skulde omhandle disse nyere nordiske Sprog i deres Overgangstilstand, maatte man, i det mindste hvad Danskten angaar, omfatte et Tidrum fra det tolvte Hundrebaar til 1650; men hvor uligt er ikke et oprindende Sprog sig selv paa forskjellige Punkter i sa lang en Række af Aar, og hvortledes kunde en nogenledes brugbar Skildring af dette forenes med en islandsk Sproglaere. Et saadant Værk, især naar det tillige skulde omfatte Norsk og Svensk, vilde blive rindelig nok til en egen Bog. Men hvad denne Bog angaar, da haaber jeg at den alligevel vil have Interesse nok, samlet for sin egen Skyld, som og i denne Henseende; da den er at betragte som det eneste grammatiske Hjælpemiddel, vi endnu have til hint Studium. Angaende leksikalske Bidrag til de ældre nordiske Sprog, især Lovsproget, da have vi vel hidtil paa Dansk kun et maaeligt, nemlig *Ostersøns Glossarium juridico-danicum*, men de Svenske have derimod et ypperligt i *Ibros Glossarium Svio-gothicum*, som vi da ogsaa kunne bruge; men især Islanderne have til deres Lovbog endmæ det allerfortræffeligste af *Lavmand Vidalia* *), hvorfra P. S. Li

*) Dette Værk er kun til i Håndskrift, ogielden haves det samlet, da ethvert Ords Afhandling udgjør et betydeligt Stykke for sig. Hr. Etatsraad Thorkelin skal eje en af de fuldstændigste Samlinger. Det er af dette Værk den berømte

Liendal har leveret efterhånden et Udtog (Ageris af Lögmanzins Páls Vðalins Glosserum yfir Fornordri Lsgbókar Íslendinga) i det islandske Litteraturselskabs Skrifter, 2.-8. Bind. Endelig vil det kongelige danske Videnskabers-Selskab upåtvivlelig snart skænke os Olafsens Supplementer til Jhres Glossarium, hvorved både Etymologiens og Sprogets Erfere vilde tilfredsstilles, og vor Litteratur ikke længer vil stå tilbage, da Forfatteren, som en indfødt Islænder og en af de lærdeste Mænd i dette Fag, Danmark nogenstunde har rjet, netop synes i fortrinlig Grad at besidde de Kundskaber, hvori Jhre var svagest, og hans Supplementer altsaa upåtvivlelig vil opnå, om ikke længt overgaa Hovedværket *). Efter en smiglig Forgjænger vilde det være opetflødt at levere nogen Ordsamling til det ældre Sprog. — Sammeget om de enkelte Deles Udførelse.

Afhandling om Døntst tunga i Gunnlaugs Saga er tagen.

*) Trykningen af disse Supplementer var ogsaa allerede begyndt, men i Døntst Bombardering gik det trykte og for det ærste Håndskriftet til de trykte Ark op i Lue; men den utrættelige Forfatter har, skønt i sit 80de Aar, allerede for længe siden udfyldt det Manglende. Maahte dog nu Trykningen snart begyndes igjen, inden maaske et nyt Ulykkestilfælde for evig berøver os det, da Tabet sikkerlig aldrig mere vil kunne oprettes.

At Bogen ikke er skreven paa Latin, men paa Dansk, som nogle maaske ville anse for en betydelig Mangel, er ikke uden vigtige Grunde. Neppe er nogen Bog lettere end en Sproglære at skrive paa Latin, neppe er det engang saa mageligt i noget andet Sprog som i dette. Man behøver her ikke synderlig at sørge for en skjøn Stil, ikke at lede efter Kunstord, langt mindre løber man Fare for at støde Læserne ved nydannede. Men saa let og mageligt, saa skadeligt til lige for vor Litteratur og vort Sprogs Udbredelse; naar vi nemlig skrive alt, hvad der kan være Fremmede interessant eller nødvendigt at læse, i et fremmed Sprog, skal de da af blot Nyfægenhed studere vort Tungemaal? Ja endog for vort Sprog selv er en saadan Føjelighed imod Fremmede høist fordærvelig; et naar vi skrive vore Videnskabsværker paa andre Sprog, skulle vi da danne og fuldkomme vort eget i Postiller og Dønnestøber? Af disse og flere deslige Grunde tog jeg ikke i Betænkning langt at foretrække Modersmaalet, og jeg haaber, herved i det mindste hverken at have skadet eller beskjæmmet det. Mange vil maaske vel det hele Foredrag forekomme altfor puristisk; men den Tid er, haaber jeg, forbi, da man ansaa det for latterligt at ville uddanne Modersmaalet til at bruges i et bestemt videnskabeligt Foredrag. Man raaber bestandig paa vort Sprogs Rigdom og Dannelselighed, men saasnart det kommer til Anvendelsen, opfylder man det med allehaande Barbarismer, saa man skulde tro det

var et af de fattigste i Verden. Sålange jeg derfor har samlet til en Sproglære, har jeg samlet og dannet danske Kunstord; og jeg havde tænkt at ordne og udføre denne Samling til en fuldstændig dansk grammatisksk Terminologi, og føje den til Enden af Fortællingen, saa at ingen skulde klage over de siden anvendte Kunstords Uforståelighed; men den blev for vidtløftig til her at kunde optages, og er, som jeg hæber, heller ikke nødvendig, da jeg har anvendt meget saa af mig selv opfundne. Den Retskrivning, jeg har fulgt, tror jeg i det Hele taget at være fremsat af saa store Sprog lærde, og anvendt af saa mange gode Forfattere, at det vilde være overflødig og upassende her videre at afslegge Regnskab derfor. Bogsstavet *M*, som her første Gang er anvendt i en hel dansk Bog, vil ikke heller behøve lang Retfærdiggjærelse, da Wænd som en Baden og en Abrahamson have foreslaet og tilbids forsøgt at indføre det, og mangfoldige siden have ønsket det vedtaget; kun at ingen har villet være den første at begynde dermed; men paa den Måde komme vi aldrig videre. De Svenske have i mangfoldige Tider havt et saadant *M*, som passede til deres øvrige Bogsstavskifte; da nu dette Tegns passer fuldkommen med vores, og ligger saa overmåde nær ved den gamle Betegnelsesmåde, har jeg endog anset det for Pligt strax uden videre Omsvøb overalt at anvende det.

Dette være nu nok om nærværende lille Arbejde. Maae det optages med Bifald, og Forlaggeren no-

genledes finde sig skadesløs; vil' ogsaa blive udgivet en Læsebog af omtrent samme Størrelse, med litterariske Efterretninger og det nødvendige grammatiske Apparat, hv' da ogsaa skal tages Hensyn både til den ældre og nyere Litteratur, og af begge saavel anføres poetiske som prosaiske Prøver. Det er uden Tvivl ubekvemt at begynde det islandske Sprogstudium med en hel Saga; man træffer nat...lignis i en tyk Kvart eller Foliant stundum paa vanskelige og stundum paa mindre interessante Steder; er det nu i Begyndelsen af Bogen, og er Anstrængelsen, man maa anvende før at forstaa det, stor, sa lægger man sædvanlig den hele Bog, sa vel stundum det hele Studium heit, som altfor tært og vanskeligt. Man ved ikke at vælge de mest passende Sagar, da man først efter at have læst dem lærer at kjende deres Stil og Værd, eller man kjender sigt dog kun efter et upålideligt Sagn. Man har som oftest en eller anden særdeles Dighensigt, og den vil man strax have udført, uden at gaa den eneste rigtige Vej, nemlig først skaffe sig Kundskab i Sproget i Almindelighed. Eddarne synes at have en særdeles Interesse; mange begynde derfor med dem, kjont det efter al fornuftig Plan er det, hvormed man burde ende. Tager man en Saga fat, sa findes der et for Begyndere ganske utilstrækkeligt eller slet intet Ordsregister, en blomstrende latinsk, eller, som i Kongespolet er Tilfældet, tillige en slet og smagløs dansk Oversættelse, men ingensteds nogen grammatiske Ops

lydning eller Vejledning; man bliver altsaa enten af
 Skrækket eller utilfredsstillet, venter sig til at løbe
 over Grammatikalia, og nøjes med, som man siger,
 at forstaa Meningen, som om Meningen ikke aldeles
 var bunden til Ordene, deres Former og Forbindelser.
 En saadan Kundskab i et Sprog er omtrent den sam-
 me som ingen; ti man står forladt af den just hvor
 man trænger mest der-til; man kan i det mindste al-
 drig offentlig anvende den uden Fare at prostituere sig
 for alle Kyndige. Desuden er især den nyere Littera-
 tur sære ubekjendt, selv de allerinteressanteste af dens
 Frembringelser hører man neppe nævne; en saadan
 Læsebog synes altsaa høist fornøden, isald man vil
 værdige Litteraturen og Sproget den Opmærksomhed,
 de ofter det foregaaende synes at fortjene. Et det
 ikke dog mærkværdigt, at dette lille Folk så lang en
 Række af Aar har vedligeholdt vore Fædres Sæder
 og Sprog uforsølet, og uagtet dets beklagelige Til-
 stand *) og næsten fuldkomne Mangel paa Opmuntring
 for Snillet, stedse vedligeholdt deres Litteraturs Hæ-
 der, og næsten til alle Tider frembragt de fortrin-
 ligste Hoveder, som en Snorre og en Formod, og

*) Mon ikke Selskabet for Norges Vel ville ud-
 strække sin Virksomhed til Island? Eller, i an-
 det Fald, regner det ikke længer Island for at
 høre Norge til? eller tilbageholder det sin Hjælp
 hvor den er mest fornøden?

de ypperligste Genier, som Håkonarmåls, Elmas og Eddrskarvidas Forfattere, samt Miltons og Papes Fortolkere, der endnu leve uden engang at se deres uforlignelige Værker trykke. Det er nemlig en beklagelig Skjæbne, vi Nordboer berede os selv i det vi, lig Stjernefigeren i Fabeln, forsømme intet sammeget som det, der er os nærmest. En Fjæl, der straffer sig selv eftertrykkelig, ved at sætte uovervindelige Hindringer for vore Litteraturer. Læste man Islandsk, Svensk og Dansk overalt i de tre nordiske Riger, da vilde Skuepladsen for disse Litteraturer være stor nok, og de vilde alle tre blomstre frem og bære de udbødeligste Frugter i Overflodighed. Men det har længe været forbudt at indføre danske Bøger i Sverige, og det vilde vel blive overflødigt at forbyde svenske og islandske Bøger i Danmark, da saa kjende og seje de første, og endnu færre forstaa eller ynde de sidste. Dette er sammeget mere at undre over, som Litteraturen for Bøgenes Indhold ikke blot kunde være os interessant, men er os til vore Oldsager og vor Historie nødvendig; og Sproget ikke blot ved dets Fortræffelighed, og fordi det ligger os saa nær, og tales af et med os under samme Regjering forbundets Folk, kunde vække vor Nybysjerrighed, men endog til vor egen gamle Litteraturs Forstand, og til vort Sprogs Forklaring og Berigtigelse er os aldeles uundværligt.

Gid jeg da måtte bidrage noget til at lette og udbrede Kundskab i dette på een Gang vore Forfædres

og vore Medborgeres Sprog, og til at vække og vedligeholde Opmærksomheden for denne Litteratur samt den dermed nøje forbundne Følelse for Norden, for vore Fædre og os selv; jeg vilde da anse den ikke ubetydelige Tid og Umage, jeg har opofret til at samle og bearbejde denne Spøglære, for at være vel arvent, og belønnet på en Måde, der meget fulde opmuntre mig til fortsat Iver. i dette Studium, hvort jeg vel føler at jeg endnu er kun altfor langt fra Målet.

Første Afdeling.

F o r b e r e d e l s e.

Om Udtale og Retfkrivning.

1. §. Derfom man ikke forblandede Skrift med Sprog, hør fra den i Grunden er væsentlig forskjellig; skulde Skriftens Indretning neppe være sa ufaldkommen, som den er i de mest bekendte og bedst dyrkede europæiske Sprog. Da skulde Skriftlæren (eller Skrivekunsten) adskilles fra Sproglæren, og behandles som en egen selvstændig lille Sprogvidenskab; hvilket og var sa meget mere nødvendigt, som den grunder sig paa langt andre Principper end Sproglæren. Hin er en Kunst, denne en Videnskab; eller i det ringeste er hin en praktisk denne en teoretisk Videnskab. Denne skulde undersøge og beskrive de Lighederegler, Sproget selv af Naturen følger; hin bestemte, hvorledes man paa den naturligste og fuldkomne Maade kan gjøre Sproget skuligt, eller ved Tegns fremstille det for Øiet. Om Bestemod skriver man Sprogens skare forskellige Lyd med samme Tegne, hvad enten Bogstaverne passe

eller ej; og sødes derover til at forklare, hvad disse i ethvert Sprog skal betyde, ligesafuldt som om det var ganske ny Tegne. Man burde gaa ud fra Sprogets Grunddele, og bestemme Tegnene derefter; men Hændelsen har ført os lige den modsatte Vej. Denne Ufuldkommenhed har den islandske Retskrivning tilfældes med saa mange andre Sprog; og her er ikke Stedet til at afhjælpe Mangelen; Sproglæren forudsætter ogsaa kun at man kender Tegnene, og ved hvilken Udtale dermed forbindes.

Den islandske Retskrivning har ellers været Gjenstand for flere lærde Islænderes Underøgelse, hvoraf dog hidindtil intet ved Trykken er bekendtgjort. Det ældste er Olav Tordsen Gydelhalds første Tillæg til Edda, eller, om man vil, til Stalda. Den første arnemagnæanske Stipendiarius Jon Olafsen fra Grundevig samlede ogsaa en stor Mængde hidhørende, under Råd af Jølenzke réttitan, som glemmes i den arnemagnæanske Håndskriftsamling. Endelig skrev ogsaa den berømte Digter Egert Olafsen: *Loftvar óreglulegar rögstur um það, hvarnveg rétt eigi að bófstafa þá íslensku tungu. Mere hæves neppe af Betydning om denne Materie.*

Det er troligt at de gamle have talt mere overensstemmende med Skrivningen; men da det ikke er let uisagelig at bestemme deres Udtale, vanskeligt at bevise sine Gissninger deraangående, og den hele Underøgelse vilde blive temmelig ufrugtbart; saa tror man siges med den temmelig brugelige islandske Udtale, der vel ogsaa i det hele taget ikke afviger saa meget fra den gamle.

2. §. Vel har man, i nogle af de her i Byen udgivne Sagar, ladet den islandiske Tæst trykke med latiniske Bogstaver; men dette er tværtimod al gammel og ny Brug. Islænderne have steds brugt de saakaldte danske eller maaſkee rettere nordiske Bogstaver. Alfabetet er følgende:

a	á	h	há	o	ó	v	vaff
b	bé	i	i	p	pé	r	ré
c	fé	j	jod	(q)	ku)	y	y
d	dé	f	fá	r	err	z	seta
e	e	l	ell	s	ess	þ	þorn
f	eff	m	emm	t	té	æ	aj
g	gé	n	enn	u	ú	ø	s

hvorved dog maa mærkes:

3. §. a udtales 1) som det danske a, saasom: fram o: frem, magr o: mager; 2) i nogle faa Ord, som det danske æ, f. Eks. vagr en Havgugt, van Ham, vandr ond, sva faa, hanum (ogsaa hønnum) ham i Dat., læs vøgr, van o. s. v. Disse faa Ord findes hos de gamle haade med og uden Aksent, nu skrives de altid med o, faa at den forvildende Skrivning er blot tilovers i gamle Skrifter. 3) á er derimod en af de Stavelser, man urigtig plejer at kalde Svælyd; det udtales omtrent som av (ikke som det tyske au), f. Eks. frá fra, mágr Svoger, (læs frav, mavgr).

e udtales 1) som det danske æ eller det høje e, i Tæst o. desl., saasom: vera o: være, eda o: eller, læs væra o. s. v.; 2) som om der stod et blødt Jod foran e; nogle pleje at betegne dette med en Aksent over e, andre, som er naturligere, ved at sætte et i

foran. Det første er fulgt her, for dog at tilkjendegive det på nogen Maade for Læserne; at sætte i foran, er slet ikke brugt hos de gamle, vilde altsaa gjøre Ordene for ukjendelige. Lyden er aldeles den samme som det danske e før efter g og f, der sædvanlig betegnes med et Jod; men i Islandskten finder den Sted efter mange andre Medlyd, saasom: hér her, léttr let, véttr ret, læs hjer, liettr, rjettr, hvilket falder en Dansker meget vanskeligt at udtale. Den lave og jævne Lyd af e derimod, som findes i de danske Ord: lede, rede, evig o. besl., kan Islandere næsten umuelig fremsige.

i udtales 1) i Enden af Ordene uden Tone, næsten som det danske e, eller egentlig som i uden mindste Efterlyd af Jod, der i Danskten saa let forener sig med samme, saasom: Fadur 3: Fader, landi Landsmand, dalir Dale. Den samme Udtale findes og ofte midt i Ordet i den Stavelse, som har Tonen, saasom: Himinn Himmel, vin Ven, o. fl.; 2) i er en af de saakaldte Evelyd, der udtales som ij eller som det lange (dobbelte) i hos os, f. Ekf. vin 3: Vin, ríke Rige, líf Liv; 3) som et blødt eller svagt Jod; dette sker dels i de saakaldte Evelyd, dels efter visse Medlyd, især h, g, f, l, r, f. Ekf. leidr 3: led, hng, hio hng, gjóra gjøre, liggia ligge, Fjár Fjær, lífma finne, strale, víða bestænke med Blod. Er den eftersølgende Sellyd e, æ eller ø, plejer det af de gamle rent at udelades, saasom: fétt for fect (eller féct), Fjár for Fjær; 4) som et hårdt Jod; nemlig især i Begyndelsen af en Stavelse, f. Ekf. járn Jærn, írd Jord, læs: jærn, jord.

o lyder 1) som vort *o* i *Uade*, eller som det høje *o* i *Fold*, for, *såsom*: *opinn* *aben*, *togi* *Lue*, *Fona* *Kone*, *Kvinde*, *læs* *apin*, *lægi*, *kana*; 2) *o* er en *Uvelyd*, hvor man efter det lange *o* (som i *Ko*) hører en blød *Medlyd* af *v*, eller rettere af *o* selv, *såsom*: *gødr* *god*, *stø* *Sto*, *rø* *Ko*, der man udtales meget bredt og fyldigt, næsten som *goddr*, *størr*.

u har 1) en *Lyd* imellem *y* og *ø*, omtrent som *y* i *Lykke*, eller egentlig som et *y* uden al *Lyd* af *Jod*, der i *Dansten* *sa* ofte høres bag efter; svarer altså temmelig nøje til det tykke *u*, f. *Eff.* *hug* *Sind*, *Mod*, *fursti* *Kyrste*, *sumar* *Sommer*, *læs* *høgr*, *sūmar*; *gud* udtales næsten *gøud* eller *gød*. Man finder derfor og ofte *ø* for *u*, som: *stønnum* for *stunnum*: *Stjerne* (i *Dat. pl.* bestemt), *hærsø* for *hærud* *Herreder*, *Landstaber*. 2) *u* lyder som det lange *danste* *u*, og undertiden som der var et blødt *v* efter, *såsom*: *hus*, *ludr* *Krigshorn*, *brid*, *lunge* *Trediepart*; dog udtales det og ofte som *u* i *gudelig* uden denne *Efterlyd* af *v*, f. *Eff.* *hūn* *hun*, *pūki* *Risse*, *ond* *Ud*.

y har *selsomme* *Lyd* som *i*, og bruges med og uden *Aksent* ligesom dette; og adskiller sig kun derved, at det aldrig står foran en anden *Selblyd* istedenfor *Jod*. *Forresten* er det blot et *etymologisk* *Tegn*, der bruges naar *Lyden* *i* er kommen af *id*, *o*, *iū* ell. *u*, f. *Eff.* *bhōr*: *byder* (af *biōda*), *brīhyendr* *trekantet* (af *horn* *Hjørne*), *fligt* *flyver* (af *flīuga*), *gydia* *Gudinde* (af *gud*). Ellers findes det og ofte forvekslet med *i*, *såsom*: *dyrfska* for *dirfska* *Driftighed* (af *diarfr*).

æ er en Tvetydig, der udtales omtrent som aj eller æj, saasom: ætla have i Sinds, ræda tale, læs: ætla, ræda.

ø udtales som i Danstien, dog oftere 1) med den høje Lyd i: en Dør, at gjøre, end 2) med den lavere i: jeg dør, at høre.

Foruden de allerede anførte Tvetydig: å, å, å, å, å og æ; maa endnu mærkes følgende, der ikke ere optagne i Bogstavrækken:

au, der udtales omtrent som øj eller som det tykke eu, forholder sig netop til ø som å til o eller å til i, f. Ets. auga Øje, daudi Død, læs øjga, døjdi. I Skrivning forblænder det vel ofte med ø, men i Udtalen aldrig. Ursagen er vel at de gamle enten ikke eller høist sjelden brugte ø, men skrev begge Dele au, hvilket man siden ikke har iagttaget at rette, saasom som man væde. Som et Kjendemerke i de fleste Tilfælde kan mærkes, at naar det er kommet af å høres au, men er det af a høres blot ø, f. Ets. paunkum Lanter (Dat. i Fl.) af pånki, brøgdum Kneb (Dat. i Fl.) af bragd.

ei udtales 1) i nogle få Ord som æj eller som øj i Vej, f. Ets. nei; 2) almindeligst som ei med en meget lav Lyd af e, f. Ets. ein en (uns), reidr øred, heima hjemme, der ingenlunde maa udtales med den åbne, klare eller høje Lyd som det tykke ei, der nærmer sig til øj.

ey lyder aldeles som ei, og bruges især etymologisk, hvor Lyden er kommen af au, eller hvor andre Sprog have et ø, saasom: deyda døde (af daudr), hey Ø, geyma gemme, (sv. gøma). Den

lave Lyd af *v*. forekommer yderst sjelden i Islandsk, indtages i disse Forbindelser og foran det bløde *g*.

Man ser altsaa, at Strægen over Selvhedene er ingenlunde et egentligt Tonetegn, ti de ubestragede have ligesaa ofte Tonen i Ordet; men at den betegner en Tilfætning til Lyden, en svag Artikulation, som høres bagester, eller og en væsentlig Forandring i samme. Denne Betegnelse har ikke heller været brugt bestandig; til en Tid satte man tvende Prikker over Selvhedstegnet isteden, saasom: *ä, i, ö, ü, y* *). Man har og betegnet disse Toelyd med Tegnene: *æ, ij, w*; (til *ö* og *ü* har man kun i Skrift gjort sig dobbelte Figurer), og det er ikke at nægte, at disse Tegn langt fuldkomnere fremstiller for Øjet den Tilfætning i Lyden. Ja *æ* er endog saa gammelt, at det forekommer i den vormske Pergamentkodex af Edda.

4. *h*: *c* bruges af de gamle islang med *h*, men nu omstunder bruges det aldrig uden i *ch*: *ch, f. Eft. plocca plukke*.

d udtales som i Danskten; i Enden af Stavelser lyder det som *d* i den kjøbenhavnske Udtale; det ufluges ingenlunde, og udtales ikke heller som det tykke langt hårdere *d*, *f. Eft. brád (i. brávd) Bytte, Ros, hrad, Landskab*.

*) Denne Retfærdning har ellers, ved uhyndige Sættene og skjodesløse Korrekture, forarsaget en uhyre Mængde Trykfejl i islandske Bøger; da man har sat *d*. eller *a* for *ä*, *ð* eller *ö* for *ö*, *h* for *ü*; ligesom man: og for *ij* ofte har sat *y*.

f udtales 1) foran i Stavelsen ligesom i Dansken, saasom: fara rejse; 2) i Enden af en Stavelse udtales det som et hårdt v (ikke som det bløde v i de saakaldte Tvølyd, f. Eks. Hav, Rav; men som Nordmændene udtale det i Navn, Støde, det er at sige næsten som f); dog er dette kun hvor f er det aller sidste Bogstav i Stavelsen, saasom: arf, af, haf/a (v: have). 3) Står det i Slutningen af en Stavelse, foran en anden Medlyd, udtales det næsten som b ell. p, hvormed det og ofte i Skrivningen forbedres, saasom: af Størke, rfn: Materie, nafn Ravn, taf/a og tabla Table. Når den efterfølgende Medlyd n, da udtales den foregående Setelyd sædvanlig igjennem Næsen, saa at det hele kommer til at lyde næsten som mn, hvortil det og i Svensk er gæet over, f. Eks. hænd Havn, læs omtrent: hæmnd *). 4) Skal det hårde f udtrykkes i Enden af en Stavelse, sættes ff, saasom: straff, straffa v: straffe.

*) Heraf forklares hvorledes det danske vn er bleven til mn i Svensken, f. Eks. Navn namn, Havn hamn; saog hvorfor man i gamle svenske Bøger finder dette Skrevet mpu, f. Eks. nampu; si dette udtrykker vel ikke ganske, men dog meget nær den islandske Udtale. Ihre forklarer det langt mindre rimeligt af kalligraphiske Grunde. Dette kan ellers tjene til Eksempel paa, at selv de mindste Smætning i de nordiske Sprogs Oldsager ikke kan afgjøres med nogen Sikkerhed, uden ideligt Hensyn til og Sammenligning med Islandsk.

Forberedelse.

2

g udtales 1) i Mindelighed meget hårdt og tydeligt, og opsluges ingenlunde i Enden af Stabelserne, f. Eft. dag (Uff. af dage) Dag, regn: (ikke rein), vagn Bogu, o. desl. 2) Når det står indselem tvende Selvlyd, hvoraf den sidste er i eller e, udtales det næsten som j, f. Eft. segia fige, eigi ikke, serlagi særdeles, læs: seija, eiji, serlagji.

h udtales meget stærkt og tydeligt sævel foran Selvlyd som Medlyd, f. Eft. haf Hav, hési Hare: hverfa vende om, hlada stable op, lade, bringu Ring, hnostr en Kugle. I Færøerne og på Nordlandet er denne hårde Aspirasjon gæet aldeles over til f.

i bruges nu omstunder isteden for i 4), f. Eft. jörd, jasn o: lige, o. f. v.; men ikke isteden for det bløde j eller i 3).

f betegner samme Lyd som i Danishen, hvad enten den kommer af ch, eller et v følger efter, f. Eft. Kristr, Fór, Fvinnu, Fvelia (kvæle, plage).

h udtales ikke som i Danishen, men altid meget hårdere, næsten som dl eller tk; man finder derfor og nogle Ord, som skrives både med dl og h, f. Ex. som: frilla og fridla o: Frille, ámilli og ámidli imellem. Denne Lyd adskiller sig meget lidet fra Udtalen af rk; begge ere, såvidt jeg ved, Islænderne ganske egne, og forveksles ofte med hverandre, f. Eft. Farf og Fall, varla og valla neppe, tilferli og tilfelli Tilfælde.

nn har undertiden en lignende Udtale, omtrent som dn eller tn, nemlig i Enden af Hæftensord.

Fjerde Afdeling.

svært hørt: Dugling, einn een; (and), en lyder næsten ligesaa, f. Eff. horn næsten hødn; man finder derfor og nogle Ord fremme paa begge Måder, saasom: harna og hadna der! herna og hedna her!

pt udtales, naar en forttomet Geklyd gaaet foran, med en Lyd imellem pt og ft, f. Eff. Kopf Luft; eptiv efter, næsten loft, estiv.

q bruges kun af sa, men p sættes rettelig isteden, hvilket endog sker i ældgamle Pergamentbøger.

r udtales med en egen Lyd, ligesom dybt nede i Struben, der især er kjendelig i r og rn, hvorefter.

z findes meget ustadig brugt til at betegne 1) st i Pass. og Superlat., f. Eff. temiaz tæmmes, taz taz ges, agiazuz berømtest (i Hantj.) for temiazt o. s. v.; 2) men ikke sjelden sættes z til, saa det blot står isteden for s, saasom: agiazaziv berømtest (Hantj.) for agiazast; 3) sættes det for ds eller ts, især i Genitiver, hvor d og t i Udtalen bortfalder, men man paa en Maade har villet tilkjendegive i Skrivingen at det fandtes i Rom, saasom: lany Lands, veizla Glastebud, for: lands, veizla. Nu skrives rigtig st, hvor det høres; og z bliver da kun et etymologisk Tegn, der udtales som s. I Begyndelsen af Ord forekommer det aldrig.

th er et eget iskaaff Bogstav, der udtales imellem t og d forbinden med en løpende Aspirasjon, næsten som ths; det svarer altsaa meget nøje til den engelske th: I Begyndelsen af Ordene; (i Unders af en Stavelse forekommer det aldrig uden i gamle Ord)

ger, og udtales da som d); f. Eks. hann er datt
 þenkia tænke, læs: dhan, thenkia. I Pronom. og
 Partikler nærmer det sig nemlig mest til d, i Sjer-
 ningsord mest til t.

5. §. Med store Begyndelsesbogstaver skrives
 ifølge fast og gammel Brug blot Egnenavne; hos
 de gamle ikke engang Værdighedsnavne, som: gud,
 Konúng, langt mindre Navneord i Almindelighed.

Når hårde Medlyd støde sammen, udtales den
 første og sidste gjerne lydeligst, og de mellemste op-
 sluges, f. Eks. íslenskt íslandskt, virkta vinn en
 fortrolig Ven, vatns Bando, læs omtrent: íslenskt
 virtavinn, vatj.

De dobbelte Medlyd udtales meget hårdt, og
 skilles i Almindelighed tydelig fra de enkelte, som:
 sláttur Slæt, fra sláttur Rjød. Denne Medlydsfor-
 dobling sker ellers især 1) når Ordet i en ældre og
 rædere Form har haft to forskellige Medlyd, som ved
 Udtalens Forfælnelse ere assimilerede til en. Sine
 hårdere Former gjenfindes ellers oftest i Lyften,
 f. Eks. sláttur schlecht, gétt ging, drecta trinken, batt
 o: bandt (af binda), Kross crux, o. m. fl.; 2) for
 at tilkjendegive Hansjønnet i Navneord og Lillæggs-
 ord, f. Eks. stóll Stól, litill liden (parvus), viss
 viss (certus, sapiens), Ó'dinn, Klætt klær, ísfurr
 Konge (Digt.); 3) for at betegne, den foregående
 Selslyd har en stærk og rap men kort Lyde, såsom:
 hann lyttelig Hændelse, offur Offer, villdi vilde,
 hallda holde, inn ind. Dog fordobles Medlydsteg-
 nene aldrig uden umiddelbar efter en Selslyd eller

Sæd, f. **Es**. **hæppinn** lykkelig, **hæppnast** at lykkes, **hændes**, **O'dinn**, i **Dat.** **O'dni** (ikke **O'dnni**).

Man vil måske her anmærke, at det ikke er rigtig at tilfjendegive Selyhdens Tone ved at fordoble Medlyden. Her er egentlig ikke Stedet til at handle udførlig herom; imidlertid må jeg dog bemærke, at en aldeles fast og ældgammel Brug hælder denne Rettskrivning i Islandsk, og at det af to onde Ting dog ikke er nær så slemt at fordoble Medlydstegn, som at fordoble eller understøtte Selydstegn; ti ved det sidste adskilles vel de lange fra de korte og fra de utonede, men forvirres derimod med Løstavelseord, f. **Es**. et **Koer** og **Klert**. **Ko'er**, et **Leen** og **Le'en**; men ved Medlydstfordoblingen gøres ligesaa megen Nytte uden nogen Forvirring.

Aksenten eller Hovedtonen i Ordet lægges ikke paa samme Stavelse, som i Dansk, men som oftest paa den anden Stavelse fra Enden; men undertiden, især om det var et Fjrestavelseord, får den første et endnu stærkere Tonehold, saa at Tonefaldet i det hele ligner det engelske, f. **Es**. **náttúra** Natur, **pappir** Papis, **svæntungar** Fortvivelses, **barbariskur**. De to sidste Ord have hver to Tonehold, nemlig paa første og næstsidste Stavelse.

Her må endnu bemærkes den Særegenhed i dette Tungemaal's Staving, at de Medlyd, som staa imellem tvende Selyd, regnes bestandig til den foregaaende. Man staver altsaa her **dag** ur **Dag**, **hras** ur **ar**. **Kavne**, **Kess** i denne, **ellzt** ur **aldst**, tværtimod hved der er antaget i Europas andre bekjendte Sprog.

Dog erklærer og beviser Botin i sin fortræffelige Bog om svenska språket (på den 14-16. 23. og 32. S.) at det svenske Sprogs naturlige Bestaaffenhed tydelig fordrer og følger den selsamme Stademåde, - som kun en indsnegen Danc der modstrider.

6. §. For Velklangens Skyld sker det ofte, at et blødt Jod (i) indskydes, hvor to Selvlyd vilde støde sammen; dette sker ogsaa ofte efter en hel Del Medlyd, saasom: *shia shj, deya da, bæiar Gen. af bær en By, hverium hvem, byggia bygge, fremia fremme.*

Af samme Ursager indskydes ogsaa ofte et v, dog sker dette oftest imellem andre Bogstaver, hvis Udtale passe mere til v, s. *Ett. slávar Gen. af slár Es, hávan Aff. af háv Høj, frúvur Fruer (ogsaa frú), byggvir for byggir bygger, myrkvan Aff. af myrkr mørk.*

Jøslænderne søge ogsaa, ligesom Grækerne, omhyggelig at undgå Misklang ved n og s. De tale ikke gjerne Sammenstød af nd, nt, og især ikke af nds. Derfor finder man svindr og svinnr (viis) for svindr; madr og i Gen. manns (for mandr, mands); annar anden, og adrir andre (hantsj.), for andat og andrir; midr og minnr (mindre) for mindr; satt for sandt, vatt for vandt; og ofte múkr, þanúkr (Munk, Kannike) for mákr, þanúkr; hreckiar Kænker, o. s. v.

Ligesaa tales og vanskelig t, d og r foran s; i det mindste bortfalde eller assimileres de i Udtalen, saasom: bestr af betri, samvístá Sambistighed (af

vita), gjæfka Gødhed (af gódr), hæstr hæjst (af hærri), næstr nærmest (af nærr), vestr værst (af værri), (dog og verstr i Skrifningen). De adfimeres ogsaa til tt, sæsom: gott af gódr, blautt af blaude bláð; eller og d bortfalder, ifald en anden Medlyd gif foran, fordi tt i sa Fald ikke kunde udtæles, sæsom: vert af verdr værd, skylt af skylldr pligtig. Dog beholdes ts og ds i nogle fremmede Ord, hvor det udtæles, eller hvor man vil gjøre Rom. kjendelig, f. Ets. pláts Plads, góts Guds, lands (ell. lan3).

Om Bogstavovergange fra Islandsk til Dansk, og omvendt.

7. §. For deslettere at gjentjende de islandske Ord, som vi endnu have i Danstien under en forandret Skikkelse, vil det neppe være overflødig at mærke sig:

a bliver ofte især i Endelser til e, og omvendt, som: kona Kone, hiarta Hjerte, sannar han sander. Dette sker i alle Infinitiver, Hunkjensord og Neutra paa a, og i flere Endelser. — ber 3: bar, fér Bar.

á svarer næsten bestandig til æ i Danstien, og endnu næjere i Svensken, f. Ets. ráð Raad, fá fa, há da, sv. dá.

ia bliver til e: tialld Telt, hefta hæbe, slálf selv. Det samme sker ved Ord af andre Sprog, som 3: diaconus Degn, Diamant Demant.

Ofte har Dansk og endnu mere Svensk a, hvor Islandsk og Tysk har e; men dette er blot en Rettskrivningsforskiel, Udraalen er den selsomme, f. Ekf. her en Hær, ferd Færd, veyr være, eyn end, sa. Æn. Det samme gjelder om o og a: opinn aben, Korinn skaren, von Hæb, sa. vån.

ei bliver til et langt e, f. Ekf. heita hede, beim Ben, leida lede. Hvor Tysken har ei, og Dansken har langt e, der har Islandskten ei; men hvor Tysken har et og Dansken langt i, der har Islandskten næsten altid ligesom Dansken langt i, f. Ekf. bredt bred breidt; gleich lig lifr. Saaledes er næsten bestandig Islandskten mere fylbig og djærv end Dansken, og mindre hård og stødende end Tysken, hvor paa flere Eksempler snart.

i bliver øfte til e, og omvendt, saasom: frændi Frænde, Kvædi Kvæde, byrði Byrde, — bresta breste, elldr Jld, drecka drikke.

ia og iu bliver til y: fibs Lys, diuþr dyb, hiðda byde.

u til e i mange Endelser, f. Ekf. háfud Hoved, fingur Finger, augull Angel; det samme sker ved Ord, som tages af Latinen: circulus Sirkel, regula Regal; seculum Sekel.

ú bliver til o, og omvendt, saasom: trú Tra, húa ho, upp op, sumar Sommer, — bogi Bue, trog Trug, ómissandi umisselig.

u til ø, og omvendt, som: brunne Brønd, fyrr, tar, sunnudagr, Søndag, — høggs hugge, dugg Dug (ros).

y til ø: systir Søster, byr Bør (Medvind), fyrer før.

æ til ø i Danstien og å i Tøstien, sasmus: græmsgrøn grøn, fara føre, æstia ønst, fæða føde.

au og ey til ø, sasmus: kaupa købe, haugt Høj, heyra høre, ey en Ø.

z. s. Danstien udelader Aspirationen eller Bogstavet h foran alle Medlyd, undtagen v og j, hvor det dog ogsaa er bortfaldet i Udtalen, som har været mere regelret end Bogstaveringen, f. Eks. bringe Ring, hlid led, hneigia (v: bukke) neje.

z bliver oftest til t, dog i Pron. og Adv. til d, sasmus: þræll Træl, þola tale, þu du, þar der.

Øste udelader Islandstien en kort Stavelse i Begyndelsen af Ordene, hvor Danstien beholder den, som: postuli Apostel, spital Hospital *), dæti Soldat.

Hvor der i Danstien stöder to Selvlyd sammen, der har Islandstien gjerne f eller g imellem, som: tie þegia, vie vigia, en Due dufa, fue fugu, Due bogi, o. fl.

I Midten af Ordene har Islandstien ofte en enkelt Medlyd, hvor Danstien har en dobbelt, nær

*) Heraf Tillægsordet spitelstr og Navneordet spitelsta (leprosus, lepra) og de danske Ord, Spedalsk, Spedalskhed, hvilke vise at den islandstie Form af Ordet har været den ægte gamle almindelig nordiske.

der ingen Assimilation var foregaaet, som: Poma
Pomme, Þarma Þamme, hunáng Honning.

Dog er dobbelt Medlyd, forarsaget ved Assi-
milation, endnu hyppigere, f. Eft. Frackir Fran-
ker, acteri Anker, átta (t. acht) atte, gott, léttu
(t. schlecht) o. m. fl. Her har atter især Lyfken de
hårdere og røvere Former.

Omsetning af Bogstaver er ikke meget hyppig,
den sker ellers mest med r, f. Eft. Fross Fros, o. fl.

I Umindelighed ere de hårde Medlyd, især
midt i de islandiske Ord, gaaet over til de blødere i
Danskten: p, f, t, k, g til b, v, d, g, j, f. Eft.
blauþa løbe, sofa sove, nafn Navn, þiðfr Lyb, bita
bide, láta lade, taka tage, haukr Høg, haugr Høj.

i (det bløde Jod) i Gjærningsordene bliver
mindre lydende, i Danskten ofte til g, f. Eft. velia
vælg, veria værg, spyria spørge. Efter g eller k
andelades det derimod rent, eller, om man vil, sam-
mensmeltes med a til e, f. Eft. tyckia tyfkes, leggja
lægge.

U og nn bliver ofte i Danskten til id og nd,
f. Eft. falla falde, brenna brænde, gull Guld,
sveinn Svend. De øvrige dobbelte Medlyd blive
som oftest enkelte i Danskten uden nogen Erstatning,
saa som: kúill Kjedel, gamall gammel, spott Spøt,
nypp ny, offra ofre.

Danskensmærket (r eller dobbelt Medlyd) bort-
falder: harr af Marscord og Tillagbord, f. Eft.
hattu Hat, gódr god, steinn Sten, druckinn druck-
ten, þvejs þvæst.

Endelig finder man at Ordene sammendrækkes og fordrejes på mange Maader, der ikke vel lade sig henføre under Regler; nogle af disse Fordrejelser ere siden fra Dansk eller Tysk af indkomne ogsaa i Islandsk, f. Eks. konungr Konge, penningr Penge, forpari Tølper, vatn Vand, náttverdr Nætter, frændkona Frænke, húsfúru Husfru, júngherra Junker, júngrú Jomfru, o. fl.

Man erindre sig ogsaa her, hvad der gjelder om gamle Sprog i Almindelighed (f. Eks. ogsaa om Somers i Forhold til Plutarks), nemlig at man der ikke finder nær saa mange med Præp. sammensatte Gjerningsord, eller i Almindelighed saa mange Sammensætninger som i de yngre Sprog. Saaledes heder forkaste på Islandsk blot kasta, beholde hallda, bebude boda, Bestyrkelse styrking, forgylde gylla, at oversætte på Islandsk at islenzka eller at norræna (vi sige fordanske).

Ikke heller vente man at finde her de senere fra Tysk eller Fransk i Danstien indførte Ord, f. Eks. spiise heder borda, Forsøg vidleitni, Frugt ávörtr, Fruentimmer Fvenymadr, Ambassadør sendiherra, Alfabet stafrof, o. m. fl.

9. §. De islandske Ravnens Overgang; naar de formes på Dansk, er vel omtrent den samme som de øvrige Ord; imidlertid mærke man dog følgende:

Almindeligst dannes de af de islandske Alfabetlitter (hvilket i Grunden og kan siges om de øvrige Ravnord), f. Eks. Harald, Sigurd, Frey, Ragnar

hilde, Gerde, Idunne. Meget få af de på r undtages, f. Eft. Söder og Sterkoder, der tages af Rom. Sodr, Starkodr.

Endtes Aff. på ur, bliver dette til er; saasom: Balder, Peter af Baldur, Pétur; men endtes det på ar eller or, beholdes samme Endelse, som: Sjalmar, Gunnar, Bødvar, Arnor.

De Ravne på i, ir, og Sunfjónsbavne på a formes i Dansten helst af Rom., sa at i og ir bliv-
ver til e og er, men a beholdes sædvanlig, f. Eft. Skule, Snorre, Brage, Vger, Ymer, Mjølner, Skirner; Edda, Saga, Freya. Meget få på ir tages af Aff. på i, som Sverre, Børge, der dog og heder Birger (isl. Byrgir).

Iffe sjelden forvandles ogsaa á til a og ø til o, som: Sákon Hagen (ell. Hagen), A'sbjörn A'sbjörn (ell. Esbern), Þorlákr Þorlak, Ingibjörg Ingeborg, Þiðrdr Þjodr, Ragnarøk Ragnarok.

Endelig forstær sig selv, at den danske Bogstavering kommer istedetfor den islandste: j for i, ofte ej for ey, o. s. v.; samt naar Ravnet indeholder et i Dansten brugeligt Ord, modtager samme sin danske Skikkelse, f. Eft. Eysteinn Ejsten, Eiríkr Eirik, Eiridrekr Eredrik, Jónson Jonsen, Galdórson Galdorsen.

De islandste Ravne bestaa sædvanlig. af et Hovednavn eller Osbenavn, som er det, hvormed man almindelig benævner Personen, saasom: Snorri, Sverrir, Sigurdr. Dette bestemmes ofte nøjere ved at tilføje Faderens Navn, sammensat med Or-

det søn eller døttir, f. Eft. Snorri Sturluson, Jón Þorláksson, Haraldr Gormsson (=: Harald Blåtand), Gyða Eiríksdóttir, Þorídr Snorradóttir goda. Under tiden har også Personen et særegt Tilnavn taget af hans Værdighed, Bopæl, en Omstændighed i hans Liv, eller om der var noget affstikkende i hans Ud-vortes, eller i hans Tænkemåde; ofte består det i et beskrivende Tillægsord, f. Eft. Gormr Danafon-ningr (=: Gorm den gamle), Hákon jarl hinn ríki, Ari prestur frædi, Hallr á Síðu, Þiorn á Skarðá, Alþjórn af Medalhúsum, Þrándr i gøtu, Kólfr Kraki, Torf-Einar, Hákon Adalsteinsfóstri, Ragnar Lodbrók, Sigrídr stórráða, Eysteinn illráði, Þorvaldr víðförli. Men ingen af disse forblive i hele Slægten, undtagen især de af Bopælen tagne, så længe Familien bor på samme Sted. Allermindst behø- des de på søn og døttir, men Sønnen danner sig et nyt af Faderens Fornavn, f. Eft. Snorre Sturle- sens Søn kalder sig ikke Sturlesen, men Snorresen; aldrig kalder et Kvindfolk sig som i Danmark med de urimelige Mandfolkenavne på søn. De gamle brugte slet ingen Stammenavne, og Islænderne ved- ligeholde endnu denne Skik; dog have nogle nu Familienavne, f. Eft. Vidalin *). De Navne man

*) Den besynderlige og latterlige Lyst til at få et unordentligt Navn; eller isæld man var søn uheldig at have fået et, der betydede noget i Moberstmalet, da at raddrække det så længe på Lyst, indtil det bliver ukjendeligt nok; har også begyndt at ind- trænge sig hos Islænderne. Vi foreskifte vor,

hadde til visse Kongehuse, brugtes ikke om nogen enkelt, men kun hele Stammen, s. Ekf. Anghlingr, X'nglingr.

10. §. Angaende fremmede Mædne og Ord's Overgange til Islandsk mærke man, at ethvert Sprog har sin egen Mæde at udtale udenlandske eller fremmede Ord; det omdanner dem derved til at passe med de øvrige Ord og den hele Tone i Sproget, og heraf følger nødvendig, at der maa blive Forskiel imellem samme Ord i det ny Sprog og det, hvoraf de ere lagne. Er dette ikke Tilfældet, da ere de at anse som aldeles barbariske, og kan paa ingen Mæde henregnes til det Sprog, hvor de af Skjædesløshed ere indkomne; men er hiint Tilfældet, da hør de betragtes som fremmede, der have faaet Indfødsret; de nyde da lige Ret med Sprogets indfødte Ord baade i Udtale, Skrivning og Brug. Det sidste hører til Ordbøger, men de øvrige Forandringer og de Lighedsregler, Sproget heri foreskriver sig selv, til Sproglæren; begge maa nødvendig følges og nøje overholdes af enhver Skribent, der bruger noget fremmet Ord, med mindre han aldeles vil forfusse og forværre Sproget. Saaledes forekommer det mig høist urimeligt og fejlagtigt, naar nogle Islændere defli-

de fordanke deres. De gamle valgte alle deres Navne af betydningefulde Ord i Sproget, saasom Vigfus: den Kriglystne. De nyere søge derved at gjøre dem betydningløse igjen, ved at fordreje dem, saa de ikke længer blive islandske.

mere danske Navne, eller, hvad der endnu er mere latterligt og absurdt, Navne af andre Sprog, paa Dansk i deres islandske Bøger, som om Islandskene ikke havde et eget, ganske andet og langt fuldkomnere Declinationsystem; retsom en Danster vilde give Voltære i Gen. de Voltaire istedenfor Voltæres *).

*) Hvo der vil have Eksempler paa sige latterlige heder i Islandskene, vil jeg henvise til Sveins Sølvasonar Barn i Løgum. Forfatteren til denne Bog, der er en sand Skampet i den nyere islandske Litteratur, har ligesom med Flid gjort sig Umage for, at fordarve og vanære sit skønne Modersmaal; man finder her ikke allene gode, og i det nyere Sprog almindelige, islandske Ord tilfældes for alle muelige danske Barbarismer, f. Eks. for tungu eller mål eller tungumål bruges Sprok, for frelst Frtheit, for bladsida Sida, o. s. v.; men ogsaa disse Barbarismer flekterede snart paa Islandsk, snart paa Dansk, snart endog paa flere Sprog, f. Eks. S. 188. Þessara Contracta, men S. 190. i þllum Contracter! S. 194. til sinna Creditorer, Creditores, Rentukammereta, og utallige flere. Ja de islandske Ord selv omformes til danske og flekteres aldeles urigtig, f. Eks. ofte Betalingur for betalningur, der dog heller ikke er for klassisk, Festingur for festing, Qvitteringur for kvittunarsla eller kvittunarbréf, Innhaldur for innihald eller inntak, og S. 35. i borgaralegu félagu (: i det borgerlige Selskabsbroder!) 26. 26. 26.

Med Ord og Navne af Latinen har en gammel Brug indført, at de både kan deklineres paa Latin og paa Islandsk. I nogle Ord er det ene mest brugeligt, i andre er det ligegyldigt; og nogle ere saa naturaliserede, at de slet ikke modtage den latinske Flexion, f. Eft. Kristr og Kristus, Mósés helgi paa Latin, Magnús altid paa Islandsk, i Gen. Magnúsfar, o. s. v.

Den første Stavelse af Ordene bortfalder ofte, naar den, i det mindste efter nordisk Udtale, var uden Tonehold, f. Eft. Sannes, postuli (Apostel), dáti Soldat.

Ofte lide Ordene en Sammentrækning, hvorefter en kort Selvlyd bortfalder, f. Eft. Krúna eller Króna corona, Klerkr clericus, múnke monachus, musteri et Tempel monasterium, temprá tempero, regla, *tafla, lína o. m. fl.

En Del Ord forandre ved Obergangen a til á som: pláneta, náttúra, látína (Latin), annáll, legáti, o. fl.

Latinske Hantjónsord paa a forandre dette til i, og saa i Gen. a, f. Eft. pþeti, prófeti, páfi, o. fl. Det samme sker med nogle Ord paa us, men disse ere neppe umiddelbar tagne af Latinen, som: texti, fþgeti (advocatus), legáti (legatus).

De paa us miste ellers denne Endelse, eller forandre den til r, som: biskup, kór, trón (thronus), Pétur, — Kristr, klerkr.

De paa álus forandre denne Endelse til ill, f. Eft. pískill (x Epistel), titill, firkill, engill.

Yand, Prussaland, Sibirland, Egyptaland, Athenborg, o. L. v.

De på i (ie) blive uforandrede, som: Nordmandi, akademi.

De på mentum og de franske på ment sa ment, som: pergment, argument, kompliment, undtagen testamenti. Flere på um miste denne Endelse, som: Flaustur.

Latinskformede Gjærningsord endes på era, som: disputera, studera, konkludera.

Anden Afdeling.

F o r m l æ r e .

Om Navneordene.

1. §. De islandste Navneord have fire Endelser i begge de sædvanlige Tal, og en dobbelt Deklination ligesom i Danskten, nemlig ubestemt, og med den bestemte Artikel hængt til Enden af Ordene. Deklination, saavel som i Almindelighed al Formforandring i Islandsten, består enten i Selvslydsforandring, eller i Sammentrækning af Ordene, eller især i Endelsens Forandring.

Navneordenes ubestemte Deklination.

2. §. For at inddele et Sprogs Navneord i et bestemt og rigtigt Antal af Deklinationer, kommer det især an paa, at kunne opspore hvad det er ved Ordene, som Naturen i Sprogets Dannelse har gjort til Inddelingsgrund; om det er Køn eller Endelse, eller noget andet, eller maaſte flere Ting hinanden underordnede. Har man nu en Gang opdaget dette, gøres Inddelingen let; ti man maa nu ligefrem følge Inddelingsgrunden, ubekymret om man får faa eller mange Deklinationer.

Betragter man nu de islandste Navneord saaledes, da finder man at Kappi en Klampe har i Gen. Kappa, brædi Hidsighed i Gen. brædi, Kvædi

et Kvæde i Gen. Kvæds. Man opdager altså snart, at Endelsen ikke kan være Hovedgrunden til Forskjelligheden, da her tre Ord af selsamme Endelse, men forskjelligt Kjønn, deklineres ganske forskjellig. Læger man derimod en Del Ord af samme Kjønn og samme Endelse, f. Eks. Kappi en Kjempe, daudi Døden, aft en Bestefader, da fa de i Gen. Kappa, dauda, asa, og ga aldeles ens. Det er altså klart, at de islandske Navneord må først inddeles efter de tre Kjønn, og disse siden efter hvert Kjønn Endelser; og er det ikke blot Rom., men ogsaa de andre Endelser, især Gen. og Flertalsformen, der her komme i Betragtning.

Følg disse Inddelingsgrunde blive de islandske Navneords Forandringsmøder følgende:

I. Af Hverkenkjønnet:

1. endes i Gen. paa a, som: auga, Gen. auga, et Øje;
2. endes i Gen. paa s, som: bord, Gen. bords, et Bord.

II. Af Hankjønnet:

3. endes i Gen. paa g, som: geisli, geisla, en Stråle;
4. endes i Gen. paa o, som: konungr, Konungs, en Konge;
5. endes i Gen. paa ar, som: stad, stadar, et Sted.

III. Af Hunkjønnet:

6. endes i Gen. paa u, som: tunga, tungu, et Sprog;

7. endes i Gen. på ar og i Flert. på ar, som: stund, stundar, stundir, en Time, Stundt.

8. endes i Flert. på ur, som: hind, hindur, en Hind.

3. §. Navneordenes regelrette Declinering overføres kortelig i efterfølgende Tabel:

Enkelt.	Hvertent.		Hantsjon.			Hantsjon.		
N.	a	s	i	(r)	(r)	a	s	s
G.	a	s	a	s	ar	u	ar	ar, ur
D.	a	i	a	(i)	(i)	u	(u)	(u)
N.	a	s	a	s	s	u	s	s
Flert.								
N.	u	s	ar	ar	ir	ur	ir	ur
G.	na	a	a	a	a	na	a	a
D.	um	nm	um	um	um	um	um	um
N.	u	s	a	a	u, i	ur	ir	ur

Man ser at Hvertentjonnets Forandringer ere de simpleste, og ligne Hantsjonnets meget. Dette, som er Tilfældet i alle nordiske og tyske Sprog, er uden Tvivl Grunden til, at disse tvende Riser i adskillige nyere Sprog (s. Ets. i Frantsken) ere faldne aldeles sammen til et.

Genitivendelsen s svarer til det danske og tyske s eller es; Dativendelsen i til Tyskernes e, og Flertallets Dativendelse på um til det tyske en eller n.

Den femte tyske Declination, efter Avelung, svarer omtrent til den første islandiske, og den fjerde tyske til den tredje islandiske.

Genetis i Flert. endes i alle islandiske Ord på a, og Dat. i samme Tid på um. Rom. og Alf. i

Flert. ere lige i alle Ord af Funktion og Hverkenf.;
og alle Ord af Hverkenfion ere her, som i Tyff,
Graff og Latin, lige i Entaltallets Rom. og Aff.

4. §. Den første Forandringsmåde
består af Neutra på a, f. Eff. auga et Dje, hiarta
et Hjerte.

Entaltallet.

R.	auga	hiarta
G.	auga	hiarta
D.	auga	hiarta
A.	auga	hiarta.

Flertallet.

R.	augu	hiartu
G.	augna	hiartna
D.	augum	hiartum.
A.	augu	hiartu.

Mærk: De, som have a i første Stavelse, som
andre det i Flertallets Rom. Dat. og Aff. til ø.

For at stille Gen. i Flert. fra Entelt. dannes
det på na, hvilket ogsaa gjælder om Funktionsordene
på a, hvorom siden.

Der ere kun få Ord, der henhøre til denne
Forandringsmåde; de vigtigste ere: eyra et Dre,
lúnga, nýra, hnoda et Røglé, og Landes Navne
på a.

5. §. Den anden Forandringsmåde
indbefatter de øvrige Ord af Hverkenfionnet, f. Eff.
bord, blad, samar Summar, Fæddi, Fús Rús.

Eufelkoll.

N.	bord	blad	sumar
G.	bords	blads	sumars
D.	bordi	bladi	sumari
N.	bord	blad	sumar

Flertallet.

N.	bord	blad	sumur
G.	borda	blada	sumra
D.	bordum	blsduum	sumrum
N.	bord	blad	sumur

Salesdes ga og:

mál Mál	land	höfud höfuð
bú Gard	haf Þav	silfur Salt
fræ Frs	lamb Lam	Klaustur Kloftr
strá Strá	glas et Glas	norður Norðr

Enkelt.

N.	kvædi	kne
G.	kvæðis	kneð
D.	kvæði	kne
N.	kvædi	kne.

Flert.

N.	kvæði	kne
G.	kvæða	kniá
D.	kvæðum	kniám
N.	kvæði	kne.

Ligesma:

klæði	tré Trá
enní Handen	spé Spe
apli Eble	blé Le
amstugi Eaudr.	

Mærk: De Ord, hvis Selvlyd er a, gjøre den til ø i Rom. Dat. og Aff. i Flert.; de, der have á foran sig, forandre det i samme Tilfælde til au, som: fång Fangst, i Flert. faung, o. s. v.

Ordet strå sammentrækkes ofte i Dat. Pl. til strám, fordi u i Udtalen næsten ikke læs høres efter á; Gen. Pl. sammentrækkes derimod ikke så gjerne, fordi a er meget kjendeligere i Udtalen efter á.

Løstabelsesord, især de på ur, sammentrækkes i Enkelt. Dat. og i Flert. Gen. og Dat.; så at den sidste Stavelses Selvlyd bortfalder, og de vedbliver at være Løstabelsesord også i disse Endelser, f. Eff. høfud høfði, Klaustr Klaustri Klaustra Klaustrum, o. s. v. Dog sammentrækkes Ordene høfud og høfðad ikke.

Løstabelsesord, som have a i sidste Stavelse, forandre dette til u i Flertallet.

De, der i Rom. endes på s med endnu en Medlyd foran, tage ikke et nyt s til i Gen.

Neutra på i modtage i Enkelt. Dativ intet nyt i, og i Flert. Gen. og Dat. bortkaste de i foran Endelserne a og um. Vel have de Ord, hvis sidste Medlyd var f eller g, og nogle få andre (f. Eff. riki Rige, engi Eng, egg Eg, rif Sibebe) også i disse to Endelser et i foran a og um; men dette er ikke den gamle Endelseslyd; det er kun et blødt Jod, som f og g så gjerne tage med sig, og som især bliver kjendeligt, når en fra i forskjellig Selvlyd følger efter; ti dette bløde Jod (i) findes i Grunden også i alle andre Endelser af samme Ord, men sålænge der kommer i

efter, bliver det ikke så tydeligt, og udtrykkes ikke heller i Skrivningen.

Nogle få indskyde et v i Enkeltallets Dat. og i Flert. Gen. og Dat., s. Eff. før Liv, Krøp Snat, mipl Mel, der få spørvi spørva spørvum, o. s. v.

Ordet fé Gods, Kvæg, går som Fné, undtagen at det i Enkeltallets Gen. har står.

Ordet alltari går i Enkelt. som Fvædi; men i Flertallet efter første Deklination, nemlig øltøru alltara, øltørum øltøru.

Efter denne Forandringsmåde gå Bogstavernes Navne.

6. §. Den tredje Forandringsmåde indbefatter de Hantjansord, der endes på i, s. Eff. geisli Strale, andi en Mund, høfðingi Fyrste, lef andi Læser.

Enkeltallet.

N.	geisli	andi
G.	geisla	anda
D.	geisla	anda
A.	geisla	anda

Flertallet.

N.	geislar	andar
G.	geisla	anda
D.	geislum	andum
A.	geisla	anda

Salesbes. og:

daudi Døden	Fappi
náungi Næste	félagi Kammergd
rifi en Rife	nagli. Nagle
fluggi Stogge	asni Hæn

Enfele.

R.	höfðingi	lesandi
G.	höfðingia	lesanda
D.	höfðingia	lesanda
N.	höfðingia	lesanda.

Flert.

R.	höfðingiar	lesendur
G.	höfðingia	lesenda
D.	höfðingium	lesendum
N.	höfðingia	lesendur.

Eigeska:

rætingi Røver	elskandi Elsker
vili Vilie	skandi Dyrker
tiggi Konge	dómandi Dommer
frelsingi Frigiven	búandi Bونده.

Mærk: De Tostavellesord af denne Deklinat-ion, hvis første Selvlyd er a, forandre den i Dat. Pl. til ø. — De, der have á foran ng ell. nk, forandre dette til au i samme Tilfælde, saasom: vangi Kind, þánki Tanke, vaungum, þaunkum. — Tre-stavellesord, der i de to første Stavelser have a, forandre i samme Endelse det første til ø, det andet til u, som: skapari, bakari; sköpurum, bökurum.

Alle de Ord på ingi og ggi, samt nogle på .fi og nogle få andre synes vel at beholde i foran a i de andre Endelser, men det forholder sig med disse som med Neutra på .fi (se S. 32). Dette er nemlig ikke Selvlyden i, som findes i Rom., men et blødt Jod, som g og f så gjerne tage efter sig, og som i Grunden også findes i Rom., kun mindre tydeligt, fordi det løber sammen med det efterfølg-

gende i. Ja nogle skrive endog dette Jod i Rom., saasom: vilji eller vilie.

Nogle saa Digterord paa i saa i Flertallet -nar. Egentlig bruges de kun i Flertallet, ti i Enkeltallet ere de Egnenavne eller ubrugelige, s. Efs. gumnar, bragnar, Katnar, gotnar, der alle betyde Mænd.

Som lesandi gaa alle Næs. Part. naar de bruges som Navneord til at betegne den der udfører Gjerningen, som Verbet tilkjendegiver. I Flertallets Gen. endes de baade paa anda og enda; dette er rigtigt og mest brugt især af de nyere.

Ordene herra og endir 3: Ende afvige allene i Rom. fra geisli.

Ordet búandi sammentrækkes og til bóndi, hvilken Form ogsaa gaa som lesandi, kun at den i hele Flertallet forandrer ó til æ, bændur, o. s. v.; saaledes og frændi Frænde, og i Flert. frændur, et Folk i Norge, Trønder, hvoraf Trondhjem har Navn.

Siandi (3: Fiende, Djævel) gaa baade som lesandi og som andi, ja man finder det og at gaa som lesandi i Henseende til Endelserne, men med uforandret Selvlyd i hele Flertallet.

7. §. Den fjerde Forandringsmåde er en Del mere Vanskelighed underkastet end de forrige, da baade Selvlydsforandringen, Enkelt. Dat. og Flert. Rom. ere saa forskellige og vanskelige at bestemme. Den indbefatter Hansjonsord, som saa i Gen. 3. I Rom. har den følgende Endelser: r, l, n, s, f. Efs. Konúngur Konge, afur Ager, læfnir Læge, dalt Dal.

Enkeltallet.

N.	konúngr	afur
G.	konúngs	afurs
D.	konúngi	afri
A.	konúng	afur

Flertallet.

N.	konúngar	afrar
G.	konúnga	afra
D.	konúngum	afrum
A.	konúnga	afra

Saledes og:

hestir	Hest	alldur	Ulder
dómr	Domr	galldur	Eryllesfang
eldr	Jld	hlátur	Latter
þráll	Træl	figur	Sejer

Enkelt.

N.	læknir	dalr
G.	læknis	dals
D.	lækni	dal
A.	lækni	dal.

Flert.

N.	læknar	dalir
G.	lækna	dala
D.	læknum	dalura
A.	lækna	dali.

Ligesaa:

herfir	Herse	liár	en	Le
stýrir	Stýrer	gramr	Helt	
stillir	Ronge	stafe	Stas	
mæfir	Sværd	hvalr	en	Hoaf.

Om Væden, hvorpå denne Forandringsmåde banner sine forskjellige Endelser, kan mærkes følgende:

Akkusativet dannes ved at fæste Romsk. Rjønsmærke bort. Dette Rjønsmærke består enten i et blot r (der og undertiden skrives ur) *), eller i det sidste af de dobbelte Bogstaver: ll, nn; af disse bortfalder da det sidste, f. Efs. engill en Engel, jøfull et Jøfjeld, præll, sveinn Svend, i Akkus. engil, jøkul, præll, svein. Har derimod Ordet intet sådant Hantsjønsmærke, som er Tilfældet med alle dem, der endes på l, n og s efter en anden Konsonant, o. fl., da bliver Akk. ganske lig Rom., f. Efs. fugl, Karl, hrafn, vagn. Vogn, hals, lar, morgun, himin Himmel.

Genitivet dannes ved at sætte s til Akk., eller med andre Ord, ved at sætte s isteden for Hantsjønsmærket, om der var noget; hvis ikke, da sæt-

*) Dette Rjønsmærke r (eller ur) kendes fra den i Ordet væsentlige Endelse ur (der i gamle Bøger ofte skrives r, som kunde kaldes det væsentlige r) derpå, at hint bortfalder i de tilsvarende danske Ord, men dette beholdes og forandres til er, f. Efs. draumr en Drøm, skor en Sko, — heidur Hæder, her en Hær. I gamle Bøger bruger man undertiden at fordoble dette r, f. Efs. jøfurr Konge (Digt.), og især i Enstavelsesord, som: hert Hær o. u. fl. Herved høves da al Vanskeligheden, til nu følge de dem, hvis Hantsjønsmærke ligger i en dobbelt Medlyd.

tes s til. Det fortjener her at mærkes, som en Egenhed ved Islandstien, at hvor hårde Sammenstød af Medlyd der end fremkommer ved at danne disse Genitiver på s, så taler dog Sproget aldrig enten i denne eller anden Deklination, at der indskydes nogen Selvlyd foran s, for at lette Udtalen, hvilket derimod hyppig sker i Tysken og derefter også i Danstien, f. Eks. Fisches, Heses, Huses, isl. fifts, hests, hús, og dog bliver Udtalen ikke så stødende i det Islandste, såsom den midterste Medlyd næsten opstuges. Endes Akk. og Nom. på s med en Konsonant foran, da endes Gen. uforandret ligeså, f. Eks. Iar, Foss Rys; men har Nom. et enkelt s efter en Selvlyd eller Tvellyd, da fordobles dette i Gen., som: is, is; ós Flodmunding, ós.

Dativets Dannelselse er mest vanskelig og ubestemt. Regelt endes den på i; men derved må mærkes: To-stavellesord, som endes på all, ill, ull, in, un, ar, ur, med en Medlyd foran, og med Tønen på første Stavelse, tage i til deres Akk., men miste derimod den sidste Stavelses korte eller utonedede Selvlyd, såsom: engli, jøfli, all dri, sigri, morgni (ell. morni); Fadall et Tog, Fadal, Fadli; hamar en Hammer, hamri, o. s. v. — Men de på ir, der i Akk. have i allene, modtage intet nyt i, men gjøre deres Dat. ligt Akk., f. Eks. hellir en Hule, helki. — Andre To- eller Tre-stavellesord, især de, der have en affentueret Selvlyd i sidste Stavelse, tage i til deres Akk. uden at sammentrækkes, f. Eks. reikningr en Regning, Magnús Mogens; Reikningi, Magnúsi, o. s. v. — biðar et Bøger, pappir Papper, ngr,

ur Flodhest (Roffen) sammentrækkes ikke og modtage heller intet *i*. — Enstabelsesord danne regelret deres Dativ ligesaa ved at lægge *i* til Akkus. uden videre Forandring, f. Ets. prestr prest presti, lundr lund lundi, hatttr hatti. Denne Regel følge især de fleste paa *l*, *n* og *s* med en Medlyd foran, f. Ets. karli, stafui, steini, danst, o. m. fl. — Nogle modtage derimod ikke dette *i*, men gjøre Dat. lig Akk. Herhen høre især de fleste paa *r* efter en Selvlyd, samt paa *fr*, *lr*, *fr* og *gr*, f. Ets. flór fló, dór (et Eynd) dór, reftr (en Ræv) ref, o. fl. — Nogle fæ indskyde et *v* (eller *f*) foran Dativets *i*, ligesom i ouden Deklinasjon, f. Ets. hiðrvi af hiðr Sværd (Digt.), mávi af már en Måge. — Forresten gives der og en Del Ord, hvis Dat. ikke er nøje bestemt, men findes snart med, snart uden *i*, f. Ets. saungvi og saung af saungtr Sang, fiðl og fili af fiðlr Hjal, o. fl.

Flertallets Nominativ dannes regelret ved at sætte ar isteden for Dativets *i*. Det er altsaa sammentrukken i samme Tilfælde som Enkeltts. Dat. — De, der intet *i* havde i Dat., gjøre derimod almindeligen deres Flertal paa *ir*. Dog gives herfra enkelte Undtagelser. — Nogle indskyde et blødt *j* (*i*) eller *v* foran Flertalsendelsen, som: hyltr (et Svælg) hyljir, saung saungvar. — De paa *ir* bruges ikke gjerne i Flertallet.

Flertallets Akkus. gjøres her som i forrige Forandringsmåde, og overalt i alle Hantjionsord, ved at bortkaste *r* fra Endelsen ar eller *ir* i Flertts. Rom. Men var Endelsen her ur, da beholdes den, og Akk.

bliver lig Dominat., f. Eff. englar engla, galldrar galldra, hvalir hvali, singur Fingur, i Flertallets både Rom. og Aff. singur.

Gen. og Dat. i Flert. dannes ved at forandre Rom. Endelse sammesteds til a og um; men undertiden bliver ved denne Lejlighed tillige et svagt Jod kjendeligt foran disse Endelser, især naar Ordets sidste Medlyd var gg eller F, f. Eff. veggia, veggium, af veggir en Væg, Mur. — Enstavelsesord med Selve lyden a, og Tostavelsesord med a i begge Stavelses, forandre i Flerts. Dat. det første (som der var to; det sidste bortfalder ved Sammentrækning) til ø, f. Eff. dans, dønsum; nafar en Naver, et Bor, nōfrum. Har Ordet ikke a i den sidste Stavelse, og bliver ikke sammentrukket, da beholdes det første a uforandret, som barúrum. Har Ordet flere end to a, er det blot de to sidste som forandres, nemlig det første af dem til ø, det sidste til u, isald det ikke bortfalder, f. Eff. slaghamar, slaghómrum, o. fl. Disse Regler for Selve lydsforandringen med a gjelde almindelig i hele Sproget, ikke blot for denne Deklination. Være herom og Grunden hertil se næste Forandringsmåde.

Imidlertid Afvigelserne fra denne Deklination kan mærkes: dagr, der går regelret, undtagen at det i Dat. får degi. — gud har intet Hantskjensmærke, endes i Dat. på i, og dog i Flert. på ir. — blástr, Blæsning, går enten sædvanligvis regelret som akur, uden at Selve lydsforandring, eller det får i Dat. blástri, især naar det betyder en sagte Blæst til Svø. — spáun (ell. spónn), en Sfe, får i Dat. spæni, i Flert. spænix, Affus. spæni eller

spánu, som synes at vise det tilforn har hørt til femte Forandringsmåde. — eyrir, Þenge, en Dre, gær som lækhir, paa den Besynderlighed nær, at det forandrer ey i Flert. til au.

De fornemste sbrige Uregelmæssige ere: Stór en Sko, dór et Spyd (Digt.), madr et Menneſte, fingur en Finger, kétill en Kjedel, der her opstilles med alle deres Endelser:

Enkeltallet.

N. Stór	dór	madr	fingur	kétill
G. Stóð	dórs	manns	fingurs	kétils
D. Stó	dór	manni	fingri	kástli
A. Stó	dór	mann	fingur	kétill.

Flertallet.

N. Stór ell. Stóar	derir	menu	fingur	kastlar
G. Stóa	darra	manna	fingra	kastla
D. Stóm	dorum	monnum	fingrum	kástlum
A. Stó ell. Stóa	deri	menn	fingur	kastla.

Som fingur gær og undertiden vetur Ar, Winter.

Nogle Ord paa r, især en Del Afledninger paa leiðr, kunne ogsaa endes paa i, og saaledes gaa baade efter denne og forrige Forandringsmåde, f. Eft. hlutr (en Ting) og hluti, líkamr (et Legeme) og líkami, dimmleikr (Dunkelhed) og dimmleiki.

8. §. Den femte Forandringsmåde indbefatter de Hanksønsord, der søa i Genit. ar. Dens Endelser i Rom. ere især r eller n, f. Eft. vidr Træ, srrn, fjódr en Fjord, drátt Dragning, bragt et Digt, belgr en Belg, Stógr en Skov.

Enkeltallet.

N. vidr	srn	fiørdr
G. vidar	arnar	fiardar
D. vidi	erni	fiirdi
N. vid	srn	fiord

Flertallet.

N. vidir	ernir	fiirdir
G. vida	arna	fiarda
D. vidum	srunum	fiardum
N. vidu	srunu	fiordu

Saaledes og:

månadr	Måned	galltr	en Galt	fiølr	en Fiøl
Magnus	vøndr	en Vænd	mjódr	Mjóð	
felldr	en Kappe	mógr	en Søn	hiørn	
fiidr	Fred	vøllr	en Marf	fiøldr	Stjóð

Enkelt.

N. dráttir	bragr
G. dráttar	bragar
D. drætti	brag
N. drátt	brag

Flert.

N. drættir	bragir
G. dráttar	braga
D. dráttum	brögum
N. dráttu	bragi

Ligesaa:

máttir	Magt	stadr	Sted
háttir	Maner	fiðr	Stif
fráðr	Fræð		
sonr (ell. son)	Søn		

Enkelt.

R.	belgr	stógr
G.	belgiar	stógar
D.	belg	stógi
A.	belg	stóg.

Flert.

R.	belgir	stógar
G.	belgia	stóga
D.	belgium	stógum
A.	belgi	stóga.

Ligeså:

bær en Gærd. vege en Vej
 drykkur en Drik. hugr Sind.

Mærk: De, der i Rom. endes på nr, findes ligesatidst på blot n uden r, saasom: sonr og son, vint og vin Ven.

Akkusativet dannes her som i forrige Deklination, saa at r bortfalder naar det var Kjønsmærke, men det væsentlige r beholdes, og i øvrigt er det lig Rom., som: stár Es, byr (byrr) bær, Hákon Hagen; i Akkus. stá, byr, Hákon.

Genit. dannes af Akk. ved at sætte ar til, og om Ordets Selvljud var ø, da forandre samme til a.

Dativet faar man regelmæssig ved at lægge et i til Akkus. og forandre ø til e, isø til i, og á til æ. Men en Del Ord, især de allerfleste, der ikke skifte Selvljud i Dat., modtage intet i, men gjøre Dat. lig Akk., f. Eks. stadr stad, salr sal, stár stá.

Flertallets Rom. gjøres regelmæssig af Dat. ved at sætte ir isteden for i, om der var noget.

Her findes altsaa samme Selskyd som i Dativet. — Nogle saa, som *Stogr*; *vegr*, *grautt* *Grød*, have i Flert. Endelsen *ar*.

Genit. i Flert. dannes af Enteltallets Genit. ved at forandre *ar*-til *a*.

Dativet i Flert. gjøres af Genit. ved at sætte Endelsen um isteden for *a*, og forandre Selskyden, om den var *a*, til *ø*.

Akkus. gjøres i denne Deklination regelmæssig af Dat. ved at bortkaste *m*; imidlertid kunne disse Ord ogsaa, som alle andre *Hankjansord*, danne deres Akkus. af Rom. i Flertallet; man finder altsaa og *vidi*, *erni*, *firdi*, *drætti*. Ja denue Måde er maaste endog mest brugt, især i de Ord, der ikke endes paa *i* i Dativet. Hin egentlige og netop regelrette Akkusativform har uden al Grund af nogle Nyere været afseet for urigtig. Ursagen til denne Akkusativform paa *u* er åbenbar, at stulle Akk. fra Dat. i Enteltallet. At dette har været Naturens Gang i Sprogets Dannelse, sees ved Sammenligning med forrige Deklination, hvor kun *de*, der intet i havde i Dat., saa i Flert. *ir*, og i Flertallets Akk. *i*; de derimod, som havde *i* i Dat., saa *ar* og *a*. Ligesa her: *de*, der have *i* i Dat., skulle vel efter Deklinationens Indretning, der nærmer sig saavel i Flert. som i Gen. til den syvende Deklin., have *ir* i Flertallet; men saa danne de Akkus. paa en anden Måde, men *de*, der intet i havde, danne det ubehindret som sædvanlig.

Af denne Forandringsmåde ser man tydelig Grunden til Selskydsforandringen i det Islandste,

nemlig at Ordets Selvslyd gøres som overensstemmende som næstigt med Endelsen. Derfor bliver a til ϕ , eller om der var to a; det første til ϕ , det andet til u foran Endelser der indeholde u, saasom i de foregæende Deklinationers. Dat. Pl. foran um, og i den første foran u i Flertallets Nom. og Akkus. Dette u, som man i ældgamle Tider maa se og har udtalt i Nom. og Akk. Plur. af anden Deklination, er uden Tvivl Grunden til at a ogsaa her bliver til ϕ , skjønt intet u i Ordene nuværende islandske Form følger efter. Omvendt bliver ogsaa ϕ til a, naar den pafølgende Endelse indeholder a. Ja her bliver endog ϕ til e foran Endelser der indeholde i.

Heraf kommer formodentlig de dobbelte Former, som Ordene paa nads modtage, som: safnadr (Savn) eller søknudur, fagnadr (Fryd) eller føgnudur, manadr eller manudur. I gamle Dage har man anset og udtalt nads som en Stavelse, og der var altsaa ingen Grund til at forandre Selvslyden; men siden, da r udtaltes som ur, har man efter ovenanførte Lighedsregler forvandet det foregæende a til u, og næstforegæende til ϕ , ligesaa foran denne, som foran de andre Endelser, der indeholder u. Imidlertid bruges dog og begge Former ligegyldig, og forandres begge regelret efter vidt.

Denne Forandringsmaade følge især Hankjønsord paa dr, tr samt nr eller n, sa og Afledninger paa nads og skapr, hvilke dog sjelden bruges i Helt. Hele Ursagen til dens Oprindelse er upaatvibelig den gamle Velklangregel, der ikke vel taler Sammenstod af ds, ts, ns, hvorefter se Forberedelsen.

Imidlertid er denne Forandringsmåde ikke så nøje og bestemt adskilt fra den forrige, men en Del Ord gaa efter begge; man finder f. Eft. både fritar og frits; vetur har både regelret i Gen. vetrar så og veturs, og gaa i alle andre Endelser som fingur.

Sótr en Fod er uregelret, og gaa saaledes:

	Enkelt.		Flert.	
N.	fótr	N.	fætur	
G.	fótar	G.	fóta	Man finder og i Gen.
D.	fæti	D.	fótum	fóts og i Dat. fóti.
A.	fót.	A.	fætur.	

9. §. Her paa Overgangen til Huntjønnetts Deklinationer fortjener at anmærkes nogle Ord, dels af Huntjøn, dels af Huntjøn, der deklineres ens, og gjerne kunde ansees som en egen Deklination, dersom de ikke vare så få. Det er nemlig blot de Slægtstabsord: systir, bródir, módir, fadir, dóttir. De forandres saaledes:

Enkeltallet.

N.	systir	bródir	fadir	dóttir
G.	systur	bródur	fædur.	dóttur
D.	systur	bródur	fædur	dóttur
A.	systur	bródur	fædur	dóttur.

Flertallet.

N.	systur	brædur	fedur	dætur
G.	systra	brædra	fedra	dætra
D.	systrum	brædrum	fedrum	dætrum
A.	systur	brædur	fedur	dætur.

Módir gaa som bródir.

10. §. Den sjette Forandringsmaade
følge alle de Hunkjønnsord, der endes paa a, f. Eft.
tunga en Tunge, Kirkia Kirke, saga, lina en Linie.

Enkeltallet.

N.	tunga	kirkia
G.	tungu	kirkju
D.	tungu	kirkju
A.	tungu	kirkju

Flerktallet.

N.	tungur	kirkjur
G.	tungna	kirkna
D.	tungum	kirkjum
A.	tungur	kirkjur

Saledes og:

dúfa Due	bylgia Bølge
grima Maste	eckia Enke
villa Fejl	reckia Seng

Enkelt.

N.	saga	lina
G.	sögu	linu
D.	sögu	linu
A.	sögu	linu.

Flerkt.

N.	sögur	linur
G.	sagna	lina
D.	sögum	linum
A.	sögur	linur.

Ligesaa:

gata Vej	lilia Lille
flaska Flaske	grypa Grube
staka et Bred	feria en Ferge.

De, hvis Selvlyd i første Stabelse var a, forandre dette til ø i alle Endelser. undtagen Genit. i Flert. 7 fordi den sidste Stabelse i alle hine Tilfælde indeholder u. De, der have á foran ng eller nk, forandre dette i samme Tilfælde til au, som gānga (Gang) gaungu, o. s. v.

Genit. i Flert. dannes regelret paa na, for at adskille det fra Nom. i Enkelt., ligesom i første Declination. De, der endtes paa gia eller fia, miste ved den Lejlighed deres i (i). I de Ord paa na og nogle paa ia, fornemmelig dem, der ikke have g eller f foran, iagttages denne Adskillelse ikke.

Ordene Fona og Kvinna forandres regelret, undtagen i Flerts. Gen., hvor de begge saa Kvænna.

Efter denne Forandringsmåde gaa alle Infinitiver, naar de bruges som Navneord, f. Eft. opprifa Opstandelse, vera Vasen, drecka Drickelad, Drifken, o. m. fl., saa og alle Landes Navne paa a, naar de ansees som Hunkjønnsord, f. Eft. Amerika, Affrika, o. s. v.

II. §. Den syvende Forandringsmåde indbefatter de Hunkjønnsord, der saa i Gen. ar, og i Flert. ir eller ar. Disse Ord have mange forskjellige Endelser, dog kunde man mærke som de vigtigste: d, g, n, r, i; f. Eft. dygd Dyd, Trostab, stund Lime, vøt Læbe, jørd Jord, ør Pil, drottning Dronning, andvarpan Suf, veidi Jagt, brudr en Brud.

Enkeltallet.

N.	dygd	fund	vær
G.	dygdar	fundar	varar.
D.	dygd	fundu	vær
A.	dygd	fund	vær

Flertallet.

N.	dygdir	fundir	varir
G.	dygda	funda	vara
D.	dygdum	fundum	verum
A.	dygdir	fundir	varir

Saaledes og:

nád	Naade	grund	tøf	Sinfelse
eymd	Elendighed	und	Sær	Skjmm
ferd	Rejse	sál	Sjæl	giøf
				Gabe

Enkelt.

N.	jærd	ær	drottning
G.	jærdar	ærbar	drottningar
D.	jærdu	æru	drottningu
A.	jærd	ær	drottning

Flert.

N.	jærdir	ærbar	drottningar
G.	jærda	ærva	drottninga
D.	jærdum	ærum	drottningum
A.	jærdir	ærum	drottningar

Ligesaa:

höfn	Havn	støð	Plads	nál	en	Naal
veröld	Verden	døgg	Dugg	sigling	Sejlsads	
strönd	Strand			diørfung	Driftighed	

Enkelt.

R.	andvarpan	veidi	brúdar
G.	andvarpunar	veidar	brúdar
D.	andvarpan	veidi	brúdi
A.	andvarpun	veidi	brúdi.

Flert.

R.	andvarpanir	veidar	brúdar
G.	andvarpana	veida	brúða
D.	andvarpunum	veidum	brúðum
A.	andvarpanir	veidar	brúdar.

Egisma:

ættan Forehavende byrði Þyrde elfur Eto
 bodan Forkyndelse eyri Kant ædur Ære
 dyrkan Dyrkelse heidi en Hede Ragnhildur.

Mærk: Nogle tage i (j) eller v til sig foran Gen- og undertiden Dat. samt Flerts. Endelser. Hint sker især med dem paa gg, l og n, f. Ets. egg, eggjar, eggju, egg; Sel, Seljar; ben, benjar, en Sframme; dette især med dem, hvis Selvlyd er s, f. Ets. røgg, Rodenhed paa Skind; stød, Sted, Plads; røggvar, stødvar.

Dativet er i de fleste Ord lig Nominat., men nogle, især alle Afledsord paa ing, danne det ved at sætte u til.

Den regelrette Endelse i Flertallet er ir; men alle Afledsord paa ing og ung, samt de Ord paa det uvæsentlige ur (s: de der miste samme i Aff.), og de fleste paa t, og endelig de Ord, der indskyde i eller v foran Endelsen, og nogle saa andre have ar.

Dersom Selvlyden var ϕ , forandres den i Gen. og i Flert. Rom. Gen. og Akt. til α ; men dersom Ordet indsthyder ν foran Endelserne, da forandres Selvlyden ikke; og omvendt, dersom Selvlyden forandres, da bliver intet ν indstødt. Saledes gives der mange Ord, der både følge $\nu\phi$ og $\phi\nu$, f. Eff. røgg, i Gen. raggar eller røggvar, Flert. raggir eller røggbar, ragga eller røggpa, røggbum, raggir eller røggvar.

De, der endes på ul og det væsentlige ur (ν : som beholdes i Aktus. og de tilsvarende danske Ord) sammentrækkes i Gen. og i hele Flert., f. Eff. Gøndul, en Valkyrie, Gøndlar; lifur, en Lever, lifrar; fjódur, en Fjeder, fjadrar, o. s. v.

De Ord på an, der ere dannede af Infinitiver, kunne ogsaa endes på un, i hvilket Fald man forandrer den foregaaende Stavelses a til ϕ , f. Eff. andvarpan eller andvørpun; blessan eller blessun, Betsignelse; bodan eller bodun, Forkyndelse. Disse Endelser kunne vel begge forandres regelmæssig og fuldstændig (kun at de falde sammen i Flertallets Dat.); imidlertid bruger man dog helst den på an i nogle, og den på un i andre Endelser, som sees af Eksemplet. Nogle, der komme af Gjærningsord, hvis Selvlyd er ϕ , beholde naturligvis dette ϕ uforandret, saasom: bølvan Forbandelse (af bølva), fólun Falmen (af fólva).

En Del Hjærningsord på i, især de der komme af Gjærningsord, f. Eff. veldi af veida, helgi af helga hellige, meri en Mær, forandre dette i til

ar i Gen., *fa* i Almindelighed ogsaa ar i Flertallet. Saaledes *ga* og alle Hunkjensord, der se ud som Hunkjensord, i det de endes paa det uvæsentlige *r* (*ur*) eller paa *nn*, være sig Egennævne eller Fællesord, saasom: *Gerdur Freys Dronning, Idunn Brages Dronning, Ragnhildur, Urdur den ældste Morne, elfur en Elv.* Nogle Ord findes derfor og med begge Nominativformer, som: *elfur* og *elfi*, *veidi* og *veidur*.

Nogle af de Ord, der følge denne Forandringsmaade, kunne ogsaa endes paa *a*, og *ga* saaledes i det mindste i Enkeltallet baade efter denne og efter sjette Forandringsmaade, f. Eks. *sál* og *sála* *Sjæl*, *elfur* og *elfa* *Elv*, *ey* og *eyia* en *Ø*. Dette er formodentlig ogsaa fra først af kommet af Dativendelsen *u*, som er tilfældes for begge Forandringsmaader, hvorover man ogsaa har forbyttet de andre Endelser, og overført dem til den simplere Deklination.

De Enstavelsesord, der endes paa *á* eller *ó*, *ga* regelret, kun at de almindelig udelade Selvlyden af de tilføjede Endelser, og vedblive at være Enstavelsesord. Nogle af dem forandre *á* og *ó* til *æ*, og *ú* til *h* i Flert.; og nogle, der uden Tvivl i ældre Tider endtes paa en afsentueret Selvlyd, have nu tabt denne Form, og hede ens i Enkelt- og Flert. Rom. Til Eksempler paa alle disse kunne tjene: *brá* *Djendryne*, *tá* en *Taa*, *fló* en *Klo*, *ær* et *Gimmerlam*, *fyrr* en *Kø*.

Enkeltallet.

N.	brá	tá	fló	ær (á)	fyr
G.	brár	tár	flóar	ær (á)	fyr (ell. fúar)
D.	brá	tá	fló	á	fú
N.	brá	tá	fló	á	fú.

Flerkallet.

N.	brár	tær	flær	ær	fyr
G.	brá	tá	flóa	á	fúa
D.	brám	tám	flóm	ám	fúm
N.	brár	tær	flær	ær	fyr.

De paa á, som faa ár i Flerk., skulde uden Tvivl egentlig have havt áar; ti man ser af Gen. i Enkelt. at áa sammentrækkes til á; men de, der forandre Svælslyden til ær i Flerk., skulde egentlig have havt áir; ti dels finder man f. Eks. táir for tær, dels begriber man let, hvorledes at kunde blive til æ, naar man erindrer sig denne Svælslyds Udtale.

Ordet mús gær i Enkelt. som dygd, men i Flerk. fæar det mýs, músa, músum, mýs. Ligesaa gær lús.

Ordet dyr, en Dør, er Flerktal, og har intet Enkeltal. I Gen. fæar det dura eller dyra, i Dat. durum eller dyrum, Aff. dyr.

Det Ord mæx, en Jomfru, er uforanderligt, og adskiller kun ved Hjælp af Artiklen Endelserne.

12. §. Her maa vel mærkes en Del Hunkjensord paa i, som næsten alle komme af Tillægsord, eller endes paa ni. Man kunde gjerne gjøre dem til en egen Forandringsmaade, dersom ikke deres Natur egentlig beskød i: ikke, at forandres uden ved Artiklens Hjælp. De hede nemlig ens i alle Enteltallets Endelser, og i Flert. bruges de yderst sjelden eller aldrig. De fleste forandre ellers i saa Fald i til ar og gaa som veidi i Flertallet. Vel bruge nogle at give dem et s til i Enteltallets Gen., men dette er aldeles urigtigt, og stridende mod Sprogets And, der aldrig ender noget Hunkjensord paa s i Genit. Urigtigheden indsees endnu tydeligere deraf, at samme s alligevel nødvendig bortfalder foran Artiklen, naar samme hænges til, da dog alle islandste Ord uden Undtagelse beholde deres Genetivsmærke foran Artiklen, saasom: auga-ns, hords-ins, kvædis-ins, geisla-ns, dals-ins, vidar-ins, tungu-nnar, bygdar-innar, o. s. v.; men aldrig Kristnis-innar for Kristn-innar Kristendommens. Eksempler paa disse Ord ere: giætni Opmærksomhed, beidni Begjering, hlydni Lydighed, mildi Mildhed, hylli Yndest, elli Elde, réttvifi Rettskaffenhed, o. m. fl.

13. §. Den ottende Forandringsmaade indbefatter de Hunkjensord, som saa ur i Flertallet, f. Eff. hind, bót Forbedring, ørt en Vært, mørk en Skovmark, staung en Stang, der gaa saaledes:

Enkeltallet.

N.	hind	bót	prt
G.	hindar	bótar.	artar
D.	hind	bót	prt
A.	hind	bót	prt

Flertallet.

N.	hindur	bætur	ertur
G.	hinda	bóta	arta
D.	hindum	bótum	ertum
A.	hindur	bætur	ertur

Således og:

grind Sprinkel,	rót en Rod	tónn Land
værk		
Kind et Bæsen	bót en Bog	nógl Regl
geit en Sjed	nót et Fiskegarn	þnd en And

Enkelt.

N.	mórk	staung
G.	merkur	steyngur
D.	mórk	staung
A.	mórk	staung.

Flert.

N.	merkur	steyngur
G.	marka	stánga
D.	mórkum	staungum
A.	merkur	steyngur.

Ligeså:

vísk en Vig	taung en Tang
eik en Eg	haunk et sammentrukket
miósk Møsk	Keb.

Mærk: Denne Deklination's Nom. Dat. og Aff. i Enkeltallet ere ens.

Genitivet dannes ved at sætte ar eller ur til Aff., og tillige forandre Selvlyden, om den var ϕ , til a eller e, og var den au, til á eller ey. Nar det første Tilfældet, nemlig at den blev til a og á, da bliver Endelsen det sædvanlige ar; men har det sidste Sted, nemlig at man ved Forandringen fik e og ey, da tilføjes den denne Forandringsmåde ganske egne Endelse ur, og Gen. bliver da ligt Flert's. Nom. Forresten synes det især at være de på d og t der tage ar, men de på g og k der tage ur til sig i Gen.

Flertallet dannes ved at sætte ur til, og forandre Selvlyden ϕ til a, ϕ til e, og au til ey.

Flertallets Genitiv endes som sædvanlig på a, der her lægges til Ordet selv ligesvem; desuden forandres Selvlyden ϕ til a, og au til á.

Flertallets Dativ lægger um til Ordet uden al Selvlydsforandring.

Den dobbelte Selvlydsforandring, som har Sted i Enkelt's. Gen. af mange Ord, i det ϕ og au enten sa at siges fordybes til e og ey, hvilket er denne Forandringsmåde eget, eller forhøjes til a og á, som i forrige Deklinationer, er uden Tvivl Ursagen at man har anvendt denne dobbelte Selvlydsforandring ogsaa i de andre Endelser, og saaledes forandret mange Ord helt igjennem efter begge Forandringsmader, hvilke dog af sig selv falde sammen i Flert's. Gen. og Dat. Man deklinerer altsaa og:

Enkelt.	N.	mört	staung
	G.	markar	stángar
	D.	mörku	staung
	A.	mört	staung.
Flert.	N.	markir	stángir
	G.	marka	stánga
	D.	mörtum	staungum
	A.	markir	stángir.

Ordene strönd Kytt, rönd Rand, kunne både regelret gaa som ört, og tillige som jörd; önd gaa allene efter ört, naar det betyder en Änd, og allene efter jörd, naar det betyder en Änd.

Dog er det ikke alle disse Ord, der kunne forandres paa begge Maader, f. Efs. ikke nøgl og tønn.

Rogle, der endes paa k og ú, gaa regelret, undtagen at de sammentrække de Endelser, hvor öu og áu vilde støde sammen, til ö og ú allene, f. Efs. lö Lu, i Gen. löar, frú Frue, i Gen. frúar, men i Flert. lör, frúr, o. s. v.

Som afvigende kan mærkes: hönd en Hand, og nótt Nat.

Enkelt.	N.	hönd	nótt, nátt
	G.	handar	natur, náttar
	D.	hendi	nótt, nóttu, nátt
	A.	hönd	nótt, nátt.
Flert.	N.	hendur	natur
	G.	handa	nóttá, náttá
	D.	höndum	nóttum, náttum
	A.	hendur	natur.

Ordene vist og eik kunne i Gen. Pl. ogsaa hede vifna, eifna, skjønt mindre regelret; naar dette samme ogsaa findes hos enkelte Ord af de forrige Deklinationer, f. Eks. vallna af vøllr en Mark, sálna af sál Sjal, er Ursagen upatvibelig at man har tænkt sig en Nominativform paa a, si disse Genetiver paa na findes ellers aldrig uden i de Ord, der i Rom. endes paa a.

14. §. Naar man nu ser tilbage paa det hele Deklineringssystem, mærker man let at ethvert af de tre Kjøn har egentlig kun to væsentlig forskjellige Forandringsmøder, nemlig en Amplere, som ikke adskiller Gen. fra de øvrige Endelser i Enkeltallet, hvilken her er sat foran, og en mere udviklet, der tillige langt fuldkomnere adskiller Forholdsformerne. Der skulde altsaa egentlig kun blive seks Forandringsmøder; men den sidste af Han- og Hunkjønnets adskiller sig atter i to, der adskille sig ved Genitivendelsen, Flertalsendelsen og forskjellig Selvslydsforandring. Saaledes ser man da at den første svarer til den tredje og til den fjettede, ligesom den anden til den fjerde og femte og til den syvende og attende; samt at hine tre sævelsom disse fem have megen Overensstemmelse med hinanden indbyrdes.

Navneordenes bestemte Deklinering.

15. §. Den bestemte Deklinering er ligesaa let og simpel, som den ubestemte er vanskelig og udviklet. Den består blot deri, at man til enhver Endelse af Ordene i den ubestemte Form hænger

Slutningen af (Artiklen eller) Bestemmelsesordet, sat i samme Endelse. Dette Bestemmelsesord er egentlig et pron. demonstr., nemlig: hinn, hin, hitt. De Endelser af samme, der søjes til Navneordene, ere følgende:

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hvorkønjøn.
N.	inn	in	it
G.	ins	innar	ins
D.	num	inni	nu
A.	inn	ina	it.
Flert.			
N.	nir	nar	in
G.	nna	nna	nna
D.	num	num	nuut
A.	na	nar	in.

I alle Tilfælde er h bortfaldet; dette Bogstav bortkastes ogsaa ofte i andre Sammensætninger. Desuden er det ene t bortkastet i Hvorkønjønnet, ligesom Neutr. af Løstavelseadj. paa inn, (se 24. §). Selvslyden i bortfalder ogsaa foran de Endelser, der sluttede med en Vokal, og foran Flertallet af Hankjønnsord.

De Hankjønnsord og Neutra, der intet i modtage i Dativ, tæle ikke heller at Bestemmelsesordet der beholder sit i; men derimod Hunkjønnsord, som ikke selv endes i Dat. paa u eller i, lade altid Artiklen beholde sit i, f. Eks. dalnum, trénu, ferdinni.

Dativet i Flert. endes allerede i Ordnes ubekemte Deklination paa um (eller m), men naar nu Bestemmelsesordet hænges til, da mister den gamle

Endelse *st m*, saa at den hele Forbindelse af begge Endelser kommer til at hede *unum* (eller *num*), f. *Ess. dolumum, trianum, ferdunum.*

16. §. Her anføres et Eksempel af hver Forandringsmaade, med Bestemmelsen tilføjet.

Enkeltallet.

N.	auga-t	bord- <i>t</i>	geisli- <i>nn</i>	sveipi- <i>inn</i>
G.	auga-ns	bord- <i>s-ins</i>	geisla- <i>ns</i>	svein- <i>s-ins</i>
D.	auga-nu	bordi- <i>nn</i>	geisla- <i>num</i>	sveini- <i>num</i>
A.	auga-t	bord- <i>t</i>	geisla- <i>nn</i>	svein- <i>inn</i>

Flertallet.

N.	auga-n	bord- <i>in</i>	geislar- <i>nir</i>	sveinar- <i>nir</i>
G.	auga- <i>nna</i>	borda- <i>nna</i>	geisla- <i>nna</i>	sveina- <i>nna</i>
D.	augunum	bordunum	geislunum	sveinunum
A.	augu- <i>n</i>	bord- <i>in</i>	geisla- <i>na</i>	sveina- <i>na</i>

Enkelt.

N.	vidr- <i>inn</i>	tunga- <i>n</i>	dygd- <i>in</i>	bót- <i>in</i>
G.	vidar- <i>ins</i>	tungu- <i>nnar</i>	dygdar- <i>innar</i>	bótar- <i>innar</i>
D.	vidi- <i>num</i>	tungu- <i>nni</i>	dygd- <i>inni</i>	bót- <i>inni</i>
A.	vid- <i>inn</i>	tungu- <i>na</i>	dygda- <i>na</i>	bót- <i>ina</i> .

Flert.

N.	vidir- <i>nir</i>	tungur- <i>nar</i>	dygdir- <i>nar</i>	batur- <i>nar</i>
G.	vida- <i>nna</i>	tungna- <i>nna</i>	dygda- <i>nna</i>	bóta- <i>nna</i>
D.	vidunum	tungunum	dygdunum	bótunum
A.	vidu- <i>na</i>	tungur- <i>nar</i>	dygdir- <i>nar</i>	batur- <i>nar</i> .

Mertra paa ur, der ellers ga som *sumar*, sammentrækkes i begge Tals Rom. og Akkus., naar Bestemmelsesordet søjes til, foruden den øvrige Sammentrækkelse, som *sumar* ogsaa modtager, f. *Ess.*

sumar heder med Artikklen ligefrem sumarit, men nordur heder nordrit, myrkur myrkrit, o. s. v.

De uregelrette Ord sige ligefrem disse Endelser til de forrige ubestemte, som afvigende de end ere, f. Eft. Fétilsinn, Fétilsins, Katlinum; deginum; mhonar (o: Musene), o. s. v.

Madr svar i Flertallets Rom. menn-ir-nir eller menn-innir og i Alf. menn-ina, og bliver saaledes ved den indstuede Flertalsendelse ir mere regelsmæssigt.

Ordene fadir og bródir indskyde foran Bestemmelsesordet i Gen. et o: fódursins, bróðursins.

Eggenavne modtage ifølge Tingens og Sprogets Natur ikke denne Bestemmelse, ligesalidet som det sker i Danishen; men derimod gives der en Mængde andre Navneord, der i Danishen ikke kunne modtage Artikklen i Enden, men dog i Islandsk modtage den, saasom: de der komme af Infinitiver og Præs. Partis. byrian-in Begyndelsen, verkan-in Virkningen, vegfarandinn den Rejsende, Wandringsmanden, o. desl.

Ufuldstændige Navneord.

17. §. Noget Ord findes ifølge deres Brug, Bemærkelse eller naturlige Bestaaffenhed ifkun i et Tal. I Enkeltallet allene bruges saaledes Personers Navne, Egenstavers Benævnelser, og sadanne Ord, som tilkjendegive en hel Masse eller Mængde af Noget, eller en Materie, uden Hensyn paa Individier eller enkelte Dele af samme, f. Eft. Árni, réttlati (Ret)

færdighed), blé (Læ, Ly), lopt (Luft), hey (Hø), járn (Jern).

I Flertallet allene bruges ligesom i Græffen en Del Festers og Steders Navne, og det er mærkeligt at nogle af disse tillige skifte Kjøn og Forandringsmåde, ventelig for derved at skilles fra de Fællesord, hvoraf de i Grunden ere komne; saasom: Páskir Páste, jól Jul, — Jorsalir Jerusalem, Uppsallir Upsal, Grisar, en Gard på Island, (af hris), Námur (af nám, fordi der tages Svovl i Nærheden). Ligeså bruges en Del Folkensavne blot i Flertallet, som: Danir, Solir, Englar, Pystir, Frackir; sa og de, Slægtstabsord: fedgar 3: Fader og Søn, mædgar 3: Moder og Datter, hion Mand og Kone, fedgin Fader og Datter, mædgin Moder og Søn, systkin Søstende (Broder og Søster), samt alle Ord på heit, saavel Titler som andre Ord, saasom: Sáæruverdugeit, fríheit o. fl., og endelig en Del andre Ord, f. Eks. herdar Skuldre, og de Sanges Navne på mál, saasom: Grímnismál, Hávmál o. fl.

Ordneses Kjøn

18. §. er det ligeså vanskeligt her som i andre Sprog at bestemme ved Regler, hvad enten man vilde se hen til Endelsen eller til Betydningen. Det er ellers en betydelig Lettelse her, at de Ord, som have samme Endelse, men ere af forskjelligt Kjøn, gå efter forskjelligs Forandringsmåde, saasom: máni Måne, gledi Glæde, merki Bane. I Latinen der

inod gæ quercus og fructus, poeta og hora ens, skønt af forskjelligt Kjønn.

Desuden kan man dog mærke sig, at Hunkjønsord kunne endes paa i, r, s, l, ll, n, nn; hvorvel ikke alle de, der endes saaledes, ere Hunkjønsord. De altsaa, der endes paa a (undtag. Zerra og Egennavne), b, d (undt. gud), e, f, g, h, j, k, m, o, p, t, u, y, æ, maa fordeles imellem Hunkjønnet og Hverkenkjønnet. Men dette er dog meget utilstrækkeligt, og Stammeordenes Kjønn maa man kjende af Øvelse.

Afledsordenes Kjønn er det derimod lettere at kjende og bestemme. De paa dømr, ångr, üngr, ingr, ingi, leikr, skapr, nadr, ari, andi ere Hunkjønsord. De paa üng, ing, an, un, a, d, ni, ska, ska og átta ere Hunkjønsord. De paa indi, erni, dæmi ere af Hverkenkjønnet; saa og alle de, der dannes af andre Navneord ved at sætte i til, og undertiden forandre Selvlyden. Eksempler paa alle disse og flere sees i tredie Afdeling om Orddannelsen.

Sammenfattede Ord følge her som i andre Sprog det sidste Kjønn, rimeligvis fordi det altid er i Slutningen, altsaa i det sidste Ord at Formforandringen sker, og denne staar i saa usje en Forbindelse med Kjønnet.

Mange Neutra i dette Sprog ere i egentlig Forstand Hverkenkjønsord, det er at sige, betegne vel Gjenstande, der have Kjønn; men udtrykke, saalænge de staa i denne neutrale Form, hverken bestemt det ene eller andet, men indbefatte begge som et Slags

Kalleskjon, f. Est. Ståld, barn, fē, høens, sojn, naut, lión Løve, og alle de i 17. § anførte Slagtstabsord, som indbefatte Personer af begge Kjon.

19. §. En anden Vej til at gjentjende Ordnes Kjon åbner sig for den, som forstår de beslagtede Sprog; og naar Resultatet af denne Sammenligning forbindes med det ovenanførte af Sproget selv, skulde jeg tro, der kun bleve få Tilfælde tilbage, hvor man endnu kunde tvivle. Den, der kjender det danske Almuesprog, og ved hvor nøje dette endnu adskiller alle tre Kjon, han vil straks kunne høre af hvad Kjon de islandske Ord ere, og meget sjelden tage Fejl *). Af de beslagtede Sprog, der ere dyrkede ved Skrifter, skulde Ligheden med Svensk være allerstørst; men de Svenske synes på en forunderlig Maade at have forblandet Hantjons- og Hunkjonsordene med hinanden, enten fordi Sproget var på Vejen til, lig Danskent, at slå dem sammen til et Kalleskjon, eller måske og fordi Grammatikerne, af Mangel på Kundskab i det gamle Sprog, ikke vel kunde bringe Kjønfordelingen, som Almuen dog endnu synes rigtigent at iagttage, under Regler, efter at Kjønsmærket var tabt af Ordene

*) Se Vadens danske Grammatik, 4. Kap. 1. S., hvor dog det først anførte Eksempel af en gammel Bibeloversættelse, som gjør God til Hunkjonnet, er aldeles urigtigt, saavel efter Almuesproget som Svensk og Tysk; i alle tre er det et Hantjonsord.

Velv, og det gamle Deklinationsystem, der saa nøjagtig adskiller Ordene's Køn, ogsaa var undergaaet en temmelig Forandring. Vel har den islandste Kjønsfordeling ogsaa en Del Lighed med den tyffe, men dels have begge disse Sprog ikke saa mange Ord tilføies, dels gives her mange flere Undtagelser. Det danske Skriftsprog adskiller vel ikke Hantjøn og Hunkjøn, men naar man af det i forrige § anførte nogenledes kan skjelne hvilke der ere af Hantjønnet, saa kan det, saavel som især Svensken, hjælpe meget til at adskille Neutra fra Hunkjønordene. Blandt hyppige Afvigelser fra den danske Kjønsfordeling kunne man mærke sig følgende, som ere Hvertkønnsord: port, straff, plåts, Kåld, ómað (Umage), akt, forakt, hunáng, vor, sumar, haust; Iðg (Lov) og jól (Jul) ere Neutr. Plur.; asni, leir, pappír ere af Hantjønnet; þrk (et Ark Papir) er et Hunkjønnsord, dog gjøre nogle det mindre rigtig ved en Danisme til ark af Hvertkønnet, (i Flt. þrk). Islænderne iagttage ogsaa langt nøjagtigere end vi det sidste Ords Køn i Sammensætninger, ventelig fordi dette griber dybt ind i deres Deklinationsystem (se 28. S.), de maae ellers forandre selsamme Ord efter forskjellige Deklinationer, eller de maae forstyrre hele Hovedgrunden til Deklinationsernes Adskillelse; men slikt et Bånd naer ikke os Danske til at blive altid ved det sidste Ords Køn. Paa Island er saaledes Justitsråd, Statsråd, Pstkaland,

Esariki af Hverfensjønet; Kaupmannahöfn, Reykiavík, Danmørk af Hunkjønet, og A'róð, Norvege, Borgundarhölmr (= Bornholm) af Hankjønet, alle efter Slutningsordet i Sammensætningen, og saaledes bestandig.

Om Tillægsordene.

20. §. De islandste Tillægsord, til hvilke ogsaa alle Partiskipperne høre, ere ulige simple i deres Formforandringer end Navneordene; ti de have kun en Måde, hvorpaa alle de regelrette forandres *), men denne Måde er derimod her som i andre Sprog desmere sammensat. De adskille saaledes tre Grader, en ubestemt og en bestemt Declinering, tre Køn, og i hvert af disse igjen Navneordenes sædvanlige Tal og Forholdsendelser. Imidlertid gjør en stor Simplicitet og Overensstemmelse med Navneordenes Forandringer dette hele System langt lettere, end man ellers skulde formode.

Tillægsordenes første Grad.

21. §. Hvorledes de regelrette Tillægsord forandres i den første Grad (positivus), sævel ubestemt som bestemt, kan oversees ved Hjælp af følgende Tabel:

*) Ikke som i Latinen, hvor acer går ganske anderledes end canis.

Enkelt.	Ubestemt.			Bestemt.		
	Hankj.	Hunkj.	Høkkj.	Hankj.	Hunkj.	Høkkj.
R.	(=r)	—	=t	=i	=a	=a
G.	=s	=rar	=s	=a	=u	=a
D.	=um	=ri	=u	=a	=u	=a
A.	(=an)	=a	=t	=a	=u	=a
Fleret.						
R.	=ir	=ar	—	=u	=u	=u
G.	=ra	=ra	=ra	=u	=u	=u
D.	=um	=um	=um	=u	=u	=u
A.	=a	=ar	—	=u	=u	=u

Ogsaa her ligner Hverkenfjønnen, som det simpleste af dem alle, Hankjønnen meget; og Hunkjønnen derimod adskiller sig betydelig fra begge. Da man imidlertid ved Tillægsordene altid er vant til at se Hankjønnen først, har jeg ikke her villet forandre denne i sig selv ligegyldige Orden, for ikke at forvirre Læserne.

Man bemærker let, at den bestemte Declinering i Enkeltallet fuldkommen ligner den første simpleste af Navneordenes Forandringsmåder i det samme Køn, nemlig den tredje, fjerde og første; men mærkeligt at denne Lighed forsvinder i Fleretallet, hvor Tillægsordene overalt have u. Den ubestemte Declinering ligner ligeledes meget den fjerde, syvende og anden af Navneordenes Forandringsmåder, som ere de regelretteste af de øvrige; og det sævel i Enkeltallet som Fleretallet; derimod er denne Lighed ikke saa fuldkommen, da Tillægsordene her have nogle Egenheder i deres Declinering. Denne Overensstemmelse imellem Tillægsordene og Navneordene fore-

kommer mig ellers at afgive endnu et meget indlysende Bevis for Rigtigheden af den foran opstillede Deklinationssteori.

Hunkjønnets Akkus. i Enkeltallet er altid lig Hankjønnets Akkus. i Flertallet.

Hankjønnets Genitiv er altid lig Hverkenkjønnets.

Hunkjønnets Nom. i Enkelt. i den ubestemte Deklinering er, ligesom i Latinen, altid lig Hverkenkjønnets Flertal.

Enkeltallets Dativ i Hankj. er altid lig Flertallets Dativ i alle Kjø.

Flertallets Genitiv er ens i alle Kjø, og endes på ra. Dativet ligesaa ens overalt, og endes på um.

Ord af Hverkenkjønnet ere her, som i Græsk og Latin, altid ens i Nom. og Akkus.

Hunkjønnets Nom. og Akk. i Flertallet er, her som i Næbneordene, altid ens.

Hankjønsmærket r (der ogsaa skrives ur) svarer til det tyske er, der ogsaa findes i gammel Dansk, f. Eks. en goder Mand, en unger Soend, en feder Hest. Genitivet s svarer til det tyske (og danske) s; Dativet um til em; og Akkusativet an til en, der ogsaa findes i gammel Dansk, f. Eks. over salten Sø, træde vilden Sti, o. s. v.

Hunkjønnets Genitiv og Dativ rar og ri svarer til det tyske er; og Akkus. a til Tyskernes e i Akkus. og Nom.

Hverkenkjønsmærket t er det danske t og det tyske es.

Flertallets Genitiv og Dativ ra og um svares til det tyske er og en.

Den bestemte Forandringsmåde har ogsaa en Del Lighed med den tyske, og med den danske, som har slægt alle tre Endeselskald sammen til e.

22. §. Til Eksempler paa de betydeligste Forskjelligheder i Adjektivernes Declinering kan tjene: frómr from, blár bla, stjár stjar, flár, fagur fjón, midr medius, ór godvild, heppinn lyffelig, galinn gal, hvilke gaa saaledes:

U b e s t e m t.

Enkelt.	Hankjón.	Hunkjón.	Hvertenkjón.
N.	frómr	fróm	frómt
G.	fróms	frómrar	fróms
D.	frómum	frómri	frómu
A.	fróman	fróma	frómt
Flert.			
N.	frómir	frómar	fróm
G.	frómra	frómra	frómra
D.	frómum	frómum	frómum
A.	fróma	frómar	fróm

Enkelt. Bestemt.

N.	frómi	fróma	fróma
G. D. A.	fróma	frómu	fróma
Flert.			
N. G. D. A.	frómu	frómu	frómu.

U b e s t e m t.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Høvertenkjøn.
---------	----------	----------	---------------

N.	blár	blá	blátt
----	------	-----	-------

G.	blás	blárrar	blás
----	------	---------	------

D.	bláum	blárrí	bláu
----	-------	--------	------

A.	bláan	bláa	blátt
----	-------	------	-------

Flerk.			
--------	--	--	--

N.	bláir	bláar	blá
----	-------	-------	-----

G.	blárra	blárra	blárra
----	--------	--------	--------

D.	bláum	bláum	bláum
----	-------	-------	-------

A.	bláa	bláar	blá
----	------	-------	-----

Enkelt.		B e s t e m t.	
---------	--	----------------	--

N.	blái	bláa	bláa
----	------	------	------

G. D. A.	bláa	bláu	bláa
----------	------	------	------

Flerk.			
--------	--	--	--

N. G. D. A.	bláu	bláu	bláu.
-------------	------	------	-------

Enkelt.		U b e s t e m t.	
---------	--	------------------	--

N.	stíær	stíær	stíært
----	-------	-------	--------

G.	stíærð	stíærrar	stíærð
----	--------	----------	--------

D.	stíærum	stíærri	stíæru
----	---------	---------	--------

A.	stíæran	stíæra	stíært
----	---------	--------	--------

Flerk.			
--------	--	--	--

N.	stíærir	stíærar	stíær
----	---------	---------	-------

G.	stíærra	stíærra	stíærra
----	---------	---------	---------

D.	stíærum	stíærum	stíærum
----	---------	---------	---------

A.	stíæra	stíærar	stíær
----	--------	---------	-------

Enkelt.		B e s t e m t.	
---------	--	----------------	--

N.	stíæri	stíæra	stíæra
----	--------	--------	--------

G. D. A.	stíæra	stíæru	stíæra
----------	--------	--------	--------

Flerk.			
--------	--	--	--

N. G. D. A.	stíæru	stíæru	stíærn.
-------------	--------	--------	---------

Ubestemt.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Høerkjøn.
N.	fagur	fögur	fagurt
G.	fagurs	fagarar	fagurs
D.	fögurum	fagri	fögru
A.	fagran	fagra	fagurt
Flert.			
N.	fagir	fagarar	fögur
G.	fagra	fagra	fagra
D.	fögurum	fögurum	fögurum
A.	fagra	fagarar	fögur

Enkelt. Bestemt.

N.	fagri	fagra	fagra
G. D. A.	fagra	fögru	fagra
Flert.			
N. G. D. A.	fögru	fögru	fögru.

Enkelt. Ubestemt.

N.	midr	mid	mitt
G.	mids	midrar	mids
D.	midtum	midri	midin
A.	midian	midia	mitt
Flert.			
N.	midir	midiar	mid
G.	midra	midra	midra
D.	midium	midium	midium
A.	midia	midiar	mid

Bestemt

bruges dette Ord ifte.

Ubestemt.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkenkjøn.
N.	sr	sr	sr
G.	srð	srar	srð
D.	srðum	srri	srð
A.	srðan	srða	sr
Flert.			
N.	srðir	srðar	sr
G.	srra	srra	srra
D.	srðum	srðum	srðum
A.	srða	srðar	sr

Bestemt.

srvi srða o. f. v.

Ubestemt.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkenkjøn.
N.	heppinn	heppin	heppit
G.	heppins	heppinnar	heppins
D.	heppnum	heppinni	heppnu
A.	heppinn	heppna	heppit
Flert.			
N.	heppnir	heppnar	heppin
G.	heppinna	heppinna	heppinna
D.	heppnum	heppnum	heppnum
A.	heppna	heppnar	heppin

Bestemt.

heppni heppna o. f. v.

Ubestemt.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkenkjøn.
R.	galinn	galin	galit
G.	galins	galldrar	galins
D.	galldum	galldri	galldu
A.	galinn	gallda	galit
Flerk.			
R.	galldir	galldar	galin
G.	galldra	galldra	galldra
D.	galldum	galldum	galldum
A.	gallda	galldar	galin

Bestemt.

galldi gallda o. s. v.

De islandske Tillægsord have to Hovedendelser: *æ* og *nn*; en af disse følge alle de øvrige; imidlertid danne disse ikke egentlig to Deklinationer, men forandres i Grunden *ens*, naar man blot lægger Mærke til Ursagen, hvoraf de tilsyneladende Afvi- gelser oprinde; jeg har derfor og anført alle de for- nødne Eksempler her under et.

23. §. De, der endes paa *r*, ere de fleste og regelmæssigste; hertil henhøre og alle præter. part. pass. af den første Konjugation. Ligesom ved Nav- neordene saa og her deler denne Endelse sig i det uvæsentlige og det væsentlige *r* (eller *ur*); hint er blot Hankjønsmærke, dette hører væsentlig til Ordet selv. De skjælnes fra hinanden derved at det uvæsentlige er bortfaldet i de svenske og danske tilsvarende Ord, men det væsentlige er beholdt,

f. Efs. i blår, trur tro, er det uvæsentligt, men i klar, klår, er det væsentligt; i heilagr hellig, himneffr himmelff er det uvæsentligt, men i fagur fager, magur mager er det væsentligt.

1. Tillægsordene paa det uvæsentlige r danne deres Sunkjøn ved at kaste Hankjønsmærket r bort af nom. masc., f. Efs. illr ond, i fæm. ill; hár høj, i fæm. há; var Selvlyden et a, eller et á, hvorpaa fulgde ng eller nk, da forandrede desuden hint til ø og dette til au, f. Efs. allr al, i fæm. øll, lángr lang, i fæm. laung; var det et Enstavelsesord, som havde a i begge Stavelser, da bliver det første til ø, det sidste til u, som: kalladr kaldet, i fæm. køllud; havde det derimod blot a i den sidste Stavelse, da bliver dette til u, naar det var et enkelt, men til ø, naar det var et sammensat Ord, saasom: ritadr skrevet, i fæm. ritud, heilagr, i fæm. heilug (dog findes ogsaa heiløg, men i Partisipper forandres det sidste a altid til u, aldrig til ø), einfaldr enkelt, i fæm. einføld; havde blot den første Stavelse et foranderligt a eller á, da bliver det dog uforandret, f. Efs. fallegr smuk, i fæm. falleg, lángsamr langsom far i fæm. långsøm.

Sværtekjønnet danne disse Ord uden al Selvlydsforandring ved at sætte r isteden for Hankjønsmærket r, f. Efs. illr, i neutr. illt, allr, i neutr. allt, lángr langt, heilagr heilagt. Alle Enstavelsesord, der vilde faa r umiddelbar efter deres Selvlyd eller Dvælyd, fordoble det, som: hár høj, hátt, miór smal, miótt. Enstavelsesord, der endtes paa de

(eller *tr*) efter en Selvlyd eller Tvælyd, så i Hverkenfjønnet *tt*, ikke *dt* *), f. *Eff.* brádr hástígr brátt, gládr gláð glátt, gódr gótt, bládr bláð blátt, (líbr hástígr lítt) o. s. v.; men kommer Endelsen *dr* (eller *tr*) efter en anden Medlyd, da kommer Røstrum blot til at endes på et enkelt *t*, efterdi hverken *tt* eller *dt* kan udsiges efter en Konsonant, f. *Eff.* hádr hárd hárt, einfálldr einfáll. Alle *Lo*- eller *Flerstavellesord* på *adr* (og *idr*) så i Røstrum blot *at* (og *it*), ikke *att* eller *adt*, f. *Eff.* Fálladr Fállat, ritádr ritat.

Med de øvrige Endelser's Dannelse er kun lidet at bemærke. Den samme Selvlydsforandring, som er beskrevet ved Hunkfjønnet's Dannelse, iagttages, ifølge det foregæende, også i *Nom.* og *Akkus.* af Røstr. *Pl.* samt foran alle de Endelser, der indeholde *u*, det er: *Dat. Sing.* i *Hankj.* og *Hverkenkj.* samt *Dat.* i alle *Kjøn* af *Fler-tallet*, f. *Eff.* allr, øll, øllum, øllur, o. s. v. De *Enstavellesord*, der fordouble *t* i Røstrum, fordi det kom umiddelbar efter en *Tvælyd*, fordoble også *r* i alle de Endelser, som begynde med samme, f. *Eff.* hárr, hárrar, hárrí, hárra; mírr, mírrar, mírrí, o. s. v. Nogle meget få indskyde i (*x: j*) foran de Endelser, der begynde med *a* eller *u*. (Når man efter en anden *Rettskrivning* bruger *er* for *ir*, da kan i også ind-

*) Dog findes også dette, efter en vis mindre rigtig, og med Sprogets øvrige Natur og Brug mindre overensstemmende *etymologiserende* *Rettskrivning*, brugt af nogle nyere.

skydes foran dette). Andre og flere Indskyde et v foran alle Endelser, der begynde med en Selvlyd; gif der ogsaa en Selvlyd foran, Skrede især de gamle gjærne f for v, men Udtalen bliver dog den samme. De Ord, i hvilke et v indskydes, ere især de på br, kr, ggr eller i Almindelighed på fr og gr med en Vedlyd foran, og uogle få andre; som: miór, siór, sáv, døkr nærk, tryggv trofast, þraungt trang, breystr strøbellig, hátr hoi, i Dat. mióvum eller miófum, sióvum, dókvum, tryggvum, o. s. v.

Den bestemte Form dannes ved at forandre Hankjønsmærket til i, samt iagttage Selvlydsforandringen foran Endelsen u; de, der have indskudt i eller v, beholde det ogsaa her.

2. Tillæggsordene på det væsentlige r beholde dette bestandig foran alle Endelser. De gamle skrebe de af dem, som ere Enstavelsesord, med to rr, hvorved al den tilsyneladende Uregelrettedhed hævedes; ti nu fulgte det af sig selv, at det sidste r som Hankjønsmærke måtte bortkastes i samme Tilfælde her som i de andre Ord, men det andet måtte da, ligesom alle andre Ordet væsentlig tilhørende Bogstaver, beholdes, f. Eks. stór, stórr, stórt, i Gen. stórs, stórrar, stórs, o. s. v. Men da der kun høres et r, og de gamle ikke engang konsekvent altid fordoble det, men de nyere have aldeles forlæst denne Fordobling, så får man at blive ved dette, og erindre den bestemte Regel, at disse Enstavelsesord på det væsentlige r ere aldeles regelrette, kun at hvor de andre bortkaste Bjønsmær-

Fet, eller sætte noget isteden, der lade disse Ordets første Form blive, eller sætte noget til, da de intet Rønsmærke have at bortkaste.

De meget få Enstavelsesord paa ur (r) skreves ogsaa af de gamle undertiden, dog sjeldnere, med urr. Foruden ovenstaaende Regel, som de og følge, maa iattages at de sammentrækkes, saa at u bortfalder foran alle de Endelser, der indeholde en Vokal; sælgelig ogsaa i den bestemte Form; altsaa saa de ikke heller to rr, men blot et i de Endelser rar, ri, ra, efterdi en dobbelt Rødslyd ikke kunde udtales efter en anden Konsonant, naar den mellemstaaende Selve lyd var bortfaldet, f. Eff. magur mager, i fæm. mōgur, i neutr. magurt; Gen. magurs, magtar (ikke magurra ell. magrra), magurs; Dat. mōgrum, o. s. v. ligesom fagur.

De paa s og ss, der alle ere Enstavelsesord, gaa aldeles ligesom Enstavelsesordene paa det væsentlige r, det er at sige regelret som frōmr, undtagen at de mangle Rønsmærke. Dog miste de paa ss det ene s i Hørfentjønnet foran t, men i alle andre Endelser beholdes de begge; f. Eff. vis (lapiens og certus), i fæm. vis, i neutr. vist; hvass hvass; i fæm. hvōss, i neutr. hvast; laus løss, laus, laust.

Som Afvigelser kan her mærkes at heilage findes ofte, især hos de gamle, sammentrukket, saa at den sidste Stavelse mister sin Vokal i alle de Kasus, hvis Endelse begynder med en Selve lyd, altsaa og i hele den bestemte Form. Herved forandres tilfide den første Stavelses ei til e, som: helgum, helgan, helgi, helga o. s. v.

Ordet *sanne* (*sand*) har i Hverkenfjønnenet sakk, men er i øvrigt regelret.

Ordet *nógr* (*nok*, *tilstrækkelig*) har i Hverkenfjønnenet ligesom i Hunnfjønnenet *nóg* (*ikke noget*); i øvrigt er det regelret.

Dette Ord *nógr*, *så* og *alle* kunne ikke modtage nogen bestemt Deklination.

24. §. De, der endes på *nn*, hvortil høre alle præter. part. pass. af den anden Konjugation, ere ikke betydelig forskellige fra de foregæende, naar man blot tænker sig *nn* opkommet ved Assimilation af *nr*, ti det følger nu naturligt, at det sidste *n* betragtes som Hantjønsmærke.

Forstavelseord på *inn* danne Hunnfjønnenet ved at bortkaste det sidste *n* som Hantjønsmærke; men om den første Stavelse end indeholder *g*, da forandres det dog hverken her eller i nom. og acc. neutr. pl., fordi den sidste Stavelse aldrig indeholder *a*.

Hverkenfjønnenet danne de alle ved at forandre *nn* til *t* (*ikke tt* eller *nt*). Eksempler på begge Kjønns Dannelse ere: *tefinn* *tagen*, *tefin*, *tefit*; *undansfarinn* *foregæende*, *undansfarin*, *undansfarit*.

Ved de øvrige Endelsers Dannelse mærkes at acc. sing. mask. altid er lig nom., f. *Eft. tefinn*, *undansfarinn*, *idinn* *flittig*, er både Nom. og Akk. i Enkeltallets Hantjøn. Den bekjendte og ovenfor beskrevne Selblydsforandring iagttages foran alle Endelser, der indeholde *u*; ti naar den tilhængte Endelse begynder med en Selblyd, da, sammentræk-

tes disse Ord, saa at den sidste Stavelses Vokal bortfalder, og den var det blot som hundrede Selvlydsforandringen i Huntj. og i Revtr. Pl. Eksempler både paa Sammentrækning og Selvlydsforandring ere: tekinn, teknum, teknu, tekna; undansfarinn, undansförnum, undansförnu, undansfarna. I de Kasus, hvor en Endelse, som begynder med r, skulde sættes isteden for Hankønsmærket, der assimileres dette af n, f. Eks. tekinnar, tekinni, tekinna, for tekintar o. s. v.

Den bestemte Form dannes ved at forandre det sidste n til i; og iagttage Sammentrækningen, efterdi det tilføjede begynder med en Selvlyd; samt Vokalforandringen foran Endelsen u, f. Eks. tekni (tagne), undansfarni, undansfarna, undansförnu.

En Del Tillægsord paa inn, især Partisipper, have en dobbelt Form, nemlig en som regelrette Partisipper af første Konjugation paa dr, d, r; en anden paa inn, in, it, som Partis. af anden Konjug., der vel for det meste begge kunne bruges og deslikeres regelret igjennem alle Endelser, men hvoraf man dog helst bruger Formen paa inn i acc. mælsing, samt i de Kasus, der ikke faa Tillæg af en hel Stavelse, og den paa dr i Endelser, hvor en hel Stavelse lægges til, hvor der skulde ske Sammentrækning, Selvlydsforandring eller Assimilasjon, hvilket sees af Paradigmet galinn. Flere Eksempler ere falldr fold, fæld, fallt, eller falinn, falin, falint; nafter nogen, eller nafinn; valldr valgt, eller valinn; talldr talt, opregnet, talinn; audskilldr let at forstaa, eller audskilinn.

Enstavelsesord paa *n* have enten en Medlyd foran samme, og kunne altsaa ikke fordoble det; disse følge da ganske de Enstavelsesord paa det væsentlige *r* eller paa *s*, hvilke ogsaa mangle Rjansmærke, f. Eks. *kygn* *skarpsynet*, *kygn*, *kygnt*; *jafn* *lige*, *jofn*, *jafnt*; eller de have en Selvlyd foran *n*, hvilket de altsaa fordoble; disse Ord gaa nu omstunder heller ikke som Tostavelsesordene paa *inn*, men som de regelrette Enstavelsesord paa *r* (se *frømr*); kun at de beholde dobbelt *nn* foran de Endetillæg, der begynde med *r*, som: *vænn* *stjón*, *yndig*, *væn*, *vænt*, *Gen.* *væns*, *vænnrar*, *væns*, *Dat.* *vænum* o. s. v.; saaledes og: *seinn* *sen*, *beinn* *lige* (modsat *krum*), *flénn* *fin*, *smal*, *klein*, *fiænn* *lumsk*, o. fl. Ordene *einn*, *en*, og *neinn* *ingen*, der mere følge de paa *inn*, høre ikke egentlig herhen, men til Talordene, gjøre altsaa heller ingen Undtagelse herfra.

De paa *ll* gaa ligesom de paa *r*, kun at man betragter det sidste *l* som Hankjansmærke; desuden fordoble de *l* foran de Endetillæg, der begynde med *r*, dog finder man og, især hos de gamle, at *r* assimileres med *l* til *ll*. I Henseende til Sammentrækning vakte disse Ord ligeledes imellem de paa *r* og de paa *n*; rigtigst er det dog uden Tvivl med de gamle at sammentrække dem, naar de ere Tostavelsesord, saa at den sidste Stavelses Selvlyd bortkastes foran Endelser, der begynde med en Vokal; men de nyere iagttage ikke denne Sammentrækning saa meget nøje. Var der i den sidste Stavelse en Tvetyd eller aksjenteret Medlyd, som er det samme, da sammentrækkes de ikke, hverken af de gamle eller

nyere. Disse Ords Rjøn og øvrige Endelser dannes ligesom deres på r, f. Eff. sæll lykkelig, sæl, sælt, i Gen. sæls, sællrar, sæls, i Dat. sælum, sællri, sælu, Aff. sælan o. s. v.; gamall, gømul, gamalt, i Gen. gamals, gamallrar (eller gamallar), Dat. gømlum, gamallri (eller gamalli), gømlu, Affus. gamlan o. s. v. (aldrig: gømulum, gamalan); vid. fòrull berejst, vidfòrul, vidfòrult, vidfòrults, vidfòrlum (eller vidfòrulam), vidfòrli (eller vidfòruli) i den bestemte Form; ligesaa: þøgull (eller þagall) tans, þøgulum, þøgli (eller þøgulum, þøguli, hvilket dog er mindre rigtig); men forsiáll forsynlig har allene forsiállum, forsiáli o. s. v. usammentrukket; vesæll elendig, Staffels, fan og hede vesall, i første Tilfælde bliver det ikke sammentruffet: vesælum, vesælan, men i sidste sammentrækkes det ligesom gamall, saasom: vesall, vesøll, vesalt, vesals, vesallri, veslum, veslan o. s. v.

Ordet heimill (o: som man har i sin Magt og fri Rødighed) sammentrækkes aldrig, altsaa i Dat. heimilum, Aff. heimilan o. s. v.

Blandt de øvrige Afvigelser kan især mærkes: litill liden og mikill stor, megen; i Hverkenkj. Have de: litit og mikit, i Aff. litinn og mikinn, isøvrigt gaa de regelret; de findes aldrig usammentrukne; men derimod finder man dem næsten lige tidt at assimilere r, og at lade det staa efter ll, hint især hos de gamle, dette hos de nyere, saasom: litlum (aldrig litilum), litilli og litillri, mikilli og mikillri, o. s. v.

Ordet eiginn egen, forandres kun i Nom. og Gen., i alle andre Tilfælde heder det uforandret eigin, dog i Restr. Akkus. ligesom i Nom. eigit. Dette Ord modtager ikke den bestemte Declinering.

25. §. Foruden disse fire Endelser: r, s, n og l, der alle kunne henføres under de to: r og n, gives der endnu en Mængde islandiske Tillægsord, der endes paa a, f. Eft. gagndrepa gjennemvand, sammædra født af samme Roder, andvana tvivls, o. m. fl. Disse modtage slet ingen Forudsforandring.

Noget findes vel i nom. masc. at endes paa i, saasom: aptrbati 3: som kommer sig igjen, revale-scens, men da i det mindste de allerfeste af disse og saa i Hantjønnet findes paa a, og det maa se endog hyppigere, saa kunne de henføres til dem paa a, uden at betragtes som noget nyt Slags Tillægsord.

Præs. Partis. paa andi gaa ikke som nogen af de endnu anførte, men om dem siden.

Den anden eller større Grad.

26. §. Komparativet dannes 1) regelmæssigt af den første Grads bestemte Form, ved at forandre i til ari, som: frómari, heppnari, órvari, galdari, o. s. v. Saaledes dannes den, især i de Enstavelsesord paa s og n efter en anden Medlyd, der ender i v, og alle de paa dr, tr og inn, f. Eft. hvassari, skygnari, braystvari, víðbreiddari mere udbredt, þeckari mere bekyndt.

Mange Tillægsord danne 2) deres større Grad ved at sætte Endelsen ri istedet for Hantsjonsmærket r, eller om der intet sådant var, da sættes ri ligefrem til Ordet i dets ubestemte Form. — Gik en Selvlyd eller Tvelyd umiddelbar foran denne Endelse, da fordobles r; men gik l eller n foran, da pleje disse Konsonanter at fordobles; f. Eft. fræge (berømt) frægri, miðr (smal) miðrri, vænn (dejlig) vænnri. — Fremdeles forandres Ordets Selvlyd fra a til e, á foran ng eller nð til ei *), u til y, ú og úr til h; f. Eft. magur megri, lángr leingri, þunnr þynnri, þungr þýngri, diúpr dýpri. — Nogle forandre á (uden ng) til æ, som: fær (paucus) færri, hár (høj) hærri, smár (liden, smaa) smærri; stór fær ligesaa stærri.

De, der antage denne kortere Form, ere især Enstavelsesord paa ll, nn, og de paa det væsentlige r, samt paa det uvæsentlige r efter en affentueret Selvlyd.

Nogle modtage begge Former, f. Eft. dýpri og diúpri.

De paa ll pleje i det gamle Sprog oftest at assimilere lri til li, men i det senere Sprog faa de lri eller lari, f. Eft. sæll lykkelig, sælli eller sællri eller sælari, giðfull gædmild, giðfulli, giðfullri, giðfulari, giðflari.

*) Hos de Gamle bliver á i dette Tilfælde og i Ofreningsordene ofte til blot e, f. Eft. leingri for leingri, gengr (gær) for geingr af gánga.

De paa det væsentlige er sammentrækket, saa at u bortfalder, hvad enten de modtage Endelsen ari eller ri, f. Eft. vakur vatter, vekri og vakra ari. — En lignende Sammentræning findes ofte, dog ikke saa almindelig, hos dem paa ull, naar de modtage Endelsen ari, hvilket sees af det ovenanførte Eksempel gisfull.

Alle Tillægsord i den større Grad, være sig med den kortere eller længere Endelse, regelrette eller afvigende, i bestemt eller ubestemt Form, have kun en og samme meget simple Forandringsmåde, som endes i Neutr. Sing. og i Mask. Sing. saarksom i Rom. paa a, i alle andre Endelser paa i, f. Eft.

Enkeltallet.

	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkjøn.
M.	frómari	frómari	frómara
S.	frómara	frómari	frómara
D.	frómara	frómari	frómara
N.	frómara	frómari	frómara

Flerktallet.

Overalt: frómari.

Saaledes forandres ogsaa alle Præs. Partis. paa andi, naar de betragtes som Tillægsord.

Man ser at denne Forandringsmåde har megen Overensstemmelse med den bestemte Form af Postiverne; kun at Hankjønnen her retter sig efter de S. 54 i 12. § anførte Hunkjønords paa i, hvorhos det i hint Tilfælde følger flette Forandringsmåde, nemlig Hunkjønordene paa a. Flerktallets Form dannes i begge Tilfælde af Hunkjønnets Alf.

Denne Lighed imellem Hunkjønnen af Komparativerne og de i 12. § omhandlede uforanderlige Hunkjønsord afgiver endnu et tydeligt Bevis for, at det strider mod Sprogets hele And og Indretning at give hine Hunkjønsord et s til i Gen.

Den tredie eller største Grad.

27. §. Superlativet dannes regelmæssig af Komparativet ved at forandre ri til str, hvoraf følger at de på ari få astr, og de på ri få blot str; f. Efs. frømastr, heppnastr; leingstr, lægstr, hynnstr.

Dog gives der en Del, som i den større Grad have ri, men i den største få astr, f. Efs. frióri, frióvastr; sinnri finere, finastr.

Nogle have ligesom i Komp. både den længere og den kortere Endelse, f. Efs. dýpstr og diúpastr.

De på ur, som i anden Grad have den kortere Endelse ri, og blive sammentrukne; sammentrækkes ikke i Superl., f. Efs. magur, megrí, megurstr; og i Almindelighed: de, der endes på det væsentlige r, beholde det, de på det uvæsentlige miste det; f. Efs. segurstr skønnest, dýrstr dyrebarest, hæstr højest.

Alle de på ll få astr, og man finder dem her, som i anden Grad, både sammentrukne og usammentrukne, f. Efs. gíðfulastr og gíðflastr.

I den største Grad have Tillægsordene ligesom i den første en dobbelt Formforandring, en ubestemt

og en bestemt. Begge ere i alle Møder de samme som første Grads, hvilket kan sees af følgende Eksempel:

Ubestemt.

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkenkjøn.
N.	frómastr	frómust	frómast
G.	frómastis	frómastrar	frómastis
D.	frómustum	frómastri	frómustun
A.	frómastan	frómasta	frómast

Flert.

N.	frómastir	frómastar	frómust
G.	frómastra	frómastra	frómastra
D.	frómustum	frómustum	frómustum
A.	frómasta	frómastar	frómust.

Enkelt.

Bestemt.

N.	frómasti	frómasta	frómasta
G. D. A.	frómasta	frómastu	frómasta

Flert.

Overalt: frómustun.

28. §. Følgende saakaldte uregelrette Komparativer og Superlativer har man henregnet til en dem uvedkommende Positiv, som igjen mangler Kompar. og Superlativ:

gódr (god)	betri	bestr
illr (ond)	verri	vestr (verstr)
gamall (gammel)	eldri	ellztr
margr (mangen)	fleiri	flestr
mikill (stor)	meiri	mestr
lítill (liden)	minni	minstr.

Undertiden dannes her ligesom i Græsten adfektive Komparativer og Superlativer af Navneord, Præpositioner eller især af Viord; de vigtigste af disse, der altså mangle første Grad som Lidsøgsord, ere følgende:

nýdri ell. nordari, nordastr (n: norrre), af nóðr
 eystri ell. austari, austastr (østre), af austr
 sydri, sydstr ell. sýnnstr (søndre), af suðr
 vestri ell. vestari, vestastr (vestre), af vestr
 fremri, fremstr (anterior), af fram
 eptri, eptstur ell. aptari, aptastr (posterior), af apt
 fyrri, fyrstr (først), af fyrr
 sídri, sídstr ell. sídari, sídast (sidst), af síðr
 htri, hstr (yderst), af út
 innri, innstr (inderst), af inn
 efri, efstr (øverst), af yfir (ifir)
 nedri, nedstr (nederst), af niðr
 nærri, næstr (nærmest), af nærr
 fjarri, fjarstr (fjærnest), af fjærr
 ædri, ædstr (højest), af hæð, Højde
 hellri, hellstr (fornemste), af hellr
 faldnari, faldnast (sjældnest), af faldan.

Ordet einn (n: ene, solus) einastr mangler den anden Grad.

De, der ikke kunne modtage den bestemte Declinering i deres første Grad, modtage ikke heller de to andre Grader, såsom: allr af, eiginn egen; de þá i eller a og de øvrige uforanderlige.

-Intet Præs. Partis. paa sandt kan her saledes som i Tysken modtage nogen Gradforhøjning ved Endelse.

Præt. Part. Pass. kunne vel for det meste modtage Gradendelserne ligesom i Tysken, dog gives der og nogle, der, ifølge deres Begreb, ligesalidt i Islandsk som i Dansk kunne kompareres.

Skal der udtrykkes nogen Gradforandring i de Ord, der ikke ved Forandring af Endelse kunne betegne den, da bruges, ligesom i Dansk og andre Sprog, meirr og mest til de opstigende, minnr og minnst. til de nedstigende Grader.

Om Talordene.

29. §. Talordene ere egentlig kun Tillægsord, der ikke kunne modtage nogen Gradforhøjelse, efterdi der ingen Grader kan tænkes i det ganske bestemte Talbegreb. De adskille derfor ikke heller ubestemt og bestemt Forandringsskade, med mindre man vilde anse Ordenstallene for den bestemte Form af Rængdetallene; ti disse tvende Slags Talord have virkelig en Del Overensstemmelse med hine Tillægsordenes Forandringsskader. Man plejer at inddele dem i forskjellige Klasser, der dog alle kunne henføres til

en af de to Hovedarter, Mængdetal og Ordental, hvoraf de sørgte oprinde.

30. §. Mængdetallene, som ere de ældste, oprindeligste og nødvendigeste i Sprogene, ere i Islandskten følgende:

einn	ellifu	tutugu of einn
tvöir	tölf	o. s. v.
þrjú	þrettán	þriáttu
fiórir	fiórtán	fiórutíu
fimm	fimmtán	fimmtíu
sex	sextán	sextíu
sjö	síotán	síotíu
átta	áttán	áttatíu
níu	nítján	nítíu
tíu	tutugu	hundrað
		þúsund.

Vore Forfædre talte både efter Titals- og Tolv- tals-regningen, og dette er Årsagen at hundrad både betyder 100 og 120; i første Fald kaldte man det til Forskjel hundrad smátt eller tívætt, i sidste Fald hundrad stórt eller tólsvætt; og man kaldte da i første Fald 100, efter Lighed med 90 og de foregæmde Tiere, tíutíu; 110 kaldte man ellifutíu. Med þúsund forholder det sig i sa Henseende ligesom med hundrad.

Istedes for þriáttu o. flg. siger man og þriátígi, fiórutígi, eller endog þriátígir o. s. v.

De fire første deklineres saledes:

	Hantj.	Hantj.	Hverf.	Hantj.	Hantj.	Hverf.
N.	einn	ein	eitt	tveir	tvær	tvö
G.	eins	einnrar	eins	tveggja	tveggja	tveggja
D.	einum	einnri	einu	tveim	tveim	tveim
A.	einn	eina	eitt	tvö	tvær	tvö

	Hantj.	Hantj.	Hverf.	Hantj.	Hantj.	Hverf.
N.	þrjú	þrjár	þrjú	fiórir	fiórar	fiógur
G.	þriggia	þriggia	þriggia	fiógra	fiógra	fiógra
D.	þrem	þrem	þrem	fiórum	fiórum	fiórum
A.	þrjá	þrjár	þrjú	fióra	fiórar	fiógur.

Isteden for tveim og þrem findes og hyppig tveimt og þremt.

De syrtge indtil hundrad ere uforanderlige. Hundrad er egentlig et Navneord af Hverkenfjónnet, og gær som sumar, kun at det ikke sammentrækkes. Þúsund er et Hunkjónsord, og gær som dygd.

Ordet bádir (begge) gær saledes:

	Hantjón.	Hunkjón.	Hverkenfjón.
N.	bádir	bádar	bædi
G.	beggia	beggia	beggia
D.	bádum	bádum	bádum
A.	báða	bádar	bædi.

Foruden de anførte Talord hundrad og þúsund, der egentlig ere Navneord, som tilkjendegive en Mængde, gives endnu nogle få andre lignende, saasom: þar et Þar, tugr Dekade (Deger), tylft et Antal af tolv, flokkr 1000. Ogsaa er Ordet milltón optaget efter Dansten, men nu danne Islæp

derne igjen originale Navne til de høiere Tal, f. Eft, tosmillion Billion, þrímíllíón Trillion, fjórmíllíón o. s. v.

Alderstal (temporalia) har Islænderne adskillige Slags af, f. Eft, einnætr natgammel, þrínætr, fernætr; þrívotr tre Ar gammel, o. desl.; men de vigtigste ere de paa .tugr, som tilkjendegive hvormange Ar en er gammel, saasom: tvítugr tybe Ar gammel, þrítugr, fertugr; fimmtugr, sextugr, ti heraf dannes de Ordenstal, som gaa over tybe. Iføden for áttatugr og de følgende, sammensætter man dem med .rædr saaledes: áttærdr, níærdr, tíærdr o. s. v.

Af de fire første har man Distributiver, nemlig: einn, tvennr, þrennr, fern, der alle gaa som regelrette Tillægsord igjennem alle Køn og Tal; einn sær altsaa her i Akk. einar, i Plert. einir o. s. v. Mærkelige ere de heraf dannede Navneord, einng Enhed (unitas), og þrenning Trefoldighed, Treenig- hed (trinitas).

Multiplikativer dannes ved at sætte .falldr til, f. Eft. einfalldr *) enkelt, tvöfalldr dobbelt, þríf- falldr, fjórfalldr eller ferfalldr, fimmsfalldr, hundr- adfalldr o. desl. Af disse dannes nu igjen Øjer-

*) Dette Ord maa vel stiles fra det heraf dannede Adj. einfaldligr enfoldig, simpel.

ningsord, tvøfallda at fordoble, þrífallda, fjerfallda, fimnfallda, margfallda at multiplicere (mangfoldiggjøre).

Adverbier, som tilkjendegive h s o r m a n g e Gange, dannes ved Ordet sinn Gang (gammel Dansk Sinde) og Talordet foran, begge i Dat. 2 dog findes de hos de Gamle ogsaa i Akkus., f. Eft. einu sinni (eitt sinn), tveim sinnum, þrem sinnum, fjórum sinnum, fimn sinnum o. s. v. Man har egne Ord for to Gange og tre Gange, nemlig: tvísvær og þrísvær; ja man bruger endog, skønt i Grundten urigtig, at sige: tvísvær sinnum og þrísvær sinnum.

31. §. Ordenstallene ere disse:

fyrsti	ellefti	tutugasti of fyrsti
annar	tólfti	o. s. v.
þridi	þrettandi	þritugasti
fiórði	fiórtándi	fertugasti
fimmti	fimmtándi	fimmtugasti
setti ell. siatti	sextándi	sextugasti
fiundi	fiotiándi	fiotugasti
átti (áttundi)	áttíándi	áttatugasti
níundi	nítiándi	nítugasti
tíundi	tutugasti	hundradasti
		tvöhundraasti
		þúsundasti.

Fyrsti er den bestemte Form af Superl. fyrstr, der mangler Positiv; se 87. S. 12. Lin.

Annar, der både betyder secundus, alius og alter, gør således:

Enfelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hverkenkjøn.
N.	annar	snnur	annat
G.	annars	annarrar	annars
D.	sdrum	annari	sdru
A.	annan	adra	annat
Flegt.			
N.	adrir	adrar	snnur
G.	annarra	annarra	annarra
D.	sdrum	sdrum	sdrum
A.	adra	adrar	snnur

og således forandres det, hvad enten Bestemmelsesordet står hos eller ej.

Alle de øvrige gå som den bestemte Form af Tillægsordene; ti om Bestemmelsesordet end ikke sættes udtrykkelig hos, så underforståes det dog ligesom i Danskten. Blot Ordet þridi indskyder et i (i: j) foran de øvrige Endelser, såsom hins þridia, hinnar þridiu.

Af disse Ordenstal ere de under tyve dannede således af Mængdetallene, at di eller ti er lagt til dem, der endtes på en Medlyd, og undi eller ndi til dem på en Selvlyd. Atti gjør ingen Undtagelse; ti Ordet átta har uden Tvivl i de ældste Læder, ligesom endnu i Lyfken, ikke havt nogen Selvlyd i Enden; det samme gjelder om ellefti, hvor

man desuden har Bestyrelse i Ligheden med tölz. De følgende Ordenstal fra syve af dannes som Sæperlativer i den bestemte Form.

Af de Ordenstal imellem to og tretten, der dannes ved di eller ti, gjøres Navneord, som betyde en Del, ved at forandre Funktionendelsen a til úngr, f. Efs. þridiúngr, fjórdúngr, fimmtúngr, settúngr (siöttúngr findes undertiden, at betyde Syvendedel), áttúngr, tólfstúngr. En Halvpart kaldes helmingr (eller helfingr), dannet ligesom i Dantsken af Ordet hálfir halv. I det senere Sprog have nogle af disse Ord faaet en bestemt indskrænket Betydning, ligesom det danske Sjerding, Otting. Af disse dannes nu igjen Gjerningsord paa únga, lige modsatte dem paa fallða, f. Efs. at helminga at halvere, at þridiúnga at dele i tre Dele, o. s. v.

Om Stedordene.

32. §. De islandske Stedord (pronomina) ere, i Henseende til Inddeling og Antal, omtrent de samme som i andre Sprog. Egentlig ere de at betragte dels som Navneord, dels som Tillægsord; men da deres Forandringer have en Del Egenheder, maa de fremstilles for sig selv.

33. §. De personlige og tilbagevisende (reciproc) ere følgende:

1ste Person.		2den Person.	
Enkeltal.		Enkeltal.	
N.	ég		þú
G.	mín		þin
D.	mér		þér
A.	mið		þið

Total.		Flertal.		Total.		Flertal.	
N.	við		þér	þið		þér	
G.	okkar		vor	þessar		þessar	
D.	okkr		oss	þær		þær	
A.	okkr		oss	þær		þær	

3die Person.

Enkelt.	
N.	(há, sú)
G.	sin
D.	ser
A.	sið

Flert.	
N.	(mangler)
G.	sin
D.	ser
A.	sið.

4de Person.

Enkelt.		Dantjon.		Dantjon.	
		hann		hún	
		hans		hennar	
		hannum		henni	
		hann		hana	

Flert. mangler.

Den tredie Persons Stedord har, foruden há, som er Dantjon, og sú, som er Dantjon, i Rom., ligesom ég og þú en egen Form for Gællestjónuð, nemlig há...

Hvor så, si, og han, hún, mangle visse Endelser, der læne de af had, hvorom siden.

I Tiltale bruges i det gamle Sprog þú endog til Konger, dog bruges og undertiden þér i Flt. (I) til meget fornemme Folk. Nu bruge Islænderne þér som Agtelses- eller Høflighedstiltale lig vort De. Til Ligemænd, Undermænd, eller i Fortrolighed bruges þú.

Man plejer i Almindelighed at gjøre hann til 3die Person, og anse så for tilbagevisende, og man har heri dels Ret, dels Uret; jeg mener at Sagen, såvel i det islandske som måske i flere Sprog, burde betragtes således. Egentlig gives der fire Personer, men ifkuns de tre første kunne være Subjekter; ti når den fjerde skulde være Subjekt, bliver det i Grunden til den tredie; i Rom. løbde altså den tredie og fjerde sammen, men i alle Gjenstandsændelser adskilles de tydelig; f. Ekf. når man sagde: "jeg må dog fortælle dig at han (den tredie) gif, da han (den fjerde) kom," så begynder man ved da en ny Sætning, hvori han bliver igjen den tredie Person, såsom man i Forvejen har talt ud om den, som tilforn var den tredie; men sagde man: "jeg må fortælle dig at han (tredie) forærede ham (fjerde) en anseelig Gave," så begynder her ingen ny Sætning, hvor den fjerde kunde blive at anse som den tredie, og man har ikke talt ud om den tredie, før man tillige er kommen til Enden med den fjerde. Da man nu tillige, når en fjerde Person kommer til som Subjekt i en ny Sætning, ikke gjerne lader sig nøje med et Stedord, men bruger enten Radret

Mer et andet beskrivende og indholdsrigt Ord, sa er det ikke saa underligt, at hine to Pronom. maatte forveksles i Rom. som enstydige. Siden er man gaaet videre, og det, som egentlig var Rom. af fjerde Person, er blevet mest brugt som Rom. af tredje; og dennes gamle Rom., som man nu ikke lenger behøvede, er enten gaaet af Brug, som i de fleste nyere Sprog, eller blevet brugt som Demonstrativ, hvilket er Tilfældet i Islandsk og de fleste gamle nordiske og beslægtede Sprog; f. Eks. naar man siger: "han slog ham," sa føler man let at her tales om to Personer, og at han i Rom. gjelder om den tredje, men i de andre Kasus om den fjerde, hvilken sidste nu mangler en egen Rom.; ligesaa i den Sætning: han slog sig, føler man let at der tales kun om en og samme Person, og at han er den virkelige Rom. til sig, skjønt i sin Oprindelse slet ikke beslægtet med dette Ord. Saaledes falder altsaa det tilbagevisende Stebord bort, fordi den tredje Person egentlig ikke var mere tilbagevisende end den første og anden, ja ethvert andet Navneord, der staar som Subjekt og Standsord i en og samme Sætning. Imidlertid har man gjort et tredje Skridt i denne Forandring, sa at ikke blot Rom., men ogsaa de øvrige Kasus af fjerde Person (hann), ere blevne til tredje Person, i alle de Tilfælde, hvor et andet Ord var Subjekt i Sætningen, og den tredje Persons Stebord er blot vedbleven at være i Brug i disse sa Tilfælde, naar samme Person var Subjekt i samme Sætning. Denne voldske Indretning i disse Stebord og sammes Dødsang har ogsaa åbenbar

hadt Sted i Græffen; ti hos Homer findes 2, som
 tredie Person i alle Kasus ligefrem, hos de senere
 derimod blot i GjenstandsBenelserne som tilbagevi-
 sende Stedord; det er kun grammatiske Vedanterier,
 som have affentueret Ordet i sidste Fald anderledes
 end i første, da det hensynlig er selsamme Ord,
 som blot i den senere Græff tabte sin Rom. Is-
 landsten indeholder ogsaa meget tydelige Spor af
 denne gamle Indretning; ti ikke nok at Rom. af
 Ordet har vedligeholdt sig som Demonstratio, men
 det bruges endog som tredie Person, ligesom en fjerde
 er Subjekt i den enkelte Sætning, naar kun den tre-
 die er det i den hele Sammenhæng, f. Eft. Traute
 kann madurinn að lata af þeim glæp, sem hann ekt
 veit hvaria verfan hefir haft i sér, edur hvað sig
 hefir tildegið að druggja hann, 3; Menneket kan van-
 skelig aflægge en Last, naar han ikke veed hvad Wirk-
 ning den har havt paa ham (sig), eller hvad der har
 bevæget ham (sig) til at udøve den. I de tyffe
 Sprog findes og Spor til denne gamle tredie Per-
 sons Rominatio i Hunkønnes: tyff sto, holl. zy,
 eng. she; men i Islandsten findes Ordet endogsaa
 i Rom. ligefrem brugt som tredie Persons Stedord,
 f. Eft. I því líði var mör ein undarlíga fegur, sí
 nefndist Xrsa, 3; Iblandt disse var en Jomfru af
 beundringsværdig Skjønhed, hun kaldte sig Xrsa.

Derimod er staafe det egentlig tilbagevisende
 Stedord i det gamle nordiske, og dette bruges ved
 alle Personer, naar den samme er Subjekt i Sæt-

ningen. Det forandres som et regelret Tillægsord: stálfr, stálf, stálft, og udtrykker både vort selv og egen.

34. §. De bestemmende (demonstrativa) afstille sig fra de foregaaende især derved, at disse kunne forbindes med Navnord som Adjektiver, men hine blot alene som Substantiver. De ere følgende: sá, sá; þad, þad, þet; hinn, hin, hitt, hin, þen anden; þogge disse. Ord ere tillige Artikler, dette især hos de ældre, hint især hos de nyere; þessi denne; samt, -sóm, samt, eller i bestemt Form, hvilket er mere brugeligt, sami, sama, sama, þen samme; slíkr sig, sádan; þvískr þeslige; disse tre gaa som regelrette Tillægsord, sami næsten altid bestemt, de to andre allene ubestemt; sádan sádan, hvilket er uforanderligt. De tre først anførte, som have en Del Egenheder i deres Forandringer, opstilles her i alle Endelser:

Entelt.	Sankjon.	Sunkjon.	Hoerkentjon.
R.	sá	sú	þat
G.	þess	þeirrar	þess
D.	þeim	þeirri	þvi
A.	þann	þá	þat
Flert.			
R.	þeir	þær	þan
G.	þeirra	þeirra	þeirra
D.	þeim	þeim	þeim
A.	þá	þær	þan

Entelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Boerkjøn.
A.	hinn	hin	hitt
S.	hins	hinnar	hins
D.	hinum	hinu	hinu
A.	hinn	hinu	hitt
Flett.			
A.	hinir	hinor	hin
S.	hinna	hinna	hinna
D.	hinum	hinum	hinum
A.	hina	hinar	hin
Entelt.			
A.	þessi	þessi	þetta
S.	þessa	þessarar	þessa
D.	þessum	þessari	þessu
A.	þenna	þessa	þetta
Flett.			
A.	þessir	þessar	þessi
S.	þessara	þessara	þessara
D.	þessum	þessum	þessum
A.	þessa	þessar	þessi.

At sá og sú ikke fra først af hører til þat, er bemærket tilføit; at þat har havt sin egen Hankjøn- og Hunkjønform, sees indlysende af det tyttede, der, die, das.

I Gen. og Dat. af Enkeltallets Hankjøn findes ofte þessar og þessi for þessarar og þessari.

Ogsaa Ordet hann bruges som Bestemmelsesord ved Menneskenavne, s. Efs. hann Sigurdr, hún Sildur; i Flertallet bruges þeir o. s. v. iføden.

Partiklen *arva* pteser, uforandret i alle Endelser, til nøjere Bestemmelse eller ligesom *Genvegen*, at sættes bag efter hann eller sh, naar intet Navn er ved *for* hos, ligesom vi paa *Dansk* sige denne *herrens*, eller *den der*. I *Høvertensjønnet* siger man iffeden for *pat arva* oftest ad *parna* (ek. ad *sarna*); ventelig ved en Omfættning.

25. I *Ejendomsordenen* dannes af de tre første Personer, ved at gjøre *deres* *Genitiv* til *Lilægsord*; heraf fik man altsaa følgende: *minn*, *hinn*, *hinn*, *ockart*, *ockar*, *ockar* (*nydvar*), *sinn*. De om *inn*, *ga* som *hinn*, *ockar*, som de øvrige følge, *gør* saaledes:

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Høvertensjøn.
R.	ockar	ockar	ockart (ockat)
G.	ockars	ockars	ockars
D.	ockrum	ockri	ockru
A.	ockarn	ockra	ockart
Flert.			
R.	ockrie	ockrar	ockur
G.	ockra	ockra	ockra
D.	ockrum	ockrum	ockrum
A.	ockra	ockrar	ockur.

Da *sinn* er *Gen.* både i *Enkelt.* og *Flert.*, saa følger *oc* *sinn* ogsaa nødvendig maad kunne svare til et *Flertals*subjekt saavel som til et i *Enkelt*tallet, hvilket og er *Lilæghed* i *Norsk* og *Svensk*, men derimod ikke almindeligt i den mere fornyede *Dansk*. I *Dyssen* dannes *hiff*, *Ordet* som *selv* *svare*. *Medde* af

Genitivberne, men da det nu i dette Sprog forholdes sig ganske anderledes end i de nordiske med den tredie Persons Stedord, så må sammes possess. ogsaa blive af en anden Bestaaffenhed, der er ligesaa feilagtig, naar den optages i nordiske Sprog, som rigtig i de tyske.

Af Ordet hann og de bestemte Pron., som i Grunden selv ere Tillægsord, kunne ingen Ejdomsord dannes, men Sproget behjælper sig med den blotte Genitiv.

36. §. De henførende og spørgende ere følgende: er eller ed bruges som uforanderlige henførende (relative) Partikler, svarende til alle Røn og Tal. Ifær bruges de hyppig i Forbindelse med så: så er, så er, hat er, til at udtrykke vort hvilken, f. Eft. Gialnir var, son Duggvirfeyd, þess er Solar hafa blótat leingi síðan, 3. hvilken de Soenste længe efter dyrkede. Hann bruges og undertiden henførende, isteden for er, f. Eft. hverr hann þyrstir, så komi! og hverr hann vill så medtaki vatn líffins giefins (Abenb. 22, 17). Sem (som) er, ligesom er, en uforanderlig henførende Partikkel, egentlig en sammenlignende Konjunktion, men bruges ofte af de nyere isteden for er. Som spørgende Partikkel ved Tillægsord bruges hværstu, hve, og ifær i det nyere Sprog hvad, f. Eft. hværstu gamall? hværst? hvad miltid? 3. hvor gammel? hvornær? hvornær get? Hverr hvíttu, og hvíllr hvordan, ere både spørgende og henførende; de forandres som Tillægsord; hvíllr reglæt, hver indstyder i (f) foran de

Endelser, der begynde med en Selvhjød, og gær
føledes:

Enkelt.	Hankjøn.	Hunkjøn.	Hvertkjøn.
N.	hver	hver	hvert
G.	hvers	hverrar	hvers
D.	hverim	hverri	hverim
A.	hvern	hveria	hvert
Flerk.			
N.	hverir	hvertar	hver
G.	hverra	hverra	hverra
D.	hverium	hverium	hverium
A.	hveria	hveriar	hver.

I gamle Skrifter findes hyppig med a hvare
o. s. v., og Ordet indskyder i så Fald ikke i; men
dette er for længe siden forældet, og kun Hvertkj.
hvat (hvert) er endnu tilovers.

Hver hellst er allene spørgende (hvem ... vel?);
blot den første Del forandres.

Ell det danske hvad for en? svarer især i den
nyere Isländsk hvada, f. Eft. hvada manna? hvad
for een? De Gamle sige ofte allene hvad manna?

37. §. De svarende og ubestemte ere:
hver og sérhver, enhver, hver især, der forandres som
ovenfor er viist; hvoreimn enhver (hverem ell. hver og
en) forandrer begge Dels ligesom de adskilte pleje at
forandres; hvartveggi ell. hvørtveggi uterque for-
andrer ligeledes begge Dels, den første ubestemt, den
sidste bestemt, dog med nogle Afvigelser, således:

Etteltallet.

	Hantjøn.	Huntjøn.	Hverfentjøn.
R.	hørtveggi	hørtveggia	hørttveggia
S.	hørstveggia	hørrartveggju	hørstveggia
D.	høsruntveggium	hørritveggju	høsrutveggju
A.	høsrntveggia	høsrutveggju	høsrttveggia

Flertallet.

R.	høsrirtveggju	høsrutveggju	høsrutveggju
S.	høsrartveggia . . .	overalt	
D.	høsrutveggium . . .	—	
A.	høsrutveggju . . .	—	

Annarhvar en af to (alteruter) forandrer og begge Dele, ligesom de forandres særskilte.

Sinhver forskjellige (hver sin) forandrer ogsaa begge Dele, men skiller dem tillige gjerne ad, f. Eft. sinn er sidr á hweriu landi, s: hvert Land har sin Skif.

Sver sem hellst i hvo, i hœm, (hvilken som helst).

Sver — annars hinanden, hverandre. De declineres som to ganske usammenhørende Ord, som om man paa Dansk sagde: enhver — den andens.

Annar (egentlig alter, men siden ogsaa alius og secundus), en anden. Når det sættes to Gange, svaret bêt til vort: den ene — den anden, f. Eft. hét annar þe enn annar Viltu. Dets Forandringsmåde se foran blandt Talordene.

Sinnr (annus, singulus, solus og quidam) en vis; af denne Betydning er uden Tøvel den ubestemte Artikkel i Dansk og Tyff kommen. I Islandiske bruge undertiden einn eller noctur eller einhver, ligesom

Grækerne døret sig, hode Landen skal have noget mere Beslemthed og Eftertrøf, end om man satte det blotte Substantiv allors.

Sumhede og einhver nogen, en, forandre blot den sidste Del, dog heber det sidste i Hverkenfjonnet eitthvert eller eitthvat, (hvoraf det tyfte etwas, ligesom det engelske somewhat kommer af hint).

Noctur nogen gær ligesom ockar, og findes i ældre Skrifter oftest sammentruffet, i nyere oftest usammentruffet nockurrar o. s. v.

Samr, sum, sumt, nogen, somme, gær regelret som et ubestemt Tillæggsord. Det adskiller sig i Betydning fra det forrige derved, at det, ligesom i Dahnken, bruges om en vis Art eller Slag, men ved nockur sees blot hen til et vist ubestemt Antal.

Svevig ingen af to, forandre blot den sidste Del, findes ellers ofte forvekslet med hverugt enhver, fordi man i gamle Dage brugde foruden uge ogsaa igr som Afledningendelse.

Eingi ingen gær saledes:

Enkelt.	Hankjon.	Hunkjon.	Hverkenfjon.
N.	eingi	eingt	ecti
G.	einstis	eingrar	einstis
D.	eingutr	eingri	eingu
A.	eingan	einga	ecti
Fliert.			
N.	eiligte	eingar	eingi
G.	eingra	eingra	eingra
D.	eingum	eingum	eingum
A.	einga	eingar	eingt.

Ofte finder man det mere sammendrækket til engi, der og skrives, oggi; og har i sidste Tilfælde indskydes ofte v, fornemmelig foran de Endelser, der begynde med a, f. Eft. sngvan o, destl. Under tiden finder man ogsaa aungi.

Ordet er sammensat af einn og den nægtende Endelse igr eller gi; ecti er assimileret af eicti. Ursagen til Genitivformen einstis er at man har sat hegge Dele i Gen. einogis.

Neinn ingen bruges mest med eigi ikke foran, svaason: eigi neinn slet ingen. Det gaar ligesom einn. (Af Hverff. neitt er uden Tvivl det holl. niet og det tyske nicht, ligesom vort ikke af Hverff. ecti).

Mangi Ingen (Niemand, nemo) bruges mest af Digtere, og i Nominativet.

Den ubestemte Person Man har Islandsten ligesom Engelsen intet egentligt Ord til, men udtrykker den 1) ofte ved at sætte Gjerningsordet i Enkeltallets 3. Person ligesom, f. Eft. ok heyrði þat síðan, v: og det hørde man siden; 2) oftest ved Ordet menn Mænd, ligesom vi paa Dansk sige Folk eller de, f. Eft. er menn tóku at dresta, v: da de (man) begyndte at drikke. Undertiden, men sjeldnere, og uden Tvivl ved en Danskers, udtrykkes det ved madr i Enkeltallet.

Det ubestemte der, f. Eft. der er, der siges, udtrykkes både ved þat, ligesom i Tysken, og ved þær, som i Danishen.

Om Gjærningsordene.

38. §. De islandfke Gjærningsord have ligesom de danske en handlende og en lidende Form, og i hver af disse de sædvanlige fire Møder, nemlig den fremsættende (indicativus), den betingende (conjunctivus), den bydende (imperativus), den upersonlige eller ubestemte (infinitivus); men ingen af disse Møder kan i Ordet selv udtrøffe mer end to Tider, nemlig Nutid (præsens) og Fortid (imperfectum); dog bruges den førstnævnte ogsaa ofte om Fremtiden (futurum) ligesom i Dansk, s. Eks. naar vi sige: Naar kommer du? Jeg kommer om en Maaned; saa er dette i begge Tilfælde en Fremtid, men ikke forskjellig fra Nutidens Form. De manglende Tider erstattes ved Hjælpeord, ligesom i Dansk. I de trende først anførte Møder adskilles Tal og Personer ligesom i andre Sprog, dog sættes de personlige Stepord som allerøftest hos, da Adskillelsen ikke er saa fuldkommen. Partiskipperne forandres som Tillægsord, hvorom tilforn er talt.

Infinitivet eller den upersonlige Møde er den, hvori alle Gjærningsord mest stemme overens, hvorfor man rigtigt nævner de islandfke Gjærningsord i Infinitiv, ligesom man nævner de latinske i Præs. Indif. Af de øvrige Tider ere den fremsættende Mødes Nutid og Fortid samt Partiskippet i den lidende Form de vigtigste, fordi alle de øvrige kunne afledes af dem. De to første Personer afledes lettere af den tredie, end de to sidste af den første.

39. §: Om Endelsernes Dannede i Almindelighed kunde mærkes følgende:

Alle Ord, der i 3. Pers. i Glt. af Præs. Indendes paa r, blive usforandrede ligesaa i 2. Pers., og danne den 1. Pers. ved at bortkaste r, saasom: hann elsker, þú elskar, ék elska (amo); hann segir, þú segir, ék segi (dico); hann nær, þú nær, ék næ (aliquor); hann, þú tekr, ék tek (sumo).

Flerk. af Præs. Ind. dannes altid af Infinit., som 3. Pers. fuldkommen er lig; 2. Pers. forvandler blot Endelsen a til id; den 1. til um, hvorved tilige den foregaaende Stavelses Selvlyd, om den var a, bliver til ø, og var den á foran ng, til au; f. Glt. þeir elska, þeir elskid, vér elskum.

Præs. Konj. dannes af den 3. Pers. i Flerk. af Præs. Indit., beholder altsaa samme Selvlyd som Infinitivet. Endelserne ere i den 1. og 3. Person, som her stemme overens, t; den anden har it. Flerk. har i den 1. um, med behørig Selvlydsforandring, i 2. it; og i 3. t (eller u med Selvlydsforandring), f. Glt. ék taki, þú takir, hann takt, o. s. v.

Imp. Konj. dannes af 3. Pers. i Glt. af Imp. Ind. ved at forandre ø til e, u til y, á og ó til æ af En, og Forstavelsesimperfekter; de paa tre Stavelser forandre ikke Selvlyd. Endelserne ere: i, it, i; um, ut, i (eller u), f. Glt. af þeir krefðu: krefðu af trúðu tryði, af tóku taki, o. s. v.

Præs. Partis. dannes ved at sætte ndi til Infinitivet, f. Glt. elskandi.

Den lidende Form dannes overalt regelret af den handlende ved: a) at se sættes til alle Endelser

af denne; men 2) var et; m. ikke kunne forandres; Lids, forandres det; Almindelighed til 2, hvortil det og undersiden behøvedes uforandret; og 3) naar et r. gler 1 eller en anden Medlid, som hørte til Endelse, gik foran, hørfalder den aldeles; f. Ek, ek, du, hann elkast, vær elkunst, her elkust, her elkast, o. s. v. aldeles regelret.

De øvrige enkelte Lidsformer ere enten Grund, siderne, hvorfra de øvrige, uledes, eller forskjellige efter de enkelte Konjugationer, og sammes Underklasser. De sammensatte Lidsformer dannes ved Hjælpeord, hvorom siden.

40. §. Gjærningbordene og deres Forarbejdet have i alle nordiske og tyske Sprog megen Overensstemmelse med hinanden; den Inddeling i Konjugationer altså, som er bestemt rigtig i det ene Sprog, er det ogsaa i det andet. For nu at finde denne, må man, her som ved Modordene, se at opdage den Inddelingsgrund, Naturen fulgte i at tilføje Ordene forskellige Formsforandringer til at udtrykke de samme Forholde i Begreberne; og man må se til, naar at adskillige Hovedforskjellighederne fra Underforskjellighederne, det væsentlige fra det mindre væsentlige; si uden det kan ingen Inddeling blive rigtig. Ligesaa sikkert et Kjendtegn, som en særdeles stor Mængde Uregelretheder eller Afvigelser er på, at man ikke har truffet den rette Regel, som Sproget i sin Dannelses fulgte; ligesaa vist er det at man har gjort en Underafdeling til Hoveddel, naar man får en hel Klasse uden nogen eneste Afvigelse eller

Forfælsighed; si det er ligesom arismetigt, eller endog
 umæltigt, at Sproget, som er dannet ene og alene
 efter Lighedsbegler, skulde i nogen Stant være afbøjet
 uregelret og forvirret, Tom det er usædvanligt og
 usandsynligt, at de mangfoldige forskellige Bøgska-
 sammenstillinger, og deraf opstaaende Belklang eller
 Misblanding ikke skulde forårsage ringeste Underforskjel
 i sine Lighedsbegler, der dog for det meste ere byg-
 gede paa denne ikke alt for faste Grund. Det er
 altsaa vist at Adelung, der inddeeler de tytte Sjer-
 ningsord kun i een Konjugatsion, og gjør alle de,
 der ikke lade sig hense under denne Analogi, til
 Uregelterte, ingenlunde har truffet det rette, og han
 synes selv idelig (s. Ess. Methid. 2. Del, 174. S.
 Lin. 13) at have følt disse Uregelmæssigheders besvær-
 lige Mængde og Vanskelighed. At saadan Inddeling
 ikke kunde være rigtig, indsa Borin, som (Svenska
 språket, 99. S. 9. Lin.) bemærker, at "Andre hafva
 ansett en myckenhet af Verba för vordentliga, som,
 rätteligen kände, skulle förekommit dem såsom gansta
 regelbundna," men undgif dog ikke selv den anden
 nödsatte Fejl, när han inddelet de svenske Sjer-
 ningsord i tre Konjugatsioner, hvoraf den første
 (106. S.) "er mycket lätt och så regelbunden, at
 nåppeligen lärer ett enda undantag finnas ifrån nå-
 gon dess regel." Ikke heller har Borin været fuld-
 kommen heldig i at undersøge Inddelingsgrunden,
 som han antager Supinum at være; men Supinum
 er, i det mindste i de nordiske Sprog, intet eget

Tempus, iagen selvstændig Gledningsform, men kun Neutr. af Passivets Partisip *)). Rigtigere antager man altsaa uden Tvivl dette Partisip selv, og, da dette i Islandsk og flere nordiske Sprog ikke er saa aldeles bestemt, tillige Imperfektes, som to Hovedgrunde til Fordelingen af Gjærningsordene i Konjugationer. Havde Botan taget Hensyn hertil, vüde han ogsaa have set, at de to første af hans Konjugationer bestaaende ganske stemmer overens, og altsaa kun udgjøre en eneste, som derimod er ganske forskjellig fra den, han kalder den tredje. Ifølge denne Inddelingsgrund synes det da ubenbart at Islandsk, saavel som næsten alle de andre nordiske og nordlige Sprog, har tvende Forandringsmaader til Gjærningsordene, hvoraf enhver igjen har sine Underforskjelligheder, som vist bemæret gaa lige op imod hinanden. Den første af disse Konjugationer endes i 3. Person Imperf. paa *di* eller *ti*, og i Partis. Passi. paa *ör* eller *tr*, s. Eff. *baka bage*, *bakadi*, *bakadr*; *brenna brænde*, *brenndi*, *brenndr*; den anden giv Imperf. til Enstavelsesord, som almindelig endes paa den Medlyd, der stod foran a i Infinitivet, og som tillige gjerne forandrer Endelyden i den første Endelse; i det passive Partisip endes den paa *inn*, s. Eff. *taka tage*, *tök*, *tekinn*; *kenna vinde*, *rann*, *ranninn*.

*) Den Afvikelse, som de Svenske gjøre imellem Subjunctivum og Imperfectiv. af Partisipet, ligger ikke saa meget i Sproget selv, som i Sproglaerrens Opfatning.

Den anden Forandringsmåde indbefatter altså de Sjarningsord, som mange Sprog lærere pleje at kalde uregelmæssige, men som i Grunden ere ligesaa regelmæssige som de, der høre til den første, kun at de følge deres egne Regler, det er udgjøre en egen Forandringsmåde. At dele den første i to, fordi nogle af de dertil hørende Ord endes i *Impr.* på *di*, andre på *ti*, eller fordi nogle i samme Tidsform ere Trestavelses, andre Enstavelsesord, er ligesaa urigtigt, som om man vilde dele den anden i flere Konjugationer efter de forskellige Selvlyd i *Imperf.*, hvilket jeg ikke tror nogen endnu er falden på. Det kommer ikke an på Stavelsernes Antal; ikke heller på forskjellig Selvlyd i at bestemme Hovedinddelingen; det er blot Endelserne, som her gjør Udslaget; men nu ere disse i Hovedtempora netop de samme overalt i den første Forandringsmåde, saavel i de Ord, der blive Trestavelses, som i dem, der blive Enstavelsesord i *Imperf.*; saavel i dem på *di*, som i dem på *ti*; ligesaa overalt de samme i anden Forandringsmåde, hvad for en Selvlyd der end findes. Desuden finder man og at mange Ord kunne i *Imperf.* både blive Trestavelsesord og sammenkræftes til to Stavelser, både på *di* og *ti*, ligesom mange Ord i Dansteg islang modtage *ede* eller *de*, *de* eller *te*; ogsaa i den anden Forandringsmåde findes Ord, der i *Imperf.* kunne modtage forskjellig Selvlydsforandring, hvilket alt tydelig viser, at disse Ting slet ikke udgjøre nogen væsentlig Hovedforskjel; men derimod finder man sjelden eller aldrig at noget Ord både bliver Flerstavelses- og Enstavelsesord

i Imperf. uden tillige ganske at forandre Betydning, det er, blive et andet Ord, hvilket viser at denne Forskiel er mere væsentlig, og stiftet til derefter at inddele Forandringsmåderne. Imidlertid dese disse to Konjugationer sig dog igjen i visse Underklasser, og her kan da Forskiellen af To- og Trestavelsesimperfekter, saavel som og Selvlødsforskjelligheden komme i Betragtning.

Første Forandringsmåde.

41. §. Til denne henhøre de fleste Gjærningsord, de afdele sig igjen i fire Klasser, hvoraf den første har i Imperf. *adi*, den anden blot *di* eller *ti*, disse ere de regelretteste og talrigste; den tredje forandrer Selvlød i Præs., og ender sammes 2. Person på *t*; den fjerde endes i Imperf. på *ri*, og i den lidende Forms Partis. på *inn*, så den synes at udgjøre Grænsen imellem begge Konjugationer, disse to sidste Klasser ere mest uregelrette, og kun meget få Ord følge deres Lighedsregler.

42. §. Til Eksempler på den første Klasse kan tjene: at *elsta* *elste*, *baka* *bage*.

Den handlende Form.

Infinitiv.

Præsens.	(at) <i>elsta</i>	<i>baka</i>
Part. Præs.	<i>elstandi</i>	<i>bakandi</i>

Imperativ.

Entt.	1. 1. Pers. elsti (éft)	hafi
	2. — elsta (er)	hafatu
	3. — elsti (hann)	hafi
Flert.	1. — elstum (vér)	hafum
	2. — elstid (vér)	hafid
	3. — elsti (þeir)	hafi

Indikativ.

Præs.	Entt.	1. (éft) elsta	hafa
		2. (tú) elstar	hafar
		3. (hann) elstar	hafar
Flert.	1.	(vér) elstum	hafum
		(vér) elstid	hafid
		(þeir) elsta	hafa
Impf.	Entt.	1. (éft) elstada	hafada
		2. (þú) elstadir	hafadir
		3. (hann) elstadi	hafadi
Flert.	1.	(vér) elstodum	hafodum
		(þér) elstodud	hafodud
		(þeir) elstodu	hafodu

Konjunktiv.

Præs.	Entt.	1. (éft) elsti	hafi
		2. (þú) elstir	hafir
		3. (hann) elsti	hafi
Flert.	1.	(vér) elstum	hafum
		(þér) elstid	hafid
		(þeir) elsti	hafi

Impf. Entt.	1.	(ét) elstadi	batadi
	2.	(þú) elstadir	batadir
	3.	(hann) elstadi	batadi
Plert.	1.	(vér) elstudum	batudum
	2.	(þér) elstudud	batudud
	3.	(þeir) elstadi	batadi.

Den lidende Form.

Infinitiv.

Præsens.	(at) elstaf	bataf
Part. Præs.	(elstandi)	(batandi)
Præt.	elstadr	batadr

Imperativ.

Entt.	1.	elstif	batif
	2.	elstif (u)	batistu
	3.	elstif	batif
Plert.	1.	elstunf	batunf
	2.	elstif	batif
	3.	elstif	batif

Judikatio.

Præs. Entt.	1.	elstaf	bataf
	2.	elstaf	bataf
	3.	elstaf	bataf
Plert.	1.	elstunf	batunf
	2.	elstif	batif
	3.	elstaf	bataf

Impf. Enkt.	1.	elstadaſt	baſadaſt
	2.	elstadiſt	baſadiſt
	3.	elstadiſt	baſadiſt
Flert.	1.	elstudaſt	baſudaſt
	2.	elstudaſt	baſudaſt
	3.	elstudaſt	baſudaſt

Konjunktio.

Praef. Enkt.	1.	elstift	baſift
	2.	elstift	baſift
	3.	elstift	baſift
Flert.	1.	elstunft	baſunft
	2.	elstift	baſift
	3.	elstift	baſift
Impf. Enkt.	1.	elstadiſt	baſadiſt
	2.	elstadiſt	baſadiſt
	3.	elstadiſt	baſadiſt
Flert.	1.	elstudaſt	baſudaſt
	2.	elstudaſt	baſudaſt
	3.	elstadiſt	baſadiſt

Man har her blot at iagttage den samme Selskabsforandring, som af Tilleggsordene og Navneordene er bekjendt.

Til denne Klasse henhøre især Inkoativer paa na, og de Afledteord paa ga, ka og la, sa og et. De Afledninger, der tages af Navneord uden at forandre Selskabslyden, s. Eft. som falde i Egen, stadna stande (intrans.), friðsge frugtbargjøre; minka for mindre, stæka forstørre, hidla bejle; aflsa aflive, orsaka forarsage, rådslaga rådslå, bølva forbande, Konunga kalde Konge, heria hærje, o. m. fl.

43. 9. Den anden Klasse er ikke saa aldeles simpel og ensformig. Til Eksempler kunne tjene: brenna opbrænde, temja tæmme, vefja vække.

Den handlende Form.

Infinitiv.

Præsens.	brenna	temja	vefja
Partisip. Præs.	brennandi	temjandi	vefjandi
Part. Præt. pass.	brenndr	tamdr (taminn)	vaftr. (vafinn)

Imperativ.

Enkt.	1.	brenni	temi	vefi
	2.	brenntu	temtu	veftu
	3.	brenni	temi	vefi
Flect.	1.	brennum	teminum	vefium
	2.	brennid	temid	vefid
	3.	brenni	temi	vefi

Indikativ.

Præs.	Enkt.	1.	brenni	tem	vef
		2.	brennir	temr	vefr
		3.	brennir	temr	vefr
Flect.	1.	brennum	teminum	vefium	
		brennid	temid	vefid	
		brenna	temia	vefia	
Impf.	Enkt.	1.	brennda	tamda	vafra
		2.	brenndir	tamdir	vafrie
		3.	brenndi	tamdi	vafri
Flect.	1.	brenndum	tamdum	vafrum	
		brenndud	tamdud	vafrud	
		brenndu	tamdu	vafru	

Konjunktiv.

Præs. Entf.	1.	brenni	temi (temji)	vefi (vefji)
	2.	brennir	temir	vefir
	3.	brenni	temi	vefi
Plert.	1.	brennum	temtum	vefnum
	2.	brennid	temid	vefid
	3.	brenni	temi	vefi
Impf. Entf.	1.	brenndi	temdi	vefti
	2.	brenndir	temdir	veftir
	3.	brenndi	temdi	vefti
Plert.	1.	brenndum	temdum	veftum
	2.	brenndud	temdud	veftud
	3.	brenndi	temdi	vefti.

Passivum dannes aldeles som i første Klasse.

Efter denne Klasse gaa de allerfleste Gjerningsord paa *ia*, især de, som have *e* i den første Stavelse; *sa* og *de*, der dannes af Tillægsord og Navneord ved at forandre Selvlyden; de paa *ta* vakte imellem denne og forrige Klasse, f. *Eft.* *leggja* lægge, *sveria* sværge, *frelsa* befri (af *friáls* *fri*), *vevja* vænne (af *vant* *vant*), *spjlla* spilde (af *fullr* *fuld*), *fella* fælde (af *fall* *fald*), *velja* vælge (af *val* *Valg*); *játa* sige Ja til, i Imperf. *hann játti* ell. *játadi*, o. m. fl.

Denne Klasse adskiller sig fra den forrige i 2. Pers. Imperat. og i Imperf., hvor den har en Stavelse mindre. Ellers er hele Flexionen, Endelsernes Dannelse, og Selvlydsforandringen foran de Endelser, der indeholde *u*, den selv samme som i forrige Klasse, hvorvel Selvlydsforandringen forekommer her sjældnere. Det synes altså høist upas-

vende at glære disse tvende Staffer til to forskjellige Konjugationer.

De på ia (o: ja) beholde hos de Gamle deres bløde Jod kunns nær der følger a eller u efter samme; hos de Nyere findes det ofte beholdt ogsaa foran i, og skrives da ji (eller je); saasom: temji, temjdi, temjir.

Sabel de, der indskyde i, som de, der tage v til sig, miste disse bestandig, naar ingen Selvlyd længer følger efter, f. Eks. Fresta kræve, Kræfði; sökva sænke, sökri; drekka drukne (transit.), drecti.

De fleste danne Imperf. på di, især de, som foran Endelsen have en Selvlyd, eller b, d, g og f, eller l og n med en af hine bløde Medlyd foran, saasom: smáði forsmæde, trúði troede, Flæddi flædte, byggði byggede, erfði arbeide, fygldi fangede Fugle, nefndi benævnede. Men de på v, t, F og s, samt de fleste på ll og rr danne det på ti, f. Eks. Keypti kjøbde, hvatti opmuntrede (af hvætta), slækti slakte (af slækva), hlefst læffede (af hleffa), villti forvilde, firrti bortførnede, fella har fellt. Af de på nn har renna (lade løbe), ligesom brenna opbrænde, renndi; men derimod nenna nænde, nennet. Overalt mærke man, at de Ord, der have en hård eller høj Medlyd, modtage ti; men de, der have en blød eller lav og jævn, modtage di, som mere passende i Forbindelse med de foregængende Bogstaver. Det følger altså af sig selv, at de, der skulde endes på di og ti, men i Forveien har d og t, fordobles disse, derfor en Selvlyd gik foran, men bortkaste

det ene, dersom en Medlyd gif foran; fordi, som ofte bemærket, ingen Medlyd kan udtales dobbelt efter en anden Medlyd. Saaledes sær altsaa leida lede, hann leiddi; setia sætte, setti; festa feste, festi; lypta løfte, lypti; senda, sendi, o. s. v. Man ser, mener jeg, heraf tydelig, at denne Forskjel imellem de paa di og ti er alt for ubetydelig til derpaa at grunde nye Konjugationer, da de ikke engang bekvemt kunne antages at udgjøre forskjellige Klasser i en og samme Konjugation; men tillige ser man, at Forskjellen dog ogsaa har sin virkelige Grund i Sproget, og kan altsaa ikke ophæves, som nogle Rygere have villet i Dansten.

En Del Ord, især de, der foran Endelsen ia have en enkelt Medlyd og foran samme Selslyden y eller e, forandre disse i Indif. Impf. til u eller a, f. Eft. gledia glæde, hann gladdi; þekia tække, þakti; hylia tilhølle, huldi; spyria spørge, spurdi. Ligesaa: sedia møtte, fremia fremme, þenia udstrække, venia vænne, velia vælge, hætia opmuntre; dog gives her enkelte Undtagelser, saasom: setia sætte, setti; selia sælge, selldi. Den samme Vokalforandring, som habes i Imperf. Indif., beholdes i Præt. Part. Pass., men forsvinder derimod, ifølge det i 39. § om Tidsformernes Dannelse anførte, i Imperf. Konjunkt.

Mange Ord af denne Klasse, der have en enkelt Medlyd, især i og r, foran ia, have en dobbelt Præt. Part. Pass. (se foran S. 79). Den paa ius bruges helst til Supinum, fordi dette tages af Rom.

i Hverftiktionet. Begge Former dannes af Impf. ved at forandre di og ti til dr og tr, eller til inn, f. Eff. meria knuse, maldi, mædr eller marinn; dylia dølge, duldi, duldr eller dulinn.

Mærkelige ere følgende Ord, der have egne Former i Imperf. og Part. Pass.: þykia sonas, hann þykkir; þótti (ell. þókti), Konj. þætti (ell. þækti), Supin. þótt (ell. þókt); sækia søge, sækir, sótt (sókti), sótrr (sóftr); yrkja bearbejde, digte, yrkir, orti (orkti), Konj. yrsti (yrkti), ort.

NoGLE Ord af den anden og tredie Klasse, der sjelden eller aldrig bruges i den lidende Forms Partisip, danne deres Supinum paa at, som om de hørte til første Klasse, f. Eff. þegia tie, þagat; þola tale, þolat; vilia ville, villat; vita vide, vitat.

Endnu er tilbage at bestemme hvilke der i Indikativets Præsens faa ir, og hvilke r alene. I Almindelighed kan mærkes, at det især er dem paa ia der have r, naar den første Stavelse har en enkelt Selvlyd og ender paa en enkelt Medlyd, og derimod dem paa blot a der have ir, fornehmelig naar den første Stavelse indeholder en Tvælyd, eller slutter med en dobbelt Medlyd; f. Eff. kresta, krestir; skilia forsta, skilir; hvætia, hvætr — gisra, gisrir; leida, leidir; mæla tale, mæilir; senda, sendir. De paa ria (ria) beholde r i alle tre Personer (eller om man vil fordoble det i anden og tredie), f. Eff. bertia at flaa, hann, þú ber (ell. berr), éf ber; ligesaa meria, mer; veria værga, ver.

44. §. Den tredje Klasse indbefatter kun nogle få og ufaldstændige (defektive) Gjærningsord. Et Eksempel kan tjene; at minna ynde, høve, unde, der gaa saaledes:

Infinitiv.

Præsens.	minna
Partis. Præs.	unnandi
(Supin.	unnt)

Imperativ.

Entl.	1.	unni
	2.	unn (tu)
	3.	unni
Flert.	1.	unnum
	2.	unnid
	3.	unnt

Indikativ.

Præs.	Entl.	1.	ann
		2.	annt
		3.	ann
Flert.	1.	unnum	
		unnid	
		unna	
Impf.	Entl.	1.	unna
		2.	unnir
		3.	unni
Flert.	1.	unnum	
		unnud	
		unnt	

Konjunktiv.

Præs.	Entt.	1. unni
		2. unni
		3. unni
Flect.	1. unnum	
	2. unnið	
	3. unni	
Imperf.	Entt.	1. ynni
		2. ynni
		3. ynni
Flect.	1. ynnum	
	2. ynnuð	
	3. ynnu.	

De øvrige, der følge denne Lighed, ere især følgende:

at kunnna	kunn	kunni	kynni	uden Supin.
- munna	mun	mundi	myndi	— —
- skulna	skal	skaldi	skyldi	— —
- þurfa	þarf	þurfti	þyrfti	þurft
- vilja	vill	vildi	vildi	viliat
- eiga	á	átti	ætti	átt
- mega	má	mátti	mætti	(mátt)
- þita	veit	visti	visti	vitat.

Ordet *una*, i det mindste i Formen forskjelligt fra *unna*, går som *munu*; ligesaa går et andet Ord *muna*, at erindre. Man finder ofte den tredje Person i Præsens at endes paa *u*, da den ellers altid endes paa *a* ligesom Infinitiv. — *munu* og *skula* endes alene paa *u*, og ligesaa i Infinitiv, dog finder man og ofte deres Infinitiv. ligt tredje Person i Block

af Imper., nemlig at mundu, skyldu. — mundi bruges almindeligst både som Indik. og Konj.; man heder ogsaa ofte mun, naar det er af munu.

De, som have Selvlyden u, forandré den i Præs. til a; de, der havde i, fæ ei, og de med ei fæ á. Den tredje og første Person ere lige; den anden sæjer et t til. Eiga fær átt, mega ligeså mátt i anden Person; vita fær vetzt (veitst); villia fær i 1. vil, 2. villt, 3. vill. Denne Klasse's Nutidsform har saaledes megen Lighed med den anden Konjugations Fortidsform.

Ingen af disse Ord bruges i den lidende Form, og fæ af dem findes enkelte Gange brugte i Imperativet.

Disse Ord ere ogsaa i Danskten defektive, uregelmæssige og forskjelligformede, og have ofte forarsaget Sproglærerne, der ikke kjendte Grundsproget, store Bryderier. Nogle, hvis Infinitiv var tabt, har man givet en Infinitivform laant af Imperf., saasom: at maatte, torde, burde, hvilket er overensstemmende med den islandske Brug af mundu og skyldu som Infinitiv, der findes i de ældste Sagar; og desuagtet have dog andre slet ikke villet tale disse Former. Virkelig finder man ogsaa i ikke ret gamle danske Bøger de egentlige Infinitivformer: at maæ eller maæ, tære, bære. — Imperfekterne af tære og bære, nemlig torde eller turde og burde, har man ogsaa været meget uenig om, i det nogle ville fortrænge dem

ene, andre den anden Form af hint; og atter andre ville ønske det sidste den aldeles udanske Form, borde, i Overensstemmelse med torde. Sagen forholder sig meget simpelt saaledes: tør er sammensmeltet af tvende forskjellige islandste Ord: þora vove, og þurfa behøve; hint har i Imperf. þordi, dette þurfti. Ordet selv, som nu forene begge Betydninger, viser dette tydelig, og man ser nu let at begge Former ere lige rigtige, men burde egentlig bruges hver i sin Betydning. Bør derimod er ikke saaledes sammensmeltet af tvende Ord, har derfor ikke heller mer end den ene Imperfektform: burde. Det islandste byria er et upersonligt Gierningsord, som styrer Dat. og gaar efter den første Klasse, har altsaa i Imperf. byriadi.

45. §. Den fjerde Klasse består af nogle få Ord, der alle følge en og samme Lighedsregel, og med Imperf. høre til den første Forandringsmåde, med Partisippet derimod til den anden. De vigtigste af dem ere:

snúa	snýr	snerti	snúinn
núa	nýr	neri	núinn
grúa	grær	greri	grúinn
rúa	rær	reri	rúinn.

Man finder ogsaa søa øde, seri.

Imperf. Søj. og Indif. ere aldeles lige.

Den lidende Form dannes som sædvanlig.

Anden Forandringsmåde.

46. §. Denne inddeles bekvemmest i ligesom mange Klasser, som de dertil hørende Gjærningsord modtage forskellige Selvlyd i Imperf. Disse blive da, omtrent ligesom i Tyffen, fem; den første før a eller á, den anden é, den tredje et, den fjerde é, den femte ø eller au. Ved at opstille en Del Eksempler af alle Klasser med deres Underforskjelligheder, bringes en Oversigt over hele Forandringsmåden lettest tilveje.

47. §. Den første Klasse.

brenna	brennr	brann	brynni	brunninn
vinna	vinnr	vann	ynnt	unninn
binda	bindr	batt	byndj	bundinn
stinga	stingr	stact	stíngi	stúnginn
brestta	brestr	brast	brost	brostinn
hverfa	hverfr	hvarf	hyrf	horstinn
bidia	bidr	bad	badi	bedinn
gefa	gefr	gaf	gíafi	géfinn
lesa	lesr	las	lafi	lesinn
liggia	liggr	lá	lægi	leginn
eta	etr	át	ætt	etinn
fiá	fer	fá	fæi	fenn (febr).

Nogle have i Imperf. et kort a, og forandre dette i Flertallet til u, i Konj. til y, eller, naar og fulgde efter, til ú og i Konj. til h. Disse beholde i Partis. samme Selvlyd som i Flert. af Imperf., dersom n eller t fulgde efter; men forandre u til ø, og ú til ó, dersom en anden Selvlyd kom efter.

Andre have vel i Imperf. a, men forandre dette i Flert. til á, og dette igjen i Konj. til æ; atter andre have allerede i Enkelt. á. Alle disse modtage i Partis. helst Selvlyden e. Dog gives der enkelte Undtagelser, f. Eks. bregða (forandre) har bregðr, brá (i Flert. brugðu), brygdi, brugðinn; bers fær ber, bar (i Flert. báru), borinn.

48. §. Den anden Klasse.

leika	leitr	létt	létti	leikinn
falla	fella	féll	félli	fallinn
láta	lætr	lét	léti	látinn
ganga	gængr	gætt	gæingi	gæinginn.

Partisippet beholder i denne Klasse samme Selvlyd som Infinitiv, undtagen at á foran og forandres til ei, ligesom i Præsens. Hos de Gamle findes dog her som oftest blot e, saasom: gængr, gæinginn.

I Præsens Indif. forandres a til e, á til æ, ång til eing (eng).

Ordet fá (fæ) har fær, fétt, feingi, feinginn; blot Præs. og Infinitiv. er af fá, de sprogformer ere laante af fanga.

49. §. Den tredje Klasse.

grípa	grípe	greip	grípt	grípinn
stíga	stígr	steig	stígt	stíginn
viðfa	viðfe	veif	viðft	viðfing
stína	stín	stein	stínt	stínit.

Denne Klasse er en af de allerfimpleste. Alle hertil hørende Ord have Selvlyden i, som blot i Enkelt. af Imperf. forandres.

Ordene paa isaa gaa baae efter denne og efter anden Klasse; man finder baae steig og sté, baae hneig og hné, af hneiga baae sig, haae.

50. §. Den fjerde Klasse.

fara	ferr	fór	fært	farinn
soeria	soerr	sór	særi	svarinn
deya	deyr	dó	dæi	dáinn
standa	stendr	stöð	stæði	stáðinn (stæðr)
taka	tekr	tók	tæki	tefinn
draga	dregr	dró	drægi	dreginn
flá	flær	fló	flægi	fléinn
hlæa	hlær	hló	hlægi	hleinn
koma	kémr	kóm	kæmi	kóminn
vaxa	vegr	ógr	hxi	vaxinn
búa	bhr	bió	biyggi	búinn
högga	haggr	hió	hiyggi	höggvinn
auka	eykr	jók	jóki	aufinn
ausa	eyð	jós	jófi	aufinn
hlaupa	hleppr	hlióp	hliópi	hlaupinn.

Denne Klasse indbefatter de forskjelligste og saaveligste Ord af denne Forandringsmaade. Noget beholde ó i Imperfektets Flertal, og saa altsaa i Imp. Konj. æ. Disse saa i Partis. Selvlyden a, eller á, dersom den gamle Vokal var en Evelyd, eller e, dersom et F eller g fulgde efter. Men en Del, især de, hvis Selvlyd i Infinit. var au eller ø eller u, forandre deres ó i Flert. af Imper. til u, og dette igjen i Konj. til y. Disse beholde i Partis. samme Selvlyd som i Infinit. Værdeligt at de, der i

Infinit. have au, ø eller ú, indskyde et i (U) foran ó i Imperfektet.

Ordet blaupá har i Imperf. enten hlióp og i Flert. hliópu, eller efter den femte Klasse blaup, i Flt. hlupu, og heraf tager Impf. Konj. hlypi. — fela stjule (stjæle) har sævel feltr, fól, fælti, falinn efter denne, som feltr, fat (i Flert. fátu), fölginn efter den første Klasse, ja endog i Imperf. Konj. ganske uregelret, som om det hørte til første Konj. sugatston: faldi.

51. §. Den femte Klasse.

liuga	ligr	lang	lghi	loginn
brióta	brótr	brant	brótt	bróttinn
fríöfa	frófs	frans	fróft	fróftinn
lúta	lútr	laut	lúti	lotinn
söckva	söckr	söck	sycksi	söckinn.

De Ord af denne Klasse, der have i Infinit. en aksentueret Selvljd eller Dveljd, få alle ubest. Forstjæl i Præs. ó, i Impf. Enkelt. au, Flert. u, i Impf. Konj. ó, og Partif. ó. De meget få best. imod, som have ø, beholde det i Præs. og Enkelt. af Imp., i Flert. få de u, i Konj. y (uden Aksent), og i Partif. ó ligesom de øvrige.

52. §. I Almindelighed er det ikke vanskelig at vide til hvilken Klasse Ordene henhøre; ti dels ere de i Infinit. ganske analoge med de her opstillede, dels stemme de overens med de tilsvarende danske, eller endnu meget mere svenske, Ord, dels endelig

Kan det omtrent skjønnes af Ordet sels, nemlig dets Selslyd i Infinit. Til den første Klasse høre de med e og i (uden Afkønt); til den anden de med ei eller á; til den tredje alle de med i; til den fjerde de på au, a og nogle med e, der tilfælde have Endelsen ia, såsom sveria, vestia o. desl.; til den femte endelig de med ió, iú, u o. desl. i første Stavelse.

Den femte er ligesom det omvendte af den fjerde; ti denne har au i Infinit. og ió i Imperf., men hin har ió i Infinit. og fær au i Imperf. — Ligesa forholder det sig omtrent med første og fjerde Klasse: denne har ó i Imperf. og a i Partis., men hin har s i Impf. og o eller u i Partis.

Når nu eller nu vilde komme til at ende en Enstavelsesform, hvis Selslyd var a eller e, da assimileres det til et og æ, såsom binda, æ? bind, men æ? batt i Impf.; vinda vinde (f. Eff. Garn), vatt; springa gå itú, spræ?; gánga, gæ?, og i Imperat. gæ?. Noget lignende findes i nogle Tilførsord, f. Eff. sannr, spunn, satt; einn, ein, eitt.

De Ord af første og fjerde Klasse, hvis sidste Medlyd er gg eller g allene, miste gjerne dette i Imperf.; når der nu kommer en ny Stavelse til, finder man vel oftest at det kommer tilbage igjen, men undertiden at det bliver rent borte, f. Eff. Tiggia, lá (eller låg), i Flert. lágum (eller láum), Konj. lægi (eller læi).

Stavel i denne som forrige Forandringsmåde miste de Ord, der begynde med et v, dette Bogstav i de Tilfælde, hvor et ó eller en beslægtet Selslyd

(ü, u, y) skulde følge efter, f. Eft. verða blíða, vorða, hann verður, varð, men i Flert. þeir urðu, Konj. yrði, Partisf. ordinn; valda volða, forar, ságe, veldr, olli, ylli, ollat. De, der foran Ho- velslyden i Ordet havde et i (j), miste ligeledes denne bløde Medlyd i Formforandringen, f. Eft. bióða býða, býðr, bauð, bodinn — hjálpa hjélpe, hélpr, halp, hólpinn; slá, sér, sá, senn.

De, der endtes paa va eller ia (o: ja), bortkaste v eller i, naar ingen Selvlyd længer følger efter; sæ og naar der efter v fulgde u, eller efter j fulgde i.

53. §. Forreften udgjøre alle disse Klasser, lige- sælidet som de af forrige Konjugation, egne Foran- dringsmæder; de stemme alle overens i Endelserne paa Smæting nær. Til Eksempler paa den hele Formfor- andring i den handlende Form kan følgende tjene:

I n f i n i t i v .

Præsens.	brenna	gánga	vaxa
Partisip. Præs.	brennandi	gángandi	vaxandi
Præt. Pass.	brunninn	géinginn	vaxinn

I m p e r a t i v .

Enkt.	1.	brenni	gáangi	vaxi
	2.	brenn-tu	gact-tu	vax
	3.	brenni	gáangi	vaxi
Flert.	1.	brennum	gáungum	vaxum
	2.	brennid	gángid	vaxid
	3.	brenni	gáangi	vaxi

Indikativ.

Præs.	Entt.	1. brenn	gæng	veþ
		2. brennr	gængr	veþ
		3. brennr	gængr	veþ
Fler.	1. brennum	gaungum	veðrum	
	2. brennid	gángid	veðid	
	3. brenna	gánga	veða	
Impf.	Entt.	1. brann	gæf	þu
		2. bránn	gæft	þu
		3. brann	gæf	þu
Fler.	1. brunnum	gæingum	þuðrum	
	2. brunnud	gæingud	þuð	
	3. brunnu	gæingu	þu	

Konjunktiv.

Præs.	Entt.	1. brenni	gáangi	veði
		2. brennir	gáangir	veðir
		3. brennt	gáangi	veði
Fler.	1. brennum	gaungum	veðrum	
	2. brennid	gáangid	veðid	
	3. brennt	gáangi	veði	
Impf.	Entt.	1. bryni	gæingi	þu
		2. brynnir	gæingir	þu
		3. bryni	gæingi	þu
Fler.	1. brynum	gæingum	þuðrum	
	2. brynud	gæingud	þuð	
	3. bryni	gæingi	þu	

Den lidende Form dannes regelret som sædvanlig.

Præs. Indt. endes her regelret på v i tredje og anden Person, hvilket bortfalder i den første; men naar Ordets sidste Medlyd var s eller r, da blive alle tre Personer lige. Dog undtages herfra igien nogle få, der, ligesom den tredje Klasse af første Forandringsmaade, tilføje i den anden Person et t, saasom: hann eyt, þú eytt, éf eyt (øfer); saog þú ert du er. Flertallet af Præsens dannes som sædvanlig.

Imperf. har i Enkeltallet første og tredje Person lige; den anden sætter et t, eller hos de nyere som oftest st til. I Flertallet forandres Selvlyden a til u eller á, ei til i, ó undertiden til u, men Selvlyden á, é, og for det meste ó beholdes. Endelserne ere de sædvanlige.

Imperf. Konj. dannes vel her aldeles som i første Konjugation af Flert. af Impf. Indik.; men her gives dog og nogle Ord, som danne Impf. Konj. af Præs. Konj. ved at forandre i til di; nogle have begge Former, f. Eft. hesta hæve, hof, hefði; nema lære, nam, nemi eller næmdi; fela stjula, fól, fæll eller faldi; ala aple, ól, æli eller aldi, o. fl.

54. §. Af Uregelrette findes her, som i andre Ord, adskillige, dog ikke synderlig mange, naar man henfører dem til deres Lighedregler, som i det foregaaende ere fremsatte, og ikke gjør en hel Klasse af Ord til Uregelrette, fordi de følge deres egne Regler. Nogle følge enten begge Forandringsmaader, eller den ene i nogle Tider, den anden i de andre, f. Eft.

foeria	foerr	{fór {svardi	foarinn : sværge
hiálpa	{hjelpe {hiálpur	halp hiálpadi	hólpinn - hjelpe
{deyia {deya	deyr	dó deydi	dáinn - ds daubr
{flhia {flha	flhr	fló flhdi, flúdi	flhinn - fly
heita	heitr	hét	heitinn - heda.

Det sidste synes med Præs. at høre til første, men isvrigt til anden Forandringsmåde; næste og saa derfor at Ordet i Dansten har Imperf. efter begge Konjugationer både hedte og rigtigere hed.

Årsagen til disse og nogle saa flere Forvirringer er uden Tvivl den, at man ikke nøje nok har adskilt Konj. fra Indik.; men nu ligner Præs. Konj. i anden Konjugation saare meget Præs. Indik. i første Konjugation, kunde altsaa let forveksles dermed, og naar en Tidform var flekteret urigtigt, kunde ogsaa de øvrige let gaa over til den simplere Forandringsmåde, f. Eks. at hánnga hénge (intrans.) har i Præs. Indik. heingr, i Præs. Konj. hángi; men i det senere Islandsk har man heraf gjort sig en Præs. Indik. hángir, i Imperf. hángdi-istedenfor ~~hángi~~ og paa samme Måde er det uden Tvivl gaaet til med hiálpa, hvorom ovenfor. Noget lignende finder Sted med Navneordene, se 52. S.

55. §. Den anden Forandringsmåde indbefatter upaatvilelig de ældste Sjerningsord i de nordiske

Sprog, som Botin meget vel slutter af deres Kundværlighed, simple og egentlige Betydning. Den store og besynderlige Forskjellighed i deres Selvlydsforandringer synes og at råde en høj Ælde; ti Grunden dertil er upaatvilelig for en stor Del Forstyrrelser og Blandinger af forskjellige Ordformer ligesom i Græskten, (hvorom se Dr. Blochs større Græske Grammatik af 1803, fra 130. til 154. Side). Vel har visse Ord med en bestemt Selvlyd måske skedsse forandret denne på en vis Måde *), hvilken ikke bestemmes af Selvlyden allene, men ogsaa beror meget på de nærmeste Medlyd; men naar denne Lighedsregel overtrædes, er det et temmelig sikkert Tegn på at forskjellige Ordformer ere blandede; ti ofte finder man visse Tempora, ofte Navneord dannede af slige ubrugelige Former; ja saare ofte, hvilket er det ubdrageligste Bevis, Formen selv vedligeholdt i et eller andet af de mange beslægtede Sprog, f. Eft. overensstemmende med draga, drægt, dró, dreginn, har upaatvilelig den ældste Form af slá været (slaga, slægt), sló, sléinn; her har man Partis. sléinn og Navneordet slag (et Slag) af Formen slaga, og denne Form selv har man ganske uforstyrret i det tyske: schlagen, schlägt, schlug, geschlagen, lig

*) Maaſke det ſamme turde have været Tilfældet i Græſken, ſå man ikke altid fulds antage en ny Form, hvor der var en ny Vokal, men blot hvor der var en Afvigelse fra de regelrette Selvlydsforandringer, der maaſke kunde henføres til viſſe Klaffe, ligesom i de nordiſke Sprog.

tragen, trågt, trug, getragen. Af Formen *slá* er derimod Præsens *slæv* og Navneordet *slátt* (Slæt). Endelig finder man og denne Form næsten overalt uforstyrret i det danske Saa, *slæv*, *sløg*, *slæet*. At man af flere analoge Ord virkelig har haft deslige Former, skjønt de nu ikke findes i noget Tempus, sees af analoge Navneord, f. Eft. ligesom *slátt* af *slá*, er uden Tvivl drátt (Dræt) og blátt (Latter) komne af andre nu ubrugelige kortere Former, og ikke af *draga* eller *hlæia*. Men Udførelsen af dette vilde dels være for vidtsæftig, dels hører den egentlig til den grammatikalste Etymologi, og ikke herhen, hvor det kun er om den brugelige, eller i det mindste i Sproget forhandenværende, Flexion at gjøre.

56. §. De fleste Ord af anden Konjugation ere Intransitiver, og mange af dem svare til Transitiver, der gaa efter første Konjugation; eller om de end betyde en Gjerning, der har en Gjenstand, saa betyde dog de andre tilsvarende at lade en anden gjøre denne Gjerning, og ere altsaa endnu mere transitiviske; og dette er uden Tvivl den naturlige Grund i Sproget til disse Forandringsmødets Adskillelse. Til Eksempler kan følgende tjene:

litia sitte	setia sette
liggia ligge	leggia lægge
springa springe (itu)	sprengia sprænge
risa stå op	reisa reise (op)
hánga hænge (3: være hængt)	heingia hænge (op)
hlaupa springe	hleypra lade springe

falla falde	fella fælde
dreka drikke	dreka drukne (en)
sofa sove	sofa (ell. soefa) dyppe i Svov.

Af disse her opstillede sees tillige de sædvanligste Overgange. Men mange af de saaledes til hinanden svarende Ord af de tvende Forandringsmøder ligne hinanden fuldkommen i Infinitiv, men ere forskellige i den hele øvrige Formforandring og Betydning; og deres Infinitiv ere ogsaa ofte forskellige i de andre beslægtede Sprog, hvilket kan tjene til at bestyrke det, i forrige § fremsatte, om forskellige Ordformers Blanding i de nordiske Sprog ligesom i Græken. Eksempler ere:

brenna	brennr	brann	brunninn	∴ ardere
brenna	brenniþ	brenndi	brennde	- urere.

I Svensken hedder det første brinna, det sidste brenna. Ligesa forholder det sig med de tvende islandiske Ord renna (vann) og renna (renndi); de adskille sig i Betydning ligesom hlaupa og hleypa. De danske Ord rinde og rende svare vel begge til det første af disse, men viser dog at to forskellige Former har havt Sted.

soekva	soekt	soct	soctinn	∴ synke
soekva	soekvir	soctti	socttr	- sænke
sleppa	sleppr	slapp	sloppinn	∴ evadere
sleppa	sleppir	sleppti	slepptv	- emittere.

Her finder man atter i Svensken to forskellige Former ogsaa i Infinitiv, nemlig skippa til det første, og slappa til det sidste. Overalt er det svenske ubestemt af alle nordiske og beslægtede Sprog; det

er mest bestemt og nøjsagtigt i den anden Konjugation, og hvor Gjæringen best har sat sig. (Se Botin, 94. §).

57. §. De upersonlige Gjærningsord adskille sig blot deri fra de personlige, at man kun tænker paa Virkningen, uden at tillægge noget bestemt Subjekt den; man bruger derfor disse Ord blot i den tredje Person, enten uden Stedord, eller med *pat* eller *hvar*, ligesom i Danskten, hint naar de staa i handlende, dette naar de staa i lidende Form. I Formforandring adskille de sig i øvrigt slet ikke fra de personlige, som man bruger paa samme Maade, f. Eks. *pat* dagat det dages, *pat* kvøldat aftnes, *nåttat* bliver Nat, *pat* skodt er voradt det skede da det blev Foraar, *pat* rignit regner, *sniåvat* sneer, *pat* ber vid det hender sig, *pat* fer allvel det gær meget godt. I Imper. bruges disse Ord selden eller aldrig.

Deponentia ere i Islandstien kun meget fæ, og have i deres Formforandringer intet ejendommeligt, men gaa ligefrem som Passiver af den Forandringsmaade og Klasse, hvortil de henhøre, f. Eks. at andast at ds, efter den første, hrædast frygte, dirfast fordriste sig til, efter den anden Klasse af første Konjugation.

Hjælpeordene.

58. §. De Hjælpeordene ikke ved egne Ender eller Formforandringer kan udtrykke mer end to Tider, nemlig Nutiden og en Fortid, men mange

andre Tidbestemmelser i Handlingen alligevel er nundgæmelig nødvendige, så betjener man sig her af Hjelpeord, med hvilke man omskriver de manglende Tider. På en vis Måde kunde alle de Verba fals des Hjelpeord, der ikke selv udtrykke en fuldstændig Gjerning, men kun en Bestaffenhed eller Måde, på hvilken den Handling, som Hovedordet udtrykker, foretages. Sådanne ere da i Islandskten, som i andre Sprog, mange: eiga, taka, ætla, hlyóta, mega, ere de fornemste, ti ihvorvel de undertiden udtrykke en fuldstændig Handling, nemlig naar de stå allene, så blive de dog i Grunden blotte Hjelpeord, så ofte de stå i Forbindelse med et andet Gjerningsord, f. Eks. þú átt *) at gjöra þetta þegar, du har at gjöre dette straks; taka at vora, begynde at blive Forar; taka at heria, begynde at plyndre; hann ætlar at fara, han tænker (har i Sinde) at reffe; þú hlytr at gjöra þat, du far at gjöre det, du må gjöre det; ef svo mætti at bera, dersom det kunde hände sig.

De egenelig så kaldte Hjelpeord bruges ligeså vel, naar de stå særskilt, til at udtrykke et selvstændigt Begreb; Grønden er altså ikke så let at fastfætte, ti Forstjellen er blot, at hine bruges mest som egne Ord, disse mest som Hjelpeord. Imidlertid kunde de egentlige Hjelpeord måske fastfættes til de fem: munu, skulu, hafa, vera og verda. De to

*) Heraf der angefte ought, som man plejer oversætte ved þó.

første danne Futurum; de to følgende især Perf. og Pluskv., skjønt vera ogsaa bruges i andre Tidsformer; de to sidste, nemlig vera og verda, danne den lidende Form.

59. §. Deres Formforandring er omtrent lig de regelrette Forandringsmøder. Hafa går efter den anden Klasse af første Forandringsmåde saaledes: hafa, hest, hafdi, hafdr. Manu og Kula følge sammes tredje Klasse. Verda går som hverse efter den første Klasse af anden Forandringsmåde, verdr, vard (urdu), yrdi, ordinn. Kun Ordet vera afviger noget, og da det forekommer saa hyppigt, fremsættes det her fuldstændigt:

Infinitiv.

Præsens,	at vera
Partis. Præs.	verandi
Præt,	verit

Imperativ.

Enkt.	1.	veri	Pl.	verum
	2.	vert		verid
	3.	veri		veri

Indikativ.

Præs.	Enkt.	1.	em	Pl.	esum
		2.	ert		erud
		3.	er		eru
Impf.	Enkt.	1.	var	Pl.	vorum
		2.	vart		vurud
		3.	vat		vuru

Konjunktiv.

Pres. Conj.	1. sé	3. séum
	2. sért	séud
	3. sé	séu
Impf. Conj.	1. væri	3. værum
	2. værit	værut
	3. væri	væri.

Utrum og skulu bruge ikke noget af de andre til at danne de manglende Tider. Hafa bruger sine to til Futuret: skal hafa, mun hafa; Perf. og Pluskvampf. danter det af sig selv: hefir hafa, hafdi haft. Vera danner ligesaa Perf. og Pluskv. med hafa: hefir verit, hafdi verit, og Fut. med mun og skal: mun vera, skal vera. Verda bruger et og var ordinn i Perf. og Pluskv., men i Futur. mun og skal, ligesom de andre. Ingen af dem bruges i lidende Form, undtagen hafa, dog aldrig naar det står som Hjelpeord.

69. §. Med disse Ord og Infinit. eller Partis. af andre Verba dannes en hel omstreven Foradringsmåde (conjugatio periphrastica). De fornemste af de Forbindelser, hvori de pleje at bruges, overføres af følgende:

ét em at elsta	ét verd elstadr
ét var at elsta	ét vard elstadr
ét hefir elstaf	ét em elstadr
ét hafda elstaf	ét var elstadr
ét hefir verit at elsta	ét hefir verit elstadr
ét hafda verit at elsta	ét hafda verit elstadr

Ét mun elsta	Ét mun elstast
Ét skal elsta	Ét skal elstast
Ét verð at elsta	Ét mun verða elstadr
Ét varð at elsta	Ét skal verða elstadr.

Af ovenstående Indikativer dannes let de andre Røder og Tider, s. Efs. ét sé at elsta, vera at elsta, verða elstadr, o. s. v. ét em at ... betyder: jeg er i Færd med, jeg er ved at; udtrykker altså det egentlige bestemte Nutidsbegreb, men verða at ... udtrykker omtrent det samme som Latinernes Gerundium man sær at. Glistá at udtrykker en stærkere Nødvendighed.

Man bruger ogsaa tit búinn (færdig) til at om- skrive Perfekt og Pluskup. saaledes: ét em búinn, var búinn, hefi verið búinn, hafda verit búinn at elsta.

Om Personernes Endelser.

61. §. Egentlig har Konjunktivets Endelser blot deri været forskjellige fra Indikativets, at hine havde altid Selblyden i, disse i alle Flerets. Endelser u.

Præs.	um	i	im
r	ut	ir	it
r	u	i	i
Impf.	um	i	igt
te t	us	ir	it
t	u	i	i

Disse Endelser findes hyppig saaledes hos de gamle i Heimstringta, Njala, saasom: vér tatin, nefn

im; tælim, mættim, nefndim, þér megnú o. m. fl.; men da de dog ikke findes ganske allene saaledes, og da man i de nyere Tider sjelden eller aldrig finder dem saaledes brugte, saa er i de opstillede Eksempler Endelserne anbragte efter det som forekommer undertiden hos de gamle, og almindelig hos de nyere.

Endelsen a og u i første og sidste Person af Imperf. findes ogsaa baade i gamle og nyere Tider hyppigen brugte i Konjunkt., f. Ekf. hefda, hefdu; mættu, mættu; temda, temdu.

Da Endelserne ikke kunne nøje adskille alle Personer, sættes oftest de personlige Stedord hos, især i ubunden Stil. Ved Hjælp af disse adskilles da og Totallet fra Flertallet i de to første Personer: við tókum, vér tókum, þið tókut, þér tókut. Ved den bydende Måde sættes de bag efter, og, især naar den anden Person er et Enstavelsesord, plejer dens Stedord þú, forandret til tu, at hænges ved Enden af samme, f. Ekf. viltu, ertu, skaltu, (for vilttu o. s. v., da en dobbelt Medlyd ikke kan udtales efter en anden Medlyd i samme Stavelse). Men Imperativet især bruges næsten aldrig i anden Person uden at tu hænges til, som: brenntu, elfta-tu, temtu, gættu gæ! síátu se! (ecce). Nyere Sprogkunstlere have ikke villet erkjende denne ældgamle savelsom ny Brug, men skrevet det som to Ord: vilt þú, gætt þú, hvilket neppe er rigtig, thi det vel maafe er Oprindelsen til htu Form.

Naar de personlige Stedord komme til at stå bag ved Flertallets Former, plejer undertiden m og r at bortfalde af Flertalsendelserne; ja disse findes un-

fortiden bortkastede, om end Stadordene blot underforstodes, s. Eft. nu skulu vid, vér; tak! þid, þér; fát mér for fát mér (kaster mig). Men dette iagtages sjelden hos de gamle sels, og næsten aldrig hos de yngre.

Om Partispyernes Formforandringer er talt forhen under Tillægsordene. Deres Brug hører til Ordspønjingslæren.

Om Småordene.

62. §. At opregne her hvorledes **Þiðordene** (adverbia) inddeles, vilde være overdudigt; disse Klasser ere naturligvis de samme i alle Sprog; og at opstille alle de enkelte Þiord, vilde dels blive for vidtløftigt, dels hører det en Ordbog og ikke en Sproglære til. Hvorledes de dannes af forskjellige Ordklasser, hører under følgende Afdeling. Her, hvor det blot er om Flexion at gjøre, bliver da kun tilbage at anmærke, at mange af dem, og især de, der komme af Tillægsord, og endes på a, modtage Gradforandring ligesom disse. Den almindelige Endelse er da i den sværeste Grad ar, og i den stærke est, s. Eft.

opt (ofte)	optar	optast
sida (sjeldt)	sidar	sidast
höfðingliga (førstelig)	höfðingligar	höfðingligast
títt (hyppigen)	tíðar	tíðast
fallðan (sjelden)	fallðnar	fallðnast.

Adskillige ere uregelrette, hvoraf de vigtigste ere:

fram	fremr	fremst
leingi	leingr	leingst
vel	betr	best
illa	verr	vest (verst)
litt	(minnr midr	minnst
mist	meirr	mest
glarnan	hellr	hellst.

Noget Noord mangle den første Grad; disse ere omtrent de der svare til de ufuldstændige Tilførsord, (se 87. Side).

63. §. De øvrige Ordklasser, nemlig Forholdsord (Præpositioner), Bindeord (Konjunktioner), og Udbræksord (Interjektioner) modtage slet ingen Formforandring, med mindre de gaa over til en af de forrige Klasser; hvad der altsaa bliver at bemærke om dem, maa søges under Ordenes Dannelse og deres Anvendelse i Talem.

Tredie Afdeling.
Orddannelsen.

Dens Bigtighed og Inddeling.

1. §. Læren om Ordnes Dannelselse udgjør en sære vigtig Del af Kundskaben om et Sprogs Indretning, og her er det især man skal søge Sprogets indvortes Fuldkommenhed. Flexionerne kunne undværes, og udtrykkes ved Smaord, ved Stillingen af Ordene, og paa flere Maader, hvorvel ikke med lige Beseemhed; men naar Sproget tilbage i at danne ny Ord, er intet andet Middel end at indstikke barbariske Ord af allskens fremmede Sprog. Men det gik ikke sjelden med de fremmede Ord, som med de fremmede Folk, der indkaldes; ofte beholde de deres Egenheder, og anse aldrig det ny Sted for deres rette Fædreland; ofte trække de flere og flere ind efter sig, og tilsidst fortrænge og undertrykke de indfødte. Ved Forblanding med fremmede Sprog vinder vel en Del enstydige Ord, undertiden adskille disse sig ogsaa i Betydning, naar Gjæringen efterhanden sætter sig; men ~~for~~ er der dog som oftest ingen Grund i Ordnes Natur, hvorpaa denne Adskillelse beror; der er ingen Trængsel at følge med Forstanden, hvorved man af Ordene selv kunde ledes til at vide, dette maatte have denne, og hint hin Betydning, f. Eks. hvorfor Bogstavering skal gjælde om Skrift, og Stavning om Læsning, gives der

neppe nogen Grund til i Ordene selv; men ved det islandfke Stafafertning og Stafan ser enhver straks, at hin Betydning ligger umiddelbar i det første, denne i det sidste. Fremdeles får man, ved at laane af fremmede Sprog, uformærkt en stor Mængde Stammeord, som slet ikke stå i nogen Forbindelse med Sprogets øvrige Dele, men må huskes for sig selv; dette er en ny Hindring eller Byrde for Forstandten, der altid anstær at opdage Forbindelser, og at støtte sig ved disse; f. Eks. enhver islandf Bondé gjør sig uden Møje et temmelig klart Begreb om halastiarna, men neppe gjør en dansk Bondé sig et ligeså klart om en Komet; ti i denne Lyd ligger slet intet Begreb for danske Øren, intet hvorfor det just betegner saadan en Ting mer end enhver anden. Ved hvert fremmet Ord må man bebyrde Husommelsen på ny, men de indenlandfke forstær straks uden Byrde og Møje. Desuden har fremmede Ord den skadeligste Indflydelse på Almuens Læselyst og Almenoplysning; ti det er jo ikke mueligt at forstå sligt Bladingsgods uden Kundskab i fremmede Sprog, og hvovil forlange det af Almuen? Men uden at kunne forstå med Lethed, er det neppe at vente, nogen læser med Lyst; langt mindre anstær sig de Bøger, eller interesserer sig for de Ting, der saaledes afhandles. Skal nu den forhåndenværende Ordforraad bruges med Valg, og skal de ny Ideer udtrykkes med forstæelige indenlandfke ny Ord, da er det nødvendigt at de første bruges overensstemmende med deres Natur, og de sidste dannes efter samme Lighedregler som de gamle; ti Lighed er det eneste-

Middel, ved hvilket man kan forbinde et rigtigt Begreb med et ikke før hørt Ord. Sprogets Love for Orddannelsen ere altsaa ligesaa vigtige, som de for Formforandringen; dog især for den indfødte og for Skribenten. Det er disse Regler, som Digter og Grammatiker aldrig nogensinde må overtræde, hvis de ikke ville fordærve deres Sprog, og gjøre deres Udtryksmåde uforsigelig; ja enhver Forfatter må iagttage dem, naar han vil skrive et rent, rigtigt, bestemt og skjønt eller indtagende Foredrag; og selv for Fremmede, der lære et Sprog, er det vigtigt; thi herpaa beror jo de fleste Ords Betydning, saavel som Smaaforskjellighederne imellem meningslignende Ord. Man må belæse Hukommelsen paa ny for hvert enkelt Ord, naar man ikke en Gang for alle mærker sig det almindelige, hvorunder de enkelte Tilfælde kunne henføres, hvorved Forbindelse og Overført tilvejebringes. Det synes altsaa omtrent ligesaa dårligt at udelade dette Afsnit af Sproglæren, som om man, isteden for at henføre Ordene til visse Ordklasser, og disse igjen til visse Forandringsmaader, heller vilde under Læsningen lære den særskilte Betydning af hvert Ords enkelte Endelser for sig.

2. §. Orddannelsen kan ske paa tvende Maader, nemlig ved at aflede og ved at sammensætte; af disse har Afledningen mest Overensstemmelse med Formforandringen. Grændsen imellem Orddannelsen og Formforandringen er vel ikke saa bestemt afpælet, at man jo ofte finder hvad der i et Sprog hører til hin, i et andet Sprog at høre til denne, ja endog stund

dum i et og samme Sprog finder begge brugte ligegyldig til at udtrykke den samme Tanke; imidlertid er dog Hovedforskjellen at ved Formforandring får Begrebet en speciel Bestemmelse, ved Afledning bliver det til et andet beslægtet Begreb; ved hin udtrykkes et særegt Forhold, hvori Begrebet står til de øvrige i Sætningen, ved denne et ganske eget nyt Begreb, som står i et vist Forhold til Grundbegrebet. Det er ogsaa ingenlunde alle Slags Begrebsforandringer iflæg, der udtrykkes i Sprogene ved Afledning, men ligesaa bestemte Urter deraf, som det er visse Klasser af Begrebsforholde, der udtrykkes ved Formforandring, skjønt begge Dele i forskjellige Sprog kunne være meget forskjellig.

Om Afledningen.

3. §. Afledningen går ud på enten at forandre Ordene til en anden Ordklasse, f. Eft. at gjøre Tillægsord eller Gjærningsord af Navneord, og dette sker ved at omstifte Ordets Selvlyd, eller sætte noget til Enden af det, eller begge Dele tillige; eller og den går ud på at forandre Rodordets egentlige Betydning, og dette sker især ved Tillæg i Begyndelsen af Ordene. Det første har visse Endelser efter hver Ordklasse, som Ordet skal gå over til; men det sidste bruger de samme Stavelse uden Forskjel på Ordklasse, eftersom den selvsamme Forandring af Betydning kan tillægges Ord af forskjellige Klasser; f. Eft. Begrebet om en Vanskelighed kan både sæses til et Tillægsord og et Gjærningsord, altsaa bliver den Stavelse, der udtrykker samme, ogsaa

brugt i begge Tilfælde, saasom: tørkønde vanskelig at kjende, at tørtryggia at mistvilde, eller sætte Mistillid til. Forstavelserne maa folgelig afhandles under et, men Endetillæggene afdelte efter de forskjellige Taledele, hvortil Ordet ved dem går over.

Forstavelserne.

4. §. Noget Forstavelser give Ordene en nægtende, forbærende eller modsat Betydning:

O har 1) en nægtende Betydning, ligesom vort tilsvarende u, f. Eff. ókunnr ubekjendt, ómialkr stiv, hård, ólæs som ikke kan læse, ogsaa ulæselig, ómissandi umisselig, ófirinn ikke valgt, óhóf Umædelighed, ófrelsi Ufrihed, ómaka besvære, ópyrrast oprørs, blive urolig, ósaldan tit; dog bruges det i denne Betydning især foran Tillægsord og de der igjen dannes af disse; 2) giver det Ordene den modsatte Betydning, undertiden ogsaa et forbærende Begreb, f. Eff. ógiaefa Ulykke, ófridr Krig, órád forkjert Anslag, óbæn Forbandelse. Dette bruge Islænderne ved utallige Navneord, hvor vi i Danstien ikke kan bruge u, men maa omskrive det.

Mis har dels samme Betydning som det foregaaende, f. Eff. misjafn eller ójafn ulige, misfáttir eller ófáttir uenig, misþyrma mishandle, (þyrma skane, behandle vel), misþóknast mishage; dels har det to ejendommelige Bemærkninger, nemlig 1) af en Fejl, noget urigtigt, f. Eff. mismælt lapsus lignæ, mistekt Fejlstagelse, misbrúka, misminni lapsus memoria; og 2) af en Forstjæl, især Tidsafstand,

f. Efs. misstór utige stór, mispauði kaldes tvöendes Dóð, nær den ene overlever den anden, misfari tvöendes Rejse til samme Sted, nær de ankomme til forskjellig Tid.

Van. medfører dels Begreb om en Mangel, f. Efs. vansærr ikke stærk nok (ikke Tingen væssen), vanheilsa dærligt Helbred; dels af en Urigtighed, f. Efs. vantrú (egentlig en vrang Tro, dernæst og Vantro, som ellers heder ótru), vanskylgi dærlig Bistand, vangætsla Uvæpaffenhed, vanvirða vanære, bestjamme.

For. giver 1) egentlig Ordene en Betydning af noget forkjert eller uheldigt, f. Efs. forbod Forbud, fordæma fordsomme, forbæn Forbandelse, forgistra forhælse, forsending er farlig Rejse (som pålægges en i Hæb at han vil sætte Livet til); 2) af fær, for eller foran, säsom: forfadir Stammefader, formodir Stammemoder, forspært som kan spæ, For máli Fortale, forsiáll forslynlig, forsigtig, forsoara, forseti Præsæs, Forráð Kommando ober, fortala Overtalelse, forvindis með Vinden; 3) et intransitivt Begreb, eller i det mindste et Slags værmere Henpegen på Subjektet; säsom: foreyðsla Ddelægelse, Undergang, forleinging Længsel, formerkia fornemme, formyrkvan Formærkelse. Sjelden eller aldrig bruges det som det danske for, uden at lægge nogen ny Skattering til Begrebet, f. Efs. forsge auka, forbedre betra, forstörre stærka.

Tor. betegner en Vanstælighed, f. Efs. tornæmtungneimmet, torvellur vanstælig, torfari en farlig

eller vanstelig Færd, tortyna ombomme, torténde
vanstelig at fænde.

Or. (eller Or.) *) udtrykker 1) en Frafskillelse,
f. Eff. ordami res exemplo carens, ørviti affindig,
ørvann som er uden Haab, ørvanta fortvovle, ør-
lendis eller erlendis udenlands; 2) en Yderlighed,
eller høj Grad, f. Eff. ørmikill meget stor, ørmidør
meget smal, ørstuttr meget fortvovende, ørgamall
ndlevet, heraf Fætten Ørgélmir eller Ørgémlir
(= senex, den som har levet længe, ikke antiquus,
den som har levet i gamle Dage, eller i de ældste
Tider; ti gamall bruges blot om Levetid, forn der-
imod blot om Oldtid).

Var, en gammel Afledsstavelse, som forekommer
sjelden; den har samme Betydning som van, f. Eff.
vargéfinn eller vangéfinn slet gift, gift under sin
Stand, varla neppe (for varliga).

*) Den er uimodsigelig oprunden af Drap. úr, = af,
fra, udaf, som i de ældste Tider skreves or, men
senere enten úr, som blev den brugelige Form,
eller ur, hvilket man siden efter Udtalen har skrø-
vet ør, og endelig tilsidst gjort til er, ligesom
man både siger gípra og giera, smíør og smier.
Dette sees endvidere deraf, at man dels i de andre
nordiske Sprog, dels i Islandsten selv, har brugt
denne Afledsstavelse iflang med af og út, f. Eff.
ísl. ørgamall og afgangall, sv. urgamal og ut-
gamal; sv. ursprung, dansk Udsprung, o. s. v.

Sol uden Tvivl af Udrabsordet svet; s. sy, tvi, forekommer neppe uden i solvirda forhøne, bespotte, og de heraf dannede.

5. 5. Andre Afledsstaveller udtrykke en Udstrækning, Indskrænkning i Rum og Tid, eller og en vis Grad:

All og all; begge komme af Tillægsordet alle omnis, men adskille sig saaledes i Betydning, at hint betyder alt, dette derimod meget, f. Ets. almáttugr almægtig, algjörur fuldkommen, alheill fuldkommen frítt, alkunnugr enhver bekendt, alvæpni fuld Rustning, alvitr alvis, almenningr Publikum — allmikill meget stor, allmisjafn meget ulige, alltrur meget tro, allvitr meget viss, allvida vidt og bredt, allvalldr Konge, Enehersker.

Oft findes i mange forskjellige Stikkesler, saasom: ofr, afr, afar, ofa, men betragtes i sa Fald maafe snarere som et selvkændigt Ord i Rom. eller Genit. Betydningen er formeget eller saare meget; Formen of har altid hin Betydning, de andre have undertiden denne, f. Ets. ofmikill for stor, ofviki Despoti, Tyranni, ofdt Gradseri, ofdryektia Drukteskab, ofsnemma for tidlig, ofsvæktia forfølge, ofræsti Overmagt, afarlostir Boldsomheder, afaryrdi store Ord, Skjældsord. Formen afar med Tillægsord betyder næsten altid en høj Grad, f. Ets. afarbreidr meget bred, afarreidr meget vreb. Ved denne Stavelse, som bruges i utallige Tilfælde, danne Is. lænderne mange Ord, som vi maa omskrive vidtløst i Dausten, f. Ets. ofkvænni, s. det at Konen har

Magten i Huset og Myndighed over Manden; Alle er rikt offvænni heder Ordsproget. Endnu et Eksempel giver det bekjendte sære kraftige Udtryk af Einar Lambestjelver: Ojjarl, ofjarl föstri minn! For stor en Jarl, for stor en Jarl min Fosterson!

Jösl. (svarer til det tykke viel, og heraf have Jösl. fleiri og flestr) tilkjendegiver en Mængde, f. Ets. fjölmennr mandstærk, folkerig, fjölbbyggdr stærkt beboet, fjölvarr meget forsigtig; ofte har det og en forværrende Betydning, fjölordr og fjölmæstr, som siger mer end han burde, fjölkunnugr som kan helpe, fjölkyngr Eroldom. Det modsatte udtrykkes ved Sammensætning med fárr paucus, f. Ets. fámennt, fákunnt : vanfundig.

Forresten have Islænderne, ligesom vi, en stor Mængde Smæord, hvorved de forstærke Begreberne, uden at man egentlig kan kalde det Afledning, f. Ets. dálitill lille bitte, sárkalldr bidende kold, bisna vel, geysr hagligr grumme kånstig, nyttig, furdu, illa, spánnhr splinterny. Dárr og fárr ere Lillægsord; det sidste bruges temmelig hyppig i Sammensætning til at forstærke Begrebet, og svarer til vort sære, der synes at være et Bivord dannet deraf, ligesom giærne af giarn, vide af vídr, ilde af illr.

St. betyder uafbrudt, bestandig, f. Ets. sífella en uafbrudt Række, sífelldr uophørlig, uafbrudt, siglansandi bestandig flinnende, símæli idelig Sjensagelse, Vrasen.

Eink. indskrænker Ordet til en vis, f. Ets. einkaleyfi Privilegium, einkahöndlun Monopolium, einkavint en fortrolig, einkamál Aftale i Curum.

Sialld, af *sialldan*, giver Begreb af *Sjælden*, men bruges ogsaa kun *Sjælden*, f. *Efs. sialldseinn* ell. *fásenn* : *Sjælden*, rar, *sialldstundum* *Sjældent*, *sialldseingivinn*, som man *Sjælden* kan have.

6. §. Nogle Forstavelser betegne et eller andet Forhold, eller en Egenkab:

Aud, giver Begreb af *Lethed*, er altsaa lige modsat *tor*, f. *Efs. audvelldr* *let* (at komme af *Sted* med), *audskilinn* *let* at forstaa, *audkénndr* *let* at kjende, *audtrútr* *lettroende*, *audvirdiligr* *ringe* (egentl. *let* at vurdere, modsat *uskatterlig*), *audfenginn* *let* at erholde, *audnæmr* *let* at lære, eller at komme i med; *Audnæm* er ill danskta *heder* *Ordsproget*. Denne Forstavelse danner en stor Rængde *Ord*, som ikke kan oversættes uden *Omstrivning* i andre *Sprog*.

Sam, betyder en *Forening*, *Samling*, *sasom*: *samsáttr* *forligt* *sammen*, *samsfedra* som har *samme* *Fader*, *sammædra* som har *Moder* *sammen*, *samborinn* som er *Fuldsøsten*, *samlendr* som er i *samme* *Land*, *samnefnari* *Generalnæpner*, *samstende* *bestaar*, er *sammensat* af, *samsinna* *bifalde*, *samsfagna* *glæde* sig med de *glade*, *sampinast* *være* med *lidende*, *sambiöda* *stemme* *overens*, *samdægris* *samme* *Dag*. Ogaa denne *Stavelse* bruges i *mangfoldige* *Tilfælde*.

And, eller *önd*, betyder *imod*, og modsættes *undertiden* *for*, *sasom*: *andvidri* *Modvejr*, *andstyggt* *modbydelig*, *andspánis* *lige* *over* *for* og *modvendt*, *andsvar* *Gjensvar*, *andstreymis* *imod* *Strømmen*, *modsat* *forstreymis*, *öndverdr* *modvendt*, *forrest* i

Spidsen, endvegi det hæderligste og øverste Sæde, (som vender lige imod Døren).

Frum: betyder først, oprindelig, siger altså mere end for, såsom: frummódir første Stamme-moder, frumgetinn førstefødt, frumsmid Original, frumrit originalt Skrift.

U'r: findes i de ældste Lævninger som et selvstændigt Ord; det bruges kun sjælden i Sammensætning; Betydningen er tidlig, såsom: árborinn tidlig født, árdegis arle, árvafr arvagen (morgendulig), árta arle (for årliga).

Sld: betegner silde, men bruges ikke meget; Eff. ere: sídbúinn som sent eller silde bliver færdig, sídfenginn som sæes silde, sídborinn síldig født.

Endr: igjen, f. Eff. endrgiallda gjengjælde, endrlífga bringe til Live igjen, vederfærge, endrbót Reformation, endrgétning Igjensfødelse, o. m. fl.; men endr findes og som et eget selvstændigt Ord.

7. §. Her kan endnu mærkes nogle Begyndelsesstavelser, som findes hos Stedord og Viord, og bestemme disses Betydning:

Fr: begynder hensørende og spørgende Ord, såsom: hver hvem, hvílket hvordan, hvor hvor, hvad, an hvorfra, hvornug hvorhen, hværkin hvorledes.

S: eller S: danner de svarende Ord, der angår eller henhøre til den talende Person, f. Eff. Áfr sådan, svo således (på denne Måde), hér her, hédan herfra, hinnug eller hingat herhen.

P: danner de svarende Ord, der henføres til en fjerde Person eller Ting, såsom: hvílket deslige,

har der, þadan þerfra, þannug eller þangat þerhen, þannin saledes (paa den Maade).

U er nægtende, men bruges neppe uden i de Ord neinn, som, med ecki foran, betyder slet ingen, og nei tilligemed de deraf dannede.

Endetillæggene

ere mangfoldige, men tillige forskellige efter de forskellige Ordklasser, høortil Ordet ved dem gaar over.

Navnordenes Afledningsendelser.

8. §. Følgende betegne Personer:

si betegner 1) en handlende Person, saasom: Ryti Skytte, vatsberi Vandmanden, bresberi en Post, herstidri General, hertogi Hertug, Hærfører, leidtogi Ledfager, bani Banemand, asfi Søn (digt.), spelloirki en som gjør Skade, fursti Første, félagi Kammerat, sofki Forræder, rádgisti Rådgiiver, meinsoari Meneder. Herhen høre og nogle paa hugi (af hugr, Du, Sind), der dels betyde et vist Sindelag, dels Manden af sadant Sindelag, f. Efs. fulkhugi en modig Mand, elsthugi Elsker og Eskov, vārthugi Forsigtighed. 2) Landsmandstavers Navne, f. Efs. landi Landsmand, Jamti en Jæmtelænder, Jūdi Jøde, Tyrki Tyrk, Gricki Græker. Herhen kan og regnes Endelserne búi eller byggi, f. Efs. innbúi Indbygger, Siðnbúi Kynd, Tadarbyggi en fra Jæderen i Norge; samt veri, der forekommer meget hyppig, især i Flertallet veriar, f. Efs. Vifveriar Indbyggerne i Digen i Norge, Nordveriar

Nordboer, Komværlar Kommere *), Skipværlar Skibsmand. Måske denne Endelse kunde være oprunden af vera være, opholde sig. 3) Bruges denne Endelse ogsaa om Ting, f. Efs. auki Forsgælle, hiti Hede, daudi Død, flótti Flugt, bruni Brand, uppruni Oprindelse, kulldi Kulde, bogi Bue.

aa betegner ogsaa en handlende Person, men bruges kun sjelden, f. Efs. Kytta Skytte, mannæta Menneſkeæder, hetia Helt. Disse Ord ere ifølge Endelsen alle af Hunksjønnet.

r, saasom: vóttir et Vidne, vórdr en Vogter, smidr Bærkneſter, Håndværksmand. Dette Ord smidr bruges igjen i mangfoldige Sammensætninger

*) Det er besynderligt, at vi saa længe har ſrevet dette Ord med et enkelt m ligeimod Oprindelsen, Sprogets Natur, ja paa en vis Maade imod Ligheden med Tyſken. Det er åbenbart at det er assimileret af den islandske Form, og dette hindrer ſlet ikke Ubleddingen fra Stammeordet Kom; vi have jo Dommer af Dom aldeles overensstemmende hermed. Ogsaa efter al rigtig Udtale foredres et dobbelt m; Tonefaldet er jo det ſelføſomme ſom. f. Efs. i: jeg Kommer, o. fl. Endelig har Tyſken vel et enkelt m i Römer, og dette har maaske forført mange; men det er jo netop en af Lighedenſreglerne imellem diſſe Sprog, at vi ofte have en dobbelt Medlyd og kort Selvlyd, hvor Tydſkerne have omvendt en enkelt Medlyd og lang Selvlyd, f. Efs. annehmen annamme, råumen rømme, råhmen berømme, o. m. fl.

til at udtrykke det tyffe macher, vort mager, ja endogaa mere udstrakt, f. Efs. Røsmidr Skomager, Røptasmidr en som skjæfter Beværer eller deslige, Røpasmidr en Skibsbygger, ritsmidr en Skribent, jærnsmidr en Smed, gullsmidr en Guldsmed. Herhen kan ogsaa regnes Endelsen nautr en Staldbroder, f. Efs. førnautr Rejsesælle, legunautr Sovekammerat, møtunautr Spisebroder, rådunautr en Kollega (af samme Rød). De allerfleste Lings Navne af Hønfjønnet have ogsaa denne Endelse, f. Efs. hestr, hundr, dømr, knistr.

ir, f. Efs. læknir en Læge, hirdir en Hyrde, lagabætir Løbforbedrer, o. fl. Ogsaa denne Endelse bruges om Ting, f. Efs. mællir Mæl, missir Løb, léttir Lettelse, o. fl.

ari forekommer meget hyppig til at betegne den handlende Person, og svarer til sv. are, danskt og tyft er, f. Efs. skapari, lesari, dømar, prentari Bogtrykker, málarí Maler, sv. målare; sjeldnere bruges denne Endelse til at udtrykke Landsmandskaber, f. Efs. Brimari en Bremer; undertiden bruges den om Ting, f. Efs. pundari en Bismar, fiállari en Kjælder.

andi bruges meget hyppig i samme Betydning (se foran, 34. og 35. Side); f. Efs. eptirfomandi Efterkommer, innbyggjandi Indbygger, lesandi Læser, dømandi Dommer, o. m. fl.

ingt, saasom: erfingi Arving, væningi Røver, mordingi Morder, leysingi Frigiben, høfðingi Tyrke, fødleysingi en faderløs, heidingi Hedning.

Anger betegner 1) en Person, undertiden ogsaa Ting af en vis Betskaffenhed, f. Eft. spektngtr Filofof, málvitrngtr Filolog, lögvitngtr Jurift, andfætngtr Kattipod, nfdngtr Nidding, prithyrngtr en Triangel; 2) ifær dannes herved en for Rængde Landsmandfkabers Navne, f. Eft. Orkneyngtr, Farøyngtr, Sudreyngtr, Gydingtr en Jode. Endtes Stedets Naon paa land, da bliver deraf slendingtr, f. Eft. Jslendingtr, Sunnslendingtr en fra Sønderlandet, Sjalsendingtr Sjallandsfar. Dog er det ikke alle Navne paa land, der kunns modtage denne Afledning; ved mange bruger man heller de fortete Former, fom de fleste Folkenaone have i Flertallet, f. Eft. Irland Irar, England Einglar, Solarriki Solar, Danmark Danir; habes ingen faldan fortete Form, eller Ordet ftulde ftaa i Enkeltallet, da bruges helst Tillægsord i Stedet, f. Eft. irftr, þhftr, þhftr, fænftr, danftr, gerztr ruffiftr, en Rufftr, gerztr Ruffterne, af Gardariki Rusland; dog fættes i fa Fald helst madr til, fafom: irftr madr, þhftr menn; undertiden fannensættes Ordet made med Stammeordet, f. Eft. Eingilsmadr eller enftr madr, Nordmadr eller norftr madr.

ūngtr, ved denne Endelse dannes 1) ifær Formiltenavne, fafom: Skjoldūngtr Skjoldung, Ruffūngtr, Sællūngtr, Skandūngtr en fra Skane, en Skaning, brædrūngtr Søftendebarn (paa Faders Side), fystūngtr Søftendebarn (paa Moders Side); 2) ogsaa undertiden Ting, f. Eft. gradūngtr Lyr, priddūngtr, tolfūngtr, (fe Talordene, 94. Side).

Unger danner Formindstelsesord, der, ligesom de med den forrige dannede, 1) ofte udtrykke Slægt-
naabne, f. Eft. Angheligr (af Anútt), Ynglingr (af
Yngvi), Oldinbyrglingr en Konge af det olden-
borgske Hus, Kerlingr en Karolinge (for Kerllinge
af Karl); 2) Formindstelsesord af Naabne paa Ting,
saaom: bækingr en lille Bog (Bjese), verklingr et
lille Bærk, yrmkingr en lille Orm, ynglingr Yngling.

ill bruges kun sjælden, f. Eft. fridill Galan,
bidill Bejler, Frier, Ekill Enkemand.

De fleste af disse Ord bruges og om Hunkjøn-
net; egne tilsvarende Former til Hunkjønnsord har
man ikke mange af, og de, man har, bruges endda
sjældnere. De vigtigste ere:

ra svarer til Hunkjønnsendelsen i, f. Eft. asna
Afeninde, valkyria, gydia Gudinde, vna Veninde,
fridla eller frilla Frille, Ectia Enke.

synia bruges endnu sjældnere: vargynia Mo-
inde, apynia Hunnabe, Ysynia en Gudinde af Aserne.

inna, denne Endelse forekommer, skjønt temme-
lig gammel, neppe hos de mest klassiske gamle Skri-
bentere. Den føjes til Gen. af Stamordet, saaom:
greisainna, hertugainna, lionsinna Lovinde.

ing svarer til Hunkjønnsendelsen ingr, f. Eft.
drottning Dronning, Férlling Kjerling.

Ell en Del af de almindeligste Husdyr o. besl.
har man som i Dansten egne Ord for Hunkjønnet,
Hunkjønnet og Ungerne, ja ofte til endnu flere For-
skjelligheder af dem, f. Eft. syin, þrándr Orus, gøller

Galt, sbr eller gilla Sv, gris; naut Rød, grad-
 ungr, tarst Tyr, piór Stud, sbr Ro, kálfr, fólga,
 o. fl. desl.

9. §. En Gjerning, Handling eller Lidelse be-
 tegnes ved følgende Afledelser:

Rogle Ord dannes kortere end Gjerningsorde-
 nes Infinitiv, eller kunde, om man vil, maafe an-
 sees for Stammeord til Verberne, f. Eft. Kvæl Kval
 (Kvelia), døvl Forsintelse, sbr Rejse, tal Tale, val
 Balg, slag, skot Skud, bød Bud. De, der have
 Selvlyden s, ere af Huntjønnet, de øbrige af Hver-
 kentjønnet.

a, den blotte Infinitiv, der bruges som Nav-
 neord, sasmus: brenna Brændelse, gánga Gang,
 Gaen, plága Plage, pina Pine, villa Fejl, smidia
 Bærksteb, prentsmidia Bogtrykkeroffisin, eiga Ejen-
 dom. Rogle endes vel paa a, men lide tillige en
 Forandring i Ordet selv, især den at e bliver til a,
 og i (j) bortfalder, f. Eft. saga af segia, sala Salg
 (af selia), tala Tal (af telia), krasa Fordring,
 Krav (af krefia), móttada Modstand.

n, f. Eft. athöfn Bestjæftelse (af hafast at,
 s: tage sig for), heyrn Hørelse, spurn Spørgen,
 sögn Sigende, skirn Dab, lausn Løsning, vörn
 Værn, Forsvar, eign Ejendom.

an (eller un), byrian Begyndelse, notkan Be-
 nyttelse, frifsgan Befrugtelse, eggian Opmuntring,
 tilskyndelse, þrællkan det at gjøres til Træl, eller

at trælle, predikan en Præken, verkan Virkning, o. m. fl. Næsten alle Infinitiver kunne saaledes gøres til Navneord.

o eller t, hint bruges efter de bløde og flydende Vædlyd, dette efter de hårde. De foregaaende Endelser synes mere at betegne Udførelsen af en Gjerning, denne mere Virkningen eller det ved Gjerningen frembragte, f. Eft. ferd Rejse, befnd Hævn, hvild Hvile, nefnd Kommission, byggd Bebyggelse, Bøigd, mistekt Fejltagelse, fyrirtekt Foretagende, andagift Andsgave, stærpurst Pengemangel. Denne Endelse bruges ogsaa hyppig til at gjøre Navneord af Tillægsord, f. Eft. vidd Vidde, vinsæld Bennesælhed, smærd Smæthed, stærd Størrelse, hædhøide, byekt Lykkelse. Herhen hører ogsaa den Endelse semd af samr, f. Eft. nytsemd Rytte, stadsemd Stade, o. m. fl.

ing har samme Bemærkelse; Eksempler ere: reffing Straf, Reosfelse, sigling Sejlads, bygging Bøgning, tilhneiging Tilbøjelighed, afleiding Følge, vellysting Vellyst, bevissing Bevis, o. m. fl.

ning bruges kun i meget faa Tilfælde: fyrirgefning Tilgivelse, Forladelse, lagasetning Lovgivning, truarjætning Troesbekjendelse. Alle de, der dannes ved de hidtil anførte Endelser, ere af Hunkjønnet.

ninger som Hankjønsendelse er langt hyppigere, f. Eft. gjørningr, reikningr Regning, snúningr Omdrejelse, tilbúningr Tilberedelse, varningr Være, skilningr eller skilning Forstand.

ning, af Huntj., bruges kun sjælden, f. Eff. tauning det at holde noget hemmeligt, hørmung Sorg, Jammer, hadung Forhænnelse, lausung Let-
fædighed.

sla: útbreidsla Udbredelse, tilbeidsla, vigsla
Dielse, hradsla Rædsel, Frygt, reynsla Erfaren-
hed, o. fl. Disse Ord ere og af Huntjønnet.

sl, dels af Huntjønnet, f. Eff. pist Pinsel; dels,
og det hyppigere, af Hverkenjønnet; men nogle af
disse endes ogsaa paa sli, f. Eff. smyrsl ell. smyrsl
Salvelse, Salve, strymsl Gespenst, o. fl.

slsi, af Hverkenjønnet allene, men bruges i
meget saa Ord, saasom: fængelsi Fængsel, reytselsi
Røgelse.

str, af Huntjønnet: bakstr Bagning, lestr
Ladning, tekstr Jagt eller Jagen; ogsaa denne er
en af de sjældnere Endelser.

madr (nadr), af Huntjønnet, og temmelig hyp-
pig, f. Eff. Ilfnadr Levned, hernadr Tog, Plyn-
dring, búnadr Dragt, sparnadr Besparelse, skiln-
adr Adskillelse, metnadr Anseelse, hsj Rang, trún-
adr Fortrolighed, Postnadr Beføstning, samjafnade
Sammenligning, o. fl.

ord, af Hverkent., f. Eff. metord d. s. f. met-
nadr, banæord Død, loford Løfte, gæford Forlo-
velse, o. fl.

10. §. Navneord, som udtrykke en Egenkab,
Tilstand eller deilige, og altsaa især komne af Til-
lægsord eller andre Navneord, dannes ved følgende
Afsædningstillæg.

ii. Disse kunne være af alle tre Køn, f. Eft. hiti, a Hede, sannsøgli Sandruhed, riki Magt og Myndighed. Om de af Hankjønnen er talt § 8. S. 157. De af de to andre Køn ere langt talrige. Hankjønsordene paa i forveksles ofte med de i forrige § omtalte paa d; hine bruges ikke i Flertallet, men følge de S. 54 afhandlede, disse derimod følge regelen den syvende Forandringsmaade; hine synes mere at betegne den hele Egenkab eller Tilstand ganske almindelig og abstrakt, disse mere en Folge af Tilstanden, en enkelt Ytring eller ligesom en individualiseret Fremstilling af Egenkaben *), f. Eft. prydi Prydelse, speki eller spekt Wisdom, sanngirni og sanngirnd Billighed, ósanngirni Ubillighed, ósanngirnd en Ubillighed. Herhen høre især: 1) de paa semi (af samr), f. Eft. nytsemi Rytte eller, saa at sige, Ryttighed, nytsemd og not Rytte,

*) Vi adskille de samme to Betydninger i mange Ord, skjønt vi kun have een Endelse dertil, f. Eft. Godhed er 1) en Egenkab, og i den Forstand kan det umuelig bruges i Flertallet eller med ubesemt Artikkel, men 2) en Godhedsbevisning, og i denne Betydning kan man meget vel sige en Godhed og Godheder. Det samme er Tilfældet med Glæde, Skjæbne o. s. fl. Man ser altså, at de, der paa disse danske Ord intet Flertal have, saavel som Modpartiet, have begge Ret, og følgelig ogsaa begge Uret.

-Kadsemi: Skabelighed, Kadsemi og Kadi *) Skade,
 Kyssemi Forstand, frændsemi Slægtskab, mistun-
 semi Barmhertighed: 2) vifi, der dels blot beteg-
 ner en Egenskab: rétrovifi. Rettskaffenhed, prettvifi
 Uredelighed, Underfundighed, brekvoist Kæntefuld-
 hed; dels en Videnskab, f. Efs. málvifi Filologi,
 búnadarvifi Økonomi; 3) frædi Kundskab, Videns-
 kab (af fródr) er af Hverkenfjónnet, men bruges i
 Sammensætning af nogle som Hunkfjónsord, af andre
 som Hverkenfjón, f. Efs. malifrædi Geometri, gud-
 frædi Zoologi, stærdafrædi Matematik, búnadar-
 frædi Husholdningskunst, o. fl. — Mange Navneord,
 naar de bruges bagerst i Sammensætning, gaa over
 til Hverkenfjónnet, om de ikke før hørte dertil;
 de tage da et i til i Enden, og forandre Selvlyden
 fra a til e, e til i, á og ó til æ, u til y, f. Efs.
 stormenni Stormand, úngmenni Ungling, gamal-
 menni Olding, middegi Middag, frívellði en Re-
 publik, Danavellði den danske Stat, illgresi Ukrud,
 Þyrrvidri stille Vej, illvirki Udmad, midnætti Mid-
 nat, storrædi stort Anslag, Storbærk, sofkrædi For-
 tæderi, lánglist langt Liv, lauslyndi Ustabighed,
 illyrmi fæle Orme. En Del af de saaledes dannede
 bruges og som selvstændige Ord udenfor Sammen-
 sætning, f. Efs. bæli Bolig, virki Forstandsning.
 Nogle anse dem som Formindskelsesord; mig synes
 de ofte at indeholde et Slags kollektivt Begreb, især

*) Man ser let at der atter er Forskjel paa disse:
 Kadi tænkes med Hensyn til den lidende Person,
 Kadsemi med Hensyn til Tingen.

f. Sammensætning, saasom: fámenni, Kólmenni en Samling af få, af mange Folk, dátabæli Kaserne. Ogsaa af Tillsægsord dannes mange Navneord paa denne Maade, f. Eft. giædi et Gode, bleydi Frigehed, o. m. fl. Herhen hører 1) Endelsen neyti (af neut), som betegner et Selskab, saasom: sþruneyti Rejseselskab, mótuneyti Spiseselskab, o. fl.; 2) dæmi (af dómr) betegner en Egn eller Provinds under en Bestyrelse, dómr derimod betyder Bestyrerens Embede, f. Eft. biskupadæmi Stift, hertugadæmi Hertugdømme, Faysaradæmi Keiserdømme, einvaldsdæmi et Monarki. Denne Endelse søjes til Genitiverne. 3) læti (af látr), f. Eft. réttlæti Retfærdighed, seinklæti Sænderægtighed, síðlæti Anstand eller Sædelighed, ránglæti Uretfærdighed, lauslæti Læsfærdighed. En Endelse, som bruges meget, hvilket og er Tilfældet med 4) leysi (af laus), som danner nægtende eller privative Ord, f. Eft. síðleysi Plumshed, Mangel af Levemaade, sakleysi Usthyldighed, þeckingarleysi Mangel af Kundskab, Ukyndighed, gudleysi Ateisme.

mi, Huntj. Saaledes dannes Navneord af Tillsægsord paa inn; de kunde altsaa maaske inddrages under de forrige. Eksempler ere: forvitni Nysgjerrighed, heidni Hedenskab, Kristni Kristendom, hlíðni Lydighed. Dog og af andre Ord, saasom: nákvæmni Nøjagtighed, beidni Forlangende, umgængni Umgang, viðleitni Forsøg, einlæggi Oprigtighed, ráðvendni Rettskaffenhed.

erni, Hverff. f. Efs. ætterni Slagtskab, midderni Moderfkab, faderni, liferni Levnet, lundarni Sindelab.

indi, Hverff. hardindi hårde Wringer, fannindi Sandhed: (egentlig: noget, som er sandt), réttiindi Ret, drógiindi Drøjselse, hlíindi Varme, Ly, hægindi Bekvemmelighed, líkíindi Sandsynlighed, o. fl. Disse Ord bruges helst i Flertallet. Den foregæende Endelse lægges blot til Substantiver, og betegner det abstrakte Forhold af disse; denne derimod til Adjektiver, og betegner Ting af den Bestaffenhed, som disse tilkjendegive. De Ord, der dannes med hin, ere altsaa at betragte som adjektiviske Navneord, de med denne som substantiviske Tillægsord.

und, Hunkjøn, bruges kun sjælden; Eksempler ere: vitund Vidende, tegund Art, Slags, tíund Tiende.

átta, Hunkjøn, f. Efs. vinátta Venfkab, vedrátta Vejrlig, vídátta Vidde, Strákning, barátta Slagsmaal, o. fl.

usta (asta), Hunkjøn, f. Efs. þiónusta Tjeneste, hollusta Hyldest, orrusta Feldtslag, fullusta Fyldest, o. fl.

ísta, Hunkj., betegner 1) en Egenfkab: bernísta Barnagtighed, samvíska Samvittighed, illísta Ondfkab. 2) Af Landsmandstillægsord paa ístr betyder den Sproget i det Land, ligesom det svenske ísta og vort íten, f. Efs. íslenszka Íslandstén, danska Danstén, enzka Engelsk, grísta Græsk, hebrésta, o. s. fl.

Herben hører Endessen menſka, der tilhøndegiver en vis menneſkelig Egenſkab eller Grilling, f. Eſſ. gødmenſka Gødhed; ſtørmenſka pragtfuld Dørførelſe o. mangf. fl.

estia, Hunkjøn, f. Eſſ. mannoſtia Menneſke, ofreſtia Uhyre, likneſtia Billede (Eſters likneſti), vitneſtia Bitterlighed, forneſtia Oldtid, Hedenſkab, o. fl.

heit, Hverf. Flt. Denne Endelse bruges aldrig i Enkeltallet, og kun i nogle få fremmede Ord, f. Eſſ. friheit Adelskab.

fl, Hank., kun i få Ord, f. Eſſ. vanſi Mangſel, Brak, galſi Overgibenhed, ofſti Overmod, falſi Kulde (f. Eſſ. imellem Venner).

leikr (leiki), Hank., ſv. lef, bruges meget almindelig og udtrykker vort hed, f. Eſſ. Fjarleikr Kjærlighed, fródleikr Kyndighed, mikilleikr Storhed, margvóleikr Mangfoldighed, eginleikr Egenſkab, ſannleikr Sandhed, vedrleikr Vejrlig.

dómr, Hank., Konungdómr det kongelige Embede eller Værdighed, jarldómr det at være Jarl (forſkjelligt fra Konungorſki, jarlorſki), manndómr Manddom, villudómr Kjæteri, ſúkdómr, o. m. fl.

ſkapr, Hunkjøn, ſvarer til vort ſkab, ſaſom: ſtandsſkapr Fiendſkab, dreingsſkapr Zapperhed, Mandighed, hofdingſkapr Tyrſtelighed, o. m. fl. Denne Endelse er kommen af Hvertenkjønnet ſap Sind, Stemning, hvorfor de danſke tilsvarende Ord ſa ofte ere af Hvertenkjønnet.

dag, Hantjon, f. Efs. Dauddagi Dødsmaade (maa ikke forblendes med daudadagr), måldagi efs. skildagi Afford, hardagi Træfning, svardagi Ed, spurdagi Spørsmål, o. fl.

Tillægsordenes Afledsændelser.

II. §. r. Rogle Tillægsord dannes ved blot at sætte r til Stammeordet, saasom: verdr værd, fær færret, fastordr ordholden; men undertiden forandres Selskyden tilfuge, saasom: almennr almindelig (af madr), nhr ny (af nú). Saaledes dannes en hel Mængde af Gjærningsordene, men disse bruges helst i Sammensætning, og have en dobbelt, både en handlende og en lidende Betydning, f. Efs. læsa (af lesa) 1) som kan læse, 2) læselig; fær 1) som kan, er i Stand til at gjøre noget, 2) som kan gøres. Ofte bestemmes hvilken Betydning der menes af Sammensætningen, f. Efs. Fvellsvoæft svønig om Aftenen, þingbærre hard og tung at lide (f. Efs. Skjæbne), farlæggt langt fraliggende, jafn vægt som er i Ligevægt.

ugr (igr): blödugr blodig, verdugr værdig, nádugr nådig, gisfugr adelig, fornem, Fröptuge kraftig, öflugr stærk, mægtig, málugr snaksom. Denne Endelse tilkjendegiver at noget er af en vis Betskaffenhed.

Ligr betegner 1) at noget ligner eller passer til en vis Ting, f. Efs. höfðingligr høfvelig, hermannligr frigerst, farlmannligr mandig, mandlig, reiduligr vredagtig, samiligr sømmelig, greiniligr bø

tallieret, omstændelig; 2) en passivist Muelighed, f. Eft. hendiligr som kan hendes, 6daudligr udydelig, 6brigdiligr ubrødelig, 6byggiligr ubeboelig. Når man ikke ved de korte Tillægsord paa r af Verberne kan bestemt nok udtrykke det lidende Begreb, og når man vil bruge dem uden Sammensætning, da sættes ofte iligr istedenfor r, saasom: bæviligr tælelig, læsiligr læselig, medtæfiligr antagelig; undertiden ere disse dog og af aktivist Betydning, saasom: gagnstædiligr gjenstridig. Mere bestemt lidende ere de, der dannes af Infinit. eller maafe af Præs. Partis. paa anligr, f. Eft. 6fegiantligr ufigelig, 6gleymanligr uforglemmelig, o. m. fl. De Samle lod denne Endelse helst have i foran sig; de Ryere sætte den helst til Genitivet, f. Eft. i Greta Ræmmiligr, nu Ræmmarligr, af Ræmm.

Samt udtrykker som oftest en Tilbøjelighed, saasom: fridsamr fredelig, hefnisamr hævnjerrig, at hugasamr betænkfom, nøtsamr nyttig, røfsamr rolig. Ofte sæses den forrige Endelse til, f. Eft. syndsamligr syndig (utilladelig), nøgsamligr tilstræffeligr, nytsamligr nyttig, o. m. fl.

Låtr udtrykker især Sjælsøgenstaber: mikillåtr stormodig, þacklåtr taknemmelig, réttlåtr retfærdig, o. m. fl.

all, eller ull af samme Betydning, er mindre hyppig, f. Eft. þagall ell. þøgull (ell. fálåtr) 2: taos, svikall bedragerst, sannsóggull sandru.

adr (dr) er egentlig Partispendelsen af Sjerningsordenes første Forandrn., men bruges ofte til

af denne Tillægsord af Navneord, f. Eft. hugade modig, húngradr hungriq, ukrúadr rettroende, Eyniadr oriundus, rafkraptadr elektriff, hærdr hæret, þríhyrindr trefantet, einhendr enhændet.

inn, egentlig Partisipendelsen af Gjerningsordenes anden Forandringsbude, der bruges lige som den forrige: Kristinn, heidinn heidensf, hfdinn lydig, idinn flittig, heppinn lykkelig; o. m. fl. — Undertiden betegner den en Materie (svarende til det tyffe ærn), saasom: steininn, flskrinn, gylinn.

andi, den aktiviske Partisipendelse, udtrykker en passivisk Muelighed, saasom: ómissandi umistelig, óteliandi utallig, ógleymandi, o. m. fl.

str udtrykker især Landsmandskaber, saasom: islenzkr, danzkr, enzkr eller englezkr, iskr, norzkr, sudreyzkr, hollenzkr, útlenzkr udenlandsk, helvözkr Helveds, bernzkr barnagtig, heimzkr dum. Undertiden sættes nezkr til Stamordet, saasom: jarnnezkr jordisk, himnezkr himmelsk, tyrknezkr, sarnezkr sarskift, eystnezkr estlandsk. Ofte dannes disse Tillægsord ikke af Landets, men af Folkets Navn paa veriar, og faa da den Endelse verzkr, der dog og undertiden bruges uden at Folkenaavnet endtes paa veriar, f. Eft. víkverzkr fra Vigen i Norge, nordverzkr nordisk, þhdverzkr eller þhzkr tyff, romverzkr rommerisk, samverzkr samarisk, luttverzkr luttisk. Denne Endelse findes aldrig med i foran hos de Gamle, og endnu bruges dette kun i Rødsfald i nogle faa Ord, der synes stæbende og tyffagtige, f. Eft. gotisk heder gautzkr, egyptisk egyptisk, hebraisk hebræisk,

altsaa heller skrenzte end syriske, heller kældlige end pøetiske, o. desl.

vænn, f. Ets. norrænn nordisk (især norsk), austrænn fra Østen, vestrænn, sudrænn, skatrænn som er fra Sjergene.

verdr, beslagtet med tyll værts og dansk vortes, betyder: som vender imod, f. Ets. utan verdr udvendig, øndverdr moddendt, som er i Begyndelsen, austanverdr østlig, ofanverdr som er imod Slutningen eller Enden, o. fl.

øtte udtrykker en vis udvortes Skikkelse: Kringsøtte fredsførmig, høttøtte lugelførmig, røndøtte skræbet, Bolløtte fullet, stordropøtte som er i store Dræber, o. mangf. fl.

leitr (af lita at se) betegner et vist Udseende, saasom: håleitr majestætisk, grimmeitr bister, grænleitr grønagtig (our Habet), o. m. fl.

vænn (af vona have) forenes undertiden med ligr til vænligr, og betyder: som kan ventes, f. Ets. banvænn dræbende, skadvænn farlig, ugvænn frygtelig, ørvænn som der intet Høb er om, geigvænligr frygtelig.

a (i). Disse synes ofte at komme af Genit. i Flert., saasom: sammædra født af samme Moder, gagndrepa drypbød, affinna affindig, ørvita eller ørvitti ude af sig selv, jafnsda parallel (ellers hiá sidanligt).

12. §. Om Talordenes Dannelselse er talt i forrige Afdeling. Af Seedordenes Afledelse er ma: især mærkes:

sig, gi, som har en nægtende Betydning, f. Eft. hverigr eller hvargi ingen (af to), mangi ingen, eingi ingen, siálsgi ikke selv, hittgi ikke det, a. fl. Den sidste Form, der synes at være Endelsens bestemte Form, bruges og til nægtende Biord, f. Eft. hvarki hverken, aldregi aldrig, eigi ell. ecki ikke.

Biordenes Afledninger.

13. §. na bestemmer nogle Biord, som det hænges til, endnu nøjere, sásom: núna just nu, svona netop saaledes, herna her! þarna der! (vær sø god!)

sin tilkjendegiver en Måde: hvornin hvorledes, einnin ligeledes, þannin saaledes.

aug ell. ig (af veg, Aff. af vegr Vej, Måde) har dels samme Betydning som forrige, dels til Stedet, sásom: hvernug (hvernog) ell. hvernig hvorledes, hvorhen, einnig ligeledes.

at betyder til Stedet: hingat herhen, þangat derhen.

at, dels til, dels paa Stedet: sudr mod Sunden, syðlig, norðr, vestr, niðr ned, aftv tilbage.

á, paa Stedet, sásom: uppi, inni, niðri nede, o. fl.

an, 1) fra Stedet: hédan herfra, þadan derfra, ofan ned, utan ind (egentlig: uden fra), nedan op, heiman hjemme fra, ud, nordan norden fra, aptan bág fra, undan bort fra (vort und); 2) danner denne Endelse mange Biord uden Hensyn til Sted, f. Eft. staldan fjelden, síðan síden, meðan

imeðers, gjarnan gjerne, sáran sære, hýfligen, o. fl., der synes at være Affus. af Tillægsord.

Ofte gjøres saaledes Biord ved at tage Tillægsord eller Navneord i en eller anden Kasus: 1) Hverkenfjønnet af Tillægsord bruges hyppig, saasom: mest især, trautt nðdigen, títt hyppig, eflautt upatvíslelíg, orrustulaust uden Krig, o. mangf. fl. 2) Ejendomsendelsen af Navneord, allskyns allehænde, lofsins eller lofs tilsíðst, neinstadar ingensteds, annarstadar andensteds, þarstadar der (sv. dårstádes), einstonar et Slags. 3) Hensynsendelsen i Hænkjønnet eller Hverkenf. af Navneord og Tillægsord: (gráta) hástþsum (skrige og skrále) himmelhójt, skundum undertiden, tíðum ofte, laungum længe, einþum især, stórum stórlígen, þdrúvísi anderledes. 4) Gjenstandsendelsen: þannveg þá den Væde, ætíð altid, o. fl. — Det forstår sig at her som i andre Sprog dannes mange Biord ved at sætte et Forholdsord med sit Hovedord i den tilbørlige Endelse, f. Eks. til fríðs, utanlands, með þllu aldeles, ganfke, í burtu borte, í burt bort, at þónnu rígtíg nok, at mínstu eller at mínsta kosti i det mindste, at þarstausu uden Nødvendighed. — Mange Forholdsord og andre Smæord dannes på samme Væde, f. Eks. til handa ell. handa einum o: til, for en, á moti ímóð, í stáð ísteden for, fyrir utan uden for, fyrir nordan norden for, ígegnum ígjennem, ígígn ímøde, o. m. fl.

Navneord gjøres hyppig til Biord ved Endelsen is, der på en lignende Væde er oprundtu af den hyppigste Ejendomsendelse o, f. Eks. jafnfætis

jævnføds, framvægis og framleidis fremdeles, ærdegis tibilig på Dagen, jafnsíðis jævnsíðes, sömu leidis på samme Måde, optínnis mange Gange.

Tillægsord derimod hyppigst ved Endelsen *a*, f. Efs. vída, illa, gíarna; erfidliga besværilig, nõg samliga tilstræffelig, ógleymanliga uforglemmelig. Det er kun få oprindelige, og endnu færre afledte Tillægsord, der kan modtage den Endelse *a*; man danner dem da på lige, skjønt Tillægsordene, hvoraf de komme, slet ikke endtes på *ligr*; ja lige hænges endog til oprindelige Biord, f. Efs. Furteysliga, af Furteys artig, som har sin Levemåde, góðgiarnliga, af góðgiarn velvillig, opeliga ofte. De Gamle satte helst i foran denne Endelse; undertiden, især senere hen, satte man u foran, og de Nyere have forandret dette til ug, f. Efs. hædiliga hænligen, spottende, reidiliga vredeligen, vredt, ogsaa reiduliga, rikuglliga rigelig. Ofte sammentrækkes denne Endelse derimod til *la*, f. Efs. gíarla gíarligen, grandgídelig, harla (hardliga) særdeles, varla neppa, árla árle, síðla sílde. Digterne tillade sig endnu flere Sammentrækninger, saasom hlióðla sílle, o. desl.

Gjerningsordenes Afleds endelser.

a sættes undertiden ligefrem til; dog forandres ofte ved samme Lestighed Selvlyden fra *a* til *e*, au til *ey*, *la* til *læ*, *v* til *i*, *o* til *y*, *ó* til *ø*, saasom: ríkia regjere, heila hele, ófunda misunde, ráðslaga ráðslaa, miðla síð bryste sig, réttlata retfærdiggjøre, nefna (af nafn), fella fælde (af fall), vaxa (af vax Þóls), vigne (af regn), gífta (af gíft), leysa

(af laus lós), deyda deyde (af dauðr), girnast at
tra (af giarn), dirfast drifte sig (af diarfr), firra
sjærne fra, stille ved (af starr), stydia understøtte
(af stóð), synda svømme (af sund), mæta møde
(af mót), bæta bøde (af bót).

Ja danner en Mængde transitivt Gjærningsord
af intransitivt eller af andre Ord, saasom: heingia
af hánga, vekia af vaka, kvelia af kvopl Kval,
temia af tamar, eygia sjne, af auga. — Under-
tiden beror denne Forffjel blot paa Selvlyden, sa-
som: setia, stia; stialfa, stílsa; fara, færta; gráta
græde, græta bringe til at græde. (Se 136. S.)

ga giver et transitivt Begreb, og bruges mest
ved Tillægsord i første Grad, saasom: friófga frugt-
bargjøre, stólga formere (ynge), endrlífga bringe
til Live igen, vederkvæge. Disse Ord komme stund-
um af Tillægsord paa -ngr, og dette turde maaſte
være Oprindelsen til Endelsen, f. Eft. syndga synde
(syndugr), audga berige, naudga nøde.

Ja, af samme Betydning, og maaſte af samme
Oprindelse, søjes især til den større Grad af Til-
lægsordene, da r assimileres med E til æ, saasom:
aumka ynke, seinka forhale, idka dyrke, drive, út-
vidka udvide, minka formindſke, stæcka forstørre,
hæcka forhøje, miócka gjøre smal. Stundum be-
træde disse Ord ogsaa: blive mindre, større, o. s. v.

Ja, meget sjælden; Eft. ere: midla dele med
en, bidla bejle, o. fl.

Ja, noget hyppigere, og af transitivt Bemær-
kelse, f. Eft. játa tilſka, bejae, (heraf: forjætte),

neita nægte, heimta indtræve, lyfta løfte (af liúða luffe), gipta give til Ægte (af géfa); skipta dele (af skipa 3. ordne, bestemme), o. fl.

na tilkjendegiver at man bliver noget, samsom: vakna vægne, blifna blegne (af bleifna), stikna steges (af steikna), vifna give efter, hitna blive hed, brotna gå itu (af brióta bryde), brádna smelte (intrans. af bræða smelte, transit.), sofna falde i Søvn, þagna begynde at tie, blive tans, fólma fjales, sortna af svart, fólma falme (af fólr dædbleg), verfna forværres, batna blive bedre, o. mangf. fl.

Disse to Endelser na og ma ere uden Tvivl oprundne af begge Konjugationernes Partis. Pass. samsom: stádna stánde (af stáðinn), vifna af vifinn; skjønt de siden ere brugte til ganske andre Ord, hvilket ogsaa netop er Tilfældet med Partispendelserne selv, (se 171. og 172. S.). Heraf indsees da let, hvorledes den transitiviske Betydning er forbanden med hin, og den intransitiviske med denne; ti dette er netop Hovedforskjellen imellem begge Konjugationer, (se 136. S. 56. §).

Om Sammensætningen.

15. §. I Sammensætning er stedse et Ord, som udtrykker Hovedbegrebet, eller om man vil Slægtbegrebet, der ved Tilfætninger indskrænktes til en vis Art. I Akkindselighed plejer man at anse den sidste Del for Hovedordet, som den maa og i de fleste Tilfælde er, naar man derved ikke forstærker den Del, hvortil man især skal binde Tanken, men den, der

hør den mest udstrakte og afmindedige Betydning. Men saavel Hoved, som Bideleene må være selvstændige Ord; er en af dem gæst af Brug uden for Sammensætning, bliver det for såvidt et Afledsord, og dette er netop den udvortes Forskiel imellem Afledning og Sammensætning. Dog kan begge Dele, ja endog Flexion tillige, derfor gjerne finde Sted i et og samme Ord, saasom: småfænadr Smækreatur, stæckunargler Forstørrelsesglas.

16. §. Mangfoldige Navneord sammensættes med hinanden og med Tillægsord, sa og mangfoldige Tillægsord med hinanden og med Navneord, uden videre Forandring end at de første Dele miste deres Kjønsmærke, saasom: Fhntviß Gren af en Familie, jafnmafi Ligemand, Fálffkinn Kalvestind, midsumar Midsummer, stórgiöfull meget gavmild, sannheilagr virkelig hellig, marglyndr lunefuldr, nefmikill stóræset, steinspialldr en Stentable.

Ofte fordrer dog det Forhold, hvori Begreberne sta, at det første Ord sættes i Genitiv, nemlig naar noget Tilhørende, eller en Brug og Hensigt med Ting, skal udtrykkes, eller især naar det første Ord ligesom er Gjenstanden for det sidste, saasom: födurfadir Farfader, sólarfall Solens Nedgang, pípnasaungr Fløjtespil, lagabrot Forbrydelse, rikisstjórn Regering, Stattsstyrelse, andardráttir Mubedræt, skipasmidr Skibbygger.

I andre Endelser end Rom. (med bortkastet Kjønsmærke) og Gen. bruges ikke at sætte de første Dels af et sammensat Ord, med mindre man vilde

regne det for at komme af Hensynsendelsen i Flert. paa um, naar den første Del ofte endes paa u, saasom: månudagr (og månadagr) Mandag, spruneyti Rejseselskab; man siger ogsaa heller måtulegr end måtalegr, o. fl.

Endnu oftere kommer det første Ord til at endes paa i, saasom: villipið et vildt Følkeslag, villisvin Bildsvin, lærifadir Kirkefader, kénnimadr Præst, kénivalld Hierarki. Man maa vel vogte sig for at forveksle disse paa i med dem paa u; ti saa nær de komme hinanden i hastig Udtale, saa stor Forskjel er der undertiden paa Betydningen, f. Eks. villimadr betyder en Bildmand, men villumadr en Kjætter. Det er derfor urigtigt naar nogle f. Eks. skrive villudyr for villidyr et vildt Dyr.

Af Navneord, der have ø til Selvsyd og forandre dette i Ejendomsendelsen til a, bruges i Sammensætning Formen med a, skjønt derfor nok uden Genitivendelsen selv, ifald de ikke ellers efter ovenanførte Bemærkning skulde have denne, f. Eks. jardu underjordist Jld, handhoggva hugge Haanden af, biarndyr en Bjørn, skialdsveinn Skjolddrager, lastvarr som vogter sig for Laster — miadarfer Misdar.

Ofte bortfalder h og v i Begyndelsen af den sidste Del af Sammensætninger, skjønt de af de nære ogsaa ofte behøves, dels formedelst den stærkere Aspirasjon, dels maafe og blot for at gjøre Oprindelsen kjendeligere, f. Eks. ikkamar Legeme (ellers ikkami) af ikkhamr, þúsund af þúshundrad eller þús hund, norðrálfa Evropa (af norðr hálfa),

gullkringr for gullhringr, Viljálmr for Vilhjálmr, Wilhelm, ligeså Bestemmelsesordet hinn, hin, hitt, naar det hænges bag ved hestr. inn, hønd. in, blad. st. Ligeså Noregr for Norvegr, hverneg for hvern. veg, einneginn for einnveginn ligeledes.

Om den Forandring at mange Navneord, der fæa sidst i Sammensætning, tage et i til sig, forandre Selvlyden, og gaa over til Hverkenstjønnet, er talt tilforn (se 166. S.).

17. §. Paa den sidste Del af Sammensætningen udtrykkes altid til hvad Ordklasse det nydannede Ord hører, og Formsforandringen sker ogsaa næsten altid i Enden af den sidste Del. De øvrige Dele blive da som oftest uforandrede, fordi Ordet betragtes som et, og behøver altsaa kun en Flexion. Dette er Ursagen, hvorfor de forreste Dele miste deres Rjønsmærke, om de havde noget, f. Eft. góðvild, Velbillie, góðvildar; elldstmr let til at fange Jld, Akkus. elldstman.

En Del Sammensætninger af Tillægsord og Navneord forandre dog begge Dele ved Kasus, dels fordi begge Dele stode i Nom., dels fordi Sammensætningen er foregaaet saa sild, at den ligesom ikke ret er kommen til Ende, men man har vedbleven at have begge Deles Begreber lige klart i Tanken, saasom: heilagdomr (ellers og helgidomr), lëndr. madr lensmand, midrdagr omtrent Kl. 1-2 (ellers middegi, hvad vi kalde Middag heder hádegi), midnbit (ellers midnætti), Breidifjórdr. 3 Ejsendoms. endelsen heilagdoms, lëndomanns Breidafjarðar;

t Hensýnd. helgundómi, léndummanni, midris nótt, o. s. v.

Rogle sammensatte Tillægsord, hvis første Del er et simpelt Tillægsord, men hvis sidste Del efter sin Natur eller Endelse ikke vel kan modtage Gradforhøjning, udtrykke denne i den første Del uden at Sammensætningen derfor opløses, men den simple Declinering udtrykkes aldrig i den første Del, om endog den sidste var ganske uforanderlig, f. Eft. háttvirdandi hjærede, hæstvirdandi hjærede; margháttar mangehænde, fleiriháttar; miðilvægr digtig, mestvægr; sm og litilvægr ubetydelig, minsvægr.

18. §. Hvor vi i Danstken danne beskrivende Tillægsord paa et af et Substantiv med et Adjektiv foran, der gjør Islandstken det ofte næmmere ved blot at sætte Tillægsordet sidst, saasom: hálslangr langhalsket, sviradigr tshalsket, daunsætr sødtdustende (vellugtende), smækgódr velsmagende, flecklaus abesmittet, varahyçtr tylslæbet, fódurvöndr ond at føre, flugen. Dog mangler Islandstken ingenlunde den samme Måde som vi bruge, at sætte Navneordet sidst med en Tillægsordform, saasom: hárfagur ul. fagurhædr smulshæret, þrihúsdadr triceps, þri tshngdr trilingvis.

Mærkelig er og en besynderlig, og, saavidt jeg ved, Islandstken gandske egen Art af sammensatte eller afledte Ord, hvor der blot bestemmes i hvad Henseende Hovedordet skal betragtes, uden at der i mindste Måde afgjøres hoorledes det i sm Henseende

forholder sig. Begrebet bliver altsaa ganske ubestemt, indtil et Tilkægsord eller Biord tilføjes, f. Efs. (gdr) vedurdagr, en Dag da det er (smukt) Vejr; (litit) matland, et Land, der frembringer (sa) Fødevarer — (illa) limadr, som har (ilde proportionerede) Lemmer; (vel) attadr, af (god) Slægt. Der gives og nogle lignende ubestemte Gjerningsord, hvorom snart.

Hvor utrolig stor en Rigdom end Islandstien har af sammensatte Ord, og hvor stor Egne til at danne flere, sa mærkes dog snart at dette ikke kan drives i det uendelige; man vilde ellers her ligesom i Grønlandstien kunne komme til at sige en hel lang Mening eller dog en Sætning i et eneste forfærdelig langt Ord. Ursagen, hvorfor dette ikke sker i Islandstien eller de øvrige europæiske Sprog, er Gjerningsordenes Ubekvemhed til Sammensætning. Man kan aldrig sammensætte dem med Navneordene, sa at disse ligefrem blive hines Gjenstand; vi kunne vel sige: Bærndab, Kornavl, Fædrift, men aldrig at bærndabe, kornable, fædrive. Vel gives der nogle sa islandste og danske Ord, hvor et Navneord er søjet fortil et Gjerningsord, f. Efs. ordlengia være vidtløftig (i sit Foredrag), handhoggva afhugge Haanden, og pa Dansk brødføde sig, o. besl.; men dels ere disse uderlig sa, og dels er Navneordet endda ikke ligefrem Gjenstanden for Verbet. Ikke heller kan man omvendt sammensætte dem, sa at Navneordet står sidst. Det in pastrar at slige Ord aldeles stride mod det svenske Sprogs Natur; i Islandstien findes de egentlig aldrig; ti naar sig Sammensætning sker, sa affører altid Verbet sa Gjer-

ningsordform, ved at ombytte Endelsen a med i, skjønt denne Form paa i hørken som Gjerningsord eller Navneord forekommer for sig selv allene, f. Ekf. Kennimadr Præst, spennikrastr Elastisitet, lærifadir, og nogle saa flere *). Langt mindre end Navneord kunne dog endnu Bindeord bringes ind i Sammensætning.

Skjønt Navneord saaledes sjelden eller aldrig sammensættes med et Gjerningsord, saa er det derimod ikke saa meget sjeldent at Tillægsord sættes foran Gjerningsord i Sammensætning, f. Ekf. Kuningispra forkynde, sannsæra overbevise, o. fl.

Biordene sammensøjes ikke heller meget hyppig med Gjerningsord, men Forholdsordene derimod deshyppigere. Dog dette er tilfælles for vort og flere Sprog; her behøves derfor blot at udvikles en egen Måde i Islandsk, hvorpaa denne Sammensøjelse foregaar; nemlig naar der i en Sætning stod et Navneord, styret af et Forholdsord, og et Verbum kom tilfødt, saa toges ofte Forholdsordet bort og sammensættes med Verbet, skjønt Navneordet bliver stående

*) Paa denne Måde mener jeg og hine Ord meget vel kunne forsvares i Svensken; naar man siger tånkesått, tånkekraft, o. desl., saa er det jo ikke længer et Gjerningsord, i hvilket Fald det skulde hebe tånkesått, tånkekraft, som ingen kunde falde paa. I Dansk fornamme vi intet til denne mærkværdige Ting, da både a og i hos os er bleven til e.

den Endelse, som Forholdsordet styrer, eller vel endog ofte rent udelader. Saaledes skal man da Ordene: ivera være i ..., aftrúa tro af (noget, sameget, man vil), o. mangf. dest., som give enten slet ingen eller en ganske ubestemt Betydning, naar de skal allene, ere altsaa snarere at henregne til Ordforøjningen, end at anse for virkelige selvstændige Ord i Sproget.

19. §. At opregne de enkelte Ord, der bruges i Sammensætning ligesom Afledstavelserne, vilde være uhyre vidtløftigt, men lidet nyttigt og mindre passende; men derimod at fremstille nogle få, der især bruges hyppig, og udtrykke visse vigtige Bibegreber i en Mængde andre forskjellige Ord, vilde måske ikke agtes overflødig. Foran sættes følgende:

Høfud, sasmus: høfudengill Erkeengel, høfudprestr Overpræst, Ypperstepræst, høfudgrein Hovedstykke, o. fl.

Þíðr (o: en Ration) danner et Slags Forøgelsesord med Bibegreb af Anseelse og Ypperlighed, sasmus: Þíðkonungi Konge over et helt Folk, Keiser, Þíðskáld en almindelig bifaldet stor Digter, Þíðspekingr en stor Filosof, Þíðgata en alfare Vej, o. fl.

Stór. bruges i utallige Sammensætninger med Navneord, Tildragsord og Biord, og danner egentlige Forøgelsesord (Augmentativer), f. Eft. stórsindid vigtig Tildragelse, stóreign stor Ejendom, stórbær en stor Gård, stórdeila en stor Eridighed, stórríkr meget mægtig, stóraubgr meget rig, stórgiðfull

meget gabmild, stormvill meget stor, stórkilla meget ilde, o. mangf. fl.

Smá, (af smár) danner Formindstelsord, saasom: smásvéinn Smádreng (Gangerpilt), smásvík, indi Smádyr, smábarn et liden Barn, smámey en liden Pige, smákonungr en Smákonige (Kongeling), smágríót Smásten.

Ligesom disse to Ord bruges vel og mikil, og litil, marg, og fá, men de forekomme sjeldnere; **Eft.** ere: mikilvægr betydelig, litilfrægr ubersomt, margvitr meget viis (eller kundskabrig), fávitr vankundig, o. fl.

Ný, (af nýr) udtrykker vort nys eller nylig, og bruges ved mangfoldige Ord, især Tillægsord, f. **Eft.** nýmáli nyt Rygte, nýmýndadr nylig dattet, nýskíðrinn nys valgt, nýstadrinn (upp) nylig opstæet.

Góð, (af góðr), saasom: góðgífrningr en god Gjærning, góðfús veltænkende, góðfrægr bersomt (for Fortjenester eller for god Karakter), o. fl.

Ill, (af illr), f. **Eft.** illgíðr Misgjærning, illmennni Kjætring, Vak, illgræst Ukrud, illvídri Uvejrs, illfús' Skadefro, o. fl.

20. §. Af de Ord, som bruges sidst i Sammensætning, forekomme disse især hyppigen:

smadr; intet Ord bruges saa hyppigt i Sammensætning som dette. Det sæses især til Genitiver, og betyder 1) en Mand af en vis Bestaaffenhed, f. **Eft.** gáfumadr et Sjæni, málstumadr en Taler, veltalende Mand, þionustumadr en Tjener, mor-

stødumadr Modstander, glædimadr en munter Mand, skrøttamadr en der har Færdighed i Legemsøvelser o. desl., bodsmadr en der er til Gjæstebud, merkismadr Fanefører eller udmærket Mand, vardmadr Stildvagt; 2) en af et vist Parti: Konungsmadr en af Kongens Parti, Koyalist, bbandmadr, Fristmadr, standmadr, o. s. v. Det gjør ofte en stor Forskiel i Betydningen, enten Ordet sættes til Gen. eller til Rom. (med bortkastet Kjønsmærke) af det første Ord, f. Efs. Konungsmadr er en Koyalist, men konungmadr er en Konge, (kongelig Mand). 3) Betegnes herved Indbyggere og Landsmandskaber, f. Efs. Aflamenn Aflater, Austurriskmenn Østerrigerne, Strassborgarmenn, Parisarmenn, Trojumenn Trojaner, borgarmenn Borgere, Indvånere *).

Kona bruges ofte i Modsetning mod det forrige, hvor vi bruge inde, f. Efs. þignustukona Opbatterste, mórtstøðukona Modstanderinde, einsetukona Eremitinde, (Konne), o. fl.

son og dottir bruges ved Navne, hvorom foran (S. 19 og 20) er talt.

Land banner ofte Landes Navne, hvor det ikke findes i Danstien, f. Efs. Egyptaland, Shrland,

*) Herhen hører Ordet landsmadr, der af sildigere islandske Forfattere sa hundrede Gange er forvekslet med landi. Forskjellen er at landsmenn betyder Indbyggere, de Indsøbte i et vist omtalt Land, men landar betyder vort Landsmænd, de, som ere fødte i samme Land.

Indialand, Polaland (eng. Poland), Prussaland
 Preussen, Grickland, Spánland eller Spán Spa-
 nien, Flæmingialand Flandern, Peituland Poitou,
 Grackland Frankrig, Valland Italien, Serkland
 Barbariet. — Denne Endelse søs og mørk søjes
 helst til den fortest muelige Form af Stamordet;
 da derimod ríki, veldi, heimr, der ogsaa danne
 Landes Navne, helst søjes til Gen. i Flert. paa a,
 f. Eft. Grackland eller Gránkaríki, Danmørk. —
 Danaveldi.

borg søjes til mange Byers Navne, f. Eft.
 Trojuborg, Rómaborg, Kartaguborg, Jorsala-
 borg ell. Jorsalir Jerusalem, Athenuborg, Akurs-
 borg Akre, o. m. fl.

esni betegner en som skal blive til noget med
 Tiden, f. Eft. Konungsesni Kronprins, Tronfølger,
 biskupsesni en som skal blive Bisp, prestsesni en
 som skal blive Præst (Kandidat), o. fl.

giørd bruges sjelden som et eget Ord, men be-
 tegner i Sammensætning Inrettelsen af noget, f. Eft.
 brullaupsgjørd det at holde Bryllup, salttgjørd
 Saltvirkning, packargjørd Taksigelse, ritgjørd Af-
 handling.

list bruges til at danne en Del Videnskabers
 og Kunsters Navne, f. Eft. stjornulist Astronomi,
 egentlig burde vel bruges om praktiske Videnskaber,
 og frædi om teoretiske.

Korn er den hyppigste Endelse til de islandske
 Formindkelsesord, saasom: ritkorn en Pjese, próf-
 Korn en lille Prøve, barnakorn Børnlille, Farlkorn
 Dreng, pilltkorn lille Dreng, o. m. fl.

fulkr, samsom: lótníngatfullr ærbøðig, gjastu-
fullr inderlig god, o. m. fl.

laus, af modsat Betydning, bruges ofte hvor
vi sætte det nægtende *ni*-foran, samsom: saklaus
ustyldig, huglaus modløs, vopnlaus ubehæbnet.
Dette bruges ofte adverbialt i Hverf., orrustulaust
uden Sværdslag. Ordet *Wellemrige*, *Interregnum*,
udtrykkes saaledes i Islandsk: þá var Konung-
laust, höfðinglaust, páfalaust, o. s. v. Særdeles
hyppig bruges såvel dette Ord, som det deraf dan-
nede *leyst* i Sammensætning, (se 167. S.).

miðill og *litill* bruges ogsaa hyppig næsten i
samme Betydning som de forrige, s. *Eft.* *ábata*
miðill fordelagtig, *ávaxtarmiðill* meget frugtbar;
ábatalitill som bringer liden Fordel, o. m. fl.

giarn : lysten, begjerlig efter, samsom: *metn*
adargiarn ærgjerrig, *drottunargiarn* herkesyg,
náingiarn lærvillig, *fégiarn* pengegjerrig, *mátu*
giarn let at bestikke; (heraf *Þabneord* paa *girni*
og *girnd*).

sæll betyder rigelig begabet med, og bruges
altid i god Forstand, s. *Eft.* *ársæll* : i hvis Tid er
gode Winger, *sigursæll* sejerrig, *Þínsæll* som har
en stor og lykkelig Utkom, o. m. fl. (heraf *Þabne*
ord paa *sæld*, s. *Eft.* *ársæld*).

Fjerde Afdeling.
 Bemærkninger
 om
 Ordføjningen.

Dens Veskaffenhed i Almindelighed.

1. §. Den klassiske islandste Ordføjning er ligeså forskjellig fra den så meget efter Lyften formede danske, som Sprogets øvrige Bygning; man føler dette fuldelig, naar man prøver at oversætte et Sted af en islandsk Klassiker på Dansk. Gjør man det ordret, bliver det den utaleligste Dansk; men gjør man det frit, får man ganske andre Ord og Bendinger, og endda skal man ofte have tungt nok ved, at udtrykke den selsomme Tanke i selsomme Ord af Løs og Skjæge. Denne Danskelighed møder altså og den, der skal oversætte fra Dansk på Islandsk; og det er beklageligt, at Oversætterne ikke altid have lagt Mærke til dette, eller ikke altid haft Styrke nok i deres Sprog, til at indklæde det i sådan en Form, at ingen kunde kjende det var taget af Dansk.

Islandsten bruger meget kortere Perioder, end og i en højtidelig Stil, skjønt vel nogle nyere have efterlignet de lange og slæbende Perioder i Dansk, som ere ubehagelige nok hos os, men endnu langt uudsælgligere i et så originalt Sprog som Islandsk.

sten, der nu en Gang er af den modsatte Natur, ligesom bruger Islandsten helst enkelte løse Sætninger, satte ved Siden af hinanden uden al Forbindelse, eller i alt Fald blot sammenbundne med og, uden at de iøvrigt stå i nogen indbyrdes Afhængighed eller Periodeforbindelse med hinanden; f. Eks. Eysteinn erkibiskup hafdi þat sumar Komit vestan af Englandi snemma, og hafdi verið 3 vetur i Englandi, frá stóli sínum; og þá sættist erkibiskup við Sverri Konung, og fór hann um sumarit norðr til stóls síns. Vi ville sige på Dansk omtrent så: Erkebiskop Eisten var tidlig om Sommeren kommen tilbage fra Engelland, efter at han havde været der, borte fra sit Sæde, i tre År; nu forligte han sig med Kong Sverre, og drog samme Sommer tilbage til sit Erkesæde.

Uagtet denne Egenhed, at bruge korte Perioder eller næsten lutter løse Sætninger, er dog Ordforbindingen i Almindelighed langt friere og dristigere end i Dansk, hvilket især kommer af den større Bestemthed i at tilkjendegive Ordenes Forhold ved Formforandring, som i andre Sprog må ske ved egne Småord, der let kan forvirre hele Meningen, når de ikke stå på deres bestemte Plads, eller det må ske ved Stillingen selv, som altså derved er uforanderlig bestemt; f. Eks. den Sætning: Sagt er þar og frá dauða hvers þeirra og legstæð, má oversættes omtrent som så: Der er og fortalt, hvorledes enhver af dem er død, og hvor han er begravet. — Ligeså: fari þeir! aðtr mynu þeir Komu! Lad dem kun rejse, de vil nok komme tilbage igjen.

Her ere begge Hovedordene stillede foran, som ikke kan ske i Danishen.

Den sædvanlige sævne Orden af Ordene i en Sætning er ellers naturlig og simpel: først sættes Subjektet med dets Bestemmelser, derpaa Gjærningsordet med sine Biord, og endelig Gjenstanden med hvad dertil hører; f. Eft. "Sverrir konungr samnadi nu saman öllu líði sínu." At denne Orden kan forandres paa mange Maader, efter den Talendes Stemning, og efter Sammenhængen med de foregaaende og efterfølgende Sætninger, er allerede bemærket; men Afhandlingen af slike Inversioner synes snarere at høre til Stillæren end Ordretningslæren, vilde ogsaa blive alt for vidtløftig paa dette Sted.

2. §. Islænderne adskille i Almindelighed to sammenhørende Ord, som staa i samme Kasus eller overalt i samme Forhold; saa at naar to Tillægsord svare til samme Navneord, sættes dette i Midten, ligesaa naar to Genitiver styres af en Nominativ, eller to Gjærningsord styre samme Gjenstand, ja endog sammensatte Ord adskilles paa denne Maade; f. Eft. gott verk of ástfamt — Haralds saga hins hárfagra — þá tók Þorarin til máls Nestolfson — ofa fé mikit for ofamkít fé — fáir munu lasta lausir lífa eða glæpa (neml. lausir) — at höggva þat eðr meða. Grunden hertil er vist en Vebklang, da man har villet undgaa, at mange Ord af en Endelse skulde støde sammen; enhver hører let det vilde sturre affølgelig at sige: Haralds hins hárfagra saga. Forresten finder man lignende Adskil

løber ogsaa f. andre Sprog, hvorvel ikke saa almindelig eller nødvendig som i Islandsk, f. Ets. det engelske one timebr. oshar; i Græken og flere Sprog findes det og.

Ofte ubelædes et Ord af en Forbindelse, hvori det hyppig forekommer, og altsaa let kan tilføjes i Lanterne; dette sker maaſte allerhyppigst med Foste Kar, Vilkar, og vera være, f. Ets. Jar aptr Sål eyinge! så (neml. Fostr) mun (neml. vera) þér hinn besti. Ligesaa: Of er så (Fostr) til at sigla undan — kann þolludu Þirfibeinar danſkan (vera), of heita Þorgils.

Navneordenes Forbindelse.

3. §. Alle de Ord, der svare sammen og stå i samme Forhold, stå ogsaa alle i samme Endelse, ligesom i Græsk og Latin. Det er ikke nok, som i Dansken, at Forholdet udtrykkes paa det første eller sidste alene; f. Ets. Saga O'lofs Konungs ens helga Haraldsønar o: Kong Oluf Haraldsen den helliges Historie — at þú sáir Haraldí frænda þinum annat Konungsíki.

Værdighedsnavne sættes ikke som i Dansken foran Personernes Egennavne, men altid bag efter uaffortede, og i samme Endelse som Navnet, f. Ets. Sverrir Konunge, Eiríkr jarl, Guttormr hertugi, Otta Keisari hinn mikli, Vastes drottning, Ari prestur, o. s. v. ligesom i Græsk og Latin.

Man kan ikke egentlig regne det for en Und-

sagelse, at Høflighederne *Gerra* og *Sira* *) altid sættes foran, dog uafbrødt, da de ikke egentlig sandt de andre udtrykke nogen bestemt Værdighed, s. Ekf. *Gra. Karl, Gra. Jbn.*

4. §. Genitiver og Ejendomsledord sættes oftest bag efter Navneordet, hvortil de svare. Når Genitivet sættes foran, er det næsten som et Slags Sammensætning; hos de nyere er vel dette blevet noget mere almindeligt; måske man imidlertid kunde bestemme Regelen saaledes, at de sættes foran, naar der ligger Eftertryk derpå i Sammenhængen, men i andet Fald rigtigst altid bag efter; s. Ekf. *Gerra þat fyrir hennar sakir*, gjør det for hendes Skyld —

*) Om dette Ords Brug og Forsvar for samme se Anmærkn. til 24. §. foran. Jeg vil blot her tilføje Ordets oprindelige Betydning, som særdes les besyrker og oplyser Rigtigheden af dets udsættende Brug til Præster i Islandsk. Det er nemlig bekjendt at Almuen endnu overalt i Danmark og Norge kalder Præsten *Fader*, og det er udenfor al Tvivl at Islandernes *Sira* betyder netop det selsomme, ligesom det engelske poetiske *Sire Fader*. Det synes altså et saare værdigt og passende Hædersord. Om det er kommet til England fra de nordiske Sprog, eller omvendt, torde vel blive vanskeligt at bestemme, ligesom det heller ikke her kommer i Betragtning; nok er det at det findes i Sproget, i denne ubelukkede Bogs, og af den og anførte Grund.

bróðir hans — fóruneyti hennar — er þeir fundu Gunnhildi móður sína.

5. §. Navneord, der tilligemed Gjerningsordet udtrykke en Beskrivelse, sættes ofte i den blotte Ejendomsform, hvor vi bruge af, og i den blotte Hensynsform, hvor vi bruge med eller desl., f. Efs. hann þótti mikillar nátturu vera — hann hét Ormr réttu nafni — hvað heitir þat þódrum ordum?

Salesdes bruges og Dativet af Stedordene og desl. ofte, hvor vi enten bruge Ejendomsord eller Præpositiver, f. Efs. féll afarn nokkur í hófud mér? o: var det en Algern, der faldt ned i Hovedet paa mig?

Det Ord, der udtrykker Redskabet, Møden og desl., står i Hensynsformen, f. Efs. beria grióti, slá med Sten — stiga fram þódrum fæti, trine fremt med den ene God — þess varir mik, at þú mælist feigum manni — sigldi Rútr lídi sínu sudr.

Lidens Navn sættes i Dativ paa det Spørgsmaal naar? f. Efs. 290 árum eptir Uða flóð — hálfum mánuði eptir.

6. §. Derimod i Affus. eller Gjenstandsformen paa det Spørgsmaal hvorlænge? ligesom i Latinen, f. Efs. setia torg til matkaupa allan veturvinn — Fonúngr lá þar hálfan mánuð — þeir dvöldust þar litla hrid.

Ogsaa Vejens Navn står i Gjenstandsformen, safsom: þeir fara landveg — margar mílur — síbleidina, o. desl. Herfra undtages den Talemaade

at drage sin Raas, hvilkten i Jølandstken udtrykkes med Genit. hann fór leidar sinnar, eller ferdar sinnar, (dog kan og siges: hann fór leid sina).

Tillægsordene

7. §. Styre undertiden visse Forholdsformer, der dog i Almindelighed ere de samme, som tilsvarende Gjærningsord styre, f. Eks. þeir urdu þess vatir; verdr ell. verdugt illa dauda — vanr þessu starfi; reidur einum; vœð þá en; vœra þeir þónum þruggir; feginn fundi okrum.

Beskrivende Tillægsord styre Hensynsformen, f. Eks. fagr snum; litill vœtti.

8. §. Efter den anden Grad af Tillægsord kan enten bruges enn med det følgende Ord i Nominat., eller enn kan udlades og det følgende sættes i Dat., Liðsálfar eru fegri enn söl snum; enn Dókaálfar svartari bifi — Skallagrímur var hvörtium manni flygnari.

Også det Ord, som bestemmer Komparativets Grad næjere, sættes i Hensynsendelsen, f. Eks. miklu meiri — þvi listari, at ... — þridiungi styttri. Ja endog Adverb. i den større Grad styre de Ord i Hensynsformen, som sættes til for den nærvære Bestemmelse, f. Eks. síðrum víðum síðar enn — Semingur andadist vœtri síðar.

9. §. Når et Delingsord med Præposition sættes foran et Tillægsord i den største Grad, så udlade Jølanderne Præpos. og lade Tillægsordet rette

Þig efter Delingsordet, f. Efs. et af de uskyldigste og venligste Dyr, eitt hitt saklausasta og spafasta Dyr; noget af (ell. med) det værste, vest eitthvort. "Dette er den største Ulykke, som er stjet" udtrykkes på en lignende Måde: hefir þat mest óhapp giórt verit med godum og mǫnnum.

Den største Grad forhøjes ved at sætte foran allra manna, allra Evenna, eller blot manna, Evenna eller allra, vort aller, f. Efs. allra manna vittrastr, allra Evenna frídust.

På det største, sæ stor som muelig, den mueligst største, udtrykkes ved sem foran den største Grad, f. Efs. sem fyrst máttu, det første du kan; sem stíbtast, o. desl. Heraf det gamle danske al sammægtigste, alsomhøjest, o. desl.

De nedstigende Grader udtrykkes oftest og sirligst i Islandskten ved de modsatte Tillægsord, dannede ved ó foran; i den opstigende Grad; denne Måde bruges især når en Rægtelse går foran, f. Efs. eigi ófrídari har óversættes: ikke mindre smuk.

Talordene.

10. §. Mængdetallene staa undertiden som Tillægsord ved Navneordet i hvad Endelse Meningent udkræber; men undertiden støre de Genitiv, og kunne da betragtes som Delingsord, f. Efs. þá lifdi hann tíu vetur ... og lifdi hann þá enn tíu vetra.

Når to Talord sammensættes, så at det mindste står foran, skal dette multiplicere det større, f. Efs.

er dypri — þóv díspari í jördu lairinu er, þess
hreinari er hann.

Íslandstæn. har kun et Bestemmelsesord (Ar-
tikel), nemlig hinn, som sættes foran Tillægsord,
men hænges bag ved Navneord; naar bnde Tillægs-
ord og Navneord staa sammen, kan man enten sætte
Artiklen foran Tillægsordet, eller, ligesom i Sæn-
stæn, bag til Navneordet, ja undertiden paa begge
Steder, naar man vil give Sætningen noget mere
Eftertryk; men om man endog hænger Bestemmel-
sesordet bagved, kan dog Tillægsordet, som staa
allene foran, sættes i sin ubestemte Form; f. Ekf.
i Akkus. hina ungu stúlka eller ungu stúlkuna,
eller endelig: hina ungu stúlkuna — braut þar
hitt góða skipit, enn hitt minna skipit héllzt —
heilagr Páfinn.

Efter et Præs. Partis. kan Tillægsordet ogsaa
staa ubestemt, hvilket aldrig tales i Danstæn, f. Ekf.
miklu medtækilegra mun flestum virðast eptir-
fylgiandi snorturt rit, æ: efterfølgende vakre Af-
handling.

Delingsord styre Ejendomsformen, dog er det
mærkelig at de næsten altid staa i Hørfenskjønnet,
skjønt de svare til Personer; f. Ekf. hvat iþróttu
mántu vilja bieta fyrir oss? hvilke Færdigheder
agter du at ville vise os? marg manna, mange
Folk; fátt manna; hverr þeirra.

Gjerningsord.

13. §. Meget ofte sættes, endog i Sætninger
uden Spørgsmaal, Gjærningsordet foran Subjektet,

stær nær Sætningen er afhængig af, eller forbanden med en foregående, da det derimod i Dansk har sin Plads bag efter samme; f. Efs. þá vög sagt þrælunum til um þetta kaup; létu þeir Korn fram of mælt, of seldu Aðirni — sigldi Þóvarinn þá á haf út. Vi bruge sædvanlig Bindeordet: hvorpá eller hvorefter i slike Tilfælde.

Når der i en Sætning ere tvende aktive Gjerningsord, sættes Gjenstandsordet helst bag efter begge, f. Efs. höfðingjar villdu þegar drepa látt Sigurd; vi sige: lade Sigurd dræbe.

Når et Gjerningsord enten ikke styres af Gjenstandsord umiddelbart, men har en Præposition eller et andet Smæord hos sig, eller og foruden den egentlige Gjenstand har et andet Navneord med Præpos. ved sig; da sættes Partiklen imellem Navneordet og Verbet, så nær dette som muelig, f. Efs. hann vatt upp segl — Konungr tók upp bú Simunnar.

Når det en Eftersætning, hvor altså Gjerningsordet kom tilsidst, så sammensættes almindeligvis Smæordet med samme, og Substantivet står foran i samme Kasus, som det ellers skulde stå; ja dette Slags Sammensætninger (hvorom er talt 184. S.) forekomme endog tit, skjønt Gjerningsordet ikke står i Enden, f. Efs. Sverrir konungr hafdi vidset þessi snæru er þeir ætludu hann i veida — Klædi, er þær hafdi ífarit — at meida fólf er í eru Kastalanum. Undertiden, når der var flere Navneord, sættes det umiddelbare Objekt foran, og de andre bag efter med en ny Præposition, som da

allerede 107. Side bemærket, at Nutidsformen i Islandsk ogsaa ofte har et Fremtidsbegreb, men mærkeligt er det, at det her er et passivt Fremtidsbegreb, som forbindes med en aktivt Nutidsform. Medsagen er ventelig for en Del at Partisipperne egentlig hverken ere aktivt eller passivt, men blotte Tillægsord. Paa Dansk udtrykke vi hin Brug af Præs. Partis. ved et Tillægsord eller ved Præs. Infin., f. Eks. eigi er þat trúanda, ikke er det troligt ell. at tro.

Mar Futuret i den lidende Form dannes ved Skal vera med det tilhørende passivt Partisip, saavel ubeladets almindelig vera, f. Eks. hvornin Kostit Skal til embatta — þari Skulu og talin nœfn þeirra. Den samme Ubeladelse finder og tidt Sted, skjønt man sætter mun for Skal; og dette er meget sirligere, end om man, ligesom paa Dansk, brugde den passivt Infinitiv.

Ellers bruge Islanderne ofte Aktiv, hvor vi bruge Passiv, f. Eks. þá skyldi brenna alla dauða menn, da skulde alle døde brændes; ligefrem: da skulde (man) brænde alle døde.

Den lidende Form udtrykkes derimod som allerøstest og best ved det passivt Partisip og Hjælpeordet vera eller verda, f. Eks. þá var þar flutt i

og undersøge dem i deres Oprindelse. Man vilde da befinde en Del af det, de senere Sprogglarere falde Fejl, at være ligesaa gammelt og ægte som selve Sproget.

vist of þinnur faung — of var þá gíörrettin,
 da slattedes Forliget.

Den usammensatte Passivform har derimod som
 oftest en tilbagevisende Betydning: Ingi Konungar
 frelsadist med flotta, Kong Inge reddede sig med
 Flugten — at láta ei Fugast til þess at taka við
 Eristni — at láta eigi Atkast, ikke lade sig dabe.

16. §. Den sakaldte Aktus. med Infin. er en
 Konstruktion, som meget hyppig forekommer i Is-
 landsken, f. Efl. þér kváduð sólina fara skótara.

Græernes, tvende Genitiver og Latineres Ablativer udtrykke Islænderne ved en meget lig-
 nende Ordsjning, nemlig ved tvende Dativers med
 Præpositionen at foran, såsom: at þvi gíörvú,
 quo facto — of skildust þér at svo búnu, eller
 við svo búit.

Mærkelig er den Islandsken egne Bending, at
 naar de Gjerningsord, der styre Dativ, gjøres til
 Passiver, Her det helst sø at de sættes i tredje Per-
 son af Entallet, og beholde da Substantivet hos
 sig i Dativ; f. Efl. at safna lídi, passivist: var
 þá lídi safnar.

Regte af de Gjerningsord, der i Dansten tage
 en blot Infinitiv efter sig, tage i Islandsken Inf-
 nitiv med at. De hyppigste af disse ere maste
 Funa og þora, dog findes det første ogsaa hos de
 Gamle uden at; f. Efl. þora at segia — þat kan
 ek vel segia þér, (i Edda).

17. §. Gjærningsordene styre i Islandsk, som i andre Sprog, forskjellige Kasus, og det er ligesaa paaestelig her, som i andre Sprog, at bringe denne Styrelse under bestemte Regler, uden at opregne de enkelte Gjærningsord og beskrive hvert for sig, hvilket er det samme som ingen Regler at give. Ursagen til denne Styrelse er uden Tvivl, i det mindste i de allerfleste Tilfælde, at visse Forholdsord ere udeladte, hvilke man altsaa gjør saare vel i at liggende sig, hvor man en enkelt Gang kan finde det hete Udtryk fuldstændig, f. Eft. fylgia (mod) einum; men nu behøvedes der som oftest ingen Forholdsord, især i et Sprog som Islandsk, hvor Forholdsordene allene kan betegne det samme. Man maa, ellers, ved at bemærke Gjærningsordenes Styrelse, vel adstille det egentlige (direkte) Gjærningsord fra Hensynsgegenstanden (den oblique), og fra disse to igjen et blot Omstændighedsord, der ofte findes tilføjet; almindelig sta alle tre, eller i det mindste de to første, i forskjellig Kasus; undertiden har et af dem en Præposition.

Gjærningsformen eller Genit. styre en Del Gjærningsord, som bemærke at bede, ønske, søge, sø, eller best., f. Eft. beida einn orða, spyrta ráða, fregna þess, vænta, biða sér fresta, fresta einn niðs, þurfa, málfa, sakna, synia konungi vigfa ánnar, frýja einum hugar, ókka ofo fylfnið, freista manna, ofa sér stár, leita ráða, biða eins, gieta, dylfa, idrast, nióta, unna ofo svo vonda, gétu (omtale), minnast, hefna brædra einum.

Mærkelig er det at Ordene fá og bidia sædvanlig styre Affusativ, undtagen naar de bruges om Siftermaal; fá ser konu — hann sétt Margretag — bidia konunnar, bessa til Pigen. Dog hos de Gamle findes det og med Genitiv i den sædvanlige Betydning.

Hensynsformen eller Dativ styre især mange Sjerningsord, som bemærke at hyde, teglere, forandre, fordærve, Palle, skjule, og deslige, f. Eff. bida gestum, ráða sigri, valda, stíra — bregða, stípa, líðinn; t. tvo stadi, bregta, fóa, munda, snúa, verpa, kasta, stíða, leggja sviði (stíffe med Svæ), hrinda einum i elldinn, umturna, steypa óvinum, granda, eyða, fyrirgíora, farga fjörvi, fyrirfara allri heilsunni, fyrirfoma, spilla, tigna, tapa, biarga, eyra Vallbri, hlífa einum, þyrna (stane), duga einum, fylgia, forða fer, leyra, p. m. fl. desl.

Naar Foma er transitivt, styrer det og Dativ, f. Eff. Foma einum i vandræði. Ligesa fara, fersom; ef hann ferr minum ráðum fram.

Affusativ eller Gjenstandsændelsen styre endnu mange flere, hvilke Islandsten have tilfælles med andre Sprog, og som ikke her kunne beskrives eller opregnes, f. Eff. gráta hann, begræde ham; byria söguna, begynde Historien. Mærkeligt er det at skjønt denne Sætning ombendes, så at Historien bliver Subjekt i Dansten, beholdes dog stedse Gjenstandsformen i Islandsten, f. Eff. hvörvinn söguna byriar, hvorledes Historien begynder.

Smærordene.

18. §. Særdeles ofte tilføjes en adverbialt Bestemmelse af den Himmelvej, hvorfra en Rejsende er kommen, eller hvor han er rejst hen, og deslige, og dette sættes gjerne foran Stedets Navn selv, altsaa næsten ganske overflødig; Danstien taler ogsaa meget sjelden at det oversættes, f. Eft. Gunnhildur gæddi ferd sína sudur til Rómaborgar. — Erlinge jarl var þá i Víkinni austur. Men værdstien er dette Navneord saa ubestemt: Apellor tid, at Bjordet udfordres til at fuldstændiggjøre Begrebet. Dog udtrykkes det i Danstien helst ved et Tillægsord, eller omskrives paa en anden Maade, f. Eft. sunnan langt úr heimi, fra den fjerne sydlige Verdensdel.

19. §. Hvor Forholdsformerne eller Kasus ikke hænger til, der tages de selvstændige Forholdsord eller Præpositioner til Hjælp; disse forbindes da med visse Former af Navneordene, nogle med en, andre med flere, efter den forskjellige Betydning.

Ejendomsformen allene styre:

á milli	} inmellem
á milli	
án	uden
í stað	í stedenfor
innan	indenfor
utan	udenfor

þaga formidlist
til til

þrumegin þá hin Síða.

En og de øvrige, som ere sammensatte med megin,
f. Eff. báðumegin, på begge Sider, o. s.

auf foruden.

Med Tjendomsformen står at, naar det betyder
hos en, f. Eff. skyldi þod. nera at Mardar at til
Marda ell. hos Mard. Med Hensynsformen står
det derimod i andre Tilfælde, hvor det betyder til,
med v. desl.

Hensynsformen allene står:

af af	igégn	imóðe
ásame tilligemed	gagnvart	óberfor
ámsóti } imod	undan	bort fra
ásnóti }	úr	udaf
frá frá	framhá	forbi.
há hos		

Gjenstandsformen allent står:

um, (of) om
þringum omkring
umfram fremfor
igégnum igjennem
fyrir utan udenfor
fyrir nordan nordenfor,

og lignende Sammensætninger.

Både Hensyns og Gjenstandsformerne have:

á	} pá	med	med
uppá		undir	under
epit		við	ved
fyrir		yfir	over

Forskjellen er her den samme som i andre Sprog; er Begrebet paa Stedet, forbindes de med Hensynsformen, er det til Stedet, med Gjenstandsformen.

Mærkelig er en Islandsten egen Brug af á; nemlig naar man nævner en Gårds eller Slots Navn ell. dets., sættes ikke den simple Nominativ af Navnet, men Dativ med Forholdsordet á, f. Eft. så bær hét á Steini, den Gård hed Sten — hann bið þar sem heitir á Kálfflinni, han boede paa (Gården) Kalfskind.

Operalt afviger Brugen af Forholdsordene i mange enkelte Forbindelser betydelig fra hvad vi bruge i Dansten, f. Eft. ved Landes Navne paa Island bruges altid á, hvor vi bruge i, saasom: á Þýskalandi, á Englandi, á Íslandi; vi siger i Tyskland, o. s. v., dog paa Island, for at ikke to I skulde stode sammen. Derimod vedder bruge vi pá, men Islænderne i, f. Eft. i Sæxyum, i Sudureyum.

Efter Tilleggsord bruges ofte um, hvor vi have andre Forholdsord i Dansten, f. Eft. saanfærð um overbrøst om, viss um við pá, hreppur um bange for.

Femte Afdeling.

Berselæren.

Versebygningen.

1. §. Den islandiske Poesi adskiller sig ikke fra Prosa ved Godmaal, saaledes som den græske og romeriske, og efter dem de fleste andre europæiske Folks; men den har en ganske egen og original Beskaffenhed.

Næsten alle islandiske Digte ere afdelte i Sangvers eller Strofer (erendi, visa ell. staka), det sædvanlig bestaa af 8 Berselinier (ord, visuord). Saa-danne Sangvers deles igjen i to Halvers (visu-helmsingr), og hver af disse igjen i to Dele (visu-fjórðungr), der udgjøre en Fjerdedel af hele Bersel, og indeholder to sammenhørende og med Rimstave forbundne Berselinier, hvoraf den første kaldes Forslinien, den anden Baglinien.

Særkendet for dette Sprogs Poesi er Bogstavrimet. Desuden er det især Stavelsernes Antal og Rimene, som adskille de forskellige Versearter; hver af disse Ting betragtes her kortelig for sig.

2. §. Rimbogstaver (liðstavr) *) findes i alle islandiske Vers, til hvilken Verseart og hvilken Lids-

*) Det er uden for al Tvivl at denne Form af Ordet er den rigtige; det kommer da af lið Sang, tyll Lied, hvorfra ogsaa Digterne i gamle Dage

alder de end henhørs. *) De bestaa heri, at i hver to på hinanden følgende Verselinier skal forekomme tre Lyd, der have samme Begyndelsesbogsstav, og det saaledes, at de to af disse ensbegyndende Ord forekomme i den første, det tredje og vigtigste, hvorefter hine to bestemmes, foran i den anden af de to sammenhørende Verselinier. Dette Rimbogsstav kaldes høfudstavr, de to i den første Linie kaldes studlar. Dog maa det, om muligt, ikke være ubetonedede og i Sammenhængen ubetydelige Smaord, hvori Rimstavene skulle søges, især i Fald Versene ere noget lange; s. Efs.

Farvel fagnadar Farvel du Skøders
fold og heilla! og Salighedens Land!

I fold findes Høvedstavene, i Farvel og fagnadar derimod Hjelpestavene, om jeg saaledes tør oversætte studlar.

kaldtes liðasmiðir. Almindelig kaldes Rimbogsstaverne derimod hliðstafir, men dette er et ganske andet Ord, der betyder Selskab (Vokaler), og kommer af hlið Lyd, tykt Laut. Begge Ordene ere altsaa ligesaa forskjellige i Betydning som Oprindelse, og blot den lignende Udtale har givet Anledning til deres Forveksling. Denne Bemærkning følger jeg den lærde Islænder Hr. Schoving.

*) Et nogle få Misfæste i senere Tider, der overtræde de Love, som Skædet af Naturen har foreskrevet sig selv, og fulgt i en lang Række af Sættler, fortjene ikke at komme i ringeste Betragtning.

3. §. I dette Bogstavens (Stafasetning) Beskaffenhed gives efter Omstændighederne en Del Indskrænkninger eller nærmere Bestemmelser, hvoraf følgende ere de vigtigste.

Når Berselinerne ere meget korte, findes undertiden kun to Rimbogstaver, et i hver Linie; ikke heller iagttages det da saa meget nøje at sætte Hovedstaven allerforrest i anden Linie. De Ord, der sættes foran samme (målsyelling), ere gjerne et eller to korte Smord, som ikke pleje at regnes med i Bersemalet; f. Eks.

Reidr var þá Þingþorr
er hann vaknadi
ok síns hamars
um saknadi.

Bred var þa Tor
þa hann vagnede
og sin Hammer
savnede.

Er Hovedstaven et af de sammensatte Bogstaver: ft, st, sp, da må de to andre Rimbogstaver være det samme, og et blot s, eller et s med en anden Medlyd, efter er urigtigt. Det iagttages vel og ofte, men ikke saa nødvendig, ved andre dobbelte Hovedstave, saasom: sl, bl, br, gl, gr, fl, fr; det er altid en Regelmæssighed og Skønhed, om det iagttages; f. Eks.

Éi spíkti þvi.
er spennu víðar
greipar Zelyardar
víð grenitru jafnat;

Når man det Synb,
som Djævelens vidgribende
Hænder omsvændte,
ligner med Grænen;

Er Hovedstaven derimod en Selvehd, da behøves Bistabene ikke at være samme Selvehd, men det anses endog for rigtigere og skjønnere, om de ere for-

Stjellige. Undertiden bliver j og v brugte som Selvlyd, og h, naar en Selvlyd kommer efter, regnes ikke at gjøre nogen Hinder, hvorvel det er bedre, om ingen af disse Udslugter behøves; s. Eft.

Ei myn og fridar. Ei vil Fred.
audit aerde. blive os bestaen.

Rimbogstaverne maa ikke forekomme oftere end tre Gange i hver to Verslinier, eller intet andet Ord maa begynde paa samme Maade. Dog tillades dette i et af de Smæord, der undertiden sta foran Hovedstaven, saa og, om Verset er noget langt og Hovedstaven en Selvlyd, i andre Smæord; kun at det er sadanne, som ingen Vægt eller Estertryk saa, naar Verset oplæses; s. Eft.

Enn ef erum vër. Men om vi ere
ödaudligir. udødelige.

4. §. I den gamle nordiske Poesi kommer det meget an paa lange Stavelser (långar eller hardar samstøfur), hvoraf hver Versart har et bestemt Antal. Af korte (Stammar eller linar) regnes et Par eller i det højeste tre at gaa op mod en Lång; saa at Verselinieus Længde dog ikke er saa aldeles indskrænket bestemt, som den ellers vilde være. Det kan ogsaa indbide den noget at målfylling ikke regnes med. I øvrigt er det mærkeligt at de længste islandste Vers ikke have mer end nitte Stavelser. Det synes at Dret slet ikke har kunnet lide de lange Vers, der fordrede Sæsuf, og derved virkelig i Grunden blive delte i tvende.

3) **Swisse Stavelser**, der ere lange, er vel ikke så meget lig nye at bestemme; ja, måske det ikke en gang af Sproget selv er så ganske nye bestemt. Dog ere følgende Stavelser især i Vers almindelig vis lange: 1) de, der slutte med en dobbelt Medlyd eller med tvende enkelte, hvilket svarer omtrent til Grækerne og Romernes *Positio*; 2) de, der have en af de saakaldte *Tvelshd*; 3) de, der have en af *teknueret* *Selshd*, der i Grunden er det samme som en *Tvelshd*. De to sidste *Tilfælde* ere egentlig ikke uden i *Erklaringen* forskellige fra det første, ti alle *Tvelshd* ere at *ansæ* *voft* en *Wokat*, hvorpaa følger en *Wokant*; gjøre altsaa *Wokatio*, *Wokalt* en *Medlyd* kommer efter; men dersom en *Selshd* følger paa, kunde man tænke sig at *Erbedonstanken* i *Diftongen* staae fordoblet. 4) Er *voften* bestandig den første Stavelse i *Ordens* *lang*; 5) kan *Hovedstavel* sen i mange *Endelser* meget vel bruges som *lang*, skjønt den i *Dansten* endnu meget mindre, end den *allerførste* *Stavelse*, kan bruges saledes. Disse *Endelser* ere især *ari*, *andi*, *adi*, *adur*, s. *Eth*, *Kapari*, *saknadi*, o. dsl.

5. §. *Rimene* (*hendingar*) ere af tvende ganske forskellige Slags; måske man kunde kalde dem *Linierim* og *Slutningsrim*.

Linierim ere, ligesom *Bogstavrim*, *Islandskens* egne. De bestaa deri, at i en og samme *Verselinie*, forekomme tvende *Stavelser*, som rime sig sammen.

Her maa man vel erindre sig hvad det foran 12. S. er sagt om den blandede Stavning, da det ellers er umuligt at forstaa og sile disse Rim. Staves gjære Ordene samvir og gumar et fuldkommen højagtigt Linterim, ti det er blot sum og gumt der kommer i Betragtning; ligesaa merk i og sterk a, o. desl. Disse Rimstavelser anbringes helst sa at den ene (frumhending) staa i Begyndelsen, den anden (vorduhending) i enden af Verslinien.

Disse Rim dele sig i to Slags, nemlig: hele Rim (adalhendingar) og halve Rim (midhendingar). Fine have i de Stavelser, der rime sig, både Selvlyd og de næstfølgende Medlyd afpeles end; f. Eks. ser og vera, samt alle de ovennævnte; disse have blot Medlyden end, men forskjellig Vokal i Stavelser, f. Eks. stedsam og nordan. Her ere ird og ord halve Linterim; ligesaa vord og forda, samt fylkingu og fangihn.

Mærk Endelsen r og Gjendomsendelsen s efter Konsonanter regnes ikke med til Linterimiet; altsaa er f. Eks. biarte og hiarta et fuldkommen rigtigt Helrim, samt adr og sibi et ligesaa fuldkomment Haldrim.

Oftest bruges begge disse to Slags Linterim tilige i afvekslende Linier, sa at den første af de to ved Bogstavrim forbundne Verselinier er halvrimet, den anden helrimet, og saledes bestandig, f. Eks. i dette Hæftovers:

Sastordr stylli vora
fengsall vera þengill.

Sæfir heit at rífa,
hialldrögnudr! þér alldr!

Orðholben den kóltge nna stæ,
som hengione Folf vil fá.

Det somner dig aldrig at brude
dit Læste, du vældige i Strid!

Her gjore ord og firda samt hæfir og rífa halva,
og feng og þengill, hialldr og alldr hele Linierim
med hænguden.

At det ikke ma være ubetydelige og korte. En-
deskaffar, der kaldes rime sig sammen, forfar
sig selv.

6. §. Rimerimene ere aldeles de samme som
bruges i Danden og alle andre gotiske og romaniske
Sprog. Ogsa disse dele sig, som bekiendt, i to
Slags: Tostavelser og Enstavelsestim. Herved
er blot at mærke, at i den gamle islandske Poesi
sammenrimes allene de to ved Bogstavrim forbundne
Verselinier; man finder aldrig at den første Linie i
Verset rimer sig med den tredje, og den anden med
den fjerde, eller deslige, s. Eft. følgende sære kraf-

*) Konstruktionen er simpel: Sastordr stylli vora
fengsall þengill vera. Sæfir þér alldr heit
at rífa, hialldrögnudr! Firdir et Digt-
ord þa Folf, Stridsmænd, þengill þa en Svrste,
Konge, hialldr sigesa þa Strid, Fædreslag.

rige Verð, som Skallagvinn sigde efterempore, for at bringes den norske Konge Erik Blodøse af de sa Mand, som, ved en privat Høns Udfoerlse mod Kongen, vare de eneste, der beholdt Livet; af hele Mandstabet paa et Skib, hvor Hertug Guttorms Sønner og flere Kongen nærbeslægtede eller dog fjære Personer omkom.

Nú er herfis hofnd	Nú er Fyrstens Dæbu
vid hilmí esnd.	mod Kongen udført.
Gengr líst og orn	Nú traðer líst og orn
af ynglings börn.	paa Svobingens Dødt.
Slugu hoggvinn hra	Salvards dræbte Lig
Salvards dræbte	af i Havet uds
undir Svartfara, *)	Svarfars Dunden

mod dem. Der er forresten en (hættis) 7. §. indbelle de Gælle til alle, men god over Berseard et Navn for sig. Stikken synes at indbelle dem efter deres hele Bestaenhed, uden just

*) Herfir var egentlig et Slags Embedsmand, i Værdighed næst efter Jarlen, som var igjen næst efter Kongen. Hilmir et Digterord paa en Konge. Ynglinge siges en Konge eller Fyrste; her menes Hertug Guttorm dermed. Hra Adset er overfl. i Flertallet. Forresten skal Salvards dræbte Lig, for den dræbte Salvards Lig, ved en simpel Inversion. Gengr et gammelt Ord paa Binde, Sage, her Neb. Ari et Digterord paa Den.

En anden Aanderart heraf har bestemt 6 Verselinier, af hvilke den første forbindes med den anden, og den fjerde med den femte, ved det sædvanlige Bogstavorim; men den tredje og fjerde sta uforbundne, hvorimod hver af disse nødvendig maa have to Stemboystaver; sædvanlig ere de da ogsaa et Par Stavelser eller mer længere end de øvrige Linier; f. Eks. dette Vers i Savamaat i Edda:

Veistu ef þu vin átt,
 þann þú vel trúir,
 ok villtu af honum gott geta:
 gedi þalltu við þann blanda,
 gísum skipta,
 ok fara at finna opt. *)

Bed du at du har en Ven,
 som du vel kan tro,
 og vil du af ham nytte godt,
 dit Hjerter skal du ham åbne,
 Gaver med ham skifte,
 og besøge ham tidt.

Ofte blandes dette Slags seksliniede Fornyðalag med det sædvanlige; f. Eks. i det hyppelige Hát-smarmál; ja undertiden, dog sjelden, er det første Halvvers fireliniet, det sidste treliniet. Det seksliniede synes ellers at have været det allerældste og

*) Hvert er ingen Vanskeligheder; þann skal for þann es, og dette er gammeldags for þann er, d: den som, hvilken.

høitideligste Slags. Et Eksempel paa Blandingen vil jeg anføre et Par Vers af Gætspeki Heidreks Søn-
 ings (Kong Hedriks Gædevisdom) i Hervararsaga.

Heiman ef fór,	Hjemnefra jeg drog,
heiman ef ferðadist,	hjemnefra jeg færðedes,
sá ef á veg vega:	paa Vejen saa jeg Veje:
vegr var undir,	Vej var under mig,
vegr var yfir,	Vej var over mig,
og vegr á alla.	og Vej paa alle Sider.
Heidrekr kóngur	Du Kong Hedrik
hyggstu at gátu!	begrunde min Gæde!

Góð er gáta þín,	Din Gæde er let,
gæstr blindi!	Gjest hin blinde!
gétir er þeirrar:	gjettet er den:
fúgl þar yfir fló,	Fuglen over dig fløj,
fiskur þat undir svam,	Fisken under dig søsnød,
þórtu á brá.	feld du gif paa en Bro.

Det sidste af disse kan tillige tjene til Eksempel paa en Underart af det seksliniede Hornyrdalag, hvor den tredie og sjette Linie ikke have to Rimstave som sædvanlig, men hvor derimod de første tre Linier ere forbundne sammen ved Bogstavrim, og de sidste tre ligesaa.

9. §. Toglag er ikke nær saa meget brugt som den forrige Art, og kunde vel gjerne henregnes under samme. Verselinierne ere omtrent af samme Længde, og hvert Vers har altid otte Linier. Hovedforskjellen er at denne Verseart har Linierim; f. Eft. dette Vers af Kvædrápa:

Of báru í byr	Og Hérreines Skibe
Blá segl við rá	í Medvinden bare
(Dyr var döglingr fór)	blaa Segl ved Raaen;
drekar landreka.	herlig var Kongens Færd.
Enn þeir er komu	Men de Skibe, der kom
Kilir vestar til	vestenfra dertil,
um leid lídu	fejlede hen ober
Limaftardar brim. *)	Limsfjordens Brænding.

Heraf har man ogsaa adskillige Underarter, saasom: naar allerre hveranden Linie er rimet; naar de to sammenhørende Linier ere af ulige Længde. Disse ere de naturligste og mest velklingende af alle Loglags Underarter.

10. §. Dróttkvæði er de Gamles egentlige Helsebets, der tilligemed Loglag fortrinlig brugtes til Vredigte, ligesom Fornyrðalag især til historiske Digte. Det adskiller sig i to Arter, nemlig egentlig dróttkvæði og hránhenda (ell. lílilug). Hint har fets, dette atte Staveller. De øvrige Egenstaber have de tilfælles, nemlig at alle Forlinter sædvanlig

*) Döglingr, et Digterord paa Konge. Kilir er flertalsformen af Fiolr, en Kjøle, her et Skib. Jeg forstær den første Deel af dette Vers nogen anderledes, end det både i den danske og latinske Oversættelse af Snorre (2. Del, S. 266) er taget; da jeg konstruerer: Of drekar landreka báru í byr blá segl við rá, saa at landreka bliver Gen. og ikke Akkus.

Halbrimed, og alle Sagstær helrimes, hvilket ogsaa
 ofte saa meget nøje iagttages. Til Eksempel: paa
 det egentlige Drottshæde saa tiene følgende Vers af
 Sverres Saga, 195. Kap.

Þinum Virkibeinum!

þeri Sverrir hlut verra!

látum randhæng*) reyndan

rida hart of tidum!

hælumst minst i máli!

metumst heilður at val fellðum!

látum skipta gud gipr!

gétum hrid þá er þeim fót!

Virkibenerne vi ska!

Sverre komme galt affed!

Lader os det prøvede Sværd

svinge hårdt og tidt!

Vi prale ej i Ord!

men gjøre os til nær Kienden er slagen!

Vi lade Gud råde for Lykken!

men gjøre et Anfald, som de kan føle!

Man finder ogsaa Drottshæde med alle Verse-
 linier helrime (detthent), og med alle halbrime (snidhent),
 og halbrimet overalt, men saaledes at
 hver to sammenhørende Linier have samme Halbrim

*) Randhæng er et Digterord paa Sværd; det er
 sammensat af rønd, i Genit. randar et Skjold,
 og hængr en Snog; Skjoldets Slange eller Ver-
 skadet; 2. Sværd.

farar (Lidher), smog med Daglinerne alle de hælrimede eller hælrimede (Lorfeinars hæltr), eller endelig alle Berseliner uden Dim (Hattkeysa). Af dette Slags er omtrent Lodbrotarkvæda, paa det nær at Bersene ofte ere tilniede, og den næstsidste Daglinie undertiden, men den aller sidste næsten bestandig hælrimet. Her anføres Slutningsverset:

Ssumst hins at hætta,
 heima biðna mér Dísir,
 sem fra Sýrians höllu
 hefir. O' dinn mér sendað.
 Gladr skal eð þú með U'sum
 í þndvegi drekta.
 Lifs eru lidnar stundir
 latandi skal eð deya.

Mig lystir at ende Sangen.
 Hjem byde mig de Diser,
 som fra Krigsgudens Hald
 Ddin haver mig sendt.
 Glad skal jeg þi blandt Ufer
 i Kongesædet drikke.
 Ebunden er Livets Stund,
 smilende skal jeg dø.

Til Eksempel paa den omtalte Hærbændi, hvor hver Berselinie er attestavelsset, vil jeg anføre Begyndelsesverset af den (katolske) Ode Lilia, hvorefter Berselarten har smet sit andet Navn Liliulag:

Almstrugr gud allra stétes,
 yfirbiddandi engla of þjóða;
 ei þursfandi stadi né stundir,
 stad haldandi í Þyrleifs valdi,
 senn verandi úti of inni,
 uppi of nidri of þar í midju!
 lof sé þér um alldr of æft
 eining sönn í þrennum greinum!

Almægtige Gud over alle Stænder,
 Engles og Folkeslægters Overherre,
 ej indstrænkter til Rumm eller Tid,
 som selv i evig Rø beherster alt,
 som paa en Gang er både ude og inde,
 i Høiden, i Dybet og der imellem!
 Pris være dig i al Evighed
 du sande Enhed i trende Grene!

11. §. Runhenda bruges meget til Føllesange;
 den rimer hør to ved Rimbogstaver forbundne Vers
 sammen i Enden, men har derimod intet Linierim.
 Den deles i flere Underakter efter Stavelsernes An-
 tal, der i de mindste ere tre, i andre fire, i andre
 seks, og i de største otte. Altid er den retteliniet.
 Ogsaa efter Rimene er den forskjellig, da snart de
 fire Linier i Verset have et og samme Rim, de an-
 dre fire ere rimede som sædvanlig to og to sammen;
 snart ere begge Halvers rimede sammen hær for
 sig, saa at der i hele Verset er kun to forskjellige
 Rim, snart endelig have alle otte Linier et og sam-
 me Rim tilfælles. Dog disse Arter anses ikke for
 væsentlig forskjellige, men blandes med hinanden i

et og samme Digt, s. 111. i Høfudlausn af Egill Skallegrimsen, hvoraf følgende Vers:

Beit fleinn floginn,
þá var friðr loginn.
Var álmr þreginn,
því var úlfur feginn.
Drustu broddar,
enn bitu oddar.
Þáru hörvar
af bogum þrvar. *)

Skarpt var det kastede Slæm,
ingen Fred var da at finde.
Buen spændtes,
Ulven fryded sig derved;
Pilene braged',
men Oddene bede;
af Strangen løst
for Pilen af Buen.

Denne Verseart er overmåde net og behagelig. Drottkvæði er høitidelig og majestætisk, Hornyrðalag er simpel, let og lydende.

*) Det Hele er egentlig en Beskrivelse over en Buesfægtning, men vort Sprog mangler Ord til at udtrykke alle de islandske Udtryk: fleinn, broddr, oddr og þr, som alle omtrent betyde en Pil. Álmr, et Digerord for bogt, egentlig betyder det Elm. Hörvar betyder egentlig Blaar (heraf vort Hør), men her Buesstrangen.

12. §. Omkvæd (Stef) findes af mange Arter og Indretninger i de gamle Digte. Ofte bestod det i to eller fire Berselinier, der sluttede et Afsnit af Sangen, og indeholdt en almindelig Tanke om Materien, og nu ligeledes kom til, at udgjøre Slutningen af det sidste Vers i næste Afsnit, og saaledes videre. Disse Omkvædsafsnit (Stefabakke, Stefamål) vare af forskjellig Længde og Antal efter som Materien naturlig afdelte sig; imidlertid gjorde man dem og undertiden alle lige lange i samme Digt, for at befordre Regelmæssighed. Dette Slags har især Sted i de større og højtideligere Digte, saasom drápur o. desl.

En anden Hovedart af Omkvæd (vidkvædi) bestod i en eller flere Berselinier, som igjættages i Begyndelsen eller Enden af hvert Sangvers. Var Digtet i Form af Samtale eller Vekselvang, da fik gjertte hver Person et eget Omkvæd, som svarede til hans Rolle i Digtet; undertiden har kun dog den ene Person Omkvæd. Stundum var Omkvædet en egen Berselinie udenfor Berset. Ofte skiftede man Omkvæd flere Gange i samme Digt. Ofte var det kun en Del Vers, som man vilde udmærke i Digtet, der fik Omkvæd, og endnu paa flere Maader anbragtes dette. Omkvædet findes ellers i alle Berserter, er altsaa selv af alle Berserter.

13. §. Naturligvis gives her, som i andre Sprog, en Del kunstige Vers, som en eller anden Digter har gjort, for at vise sin Færdighed, eller i anden Hensigt, og hvor han da har paalagt sig flere Bænd end de ovenbestrevne; s. Eks. i Dróskvædi at

have fire Linierim istedenfor to i hver enkelt Versolinie; ja vel endog at gjøre alle disse fire Rim i enhver Linie til lutter hele Linierim; at anbringe Linierim ogsaa i meget korte Vers; at gjentage de samme Rim i Begyndelsen af hver følgende Linie, som havde været det sidste i hver foregaaende, og mange flere deslige med mer eller mindre Smag. De vigtigste af dem findes omhandlede i Olaffens nordiske Digtekunst, under den Hovedversart, hvortil de høre. Det er da disse Kunstvers, der undertiden have tvunget dem, der søe mere paa Klang end Tanke i deres Vers, til altfor dristige Ordomsflytninger, og især til unaturlige og skrækelig vidssøgte Omvæbnelser, hvorved de have paa draget hele den islandiske Poesi af nogle altfor ukundige og overilede Dommere Beskyldning for overdreven Svang og smagløse Fordrejelser. Men da de Produkter, hvorpaa en saadan Dom maatte kunde passe sig, næsten allene ere enkelte løse Vers i Sagarne, og disse vel endda saare ofte forvandskede i høj Grad ved skjedsløs Afstrøining og ukritisk Behandling, og da de egentlige Versarter selv slet ikke indeholde nogen saadan utaalelig Svang; saa sees let med hvor stor Uret man af den Grund har villet kaste Skygge paa den hele gamle nordiske Poesi. Man har ikke havt Tålmodighed til at trænge til Bunds i Sagen, og ikke Forstand til at gaa det vanskeligere og usuldkomnere forbi, og i det mindste begynde med det letteste og skønneste; dog har man fordsomt hvad man ikke forstod. Ret som om en, der havde læst Simmias's græske Vers, indrettede i Form af Verser, Ringer, Eg og deslige smukke Sa-

ger, vilde fortælle den lærde Verden, at den græske Poesi var det smagløseste Ubespil i Verden, og at hele Indretningen bestod i at efterligne allehænde Lærtefigurer! Desuden har det skadet den islandske Poesis Anseelse, at så få Mænd af Smag have havt Afgang til Tælfen selv, og altsaa bedømt den efter Oversættelser. Men vi have slet ingen god dansk Oversættelse af noget eneste islandsk Digt, og det er utrolig få aldeles en slet Oversættelse kan forvandle og fordærve selv den herligste Original, og opbakte Kulde eller endog Lede for den. Saa meget jeg tror vi skyldte Sandvig for hans Eddasoversættelse, og så meget man må tilgive Ufuldkommenheder i det første Forsøg, så kan jeg dog ikke andet end anføre som Bevis på hvad jeg har sagt, og som Prøve på en mageløs slet Oversættelse, følgende Sted af Samarsheimt med en bedre Oversættelse bag efter. (Tor tiltaler Lofe, som kommer flyvende.)

Han mødte Tor
midt i Gården,
og så talde
han allerførst:
"Nu har du Vende
"som Arbejde.

"Fortæl på Loftet
"lang, Sidende.
"de siddende;
"Snat nu opholder,
"de liggende.
"med Løgn ovring nu.

D. S. S.

Mødte han der Tor
midt i Staden,
og han det Ord
allerførst kvad:
"Gif du noget
"for din Nøje.

"Sig mig i Lusten
"en lang Efterretning;
"tidt for den siddende
"Sagnet forvildes,
"og den liggende
"løver en Hob.

D. S. S.

Jeg kan derfor ingenlunde istemme deres Dom, som nedsatte den gamle islandske Rationalpoesi, og opmuntre til at forkaste den, om endog en og anden i nyere Tider ikke altfor smagfuldt har udstrakt hine Kunstvers til nogle få hele Smædigte. Som om den rene Digtersmag bestod i at indføre fremmed Versebygning og fremmede Versearter. En fortræffelig Smag! Mage til Kimvers på Latin! Sandelig, ethvert Folks nationale, af Naturen selv dannede, Poesi vil aldrig findes unaturlig, men stedsbeholdt til at udtrykke høje, ædle, skønne og vakre Tanker, kun at Digteren har slige Tanker at udtrykke, kun at han ikke mangler Andsgaave, Andsdannelse, og Færdighed i sit Sprog.

Digtearter.

14. §. Digtene være naturligvis af forskjellig Længde; 40 Sangvers synes ellers at være Middeltallet. Nogle ere omtrent 20, 30, andre 50 til 60; men de allerlængste, som Forfatteren har villet give en særdeles Anseelse, ere i det allerhøjeste 100 Sangvers; længer gives neppe noget islandsk Stykke. Det er mærkeligt at dette, som udgjør 800 Verse-linier, ogsaa er omtrent Maalet på de største af Homers Rapsodier, og synes altsaa at være den naturlige Grænse, som en enkelt Sang ikke vel kan overskride, uden at trætte saavel Digter som Læser.

15. §. En Sang i Almindelighed kaldes Kvædi eller lióð, et større Digt bragr; en Sang om en, som det gik uligelig, kaldtes ofte Kvæda; en Klage

sang, hvori Digteren eller Hovedpersonen søger over et Uheld, kaldes grått. Et Stykke, hvori noget nedrigt eller slet belees og forhænes, hed nid; en Lofsang lof, mærd, hródr; en Kjærlighedsang hed mansfaung; nu bruges dette Ord mest om en Art Indledning til andre Sange; en Eryllesang eller en i sádan Form kaldes galldr; som oftest havde de noget eget i Berseindretningen; en Sang af Fornyrvalag kaldes ófte mál; men alle disse Benævnelser bruges mest i Sammensætning med Hovedpersonens eller Digterens Navn, og danner da et Ejendomsnavn for Digtet; s. Efs. Prymskvíða, Gudrunargrátt.

16. §. Mere Hensyn til Formen eller Indretningen have følgende Hovedarters Navne. Ofte sang man ved en eller anden vigtig Tildragelse i Livet et enkelt Sangvers, måske for at udøse sine Følelser, eller og for at bevare denne Hændelse des uudsletteligere i Hufommelsen. Slige enkelte Vers, der ikke udgjorde, eller var bestemt til at udgjøre nogen hel Sang, var egentlig det man kaldte vísur. De findes ofte i Sagarne, og tjene ligesom til et Bevis for, at Historieforfatteren har fortalt Sagen i den sande Sammenhæng og i det rette Lys.

Vredigte vare især svandt. Slags: Flokk var en kort Lofsang eller Takkesang for en eller anden Velgjerning, omtrent som et poetisk Brev. Den bragtes Jarler og Førster, men ikke gjerne Konger. Sædvanlig var den i Loglag, og bestod vel af flere Sangvers efter Omstændighederne, men ikke af Omstændeligheder. Drápa, det andet Slags, var det for-

nemste, længste og høitideligste Slags Dretvigte, sædvanlig i Dróttmælt, og ofte afdeelt i Ombvædsaffnit. Deri besang Skalden sin Hæts hele Heltelt; eller alle hans admærkede Fortjænelser; det bragtes gierne Konger, eller digtedes som Uder til Helgeners eller Guddommens Ære o. dsl.

Muntre Fokkesange kaldes rimur, omtrent hvad vi kalde Viser. Saaan en rima er altid i rindhenda og høist atteliniet, men forresten af forskjellig Indretning, som oftest af historisk og skemtsomt Indhold; men denne Digteart henhører egentlig til de nyere Tider.

Den nyere Poesi

17. §. adskiller sig særre lidet fra den gamle; Bogstavrimet iagttages altid nøje. Hornyrdalag bruges meget til længere Digte, der have rimfri Vers. Foglag og Dróttmælt ere mindst i Brug, saasom deres Hovedanvendelse er forvunden. Da Linierim ikke finder Sted uden i disse to Versarter, er det tilligemed dem lidet brugt i nyere Tider. Rindhenda bruges meget hyppig, især til rimur. Dog plejer man nu at anse hvert Halvers (fire Verselinier) for et helt Vers. Forresten har man af Fremmede optaget, at rime en Fortinie med en følgende Fortinie, en Baglinie med en følgende Baglinie, og ovenalt at forbinde Linierne ved Slutningsrim anderledes end de ved Bogstavrimet ere forbundne. Det græske og rommerske Rodmaal har endnu ingen smagsfuld Digter forsøgt at påtrænge Islandsten; man retter sig i sin Henseende kun efter Drets Tilfænde;

og de lange Stavelers Antal, hvorom tilføit. Dog træffer det naturligvis saare ofte at Berselaldet kommer til at ligne Fodmaal, s. Eft. følgende tvende Bers af U'fsarörimur, der tillige kan tjene til Eksempel paa de ny runhendiste Bers i Rimarne:

Engi gat það ita sled,
hann yrði hræddur,
herrann' ágiætur, elli saddur,
illa þó nú væri staddur.

Ingen af de Helte sø
ham blive ræd,
den ædle Herre, af Dage græ (egl. mæt),
stjigt han nu var ilde stædt.

Her er den første Linie uden Rim, den anden for-
tere end de svrige, og halvrimet med de to følgende,
som ere sammenrimede paa den sædvanlige Måde.
Mere regelret er følgende Prøve af en anden Sang
i samme U'fsarörimur:

Um mig logar elstu þyr,
una má eg hvörgi þyr;
Kontid er þvi Færu ráð,
Föngsson! allt á þdur náð.

Om mig luer Elstovs Jld,
ingensteds er jeg glad eller still';
sø at Þigens hele Kar,
Þrins! i eders Hænder star.

18. §. Derimod har Man antaget af fremmede,
at give runhendiste Bers fler eller færre end otte
Berselinier. Dog synes de lange at klunge meget

naturlig og hæslig, især naar nogle Verselinier ere meget længere og af anden Indretning end de øvrige. Af de kortere synes derimod især et Slags sekstiniede at have vundet Indfødsret. Disse bestaa af omtrent 8 lange Stavelser, og rimte den første Linie med den tredje, den anden med den fjerde, og de to sidste med hinanden. Et Eksempel vil jeg anføre følgende med Omkvæd forsynede visa eller Vers af Hr. Sysselmand Sigurd Petersen:

Þá eymdir stríða á sorgfullt sinn,
 og svipar mótgánga um vátta ríða,
 og baki vendir þier veröldin,
 og vellyst brosir ad þinum kvíða;
 þenk allt er hnöttót, og hverfast lætur *),
 sá hlv ídag, er á mörgun grætur.

Allt jafnar sig.

Naar Sorger nage beklemte Bryst,
 og Modgangs Svæber om Kinden smælde,
 og hele Verden dig Ryggen vender,
 og Vellyst smiler ad al din Smerte;
 tænk alt er rundt, og kan let omveltes,
 den græder i Morgen, som lo i Dag.

Allt jævner sig.

*) Lætur lade ingen sig af Oversættelsen forføre til at blande med lættu; lætur er Præs. af láta lader (sig velte), men dette vilde være stvrt á Danstæn.

Endelig forstår det sig, at man i Salmer og i Oversættelser af Stykker, der undertiden ikke ere for gode i Originalen, har smæet en hel Skot barbariske Verseindretninger tilligemed en Mængde andre Fejl ind i Islandskten, fordi man ikke har ladet sig nøje med at indklæde Tanken i islandsk Dragt, men har villet skøbe Oversættelsen i selv samme udvortes Form som Originalen. Atter en Virkning af den urigtige Forestilling om Folkeslægternes ejendommelige og forskjelligartede Poesi; atter Mæge til om nogen vilde oversætte et islandsk eller dansk Digt paa latinste Rimvers!

12. §. Af de nu brugelige Digtearter ere Rimarne de hyppigste. Almindeligst begynder Rimaen med en kunstig, undertiden næsten uforståelig Indledning paa 8 til 10 Vers (Halvvers). Denne Indledning kalder man mansaungr, der egentlig betynder Kjærlighedsfang, maaſte fordi den tidt har været af slikt Indhold. Et Vers af samme Bestaaffenhed slutter ofte Sangen. I øvrigt er det sære mærkeligt, at disse Rimar sjelden findes enkelte, men almindelig i en hel Samling, hvor der besynges en Helts hele Liv, eller deslige. De kan altsaa slet ikke egentlig sammenlignes med vore Rjæmpeviser, der aldrig saaledes i en sammenhængende Række af Sange besynges en enkelt Helt eller Handling; men de ere en ganske egen national Art af Heltedigte, hvor hver Rima udgjør ligesom en Rapsodi, der omfatter en hel Scene eller Afdeling af Handlingen; hver Rima

har ogsaa gjerne sin egen Jubledning eller mansaungr og sit eget Slutningsvers; tidt ere de i samme Digt af forskjellig Berseindretning, dog altid runhendisse. Hele Digtet har intet eget Navn; men benævnes efter Heltens Navn, høortil sædes Rímur i Flertallet, f. Eks. Ulfarörímur, der er et af de beste og mest yndede, og består af 16 Rímur. Det er ogsaa mærkeligt, at man neppe hos noget andet af Europas Folk finder et saadant Forraad af slige Digte, og det i Almuens Mund, som tillige ere ganske nationale, og ikke Esterligninger af udenlandske Digte, hvilke de fleste islandske Skalbe vel neppe have kjendt af Navn. Men rigtig nok ere de, formedelst Digterens Mangel paa Dannelse, ikke altid af den beste Smag,

Sjette Afdeling

om

Sprogarterne.

Historisk Oversigt.

1. 6. Fra Norge udgik Isønderne og med dem Islandskan, hvori de fleste, betydeligste og bedste Levninger af Nordens gamle Sprog og Snille ere og opbevarede. Norge var som det sjernefte, inderste og med luttest Folk af sammt Sprog omgibne Land ventelig det Sted, hvor det gamle Nordiske taltes reneft og skønnest; men dets Litteratur oplevede i Norge selv ingen betydelig Høide eller Glænde, og endnu mindre i Sverrig, allermindest i Danmark. I Norge selv forfaldt Sproget jo mer og mer, lige som Rigets Velstand og Selvstændighed, og kun til den kalmarste Forening omtrent kan det regnes for Islandskagtigt eller for gammelt Nordisk. De temmelig betydelige Levninger, vi have af denne ældste Norst, ere en Mængde Love og Brevskaber, af hvilke sidste en Del ere udgibne i Diplomatarium arnamagnæanum, samt Kongespejlet (Königsloggsbók). En fortræffelig som Materiens Afhandling i dette Værk på mange Steder er, så er dog Stilen i det hele ikke klassisk, men opstruet, tvungen og undertiden latinagtig. Alle disse Levninger ere vist nok af megen Vigtighed for Nordens, dog især Norges Historie, og fornemmelig dets Kulturhistorie. Denne

gamle Norsk afsiger snare ubetydelig fra Islandsk, og taber sig ligesom umærkelig. Noget om den kan sees i Forberedelsen til Kongespejlet.

Den næværende Norsk derimod er kun at anse som en Afændring af Svensk, der nærmer sig til Dansk og står omtrent midt imellem begge. Den hele gamle grammatikalske Indretning i Sproget er for længe siden forbynden, og hele Sproget har opløst sig i en stor Mængde Provinsdialekter, der ere hinanden saa utlige, at de neppe ere hinanden forstaaelige.

2. 5. Det gamle Nærhed og Frihed. vordende Islandsk Folk overgik Nordmændene langt i litterarisk Hæder. Det flyttede sit Fædreensprog (norrøna) med sig, og herfra have vi de ældste pålidelige Levninger af Nordens gamle Tungemaal. Men dette ældgamle Sprog havde endnu en Del Ræbder, en Del hårde og ubestemte Former, hvilke Islænderne affilede; og overalt dyrkede de Sproget med saamegen Omhyggelighed, at det Islandsk snart blev erkjendt for smukkere og renere end det Norske selv, der dog i Grunden var Hovedsproget, og ogsaa snart tabte hine rædere Former. Det var nemlig de anseeligste, rigeste og mest kultiverede norske Familier, som flyttede til Island. Fra dette forfinede Sprog have vi den store Mængde især historiske og digteriske Værker, som vi kunne kalde den klassiske islandsk Litteratur, s. Eft. *Njála*, *Heimskringla*, *Egla*, *Gretla*, *Sturlunga*, v. fl. desl. Og dette er det egentlig, som i det foregaaende er beskrevet.

Del bevaredes Sproget længst og reneft paa Island formeddelt Landets fjerne Afstand og ringe Samkvem med andre Folk, ſaa og formeddelt de mange ſkrevne Sagar og Kvæder, der af hele Folket læstes med Begjærlighed. Imidlertid forfaldt det dog ogſaa her mere og mere, tilligemed Landets Velſtand og Selvſtændighed. Noget før Reformationens Indførelſe var Litteraturen og Sproget paa den laedſte Punkt. Siden begyndte man paa ny at dyrke det, og iſær det ſidſte halve Hundredeaar har frembragt endel ret gode Forfattere og fortemmelig hypperlige Skalde; ſom Island aldrig har manglet. Til dette nyere Sprog (islenzka) henhøre f. Eft. Bibeloverſættelſerne, Húspóstilla Vidalins, (ſom man for den rene og ægte Stil har kaldet den iſlandske Cicero, hvorvel den i Indhold viſt nok ſtaaer i en fjern Afſtand fra hint Talekunſtens Mønſter), endelig ogſaa Lærdomsliſtafelags rix (S: Litteraturſelſkabets Skrifter) i 14 Otkaabind, ſamt en Del af Sr. Etatsraad Stephenſen, der ere udkomne paa Landoplysningsſelſkabets Forlag, o. ſ. Af Digtere kan iſær mærkes Hallgrímur Péturſon, Eggert Olafſon, ſamt af de endnu levende Præſten Jón Þorlákſon, der ſaa fortræffelig har overſat Miltonſ tabte Paradis, Aſſeffor Gröndal, der har overſat endel af Pope, Syffelmand Sigurdur Péturſon, der blandt andet har forfattet et Lyſſpil, o. ſ.

3. §. Ogſaa Nordinænd beſatte Færøerne, Orkneyerne og Spjæberns; men paa de to ſidſte Steder er Sproget formodentlig dels forblandet med

Stoff og Engelf, dels forfæmt og undertrykt siden Landet kom under Britannien. Paa Færøerne derimod har det gamle Sprog endnu bedligerholdt sig i en egen fra Islandskten noget afvigende Sprogart. Smidertid er det dog gmet med Islandskten paa Færøerne, som med Danskten i Slesvig; ti endstjant Indbyggerne altid tale Færøisk med hinanden, saa forrettes dog Gudstjenesten ikke i Landets Sprog, men paa Dansk. Hvad man har paa Færøisk bestaar især i nogle Dokumenter, Skæmpeviser og Folkesange. Hvad altsaa i det følgende bliver at betragte, er: den allerældste Islandsk, den nyere Islandsk, og Færøisk.

Den ældste og digteriske Sprogart.

24. §. Nre Krods Forfatter til Tølonningabók, er ifølge Smorre den ældste profaiske Forfatter, der krev paa Islandsk; man finder altsaa hos ham det ældste profaiske Sprog. Det har i alle Lande været Digternes Skik at holde sig til det gamle Sprog, dels formodentlig fordi man var vant dertil i de gamle Sange, dels fordi det gav større Frihed, naar man kunde betjene sig baa af det gamle og nyere Sprogs Ord og Former, dels vel og fordi det gav Foredraget et vist Ansæg af Erværdighed; hos Digterne finder man altsaa de fleste Arkaismer naa efter de ældste Profaiske; ti det vilde være urime- ligt at forestille sig, at Digterne til nogen Tid havde tilladt sig selvgjorte Sprogforandringer, som vilde have paa draget dem Folks Latter istedenfor Beværdning.

Desuden gjenfinder man og Digtersprogets allerfæsteste Egenheder hos de ældste Prosaister, hvorfor begge Dele ogsaa her betragtes under et.

5. §. I de ældste Levninger findes Ordene ofte i en fuldstændigere og mindre sammentrukken Skikkelse, saasom: *ttóa* for *tiá* vise, betee; *Jban* for *Jón*.

Ofte bruges e foran en anden Selvlyd iføden for i (o: i), hvilket kommer Angelsakssk nærmere end den sædvanlige Skrivemåde, men dog vel mest har været en blot Rettskrivningsforskjel, ligesom naar Latinerne efter Selvlyden skrev e for j i Græsten, æ for ai, og oe for oi, og Islænderne æ for aj; f. Efs. *sealfr* for *siálftr*, *geþra* for *giþra*, *earl* for *jarl*.

I alle Endelser bruges o for u (ikke for ú), saasom *tþlo* af *tala*, *hþdo* af *hafdi*, *konor*, *brædor*, *þllom*, *hþsom*. Ja endog i yngre findes o for ú, hvilket uden Tvivl kommer af en Forskjel i Udtalen, da de Gamte vel har kunnet have en kort Selvlyd foran ng og nk, hvilket de Nyere aldrig tale; man finder saaledes ikke blot *þridiongr*, *konongr* o. desl., men ogsaa hyppig eng for eimg, og øng for aung, f. Efs. *lengi*, *lþngom*, *gþngom*, for *leingi*, *laungum*, *gaungum*. Dog findes o for u meget sjelden i Nomin. eller i Præsens af Gjærningsord paa *ur*; thi dette sammentrækkes i det mindste i Skrivningen sædvanlig til r, f. Efs. *gþdr*, *illr*, *akr*, *nordr*, *tekr*. Denne Sammentrækning finder detæfter ogsaa ofte Sted, hvor *ur* ikke er Nomin. eller Præsens, hvor altsaa andre Steder bruges or, f. Efs. *brædr*, *konr*.

Undertiden bruges *f* for *á*, f. Eks. *ó* en *W*, *bóro* for *báru* (bare), *fóm* for *fám*, Dativ af *fár* *fá*.

Ø brugte de Gamle sære libet, men de udtrykte sædvanlig både *ø* og *au* med *au* allene, hvilket i Skrivningen ofte sammentræktes til *ar*. Ligesom de oderalt i Skrivningen ikke almindelig eller nøjagtig adskilte de affentuerede Selvlyd fra de andre. I Udtalen har disse Lyd stærklig ikke været forblandede, dertil adskilles de altfor bestemt og tydelig af enhver Islænder; f. Eks. *fau*dr for *fður*, *daugg* for *døgg*, *is* for *ís*, *ut* for *út*. Man finder og et blot *o* for *ø* uden noget Adskillelsesmærke, f. Eks. *iotun* for *íotun*. Når man finder det samme Ord snart med *o*, snart med *au*, kan man være vis på, den rigtige Form er med *ø*. Sjældnere finder man *ey* for *ø*, såsom: *geyra*, *gleyggj*, *eyrindi* *), *eyr*, for *gíðra*, *glóggj*, *erindi*, *ør*.

Tidt finder man *ei* for *ei* eller *æ* allene, ligesom *tid* *æ* for *e*, hvilket da vel blot har været Retkrivningsforskjel, f. Eks. *æiga*, *dæila*, *sæing*, *æf* for *ef* o. desl. Sjældnere *ai* for *ey* eller *ei*, såsom *draimdi* for *dreyndi*.

*) Dette Ord er uden Tvivl sammenblandet af toende i Betydning og Herkomst ganske forskellige Ord; det ene af *ár* (Sendebud) og *Endelsen* *indi*; det andet, som da og skrives *órendi*, af *Afledskavelsen* *ør* eller *er*, og Ordet *ónd*. Hinc *flulde* da betyde et *Órende*, dette et *Ónddræts* *Længde*.

C bruges ganske isæng med R, f. Eft. Cristr, ebr, cellda, fecc, oc, o. dest.

For ng findes tidt g allene, især i Ordene: hingat, hegat for hingat, og pagat for pangat.

Va og ve bliver ofte til o eller u, og vi til y, eller omvendt; f. Eft. øndordr for øndverdr, døg, urdr for dagverdr, fhkr for Fvsk-, hvilket sidste Ord i hin usædvanligere Form indskyder v efter F, f. Eft. i Affus. fhkvan for Fvikan, smog fhkvindt for Fvkindi, tysvat (hvoraf gammel Dansk tøffer o: to Gange) for toisvat, Bifrgvin eller Bifrgyn Bergen (i Norge).

Ofte bortfalder v i Begyndelsen af Ordene, f. Eft. orir for vorir, eller kanske, efter forrige Bemærkning, for vdrir; oro for voru, o. dest. Ligeledes bortfalder h især foran de hårde Medlyd, og i Sammensætninger, sjelden foran Selslyd, men aldrig foran v eller j, f. Eft. lectr for hlectr lænke, ringr for hringr, likamr for lirkhamr, inn for hinn, (men ikke verfa eller jarta).

P findes undertiden for f, naar en hård Medlyd følger efter, f. Eft. tólpti, ellepti, Þórolpsfont.

P findes hyppig for d i Enden af en Stavelse. Ursagen har vel været at d her virkelig har en egen ligesom aspireret Udtale, f. Eft. fapir, ferþ, aprir.

Slige Forskjelligheder, som for det meste bestaa i Rettskrivning, ere vel i sig selv mindre betydelige; men forville ikke desuomindre undertiden aldeles den, der har vant sig til at kjende Ordene i den sædvanlige Skikkelse, og ikke er Sproget fuldkommen mægtig.

6. §. Af Forskjelligheder i den grammatikalste Flexion kunde især mærkes:

Istedes for fadir, fødur, findes stundum fød-ur, fødurs, og for brødur i Dat. brædri.

De Tillægsord på ugr, der hos de Gamle og sa endes på igr, sa og de på ligr sammentrækkes ligesom de på all, ill, ull, inn, nemlig hvor en Stavelse, der begynder med en Selvlyd, kommer til, f. Eft. blóðgi for blóðugi. Sær en af de hårde Medlyd foran, forandres i sa Fald g til k, safovi: almáttki for almáttugi almáttige.

Rar þér, J, kommer efter et Gjærningsord i anden Person af Flert. på o (ell. t), mister det ofte sit þ, og heder blot ér (tyst Jhr), f. Eft. ollut ér for allut þér, J forboldte.

Før þeim i Dat. af sa finder man undertiden þeima, og for þessarar, þessari (Hunkjønnetts Gen. og Dat.) meget ofte þessar, þessi, samt for þessu i Dat. Revtr. þvísa.

Før Ejendomsordene minn, þinn o. s. v., i de tilbørlige Forholdsformer bruge Digterne ofte det uforandrede Genitiv min, þin o. s. v.

Istedes for vorir findes hos de allerældste ofte svarende til det tyste unser. Det forandres regelret. Forskjellen er at den brugelige Form er, som alle de øvrige, tagen af Gen., denne ældre af Dat. og Akk. osv, eller måske af en gammel Ejendomsform, der forholdt sig til osv ligesom ydar til ydr, yðar til yðr, o. s. v.

Det relative er heder ofte *es*, og sammentræktes hyppig med andre Ord, som *þars* 3: þar *es*, þanns 3: þann *es*, o. s. v.

De fleste Forskjelligheder findes i Relativet *hverr*, der i det nyere Sprog er bleven til *hvorr*; i det ældste havde det endnu en anden Form *hvarr*, som for det meste er gaaet af Brug; med dette er *hvar* tvæggi sammensat, endstjont det ogsaa nu er bleven til *hvortvæggi*. *Hvarr* indskyder intet *j*, og bruges især i *Hankj.* og *Hverff.*, hvor det gaaer saaledes:

	Hankjøn.	Hverfentjøn.
R.	<i>hvarr</i> , <i>hvar</i>	<i>hvart</i> , <i>hvat</i>
S.	<i>hvars</i> , <i>hveff</i>	<i>hvars</i> , <i>hveff</i>
D.	<i>hvarum</i> , <i>hveim</i>	<i>hvaru</i> , <i>hvi</i> *)
A.	<i>hvarn</i> , <i>hvern</i>	<i>hvat</i> , <i>hvat</i> .

Hvern er den brugelige *Akkusativ*; men jeg har sat den her hen, da det er aabenbart at den hører til denne Form, og den forældede *Akkus.* *hverian* der.

*) At dette *hvi*, der ellers i Jølandskten bruges ligesom vort *hvi* 3: *hvorfor*, *hvorledes*; virkelig er *Dat.* af *hvat*, sees deels af Analogien med *sá*, da *hvi* forholder sig netop til *hveim* og *hvat*, ligesom *hvi* (ell. *þi*) til *þeim* og *þat*, deels af at man virkelig finder det sa, f. *Eff.* fyrir *hvi* *drápu* *Þeir* *eigi* *álfinn*? *Fyrir* *hvi* er *alefa* det fuldstændige *Udtryk* *hvorfor*, ligesom *fyrir* *hvi* det fuldstændige *derfor*; med udeladt *Præpos.* Har vi af hint *hvi*? af dette *ti* (*thi*). Dette er ogsaa Oprindelsen til *Tyskernes* *wie*?

imod til den i særligt brugelige Forts, der indskyder i. I Flertallet finder man af dette Ord hvaris; og flere deslige regelrette Former.

I Hverkenkjenner af Stedordene finder man tidt r beholdt foran t ligesom i hvare for hvat, tidt ogsaa bortkastet, saasom: ockart og ockat, nackvart eller nackvat for nockut.

Den nægtende Endelse gi eller Ft søjes til en Mængde Stedord, saasom: hitki, hatki, hvargi og hvåtgi for hverigt og hverigt, einugr (eintgr) for eingi. Endelfsen har uden Tvivl været igr, ig, igt, og bestemt (hvor den blev sammentruffen) gi foran bløde og flydende Medlyd, Ft foran de hårde; men nu kunne disse Ord ikke adskille ubestemt og bestemt Formforandring; de beholdt altsaa kun en af Formerne.

Ved Gjerningsordene findes endnu flere og mærkeligere Egenheder. Nogle af første Forandr. ga her efter anden, s. Efl. rita, reit, ritinn; shia, sh (i Flert. shugu), shinn, hvilket er mere regelret end det senere shdi eller shdi, shit eller shuit.

Gjerningsordene gjøres nægtende igjennem alle deres Formforandringer ved at tilføje Endelfsen at. Dersom det følgende Ord begynder med en Medlyd, bortfalder helst t; men dersom Ordet, hvortil det hænges, endes paa en Selvlyd, bortfalder a, og et blot t tilføjes, s. Efl. er, at er ikke, komi, t kommer ikke (i Konjunktiv), var, at var ikke, hadit havde ikke, hordut de torde ikke, voruma paa da vare vi ikke. Mær denne Mægtelse tilligemed tu skal

føjes til den anden Person i Enkeltallet, sættes altid Nægtelsen foran, f. Ets. takattu tag ikke. Til den første Person sættes den sjelden eller aldrig uden at et P (af eP) indskydes foran; men desuagtet sættes dog et fuldstændig bag efter, f. Ets. emkat et jeg er ikke, mákat et jeg kan ikke; undertiden (nemlig ved 1. Pers. af Impf. i første Forandr.) drages et forandret til at ind i Sættelsen, hvorved t fordobles, men intet P indskydes foran, og intet nyt et sættes til bag efter, f. Ets. hugdattak at jeg tænkte ikke at.

Den første Persons Stedord et bliver tidt, sammentrukket til blot t eller c, forenet med Gjærningsordet, safsom; hetic jeg har, syndac jeg viste, name jeg lærde, máttac jeg kunde (Konjunktiv). Ifte sjelden sættes Personsordet et ved Siden alligevel, f. Ets. et freistadac jeg forsøgte.

Oftre får Enkeltallets første Person Endelsen um. Dette kan vel undertiden være kommen af at man talte i Flertallet om sig selv, f. Ets. i Lodbrotarkvada 52. biðum jeg byder (egentlig maste: vi byde), men er dog vel snarere en gammel med Lappissken overensstemmende Flexion; ti i Lappissken endes den første Person altid på om, im eller am. Hyppigst bruges dog denne Endelse i deponente Gjærningsord, hvor da umst (umz) bliver til unst. Tidt sættes efter forrige Bemærkning et c til: umc; f. Ets. et øndunst (for andast) jeg dør, et þóttunst jeg syntes (mit), þykunst jeg synes (mit), erumc eller eromc (Lapp. erom) jeg er, o. m. fl.

At de Gamle brugte Flertalsendelserne *im, id, i* i Konjunktivet, og *ut, um, u* i Indikat., er tilforn bemærket 142. Side. Ligeså at Imperf. Konjunkt. i 1. Person endtes på *a* og *i*, samt i 3. Person i Flert. på *u* og *i* ganske ifæng.

Istedet for Passivendelsen *st* findes hyppig *st* (*st, st, st*): *eggjasc opmuntres, þarfnasc savne, lagdisc lagdes*, o. s. v.

Istedet for de passiviste Partisipper på *inn, in, it*, finder man hyppig, og mere overensstemmende med første Forandr., Endelserne *idr, id, it, f. Eff. lagidr, þakidr, sagidr, skilidr*. Ventelig er heraf kommen Formen på *inn*, ligesom *mann* af *madr*; man finder og *mudr* for *munnr*, *sadr* for *sannr*, o. s. v. Dette er også åbenbar Oprindelsen til Formen på *dr*, som blot er en Sammentrækelse heraf: *sagdr* for *sagidr*, o. s. v.; så at begge Former i Grunden er en og den samme. Nu begriber man, hvorfor så mange Ord have begge Former, og det så, at den på *inn* bruges mest hvor ingen Sammentrækning sker, og den på *dr* i Tilfælde af Sammentrækning, der ellers ved første Øjekast synes så underligt og uregelret, f. Eff. *audskilinn* let at forstå, *audskildari, audskildastr*. Se 79. Side.

Hjælpeordet er, *vat, vera* heder undertiden *es, vās, vesa*; af denne Form høves det islandiske vist Ophold, og en Del Leominger i Tyssk, Hollandsk, Engelsk og Dansk, såsom: *gewesen; hy is, hy was, weezen; he is, was*; et *Væsen*.

Foruden de prosaiske Hjælpeord bruge Digterne en hel Del andre, nemlig; *gipra, ráða, ná, vinna,*

géta, láta; alle betyde omtrent: at kunne, forma, udrette. De bruges til at omskrive Imperf., så at de selv sættes i Imperf. og Gjærningsordet i Infinit., kun ved de to sidste i Supinum, f. Eff. gjørði, réð, náði, eller vann höggva 3: hið, hær hug; gat, lét höggvit, det samme.

7. §. I Orddannelsen har det ældste Sprog kun ubetydelige Egenheder.

ndr er en Afledsændelse til Navneord af samme Betydning som ari; den forekommer blot i Poesi; f. Eff. hialdrsmógnudr den Krigsmægtige, salvórdudr Boligs Bevogter, o. desl.

Biordsændelsen lige sammentræktes ofte, især af Digterne, til la, såsom: stíotla for stíotliga hurtig, hlióðla for hlióðliga sagte. Se 176. Side.

Noget Forholdsord på ir findes hyppig hos Digterne og på Runestene uden denne Endelse, f. Eff. ept, und, for eptir, undir.

8. §. Hvad Ordsføjningen angår, da udelade Digterne og de ældste meget ofte de personlige Stedsord, og lade sig nøje med Gjærningsordenes blotte Endelser, f. Eff. illt kvæda argan eggia for þeir ell. menn kvæda; óhultir megum hér yfir drottna for megum vér hér.

At Præpositioner, Forbindelsesord o. desl. udelades, er almindeligt ved Digterskødet i alle Tunge-mål. Mærkeligt er det at til hos Digterne betyder formeget, ligesom det tyske zu. — of, det samme som Præpos. um, synes ofte at stå overskudig, men

giver dog et vist Eftertryk i Sammenhængen; især forbindes det hyppig med Gjerningsord.

Være eget for Islandstien og vanskeligere for Ubevante er den ofte temmelig forvildende Ordomslytning. Det er neppe mueligt at give Regler for samme, da den netop består i allehaande Afvigelser fra Sprogets almindelige Ordafsningsregler. Man maa lægge særdeles nøje Mærke til Kasus, og i Almindelighed alle Endelser, for deraf at se, hvilke Ord der høre sammen. En Lettelse er og, at Konstruktionen yderst sjelden er længer end fire Verselinier; længer har man altsaa ikke at overse ad Gangen; og selv i disse fire Verselinier plejer tit en Parentes at være indskudt, der som oftest er i en simplere Orden, og naar man altsaa affondrer den først, har man endnu færre Ord at overskue og ordne. Endnu maa jeg dog anmærke, at naar man har klaget saa uhyre meget over Vanskeligheden i denne Ordomslytning, har man ikke sjelden begaaet den urimelige Fejl, at henseere den til vor Ordafsningsmaade i Danstien, istedenfor til den profaisste i Islandstien, som findes hos de Gamle. Ved saadan Fremgangmaade vilde man i hver andet Vers af Horaffes Ode finde lignende eller endnu værre Omlytninger; men vogtede man sig for dette, vilde den digteriske Konstruktion vel sjelden findes at vige længer fra den, som kunde findes i Prosa, end hos alle andre Folkeslag er Tilfældet. Det forstær sig at man desuden maa fraregne den Urimeelighed, at mange give sig i Gærd med de vanskeligeste Digterstykker, inden de endnu ret forstaa det profaisste Foredrag; eller

bedømme den hele Poesi efter nogle enkelte Vers i Sagarne, der vel ofte ere så forvanskede, at neppe Forfatteren selv skulde forstaa dem, om han så dem nu. Til Eksempel paa denne Ordsmystning, med sine Indskudsfætninger og andre Egenheder af det gamle og digteriske Sprog, kan følgende Vers af Evertes Saga tjene:

Dyr gæstu brátt hinn þrvi
 Þiorgyniar til mörghim
 (Þess þidum vér) þíðum
 Þingstóls Konungr. sblar *).
 A'ngrar oss, þat er lengi
 útnyrdingr heilðr fyrdom
 (vinde er til seinn at sundt
 sunnrænn) i Dyr Unnar.

Vi bede dig, du milde
 Konge i den vide Himmel!
 god Wind til Bergen snart
 du gibe de mange Folk!
 Det er os tungt, at så længe
 Nordvestvind holder Folk
 i Unnarhø. Den Søndenwind
 til Søs for længe tøver.

9. §. Foruden disse grammatiskste Egenheder har det gamle Sprog, men især Digtersproget en stor Mængde leksikalste Egenheder, nemlig dels egne

*) Sblar þingstóll (grave solis sedilo) Solens tunge Sæde eller Volsig ∴ Himmelen. HimnaKonungr ∴ Gud.

Ord og Benævnelser, dels Omfkrivninger, hentes fra Tingenes Natur eller den gamle Gudelære. Det vilde udgjøre en egen hel Ordbog, at opregne, beskrive og forklare alle disse. Til Eksempel kan tjene følgende Ord paa en Konge: himlir, jadar, jofurr, fylkir, stilltr, væsir, vifi, þeingill, þiddan. Omfkrivelsen af Himlen og Gud i nydanførte Vers er tagen af Naturen, ligesom naar et Horn kaldes mættir hiardar Hjordens Sværd, eller et Bjerg, en Sten, sævar þein Svæns Ben, eller foldar þein Jordens Ben. Af Gudelæren eller dog den mytiske Historie er det derimod, naar Stene kaldes Jónakuts bura harmr : Jónakuts Sønners Ulykke, fordi de bleve dræbte med Stene; og Hel kaldes Loka mær : Lokes Pige eller Datter; ligesaa naar Guldet kaldes sævar eldr, liós, ell. dezl., : Havets Ild eller Lys, fordi Havguden Vgir brugde Guld til at opløse sine Sale, da Aferne besøgte ham; ingeulunde, som nogle ville, fordi Guldet skinner som Ilden, og Ilden fortærer eller opløser Vandet, hvilket enhver let føler at være utvæselig slægt. Saaledes står man fare for at trække den simpleste Omfkrivning ved Hærene, naar man ikke skjælnet imellem de to Slags Omfkrivninger af Naturbestaffenheden og den mytiske Historie. Til disse Digtersprogets mange lekfilalste Banffeligheder, der forstjente en egen Bearbejdelse, og ikke kan afhandles i en Sproglære, findes ellers hypperlige Bidrag og Hjælpemidler i Skalda, Olafsens nor, disse Digtekunst, samt i Ordregifterne til Landnámabók, Edda, den nylig udfomne Oversættelse af Njala, o. s. l.

Det nyere Sprog.

10. §. Vel har den lange Tid, den i Middelsalderen aldeles forsmættede Dyrkelse af Sproget, og de fremmede Handlende der i Landet havt en ikke ukjendelig Indskydelse paa Sproget, som er størst ved Kysterne og paa Sønderlandet; men denne Forandring er dog ikke større, end at enhver Bonde endnu kan læse og forstaa de gamle Sagar. Nogle have derfor og slet ikke villet erkjende denne Forskjel, men givet deres Skrifter et saa gammeldags og poetisk Udseende som mueligt; andre have slet ikke agtet det værd at efterligne Klassikerne, eller gjøre sig Umage for et kjønt og rent Foredrag, men foragtet deres Nationalitet, og formet deres Sprog saa meget muelig efter Dansken. Læser man, som billigt er, især Hensyn til dem, der have gaaet en fornuftig Middelsvej, nemlig vel taget Sproget som det er, men som det er i sin ædleste Skikkelse, altsaa søgt at skrive det i sin største Renhed, Ejendommelighed og Skjønhed; da bliver Forskjellen imellem det ny og gamle Sprog ikke stor. De vigtigste Adskillelsepunkter ere: en Del ny Ord, Forskjellighed i Retskrivning, og at Sproget i det Hele taget er blevet noget blødere, samt endelig nogle saa grammatikalste Forandringer.

11. §. De nydannede Ord ere dels dannede af Islandskten selv, til at udtrykke saadanne Begreber, som Fædrene ikke kjendte, eller dog ikke talte om eller benævned; mange af dem kan vel og være brugte før, skjønt de ikke forekomme i de Samles næsten allene historiske Værker. Dels ere ogsaa nogle ind-

Konnte af fremmede Sprog, især Tysk og Dansk; dog ere disse meget få, at sige hos de bedste Forfattere; maaſte de vel i Skibdeslæs Tase kan være flere. Et fempler paa begge Slags ere: åform Hensigt, tillit Hensyn, vidleitni eller tiltraun Forsøg, verdlaun Hæramie, framvarpa udfaste, gledileikr Komedie, sorgarteikr Tragedie; spegill Spejl, æra, viktugr vigtig, o. desl. At nogle gamle ved denne Lejlighed ere gæet af Brug, forstær sig selv; imidlertid ere både de gamle og ny forstæelige, og Sproget har herved vundet en Rigdom, som, naar det dyrkedes med Omhyggelighed af klasseske Forfattere i flere Foredragarter, og de altfor ram udenlandske Ord, f. Efs. forþenasta, bókpnyctiari o. desl., forkastedes, og gav Plads for gode indenlandske, saasom: verdleikr, verdugleikr, eller verðskuldan, prentari, og deslige, vilde gjøre det endnu en Gang til det fuldkomneste af alle nordiske Sprog.

12. §. Om de forskjellige Rettskrivningsmaader er talt i Forberedelsen. I nyere Tider have nogle skrevet e for det uafsentuerede i, dog kun i Ordnes Endelser, f. Efs. fader, lande, daler, maklegur, men aldrig ven for vin, eller hemen for himin. Dog er denne vist nok urigtige Brug igjen forkastet. Nogle have skrevet ei for e, naar det bløde s (gi) fulgde efter, saasom seigta, þeigta, deigi, for segia, þegia, degi (Dat. af dage); men dette var lige-umod Sprogets Analogi, thi saa burde man jo og skrive hafa for hafa, o. desl., hvorved s og f bleve aldeles overflødige. Andre have derfor og gæet videre, og

hættkæst g, dog kun i enkelte Ord, f. Eft. dæilig for dægilig, men aldrig seia for segia; men ogsaa denne Brug, der, især saalænge den ikke kan udstrækkes uden til nogle få Eksempler, kun tjener til at forstyrre en gammel og fast Analogi, er lykkeligtvis igjen aflagt.

En både vigtigere og rigtigere Forandring i den islandske Retskrivning er det, at man har indstødt et i (blødt j), hvor det høres foran Selvlydene e, æ og ø, ligesaa som man altid har skrevet det, naar det høres foran alle andre Selvlyd, saasom. þier dig, giefra gibe, fið Gode, fiell faldt, þær, giøra, o. s. v. Noget bruge ved at skrive dette i foran æ og ø til Lige med alle de svrige Selvlyd, men allene endnu forved e at udelade det, eller betegne det med en Akcent over e; men Akcenten får herved en ganske anden Betydning end i alle andre Tilfælde, hvor den tilkjendegiver et Slags Medlyd, eller dog Artikulation efter Vokalen, men her skulde det være foran samme. Grunden, hvorfor denne, i sig selv urigtige, Betegnelsesmaade i det foregaaende er brugt bestandig, sees 4. Side øverst.

Det er i den nyere Retskrivning gaaet rent af Brug at fordoble l blot for at tilkjendegive den foregaaende Selvlyds Korthed, især naar d eller t følger efter, og Ordet i sin Stammeform kun havde et l, f. Eft. vildi, skyldi, aldur, öld, o. desl.; men hvor det er Hansjønsmærke, eller har den hårde Udtale næsten som tl, fordobles det bestandig.

13. §. Mærkeligere ere de Forandringer, som ere foregaaede i Udtalen selv.

Man har saaledes undertiden faaet ϕ for e, dog bruges disse ofte istaeng nu omstunder, f. Eff. h ϕ st for hver, g ϕ stra eller giera, sm ϕ st og smier, f ϕ st og fiet, o. desl.

vo for vá (ofte skrives det va), hvilket er en stor Formildelse i Udtalen, f. Eff. svo, vopn, vondr, vor (Foræret), von (Hæb), tvo (to, acc. masc.), votta (vidne), o. fl. Imidlertid maa man dog erindre sig den gamle Form, fordi Afledninger, der for andre Selvhed, tages af den, f. Eff. alvæpni fuld Rustning, banvænn dræbende, víslarvætti Martyrdom, o. desl., da dog o aldrig forandres til æ; ligesaa Kæmi af Kvámu de kom, nu Komu. Undertiden er dog og et andet á eller a bleven til o, saasom: hánum, honum, o. desl.

ó for á, saasom: síór, sníór, lóð, for síár, sníár, láð; ligesaa vóru (eller voru) for váru.

Foran ng høres altid de brede (affsentuerede) Selvhed eller Tvælhed, aldrig som hos de Gamle en kort (uaffsentueret). Her forandres altsaa regelret á foran ng og n ϕ til ei eller au i Flexionen, ikke, som hos de Gamle, til e eller ϕ , f. Eff. leingur, geingur, Freinkia, heingia, af lángr, gángr, Fránkur, hánga; men denne Udtale og Skrivemaade finder Sted i alle lignende Tilfælde uden Hensyn til Stammeordet, f. Eff. eingill, einginn, Eingland, o. desl. Se 241. Side.

For t eller c har man i Enden af nogle Enstavelsesord faaet g, saasom: og, eg, sig, o. desl.

Men imellem to Selvsyd, og naar t eller en anden Medsyd følger efter i samme Stabelse, beholdes det uforandret, f. Efs. taka tage, maft; mektugt; akta, o. desl. Naar nogle skrive det sidste Slags Ord med g, er det en aabenbar Danisme, da de virkelig udtales med f, og dette desuden har Analogien for sig med andre Ord, saasom: vakt af vaka, mistekt af taka, o. desl. Om endog Stamuteordet i nogle enkelte Tilfaelde har havt et g, bsr dette neppe komme i Betragtning. Ingen Rommer skrev regtum eller tagtum for rectum, tactum, skjønt Stammeformen har g; og ingen Dansker skriver nu omstunder Drivt, Skrivt, for Drift, Skrift, skjønt det heder drive, skrive; ej heller Skjærsliber for Skjærslipper, af sibe.

14. §. Til Forandringer i den grammatikalste Indretning kan det maaske neppe henregnes, at det uvæsentlige r i alle Endelser, hvor det fulgte efter en Konsonant, er blevet til ur, f. Efs. Konúngur, madur, gódur, Fiemur, nidur, o. desl; ti det har formodentlig dog været udtalt omtrent paa samme Maade af de Gamle. Men at det dog ikke er oprindelig rigtigt; skjønt nu efter Udtale og Skrivebrug rigtigheden antaget, sees af Sprogets hele Analogi. Hvor r bortkastes fra andre Endelser, beholdes altid den foregaaende Selvsyd, men dette sker aldrig med ur, f. Efs. hann elskar, eg elska; hann segir, eg segi; men hann tekur, eg tek, aldrig eg teku. At dette u i ur er etymologisk uægte, sees endvidere af de Gjærningsord, der indskyde i (j) foran u, a og i, men aldrig foran ur, f. Efs. fremia; fremiuns,

fræmjid, men i **Enfelt.** fremur (aldrig fremur) det skulde nemlig egentlig være fremr, som sees af **I. Pers.** eg frem.

Landes Navne på a henføres nu heller til **Sjette** end til første Forandringsmåde, f. **Eft.** i **Asia** for i **Asia**.

De Ord, af **fjerde** Destination, som endes på **ie**, f. **Eft.** læknir, hersir, hellir, beholde i den nu **Sprogart** deres r overalt; i **Flertallet** gaa de ligesom afur, isald **Medlydsammenstød** ikke hindre **Sammentællingen**, f. **Eft.**

Enfeltallet.

N.	hellir	læknir
S.	hellirs	læknirs
D.	hellir	læknir
A.	hellir	læknir

Flertallet.

N.	hellrar	læknirar
S.	hellra	læknira
D.	hellrum	læknirum
A.	hellra.	læknira.

Disse Ord forveksles ellers hyppig med dem på **ari**, man finder saaledes ogsaa tit lænara, lænat-ar, lænorum; dog sjelden lænari i **Rom**.

En Del enkelte Ord af den femte Forandr. ere især i **Enfeltallet** gaaet over til den **fjerde**; men hele **Destinationen** er dog langt fra ikke gaaet ind, og hine Ord findes ofte med begge **Former** i **Genit.**, f. **Eft.** síor, **Genit.** sísa eller sísnar; snidr, Fíglr, bígrn, o. fl.

En Del Hunkjensord, især de paa *ing*, faa ofte i Akkus. sævelsom i Dat. *u*, f. Ets. *gyllinguna*, *meyjuna*; dog findes ogsaa endnu den gamle Form, der er lig Rom., f. Ets. *gylling:ina*, *meyna*.

At Tillægsordene have forandret *r* til *ur*, er tilforn erindret, ogsaa i Hverkenjønnet er stjer Forandring, da man har smæt *d* for *t*, hvilket stjer *t* alle de Tilfælde, hvor det gamle Sprog har et *t* i Enden efter en Selslyd, saasom: *pad*, *ad*, *syndgad*, *tekid*, men hvor en Medlyd gif foran, eller det ikke stær i Enden, der blider *t* uforandret, f. Ets. *hart*, *matur* o. d., ganske ansløgt med *r* (se 257. Side).

I den større Grad findes Tillægsordene tidt at ende sævel Hunkjøn som Hunkjøn overalt paa *i*, f. Ets. *hinn fegri mann* for *hinn fegra mann* i Akkus.

I Stedordene er den Forandring foregæet at 1. og 2. Persons Total ikke længer bruges om to allene, men ogsaa om mange, især naar man taler ubestemt eller uden noget særdeles Eftertryk paa Personen. Derimod bruges vær allene om første Person i Enkeltallet, f. Ets. *Vér Fridrekr hinn stotti*, *Vi Frederik den sjette*; og hér allene i Høflighedstiltale, svarende til vores *De* (fr. *vous*).

ockarr og *yckar* deklineres nu aldrig som Tillægsord, men bruges blot som Ejendomsformer eller Genitiver uforandrede.

Ordet *sa*, *sú*, *pad* er ogsaa bleven til Bestemmelsesord eller Artikkel, og bruges nu islang med *hinn*, foran Tillægsord, saasom: *sa skundi* ell. *hinn skundi*, *sa goði madr*, *sú goða kona*, *pad goðh*

barn o. s. v., men i Enden af Navneordene bruges allene det gamle hinn.

Þessi fær nu i Akkus. þennan, og i Hverfent. undertiden þettað.

eingi har forandret sin Nomin. til einginn, eingin, ekkert; Akkus. eingan, einga, ekkert; de øvrige Endelser blive som før.

Med Gjerningsordene må man især mærke, at den første Person i Imperf. af første Forandr. nu som oftest endes på i istedenfor a, f. Eft. eg elskadi, bakadi, brændi, o. s. v. Fra først er det vel egentlig kommen af, at man har forblandet Indik. og Konj., hvilket har givet Anledning til flere Forandringer. Se 134. Side.

Istedenfor Endelsen unst (for umst) i 1. Pers. i Flert. i Pass. plejer man nu oftest at sige og skrive ustum, hvorved Endelsens Sammensætning omvendes, f. Eft. elskustum, elskudustum, for elskunst, elskudunst i Præs. og Imperf.

Det er også mærkeligt at man har forandret Nutidens Enkeltal af munu fra man til mun, ventelig for at skille det fra eg man jeg huffer; men det hermed overensstemmende skal er bleven uforandret.

15. §. I Henseende til Ordbannelsen er allene foregæet den Forandring, at man i nogle få fremmede Ord har sæet nogle fremmede Afledsstaveller ind, f. Eft. be: (eller bi-) i betala, besala, bevifa, o. desl.; men disse Ord erkjendes ikke engang af dem, der skrive Islandskent rent, ere også temmelig overflødige, da man har islandske Ord nok til samme

Begreber, f. Eft. gjalda, líka, borga — bíða, skípa, o. f. v.

For Endelsen *an* bruges ofte *un*, hvorved forrige Stavelse forandrer a til ø, saasom: margsföldun for margsaldan, blessun for blessan. At nogle gjøre Formen paa *an* til Rom., og den paa *un* til Dat. og Akkus., er sagt tilforn (se 50. og 51. Side), men det er neppe ganske almindelig antaget.

nadr gjøres nu som oftest til *nudur*, hvorved den forrige Stavelse forandrer a til ø, f. Eft. fagnadur for fagnadr, manudur for manadr, men i Gen. bruges den gamle Form: fagnadar o. desl.

Her kan og mærkes Endelsen *heit*, som sildigere er indkommen især i nogle Titler, f. Eft. Sáarurverðugheit, Þvar Konunglig Sáheit (se 169. Side).

Endelsen *ligr* har undergæet den ubetydelige Forandring, at man for *uligr* og *uliga* har smættet *ugligr* og *ugliga*, saasom: ríkugliga, tigugliga. For *siligr* har man i de fleste, der komme af Sjerningsord, antaget hellere *anligur*; i dem, der komme af Navneord, heller at sætte Ejendomsendelsen foran *arligr*, *aligr* (se 171. Side), f. Eft. umbreyttanligur (foranderlig) for umbreyttiligr, óendanligur, Kammarligur.

At der forresten i et Land som Island, der er meget større end hele Danmark, maa gives Provincialismen og Forskjelligheder i fraliggende Egnes Udtale, begribes let; men da iugen Skribent har forsøgt at hæve disse Undersprogarter til Bogsprog, hvilket og formodentlig vilde opløse og ødelægge hele Sproget, saa forbigæes de aldeles her.

Den færøiske Sprogart.

16. §. Den ældste Færøist ligner Islandsket meget, og er neppe at skjælnes deraf; den nyere derimod ser sig fremmed ud, at en Islænder neppe skulde forstaa en Sætning deri. Ursagen er især, at man i senere Tider har forglemt den gamle Rettskrivning, og altsaa skrevet Sproget saa nøje som muelig efter Udtalen. Dog ere ogsaa i Udtale, Ord og Grammatik en Del Forandringer foregaaene, hvorved Sproget er blevet plattere, og har nærmet sig Danskens betydelig.

17. §. De vigtigste Forandringer i Selvslydenes og Tvelslydenes Rettskrivning og Udtale ere følgende:

Hypsig udvides de enkelte ja endog korttonede Selvslyd til dobbelte, f. Eks. eer er, feer ferr, Nees nes, Diir dyr (en Dør), viil vil, oos oss, MjööL.

Langt a og ie (é) bliver til eá, f. Eks. teáka, reála, Greás, veár — Kneá, meár, leát. Det samme sker med æ; især i de Tilfælde, hvor vi i Danskens beholde dette, f. Eks. neár, meála, beái. Men dette eá, hvoraf det end kommer, bliver til blot a, naar det formedelst flere påfølgende Medlyd sær det korte og rappe Tonehold, f. Eks. Beák, men Bagstavnur, kleáá flæða, men kladdi, kladdur, flæddi, flæddur, meála, malti, atla for ætla, att ætt; ligesaa aktir for ektir, rattur for piectur, fratta fretta, alska, o. desl.

Langt sjeldnere bliver æ til e, saasom: letur lætur, kjerur kjærr. Hvor det i Danskens er gaaet over til ø, finder det samme Sted i Færøisten, f. Eks. Höns, Dömi, föra, sökja, o. desl.

á bliver til a i de fleste Tilfælde, f. Efs. fra, bratt, Maal, o. m. fl. — I de øvrige Tilfælde betragtes det som ó og undergår alle dets Forandringer, hvorom siden. — áng og det danske ang bliver regelret til eng, og omvendt eng til ang, f. Efs. genga, tengur, mengur (sp. máng), Drangur, han gangur, eav angu 3: af engu.

au i de fleste Tilfælde til ej, sasom: Leikur laukur, Brejt braut, lejp hlaup, Eja auga, rejur randur. Undertiden, dog høist sjelden, udvides det til eiggj, naar der vilde komme en Selslyd efter, f. Efs. Hejggjur hangur. Til et blot e bliver det, naar flere hårde Medlyd, især st kommer efter, f. Efs. nest naust, hest haust, rektur hraustur, estan austan, edmjúka audmykta.

e, især hvor det er langt, altsaa i mange Partisser af anden Forandr. og lignende Ord, forandres til i, sasom: dripin, gjitin, driin for dreginn, sliin for sleginn, ja endog grivin for grafinn. Ligesaa via vega, síð segia, hian hiedan; samt gingu for gengu, singi fengid, ikkji eeft, og ofte inn enn. Om ie, der bliver til ea, er talt ovenfor.

ei til aj sædvanligst, f. Efs. naj, vajt, ajn, braja breida, Lajkur leikur. — Undertiden, dog sjelden, naar en Selslyd følger efter, til ajggj, f. Efs. rajggja reida (á lopt).

ey bliver 1) til oj (öj), naar en Medlyd følger pm, hvilket er lige det omvendte af au, der bliver til ej, f. Efs. hojra, lojsa, dojt; 2) til ojjg, naar det ender Ordet, men til ojggj, naar en Medlyd følger

efter i samme Ord, hvilket dog ikke saa nøje adskilles, f. Eft. Ojg ey, Mojg mej, Hojg hep; dojgja deya.

y til i, f. Eft. likil lyfill, listi fyrsti, Dær dyr (en Dør), o. m. fl.

i og h blive 1) til uj, naar en Medlyd følger paa, f. Eft. Pujna, mujn, rujkji rífi, vujet vítt, Dujr et Dyr, og dujrur dyr, kostbar; 2) til ujj i Enden af Ordet, og til ujjgj foran en Selvlyd i samme Ord, hvilket dog ikke heller nøje iagttages, f. Eft. Anskrujgj Anstrig, slujggja ssa, nujjgju nnu, nujggjur, nujggj, nujt 3: nhr, nh, nht.

ú bliver 1) á, naar en Medlyd kommer efter, f. Eft. ár, át; stundum 2) y, naar tvende Medlyd følge paa, f. Eft. til Trynna til trúarinnar, Janfrynni júngfrúnni; men 3) står det i Enden af Ordet, eller en Selvlyd følger paa, bliver det til ygv (igv), f. Eft. Kygv, i Flert. Kujr, Trygv, snygva, trygva, bygvin, dygva for dúfa, trygvur, trygv, trytt 3: trúr, trú, trútt. Dette er vel et Slags Spor til Oprindelsen af de islandske Former med yggj og ygg, f. Eft. byggia, tortryggia, bryggia (af brú), tryggur, o. desl.; man finder og, sjænt sjelden, med v byggva, o. desl.; dog har Færøssken ogsaa disse Former foruden hine, saasom: biggja, triggur, o. fl.

ó, ofte ogsaa á, bliver 1) til eu foran en enkelt Medlyd, saasom: Beuk, Seul, meuti, mjeuma miama (3: mjave); undertiden skrives dette dog og ov, der kommer den islandske Udtale nærmere, som Sovl, movti, Sovmi. 2) Underriden, især naar der kommer flere hårde Medlyd efter, bliver det til ø, f. Eft.

höta höta, hövur hár, tölv, Gólv, Fólk, Böndi, Tröndur for Prándur, vöx (for ör af vara), tókti þókti, tókti sókti, Dóttir dóttir; Beak, men Bögsteuvur; skéurur, skéur, stórt; ljeúsar, ljeús, ljóst. 3) Ender det Ordet, eller en Selvlyd følger på, udvides det til ögv (egv), f. Efs. rögvá út æ Sjögvín, ö: róá út á háinn, Rögv ró, Mögvur mör (ö: Lörö, Lörvejord). Også til disse besynderlige Forandringer findes enkelte, skjønt høist sjeldne Spor i Islandskten; saaledes kan man bekvemt forklare ørugge uroffelig af ó og rugga; saaledes kan og skjønnes at glöggva uden Tvivl er oprunden af glóa; det danske glo indbefatter begges Betydninger, både den aktive og den neutrale.

18. §. Ved Medlydene kunde man mærke sig, at i Begyndelsen af Ordene bliver:

Øj og Sv til Kj og Kv, f. Efs. Kjalmur, kjá, kjéu hió, Kjéul hiól, Kjún eller Tján (se efterfølgende Bemærkning) hión, kvéar hvar, kvujtur hóstur; dog heder det Jarta eller Hjarta, jalpa eller hjalpa. Foran de øvrige Medlyd bortkastes h bestandig, saasom: lujva hlífa, Lutur hlutur, raddur hræddur, rofs, o. s. v.

Þ til t, saasom: tistil, tættur, teár þier, tuj þóf (eller þi), tu, tan, ö: þann og fá og sú, tia tagdi þegia þagdi. — Þj og tj, som altså her er det samme, blive derimod til kj, f. Efs. Kjeúur þiöfur, Kjödn tíörn (en lille Dam), Kjöra tiara. En lignende Udtale har Sted på Falster, hvor man siger: Kyv, Kyr, Bjære, Bjæne, for: Tyv, Tyr, Tjære, tjæne.

I Svoenften finder det Omvendte Sted, nemlig at Fj udtales som tj.

Sj bliver ofte til H efter norsk og svensk Udtale, f. Eks. Heitur skiotur, Hemma stemma (fordærve), Sjegg stiegg; dog sker dette ikke nær i alle Tilfælde.

V bortfalder ikke her som i Islandsten, naar en dermed beslagtet Selvlyd følger paa, f. Eks. vanni for unnid, vöx, vuxu, for þv af vapa, o. desl.

Ifølge Udtalen bliver rn, rl og ll til dn og dl, f. Eks. Badn, Bjödn, Hodn, Dédnar dyrnar, Jædlur eller Jædl, Hödl, Trödl, fædla. Dette sker derimod tj med rn, endog om det sker efter en Lævelyd, og altsaa har omtrent samme Udtale som rn, saasom: mujn, ajn, Svajnur sveinn, bajnur beinn, lige. Af hint dn og dl bortfalder d, naar Ordene sammenfattes med andre, sa at der kommer flere Medlyd til at stæde sammen, f. Eks. Jædn, men Jænstong, Guðl, men Guðringur.

f bliver ligeledes efter Udtalen til v i Enden af en Stavelse, f. Eks. Torv torf (Tærv), Héav, Hjalvur, hevur, Hövil hefll. Det samme sker foran en Medlyd, skønt det dog i Islandsten her udtales som p eller b, f. Eks. hövla hesta, Navn nasti, nevna, o. desl. st og ft udsættes derimod, f. Eks. Nalvi nasti, Talv rasi, Kjælví kjeffi, Dorvasjædl Dofrasjæll. — Efter b og ú bortfalder det, og hine Selvlyd modtage efter foregaaende i den Skikkelse, som om ingen Medlyd fulgde paa, f. Eks. Högv (af hó) for hóf, Hygva (af hla) for húfa. Dog kommer det tilbage som v i andre Former af samme Ord, hvor d eller ú ikke

Længer skalde gaa foran, f. Efs. Klüsa, Klöfur, Kleif, Klofid, bliver: klygaa, klujvur, klejv, klovi.

d bortfalder altid i Enden af en Stavelse; g ligesaa efter en Selvlyd og j, f. Efs. tea þad, Nejanand, Brej brand, Jöör Jord, Feer ferð; o og, ee eg, staj steig, men Berg, argur. Saaledes bortkastes ogsaa d af alle 2. Pers. i Flert. og af alle Redtra i Tillægsord og Partis., hvor en kort Selvlyd gif foran, samt af Artiklen i Hverfent., naar den hænges bag til Ordene, saasom: teår gjeri pier gjerid, teår eru erud, gjevi giesid, mikji mikid, anna annad, ee heåvi hugsa eg hefi hugsad, singji fengid, bygi búid; Gudhi gullid, Skjipi, eja augad, Kodni er altsaa baade Dat. uden Art., samt Rom. og Akkus. med Art. Forni og Fornid. Saaledes og de tre Akkus. af de personlige Stedord, der tillige forandre i til e, og som oftest indtræffe inde i Ordet, saa at en Stavelse fulgte paa endnu, maå mærkes, at den erstattes efter a, aa, e, ø, u, dersom u følger efter; med v; efter ø, e, i;

*) Her kommer man da i de nordiske Sprog tilbage til de lat. og gr. Former, der ellers upaatvilelig ere yngre og opkomne af de islandske. Grafer og Rommere kunde nemlig, ligesom Færøboerne, ikke udtale g i Enden af et Ord, og sagde derfor me, te, se — me, se, e — istedenfor mig, sig, sig; man maå nemlig mærke, at i foran en Medlyd bliver til e, naar ingen Konsonant længer følger paa, f. Efs. is, ea, id, ei, eum — so, ibo, ivi, o. desl. fl.

derfom i følger efter, med j, der dog og stundum ndelades. I alle andre Tilfælde, altsaa især naar en Medlyd gaa foran, eller a følger efter, erstattes det bortkastede aldeles ikke. Paa denne Maade forholder det sig ogsaa med alle deilige Selvlydsammenstød, hvad enten de forarsages ved Bortkastelse eller ikke. Eksempler paa alt dette ere: Meavur madur, hajlavur heilögur, litavur litadur, saa og alle andre lignende Tilføgsord og Part., smeltavur, alskavur, o. d. Deavur dagur, men i Aff. Dea, og med Art. Deain, og i Flert. Deaar; beair, beaar, beai bádir, men i Dat. havun; drevur dréaa, Vevur vegur og vedur, frævur frægur fróai; saa og alle Tilføgsord paa ugunnunar, saafom: drujstavar drifstíg, listavur listig; raa, reavur, reá ráða, klæaa klæða, dúa duga. — Böjil bsdull, Vejir, ejin, Snijil est. Snül, Meaji est. Meai, i Gen. Meaa magi, Seail Sædel, Feair; saaledes alle Imperf. paa adi, at: temprai, alskai, dansai, men i Flert. alskavu, dansavu; Flaa fluga, búa bíða, stúur stigur; ligesaa alle Tilføgsord paa ligur og igur, samt Biorð paa ligg, f. Est. eviur, listiur (listig), vegliá vægtiginn; brajur, braj, brajtt, breidur, breid, breitt; buja bíða, kvuja kvíða, Kvuja kvíga, fora forða, Gearur gardur, vira virða.

d bliver foran l og r til g, f. Est. sagla sable, vegri vedrid, Sveanafgri, hagri, hagstur, ædri, ædstur, legr ledr. — Ved en lignende Forandring bliver vopn til Vækn.

Imellem f eller g og i indskydes j, f. Est. Silkji, sterkji, Kjirkja, lajgjji, ajngjin, o. m. desl. I disse Medlyd forðre i Færnisten ikke blot j efter sig, men

naar de efter en Selslyd sta dobbelte og have j efter sig, fordre de endog foran et j, f. Efs. Sneikkja sneekia, knejkkja knæffe, Jmperf. kœkti, Najkkji hnaœti, Affus. Nakks, drujkkji druckid, leiggja leggia, beiggja. Dog iagttages dette ikke altid.

Derimod udelades j ofte, naar flere Medlyd gif foran, især naar r var den sidste, og ó eller ú fulgte efter, f. Efs. þiöta tåta, briöta [bróta] bréuta, kluöa [klúa] klygva, flúga [flúa] flygva. Stundum bortfalder det og i Enden af Gjerningsordene, som: sita, seta, henga; ligesaa v efter g og k: høgga, sökka.

n udelades stundum foran s, naar endnu en Medlyd følger paa, f. Efs. meskur Meavur mænkur madur, Skrujli skrimsl; ligesaa i Flertallets r. Persf. i Pass. véar vendust. Den nyere Islandsk har undgæet den samme Misklang ved at vende Endelsen om, og sige: vier vendustum for vendumst eller vendunst.

Enkelte Assimilationer eller Fordrejelser ere af mindre Betydenhed; Eksempl. ere: ettur (ettir), attur, kvassu hvørsu, oman ofan, og ombendt neivur for nauvmur, nevla reffa, Alvi arfi; heita er blevet til haita, naar det betyder at gjøre Løfte, befale, men til aita, naar det er at hede, kaldes; ad er ogsaa adskilt i to: Konjunktionen heder a; Præp. eát (sv. åt). Muur for munnur er taget af det gamle mudur, og viser at dette virkelig har været udtalt, ikke blot skrevet.

19. §. Efter disse Bemærkninger kan man naturligvis ogsaa gjentjende de fleste grammatikalste Glem-

former af Ordene, hvor Formerne i Grunden ere de samme som i Islandstien; mange ere ogsaa allerede antydede blandt de anførte Eksempler; men mange saavel Ord som Former afvige dog ogsaa ikke allene i Rettskrivning og Udtale, men i den væsentlige Indretning selv. Sproget har saaledes ofte dobbelte Ord og Former, en gammel islandst og en ejendommelig færøst, stundum kommer hertil en dansk, f. Eks. tosti, m. og tist, f. Lørst; bæi og bæi bæde, læ eller suiggja at se, genga og ga, tva ell. tvajr-ell. tögva to i Hantj. Affus., duos.

Denne væsentligere Forskjel inellem de islandste og færøste Ord og Former bestaar for det allermeeste i Udvidelser; saaledes adskilles stundum iá (já) til ia, hvorpaa dette (efter Reglen i 17. §) udvides paa ny til uiggja, f. Eks. sjá [sja] suiggja, ligesaa Enjein [kæte-in] Knuggjini Knærne. De mellemiggende Former, som her forudsættes, nærme sig de tyske Sprog: sehen, zien, o. desl. Man finder dog ogsaa i Islandstien Spor til disse Former, saasom tia eller thia for tía, der siden blev til tíá.

20. §. En Del Navneord have skiftet Røn, især ere mange Enstavelsesord, saavel af islandst som dansk Oprindelse, blevne til Hantjensord, saasom: Arleákur orsøt, Eetikur Eddike, zümækur Smak, Fængstur, Færi, Fajlur, Favnur, Finnur en Finne, Gunstur, Kantur, Kjinnur, Kujli en Kile, Kujli en Kyste, Kunstur, Lungji, Marki en Mark i Penge, Mintur Mønt, Mujlur Mål, o. fl. Hantjensord derimod ere Bjödn, zæpa; nogle paa illi, som Föhlfi,

Hendili, og alle paa hajt, saasom: Besvörlihajt, Dali-
hajt, Dumhajt, o. m. fl. Af Hærff. ere f. Eff. Milt,
og de fleste paa ilsi, som; Formirkjilsi, Darnilsi, o. m. fl.

Det Hantsjønsmærke, som bestaar i Medlydsfor-
dobling, er ombyttet med det sædvanlige paa ur, som
og ofte sættes lige til, hvor alt Sjønsmærke mangler
i Islandstien, f. Eff. Mlur áll, Stéulur stóll, gæm-
alur gamall, hajlur heill, Fuglur fugl, Stajnur steinn,
sajnur seinn, Botnur botn, Ravnur hrafn; Birur byrr
(Medvind), steurur stórr, kjirur fyrr, rurrur þurr,
Halsur háls, Bæsur en Bæs (i Rostalden), Ufsur íss,
lefsur lauss, vufsur víss, Bispur og Biskoppur biskup.
De Tostavelserord paa ill og inn miste det sidste l
og n, uden at faa ur, saasom: Likil, Kjetil, lujtil,
væn begitt, dripin, klovin; disse blive altsaa ens i
Hantsj. og Hantsj., naar de ere Tillægsord. — De
der havde det blotte r efter en Selvlyd til Sjøn-
mærke, udvides saa at dette kan blive til ur, saasom:
Sjögjur for siór, Buggjur for býr (bær), ræmur
hrár, mjáur miór, hömur af hárr.

Gjendomsændelsen s bortfalder foran Art., sa-
som: Kongur-in, Kongs, men Kongjins, Jadlins, o. d.

I Hensjønnsformen (Dat.) faa ogsaa de Han-
sjønnsord paa lar et i til, hvilket ikke sker i Island-
stien, som: Deáli af Dealur.

Gjenstandsformen (Uff.) i Flert. af Hantsjøn-
ord tilføjer et r, saa at den i Navneord bliver alde-
les lig Rom. i Flert., og i Tillægsord lig Hantsjøn-
nets Gjenstandsform, saasom: Draingjir dreingir og
dreingi, Hundar hundar og hunda, geuar góda og
gódar. Men naar Bestemmelsesordet tilføjes, bort-

falder r både i Rom. og Affus., som: Hundaniſ, Hundanaſ; dette ſkjer ogsaa med Hunſjansord, som: Flundrur, Flundrunar. — Nogle omflotte dog dette r med den foregaaende Selvlyd, for at kunne beholde det, som: Fötur, Fötrunir; Hendur, Hendrinir.

Revtra paa i tilføje i Flert. ogsaa r, som: Eja, Ejur, Kvæi-r, Klei-r. Höfud ſkulde egentlig hede [Hövu], men man har ſat et r til både i Enkelt. og Flert., og ſagt Hövur, i Dat. derimod og med Art. Höddi for höfdi og höfudid; dog findes og i Rom. Höddiſar i Sammenſætning.

Tidt ſar endog Flertallets Ejendomsform og andre Endelser paa blot a endnu et r til, ventelig ved en miſforſtaet eller ikke nøje bemærket Udtale, f. Eff. tekur til Orar ſo, tekur til orda ſvo; eäv rejar Gudli, af rauba gulli. — Tidt derimod miſter omvendt Gen. Sing. paa ar ſit r, som: Kjerdings, Söula, henna; dog og ar, som: til Jearar af Jöör, til jardar.

De Ord paa i ſaa vel endnu i de øvrige Endelser a, men i Gen. desuden et s, ſom Harri ell. Hara, Gen. Harras, herra. De paa ingi ere for det meſt blevne til ingur, som: Arvingur, Hövdingur.

Hunſjansord paa a have undergaaet den Forandring, at de allerede i Rom. ſom ofteſt antage ö i første Slavelse for a, ſaſom: Göta, Vörta, Sjödna ſtiarna, Kjöra ſlara, o. deſl.

De Slægtſkabsord paa ir (eller ur) blive uforandrede i Dat. og Aff., som: firi Bröur ſujn, gjæv mear Dötrir rajna. Ligeſaa Bröur brödur.

Adſkillige Endelser vakte imellem Vokalen i og u; iſær synes de at have u i deres fortere Skikkelse,

men at antage i, naar de forlænges ved den tilføjede Art. eller desl., f. Efs. Hajmur, Hajmin; Dujmun (et. Ravn), Gen. Dujminar; Brinja, -u, Brinjini, -jina; nuiggju ni, nuiggjindi niende; edlavu, edlivti; dog findes og u beholdt, som: a Götuni.

I Selvljdsforandring afsiger Førsttjen betydning fra Islandskten. Foruden det, som følger af det allerede anførte om Bogstavernes Obergang, maa mærkes, at den finder især Sted i Adjektivets Funktion, hvor den dog og kan udeblive, og i Flertallets Hverkenktion af Tillægsord og Navneord. I Almindelighed finder den ikke Sted, naar forskellige sammensættende Medlyd følger paa, saasom: tajr bardust, for bårdust, tajr maltu mæltu, veår vantun vantum, Kraftun, fagrún, halgun helgum; ej heller sker der gjerne Forandring, naar Ordet var af tre Staveller, som: tajr dansavu, alskavu, saglavu sadlede. — Ere de påfølgende Medlyd nd, ng ell. desl., forandres Selvljden til o, saavel naar den i første Tilfælde var a, som naar den i det sidste var bleven til o, f. Efs. Land, i Flert. Lond; Dat. Londun; Band, Bondun; Hand, Hendur; Hondun; lengur, long, lengr; strengur, strong, strengt. Ligesaa Monnun, Kombun, af Meávar, Kambur; geámalur, gomul, geámalt; betánkseámur, betánksoom, betánkslamt. — I Ord paa to eller en Stavelse, hvor kun en enkelt eller højt dobbelt (men ikke gjerne to forskellige) Medlyd kommer efter, forandres éa, saavel naar det var kommet af a, som af æ eller ie, til ö, hvilket altsaa findes i mange flere Ord end i Islandskten er Tilfældet, f. Efs. háarur, hörur, hörðum; héava, víst

hövun, höfum; Blæ, Blö, blöð; Bræv, Bröðv, brjef; Knæ, Knöð, fnje; adlur, ödlun; Bædn, Bödn; Svækur, svöðk, svakt; lætur, löðr, latt; tattur, tött, tatt, Þjettur; veanur, vöðn, vant; kladdur, klödd, kladr; vækur, vökur, vækurt; dog findes og veau, kladd o. doel., især af de Ord, der i Islandstien have æ. — Hvor Islænderne forandre ó til æ, der gjøre Færboerne éu til é, som: Feitur, Fötur; Meuir, Mövur; Breuir, Brövur; Bæuk, Bökur; Gléu, Glövar. Det samme stjer i Færstien, naar Positiv kommer efter, som: ljeitur, ljöft, líöfð, líöst; meuir, mött eller meurt, móður, mótt. — ajnk og ajng have som oftest j efter sig; naar dette i Formforandringen bortfalder, forandres hint til ank og ang, saasom: skajnkja, skænkri, skænk; betajnkja, betænkri, betænk, ajngjin, angun; lajngji, langur, Drangur, Drængur. — Ligesom Hand eller Hand bliver til Hændur, sø og Frandi til Frændur (eller Frændur). Overensstemmende med det i 17. § under au anførte er det, at ej bliver til e, naar Positiv kommer efter, som: knejkkja, knekti, knekt. Mærkelig er endna Forandringen: gjera, gjördi, gjört; bojggja, hogdi, bogt; tiggja, tynge, tugdi, tugt. I det øvrige svarer den færste Selvlydsforandring til den islandste.

21. §. Allerede af det foregæende sees at E i lægsordene ofte udvide Selvlyden i Hunkjønnet; dette stjer endog hvor ingen Forandring af samme kan finde Sted, f. Eks. kjerur, kjeer, kjert. — Der indskybe v i Hænk, for at hindre Hiatus, miste

det naturligsis i de andre Rion, saasom: ravur, ra, rætt; hövur, hö, far i Hverff. högt; men de, der have j, misse ikke dette, fordi det er væsentligt (radikalt), saasom: blujur, bluj, blujt; brajur, braj, brajtt. — De Tillægsord eller Partisipper paa avur ende i Hunk. og Hverff. paa blot a; i Hunk. skulde nemlig var bortkastes, og i Hverff. d sættes i Ste. det, men dette udelades, f. Efs. skjipavur, skjipa, skjipa; litavur, lira, lira, litadur, litud, litad. — Men de paa iur og uvur, misse ur og vur i Hunk., og tage t til i Hverff.; disse have nemlig ogsaa i Islandskten t (ikke d), efterdi her gaar en Medlyd foran (gt), f. Efs. veldiur, veldi, veldit; vöxtiur, vöxtili, vöxtilit; kunnur, kunna, kunnut. De paa uvur synes ellers ofte at blandes med dem paa utur (isl. htr), ventelig fordi begge faa i Hverff. ut, f. Efs. bléuttur, bléut, bléut, isl. blódugr, ug, ugt.

Hensynsendelsen i Hunkj. paa ri udvides til ari, f. Efs. krishari, kvörjari, eäv tungari Nej, adlari Magt, miklari Raji. Det samme sker ofte i Kompar. og overhovedet med Endelsen ri, som: fræsari frægri, Ljéuari lífri. Dog i Ejendomsstedsordene finder man væsende, snart ari, snart og almindeligere blot i, som: uj sujnari Sang, eller uj sujni Sang, i sin Sang.

Endelsen um er sævel i Hensynsformerne som i 1. Pers. Flertal af Gjern. o. desl. bleven til un, hvilket nærmer sig Lyffen, som har n, en, f. Efs. uj minn Græsagari, i midinnu grasgarði; eäv Svör-

unun, af sverdanum; berun uj midlan, berunt
smillum! o. desl.

Tillægsordenes Datis i Hverff. tager n til sig
og endes altså på un ganske som i Huntj.; også
dette er nærmere ved de tyffe Sprog. Efl. ere:
Kongur sujnu Svöri brá, Kongur sinu sverdi brá;
uj ainun Ori, i einu ordi. Det samme sker med
nogle Dativer i Huntj. på u, sásom: á Foldun,
á foldu.

De Tillægsord, som endes på n, altså og Be-
stemmelsesordet, som sæses bag til Ordene, forøge
Gjertallets Hverkenfjon med et i, f. Efl. sujni, tujni,
fin, þin, segl-ini, bo-ini, Skjip-ini. Andre modtage
ikke denne Forøgelse, sásom: geútur fær geú; annar,
annur; mengur, mong. Af Artiklen synes og en
fortere Endelse un at finde Sted i Rom., som:
Ejun, Skjipun, hvilket ellers alene burde være Dat.

22. §. Af Talordene behøves kun at mærke
nogle få: tvajr, tvéar, tvej, i Gen. tveiggja, Dat.
tvajmun, Afl. tvajr (ell. isl. tvá, ell. dansk tögva),
tvéar, tvej — þrjár, þrjár, þrjú, er udvidet (først
til þrjár, þrjár, þrjú, siden dette til) truggjar,
truggjar, trujj ell. truj, Gen. tuggja, Dat. trim-
un, Acc. com. truggjar, n. tuggj; heraf også 30
trujsti (af þrjátugi) for þrjátugi — Hér stó —
nuggja 9 — tuggja 10. Ordenstallene ere om-
trent som i Islandsk, dog kunne mærkes latti,
fjendi, nuggjindi, tuggjindi.

Stedordene ligne vel Talordene, men afvige
meget betydelig fra Islandsk. De personlige synes

at adskille Dat. og Akk. i Flertallet, og især de to første have så mange Egenheder, at de fortjene helt at opskilles.

Enkelt.	1. Person.	2. Person.
N.	Ee	tú
G.	mujn	tujn
D.	mear	têar
A.	mea	tee

Flert.				
N.	vêar	viit	têar	xiit
G.	vâr	okkara	tîara	tikkara
D.	ofun	okkun	fiun	tikkun
A.	oos	okur	tîur	(tikur).

De tvende Flertalsformer synes, ligesom i den nyere Islandsk, ikke synderlig at adskille Betydning. Man ser den anden Person beholder het ligesom i Norffen overalt i Flertallet sit r, hvilket ligesom synes at have hængt sig fast her, efter at det (som d) var forkastet af 2. Pers. i Flert. af Sjerningsord.

Genitivet bruges som Eiendomsstedord; mujn, tujn, sujn betragtes som Tillægsord, men de på a ere uforanderlige. Af han og hoon har man foruden de simple Genitiver hans og henna ogsaa nogle forlængede Former: hansa ell. hansara og hennara.

De bestemmende Stedord ere: hiin, hiin, hit, der bruges som Artikel ligesom tan, tau, têa; dette heder i Enkeltallets Akk. tan, têa, têa, i Flertallets både Rom. og Akk.: tair, têar, tej. Þessi har undergaaet en besynderlig Forandring, og er blevet til hofin, henda, hetta, i Flertallets Rom. hefir, hefar,

hefi, eller endog til heafin, handa, hatta. I nogle betydningsforhold. Viord er ligeledes þ. blevet til h, som: heár þar (betimod heer sier) og heár berhen (u. Tv. for heáá af þagad, den gamle Form for þangad); ligesaa heúí ell. heúast þoad.

Relat. nj er uden Tvivl opkommen af det isl. ed (d. s. f. er), hvilket først er blevet til [id], ligesom enn til inn, ecki til ikkji; derefter er d bortkastet, og som blot i finder man det virkelig sammensat med visse Lidspartikler, f. Eff. tui þaed, sujani swan er, meni o. fl.; endelig er i udtalt paa den færste Maade, naar det stod allene, og dog ikke ganske kunde mangle Tone: sum sem er det sædvanligste; kvöör hvöör far i Aff. kvön hvörn; kvörgjin: hvörrig, hvörgi.

Af de ubestemte kunne mærkes: annar, onnur, anna, i Dat. örun ödrum og ödru; ankur-einhvöör (nogen); neakar, nökur, neaka, i Flertallet neakrir, neakrar, nökur, i Dat. nokrun, er taget af den gl. isl. Form naekvar for noekur.

23. §. Om Gjærningsordene maa foruden det allerede anførte, og det som deraf umiddelbar følger, endnu bemærkes, at Enstavelsesord paa á tage et a til sig, f. Eff. sma, flaa, flaa *).

*) Man vil maaske anse denne Form for den oprindelige, der i Islandsk er sammentrukket, men Grundformen har dog upaatvivlelig været [flaa], der enten er sammentrukket som i Islandsk og Dansk til flá og flaa, eller udvidet som i Tysken

Dortalt: endes den første Person på en Selvlyd; i den anden Forandringsmaade tages den af den isl. Konjunktiv, hvilken Maade ellers i Færaiffen synes aldeles forsvunden, f. Efs. ee teakji eg tek, Konj. taki, tå, han tekur; ee leati, tå, han letur; ee gengi, tå, han gangur; ee ferí ell. féari, tå, han feer; beri, beer; ligesaa eri, eer. Dog endes den første Person ligesom i Islandsk og Dansk på en Konsonant i Hjælpeordene: vilja, skalja, ee vill, skéal, o. desl.

Skjønt den første Person endes på i, har dog den anden og tredje som allerofteft ur, f. Efs. ee sií, tå, han siur, segi, segir; ee aji, tå, han ajur, ejer (ell. gl. ar, isl. á); ee hojri, tå, han hojrur (hojrir). Ligeledes bliver Endelsen ir til ur-i mange Smord, f. Efs. ivur, ettur (ettir), undur.

Den anden Person i Flertallet skalde vel egentlig endes på u og i (for ud og id), som og hyppig findes, f. Efs. skaljan, skulu, skalja. Endelsen i synes især at bruges i Imperat., gjevi teár! men ofte endes den anden Person i Flertallet ogsaa på a, ganske ligesom den tredje, f. Efs. veár hövum, teár heáva, tajar heáva. Ofte ogsaa, især i Spørgsmaal, naar Stedordet kommer bag efter, bliver den, som er endnu besynderligere, ganske lig den første Person på un, f. Efs. kveát viljan teár? kveár vitun teár?

til [*slaga*]; ligesaa [*faa*] enten sammentruffet til fá, faa, eller udvidet til [*faga*], fínga. Den færsist Form er da blot at anse som en nyere Udvidelse eller Forlængelse af den islandsk.

Måske heri kunde ligge Oprindelsen til den-besynderlige 2. Personendelse i Svensken på en, hvilken ogsaa har smittet af på Stedordet, og frembragt en ny Form Ni af I.

At Imperf. af første Konjugation, hvor det bliver trestavelslet, mister sit d, og ikke forandrer Selvlyd i Flertallet, er allerede anført, s. Efs. han dansä, tajr dansavu. De Tostavelseimperfekter, der få en Konsonant foran, beholde d; de, der få en Selvlyd eller Lydlyd, fordoble det, s. Efs.

biggja	bigdi	bigt
herja	bardi	bart
brää	braddi	bradt
bersja	berajddi	berajdt.

Mærkelige ere de tre Ord: heava, siä, leiggja, som i Enkeltallet af Imperf. få heji, seji, leji af den isl. Imperf. Konj. hefdi, segdi, legdi; men i Flertallet den sædvanlige Form, dog med Hovedkonf. assimileret, höddu, söddu, löddu, for höfdu o. s. v. Andre have den sædvanlige Form, som: krevja, kravdi; tö, tagdi, o. desl.

Endelig må her mærkes, at alle tre Personer i Enkeltallet endes på i, som: ee, tö, han kundi, sigdi, matti.

Imperf. og de øvrige ved Selvlydsforandring dannede Tidsformer i anden Konjugation. Lige for

Det allermeste de isl. Lighedsregler; kun at Udtalens
Egenheder give dem et forandret Udseende, f. Eft.

drepa	drepur	dreap	dripi
ruja	rujur	raj	rii
standa	stendur	sten	steai
vaxa	vex	vöx	vaxi
klúpa	krujpur	krejp	kropi
singja	singur	seng	singji.

Man ser at Udtalen, eftersom der er Positio i Ordet eller ej, har to Selvlyd i fjerde Klasse, *eü* og *ö*, og ligesaa i femte, *ej* og *e*:

Den anden Klasse er i Førstestien opløst til to forskjellige: saaledes *sa* genga, henga, *smä*, halda, fadla i Imperf. gjek, hek, fek, helt, fedl; men *hajta*, *ajta*, *grata*, *laata*, *rma* *sa* *heät*, *eat*, *great*, *leät*, *reä*.

Binda *sa*r i Imperf. bant, vinda vant, *fökka* *sak* (ell. *fök*).

Den anden Person findes i disse Imperfekter og de saameget lignende Præsens af tredje Klasse i første Konjugation, baade med og uden *st*, f. Eft. *tü* *geävt*, *skävt*, *tü* *teük*; *tü* *kanst*, *manst*, *maäst*, *skävt*, *tü* *viil*, *skéal*, *man*.

I Flertallet betragtes *a* altid som *ö*, og gaa altsaa ligesom dette over til *eü*, saasom: *gjita*, *geät*, i Flert. *geäta*, *leäta* *säta*, *leäta* *säu*.

24. §. Forholdsordene til og ujmiddelbares findes oftest med Akkus.

Med synes aldeles forfunden; i dets Sted bruges vi, saasom: vi röttun, med riettu.

Den islahdskke Verseindretning er næsten aldeles bortfalden. Man finder vel tidt at tvende Ord i samme Linie begynde med samme Bogstav, som et Slags dunkelt sølt Velklang, men ikke at dette har nogen Indflydelse paa foregaaende og efterfølgende Linier. Derimod findes mange islahdskke Digterord, og Omtegninger, nogle endog af den gamle Gudelære, s. Eft. Brandur Sværd, Fljeu, Sprund en Kvinde, Dvörgammal Gjenlyd, Brinjubaldur en Helt, Bulingur Fyrste, Brinjugjalvar Kamp, o. s. desl.

Rettelser og Tillæg.

Som Bidrag til Anmærkningen Dag. VII i Forstalen kan mærkes, at, hvad man mindst skulde vente, selve Gråter i sin græske Oversættelse af Skirmiasforfiger at have oversat denne ødiske Sang af den germaniske Original!

8. 4. Lin. 22. rife læs: rife

7. nederst tilføjes: dog efter Medlyd nærmer det sig meget den hårde tykke Udtale, f. Ekf. stund, stard (Skar).

9. — Lyden af ll og nn efter en Uvelyd indtrykkes næppe nærmest ved ddl og ddn.

10. Lin. 4. tilføjes: Ligesom einn en, sveirn Svend, for einn, sveinn.

12. — 22. læs: þrvæntingar, barbariskur

13. — 12. og 8. 39. Lin. 12. mærkes: v indskydes helst efter en Medlyd, og f helst efter en Selvlyd, altså: hiþrvi, miþþoi (v: Mel, i Dat.), sláfar, miþfi (smalle).

— — 20. rettere: Man søger at undgå ndr, nds, nfr, nfs.

— — 27. hreckiar læs: hreckir.

17. — 5. læs: ackéri eller atkéri

— — 19. tyckia læs: þyckia

24. — 12. læs: Kristján, Steffán

34. — 13. læs: idfandi

— — 21. efter første Stavelser indskydes: eller blot i den sidste af disse,

— — 23. tilføjes til Eksemplerne: idfurum, dómurum

43. Lin. 12. og S. 44. Lin. 2. vegr far i Flatvegir, i Aff. vegu ell. vegi.
49. — 24. for þrum læs þrvar i Aff.
50. — 13. eyri ɔ: en ubestæende Spids, en Odd.
52. — 9. tilføjes: ja nogle endog uden sig Endelse, f. Efs. elf, og æd en Åre (vena), der er sædvanligere end ædur, ventelig for at filles fra ædur en Edderfugl.
54. — 3. nedfr. tilføjel: uden i Enkeltallets Nom. at endes på a
- — 2. nedfr. þrt ɔ: en Krifand (ikke en Vrt). Vrtter kalder den islandske Almuesmand baunir (Bønner); adskillige Forfattere have villet indføre det danske Ord, nogle under Formen erttr, Enk. ert, som er ren Dansk, andre uden Tvivl rettere ertur (Enkelt. erta).
62. — 14. læs: mædgur
65. — 14. kunde tilføjes: pláss en Plads, af Hofj. laun Lon, og grid Þarðon, ere neut. plur., Þór er af Hankj.
77. — 15. læs omvendt: (eller magþrvar, ifft magrat)
79. — 5. nedfr. efter galinn tilføjes: der dog og heber i Dat. gólnum, galni, gólnu, o. s. v.
82. — 12. aptrbati bruges mest som Substantiv, f. Efs. hann er i aptrbata, ɔ: han er i Bedring, han kommer sig.
88. — 11. for minnt læs: minna

91. Lin. 5. o. følg. for: Princætr, Privætr, Præfællodr, Præfælloda, bruges heller Prætrætr, o. s. v.
101. — II. imellem vort og ydætr indskydes yckætr
105. — 2. for: heder det sidste, læs: hede de
— — 3. efter eitthvæt tilføjes: og sumthvæt eller sumthvæt
109. — 6. 7. for hær elskust læs: hær elskist
111. — II. efter tredje tilføjes: Ja 107. Side bemærker han endog: "Denna Conjugation är ofta icke annat än en förkortning af den första."
113. — 15. Imper. læs: Imperf.
119. — 8. nedfr. for: hände læs: gide
123. — 22. og S. 124. Lin. 8. for vîta læs: vita
126. — 7. nedfr. læs: sêr, senn, (sêdr)
132. nederst tilføjes: hvar Gjerningsordene ifølge deres Natur kunne modtage den,
133. Lin. 21. læs: næmi eller nemdi
136. — 8. for hlætr læs: hlætr
137. — 3. læs: svefka stille, svæfa indbyssa
141. nederst. Omskrivningerne: êt em at elka, êt hest, hafda verit elskædr, men især êt hest hafda verit at elka, bruges sære sjelden.
152. Lin. 1. efter Særd indskydes: eller et Uføre
155. — 10. efter audtrûr tilføjes: eller audtrûa
157. — 16. læs: svîki
161. — 16. læs: vina
163. — 14. for smærd læs: smærd

166. Lin. 21. *sviFrædi*.
171. — 3. nedfr. for *sviFall* læs: *sviFall* ella *sviFall*
172. — 5. nedfr. læs: *lúttverstr*
177. — 8. nedfr. læs: *idka*
178. — 5. 6. læs: *blifna*, *stifna*, *vifna*
— — 9. for *Folna* læs: *Fólna*
196. — 10. læs: *þruggis*
200. — 13. for *stúlka* læs: *stúllu*
202. — 7. nedfr. læs: *reka*
205. — 3. nedfr. læs: *Funna*
207. — 3. læs: *Margrétar*
258. nederst tilföjes: Ordet *þrn* er nu af *Sunkj*.
259. Lin. 15. tilföjes: for *siptián* høres nu *sautián*
— — 7. nedfr. efter aldrig tilföjes: og ydar
sjelden
260. — 8. nedfr. tilföjes: *Isteden* for *ék* er
siges nu *ég* er
261. — 2. For *afar*: bruges nu ofte *æfar*, som
æfargyrði, o. besl.
265. — 3. læs: *Béuk* men *Bögsteavur*
272. — 6. *Isteden* for: *pá* i, læs: *pá* en
Selvlyð

Hos Forlaggeren J. S. Schubothe kan af efterstaaende Bøger tillige nogle Eksempl. erholdes:

- Sagan af Gunnlaugi Ormstúngu ok Skálld-Rafni, five Gunlaugi vermilinguis et Rafnis poetæ vita. 4to. 1775.
- Orkneyinga Saga, five Historia Orcadenſium a prima Orcadium per Norvegos occupat. ad exit. ſeculi duodecimi. 4to. 1780.
- Rymbegla, five Rudimentum Computi Ecclef. et annalis vet. Islandorum. 4to. 1780.
- Eyrbyggja-Saga, five Eyrarorum Historia. 4to. 1787.
- Hervara-Saga ok Heiðrekskóngs, hoc eſt Historia Herþræe et Regis Heiðreki. 4to. 1785.
- Viga-Glúms Saga, five Vita Viga-Glumi. 4to. 1786.
- Níals-Saga, Historia Niali et filiorum, latine reddita, cum adjecta chronologia, variis textus Islandici lectionibus, earumque Criſt; nec non Gloſſario et Indice rerum ac locorum. 4to. 1809.
- Egils-Saga, five Egilli Skallagrimii Vita. 4to. 1809.
- Kriſtni-Saga, five Historia religionis Chriſtiane in Islandiam introductæ. 8vo maj. 1773.
- Torfæana, five Thormodi Torfæi Notæ poſteriores in ſeriem Regum Daniae. 4to. 1777.
- Húngurvaka, five Hiſt. prim. quinque Skálholtenſium in Islandia Episcoporum. 8vo maj. 1778.
- Diplomatarium Arna-Magnæanum; exhibens Monumenta Diplomatica ed. G. J. Thorkelia. 2 Tomi. 4to. 1786.
- Edda Rhythmica ſeu Antiquior, vulgo Sæmundina dicta. Cum Interpretatione lat. lectionibus variis notis Gloſſario vocum et indice rerum. 4to. 1787.

- Mici, J.,** Observationum ad antiquitates septentrionales pertinentium Specimen. 8vo. 1769.
- Epistola ad Finnum Joannæum, de chronologia Gunnlaugs-Sagæ: it. Gunnari Pauli curæ postiores in Gunnlaugi Vitam. 4to. 1778.
- Einari, Halfd.,** Historia literaria Islandiæ; editio nova 8vo maj. 1786.
- Speculum regale, eller det Kongl. Danske Spejl, på Islandsk, Dansk og Lattn.** stor 4to. 1772.
- Sagan af Njáli Þorgeirssyni ok Sonum hans,** &c. 4to. 1772.
- Oluffen, Eggert, og Biarne Povelsen,** Rejse igjennem Island; 2 Bind, med 51 Kobber og et nyt Kort over Island. stor 4to. 1772.
- Vibalins Afhandling om Islands Opkomst, med Anmærkningerne af Conferr. Erichsen.** 8vo. 1767.
- **Lagabæter (Kong Magnus) Islandske Lov, Jonsbogen af det gamle Norske udt det danske Sprog over sat, og nøje confereret med gamle Manuscriptvarianter lectiones tilfattede, samt næsten ved hver Mening henvist til Christ. 4des og Christ. 5tes Norske Lov, hvortil er fæjet den saa kaldte store Dom og et tredobbelt Register.** 8vo. 1763.
- Arnesen, John,** Historisk Indledning til den gamle og ny islandske Rettergang, med Anmærkningerne opløst af John Erichsen. 4to. 1762.
- Grundtvig, N. F. C.,** Nordens Mytologi, eller Udsigt over Eddalæren. 8vo. 1808.
- **Dytrin af Kampelivets Undergang i Nord.** 8vo. 1809.

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

